

წინარწმენიდან თანასწორობამდე

საზოგადოების ცოდნის, ინფორმირებულობისა და დამოკიდებულების კვლევა ლგბტ(ქ)ი თემისა და მათი უფლებრივი თანასწორობის მიმართ

FROM PREJUDICE TO EQUALITY

Study on Public Knowledge, Awareness and Attitudes Towards LGBT(Q)I Community and Legal Equality

ნაწილი
PART 2

წინარწმენიდან თანასწორობამდე. VOL.2

საზოგადოების ცოდნის, ინფორმირებულობისა
და დემოკრატულების კვლევა ლგბტქეი თემისა
და მათი უზღებრივი თანასწორობის მიმართ

WISG
2022

წინარწმენიდან თანასწორობამდე. Vol.2

საზოგადოების ცოდნის, ინფორმირებულობისა და დამოკიდებულების კვლევა ლგბტ(ქ)ი თემისა და მათი უფლებრივი თანასწორობის მიმართ

ეკატერინე აღდგომელაშვილი

ნატალია მჭედლიშვილი

თამარ ლაფერაძე

From Prejudice to Equality. Vol. 2

Study on Public Knowledge, Awareness and Attitudes Towards LGBT(Q)I Community and Legal Equality

Ekaterine Aghdgomelashvili

Natalia Mchedlishvili

Tamar Laperadze

© ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფი (WISG), 2022

E-mail: info@wisg.org

Tel.: (032) 224 01 03

www.wisg.org

ყდის დიზაინი / Cover design: მაგდა ცოცხალაშვილი / Magda Tsotskhalashvili

დაკაბადონება / Layout: თორნიკე ლორთქიფანიძე / Tornike Lortkipanidze

პუბლიკაცია მომზადდა „ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფის„ მიერ „გაეროს ერთობლივი პროგრამა გენდერული თანასწორობისთვის საქართველოში„ პროექტის ფარგლებში, რომელსაც გაეროს ქალთა ორგანიზაცია, გაეროს განვითარების პროგრამა და გაეროს მოსახლეობის ფონდი შვედეთის მთავრობის მხარდაჭერით ახორციელებენ. პუბლიკაციაში გამოთქმული მოსაზრებები ავტორისეულია და შესაძლოა, არ გამოხატავდეს გაეროს ქალთა ორგანიზაციის, გაეროს განვითარების პროგრამის, გაეროს მოსახლეობის ფონდის, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის და შვედეთის მთავრობის შეხედულებებს. აქ წარმოდგენილ ინფორმაციასა და მოსაზრებებზე პასუხისმგებლობა მხოლოდ ავტორ(ებ)ს ეკუთვნის.

The publication was prepared by the „Women’s Initiative Supporting Group“ (WISG), within the framework of the project of The United Nations Joint Programme for Gender Equality in Georgia, which is implemented by UN Women, the United Nations Development Programme (UNDP) and the United Nations Population Fund (UNFPA) with the support of the Government of Sweden through the Swedish International Development Co-operation Agency (Sida).

The content of this publication does not reflect the official opinion of UN Women, the United Nations Development Programme (UNDP), the United Nations Population Fund (UNFPA) and the Government of Sweden. Responsibility for the information and views expressed therein lies entirely with the author(s).

სარჩევი

I. ტერმინოლოგია	10
II. შესავალი	14
III. კვლევის შედეგების მოკლე შეჯამება	17
IV. კვლევის ინსტრუმენტები	32
რაოდენობრივი კვლევის მეთოდოლოგია	32
თვისებრივი კვლევის მეთოდოლოგია.....	43
V. რაოდენობრივი კვლევის შედეგები	46
5.1 სოციალურ-დემოგრაფიული მახასიათებლები	46
5.2. ღირებულებითი ორიენტაცია და მახასიათებლები	49
5.3. ცოდნა, მითები, სტერეოტიპები ჰომოსექსუალობის/ჰომოსექსუალების შესახებ	61
5.4. კონტაქტი/ნაცნობობა ლგბტ(ქ)ი თემის წევრთან	81
5.5. დამოკიდებულებები ლგბტ ადამიანებისა და მათი უფლებრივი თანასწორობის მიმართ	86
5.6. დამოკიდებულება ლგბტ(ქ)ი პირების უფლებრივი მდგომარეობის მიმართ	98
5.7. რესპონდენტთა აღქმა და დამოკიდებულება სექსუალური ქცევისა და სქესობრივი განათლების საკითხების მიმართ	110
VI. თვისებრივი კვლევის შედეგები	113
6.1. ჰომოფობიური დისკურსის მიმოხილვა	114
6.2. მდუმარება თუ აქტორთა კონფლიქტი?.....	115
6.3. თვითგამოხატვის დილემა.....	116
6.4. პოლიტიკური ინსტრუმენტალიზება	117
6.5. ინფორმაცია, როგორც ცვლილების სტრატეგიული იარაღი	118
6.6. შეჯამება: აქტორები და სტრატეგიები.....	120
ბიბლიოგრაფია	126
A Brief Summary of the Research Results	130

ცხრილის ჩამონათვალი

ცხრილი #1 რესპონდენტების განაწილება რეგიონების მიხედვით.....	46
ცხრილი #2 რესპონდენტთა განაწილება ასაკობრივი ჯგუფების მიხედვით	46
ცხრილი #3 რესპონდენტთა განაწილება ეთნიკური თვითიდენტიფიკაციის მიხედვით	46
ცხრილი #4 რესპონდენტთა განაწილება რელიგიური აღმსარებლობის მიხედვით.....	47
ცხრილი #5 ღირებულებათა სიხშირული განაწილება პირველი პრიორიტეტის მინიჭების მიხედვით, 2016 და 2021 წლებში.....	50
ცხრილი #6 ღირებულებათა სიხშირული განაწილება პირველი სამი პრიორიტეტის მინიჭების მიხედვით 2016 და 2021 წლებში.....	50
ცხრილი #7 რელიგიურობის ხარისხები.....	53
ცხრილი #8 რელიგიურობის ხარისხები (პროცენტული განაწილება).....	53
ცხრილი #9 რელიგიურობის ინდექსი აღმსარებლობის ქრილში	53
ცხრილი #10ა იმ ენათა ზოგადი სიხშირული განაწილება, რომელთა მეშვეობითაც სიახლეებს ეცნობიან.....	61
ცხრილი #10ბ იმ ენათა ზოგადი სიხშირული განაწილება, რომელთა მეშვეობითაც სიახლეებს ეცნობიან, რანჟირების შემდეგ	61
ცხრილი #11 იმ ენათა ზოგადი სიხშირული განაწილება, რომელთა მეშვეობითაც სიახლეებს ეცნობიან საცხოვრებელი ადგილის ტიპის ქრილში	62
ცხრილი #12 ლგბტ(ქ)ი ადამიანებსა და საკითხებზე ძირითადი ინფორმაციის წყაროების განაწილების სიხშირე.....	63
ცხრილი #13 ლგბტ(ქ)ი ადამიანებსა და საკითხებზე ინფორმაციის სანდო წყაროების განაწილების სიხშირე 2016 და 2021 წლებში	65
ცხრილი #14 პასუხების სიხშირული განაწილება ჰომოსექსუალური ორიენტაციის ჩამოყალიბების „მიზეზების“ შესახებ	67
ცხრილი #15 აღქმული სიმბოლური საფრთხეები დებულებათა საშუალოების მიხედვით	77
ცხრილი #16 აგრესიულობის სტერეოტიპების შესახებ დებულებათა საშუალოების მნიშვნელობები....	78
ცხრილი #17 გენდერული სტერეოტიპების შესახებ დებულებათა საშუალოების მნიშვნელობები.....	79
ცხრილი #18 პასუხების სიხშირული განაწილება ლგბტ(ქ)ი თემის წევრის ნაცნობობის შესახებ, 2016 და 2021 წლებში	82
ცხრილი #19 ჰომოფობიის ინდექსი, დამოკიდებულება ლესბოსელებისა და გეების მიმართ, 2016 და 2021 წლებში	87
ცხრილი #20 ბიფობიის ინდექსის, ტოლერანტობისა და სტაბილურობის ქვესკალების, ბისექსუალური ქალის/კაცის მიმართ დამოკიდებულების საშუალო მაჩვენებლები, 2016 და 2021 წელს.....	90
ცხრილი #21 ტრანსფობიის ინდექსების საშუალო მაჩვენებლები 2016 და 2021 წლებში.....	93

ლიბერალური ჩემონათქაველი

დიაგრამა #1 დამოკიდებულებები ლგბტ(ქ) ადამიანთა უფლებრივი თანასწორობისა და უფლებადამცველების მიმართ 2016 და 2021 წლებში დებულებების საშუალო ქულის მიხედვით	21
დიაგრამა #2 ღირებულებათა სიხშირული განაწილება, პირველი სამი პრიორიტეტის გეომეტრიული საშუალოს მიხედვით, 2016 და 2021 წლებში	51
დიაგრამა #3 რესპონდენტთა საგარეო პოლიტიკური ორიენტაცია 2016 და 2021 წელს	60
დიაგრამა #4 რესპონდენტთა საგარეო პოლიტიკური ორიენტაცია ეთნიკური მიკუთვნებულობის ტრილში	60
დიაგრამა #5 პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „ქალები იმიტომ ხდებიან ლესბოსელები, რომ მათ „ნამდვილ“ კაცთან არ ჰქონიათ ურთიერთობა“	68
დიაგრამა #6 პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „ჰომოსექსუალების ოჯახში აღზრდილი ბავშვი აუცილებლად ჰომოსექსუალი იქნება“	69
დიაგრამა #7 პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „ჰომოსექსუალობა არ გვხვდება ცხოველებში და სხვა ცოცხალ არსებებში, გარდა ადამიანისა“	70
დიაგრამა #8 პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „ჰომოსექსუალობა დაავადებაა, რომელიც შეიძლება განიკურნოს“	70
დიაგრამა #9 პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „ჰომოსექსუალობის მიმართ ყველგან და ყოველთვის ნეგატიური დამოკიდებულება იყო და არსებობს“	71
დიაგრამა #10 პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „ჰომოსექსუალთა რიცხვი მოიმატებს იმ შემთხვევაში, თუ საზოგადოება არ განაცხადებს ხმამაღლა, რომ ჰეტეროსექსუალობა ურთიერთობის ერთადერთი სწორი ფორმაა“, 2016 და 2021 წლებში	71
დიაგრამა #11 პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „ევროკავშირში განწევრიანებისათვის საქართველო ვალდებულია დააკანონოს გეი-ქორწინება“, 2016 და 2021 წლებში	73
დიაგრამა #12 პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „ევროკავშირში განწევრიანებისათვის საქართველო ვალდებულია დააკანონოს გეი-ქორწინება“, ეთნიკური მიკუთვნებულობის ტრილში	73
დიაგრამა #13 პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „გეი კაცების უმეტესობა პედოფილია“, 2016 და 2021 წლებში	75
დიაგრამა #14 პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „მხოლოდ ჰომოსექსუალი კაცები ძალადობენ სექსუალურად სხვა მამაკაცებზე“	75
დიაგრამა #15 პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „აივ-ინფექცია/შიდსის ძირითადი გამავრცელებლები გეები არიან“, 2016 და 2021 წლებში	76
დიაგრამა #16 პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „გეი კაცების უმეტესობა სექს-მუშაკია“	76
დიაგრამა #17 პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „ტრანს ქალების უმეტესობა სექს-მუშაკია“	77
დიაგრამა #18 პასუხების სიხშირული განაწილება დებულებაზე „გეი კაცების უმეტესობა გამოიყურება და იქცევა როგორც ქალი“	80
დიაგრამა #19 პასუხების სიხშირული განაწილება დებულებაზე ლესბოსელების უმეტესობა გამოიყურება და იქცევა როგორც „კაცი“	80
დიაგრამა #20 პასუხების სიხშირული განაწილება დებულებაზე „ყველა ტრანს ადამიანს სურს ქირურგიულად „შეიცვალოს“ სქესი“	81

დიაგრამა #21 პასუხების სიხშირული განაწილება ლგბტ(ქ)ი თემის წევრთან კონტაქტის/ნაცნობობის თაობაზე, დასახლების ტიპის და ასაკის ჭრილში.....	85
დიაგრამა #22 პასუხების სიხშირული განაწილება ლგბტ(ქ)ი თემის ნაცნობი წევრის იდენტობის მიხედვით	85
დიაგრამა #23 ჰომოფობიის ინდექსი საგარეო პოლიტიკური ორიენტაციის ჭრილში.....	96
დიაგრამა #24 ჰომოფობიის ინდექსი სქესის, ასაკის სტრატის ჭრილში, 2016 და 2021 წლებში.....	96
დიაგრამა #25 ბიფობიის ინდექსი სქესის, ასაკის სტრატის ჭრილში, 2016 და 2021 წლებში.....	97
დიაგრამა #26 ტრანსფობიის ინდექსი სქესის, ასაკის სტრატის ჭრილში, 2016 და 2021 წლებში.....	97
დიაგრამა #27 ლესბოსელების/გეების მიმართ დამოკიდებულება სქესის ჭრილში, 2016 და 2021 წლებში	97
დიაგრამა #28 ჰომო/ბი/ტრანსფობიის ინდექსი კონტაქტის ჭრილში	97
დიაგრამა #29 დამოკიდებულება ერთი სქესის პარტნიორებს შორის ქორწინების უფლების მიმართ, 2016 და 2021 წლებში.....	100
დიაგრამა #30 დამოკიდებულება ჰომოსექსუალი (ლესბოსელი/გეი) წყვილებისთვის შვილად აყვანის უფლების მიმართ, 2016 და 2021 წლებში.....	101
დიაგრამა # 31 დამოკიდებულება ლგბტ(ქ)ი აქტივისტებისა და უფლებადამცველების მიმართ, 2016 და 2021 წლებში	103
დიაგრამა #32 ლგბტ(ქ)ი უფლებრივი თანასწორობის აღქმა პროპაგანდად	104
დიაგრამა #33 ლესბოსელი/გეი/ტრანს ადამიანების საგანმანათლებლო სფეროში დასაქმების უფლებასთან დამოკიდებულება, 2016 და 2021 წლებში.....	104
დიაგრამა #34 პასუხების სიხშირული განაწილება დებულებაზე „სახელმწიფო სათანადოდ რეაგირებს ძალადობისა და დისკრიმინაციის ფაქტებზე ლგბტ(ქ)ი ადამიანების მიმართ“	106
დიაგრამა #35 დამოკიდებულება ლგბტ(ქ)ი ადამიანებისათვის შეკრებისა და გამოსატვის უფლების შეზღუდვის მიმართ, 2016 და 2021 წლებში.....	107
დიაგრამა #36 პასუხების სიხშირული განაწილება შეკითხვაზე „რასთან ასოცირდება თქვენთვის 17 მაისის აღნიშვნა?“ ეთნიკური მიკუთვნებულობის ჭრილში.....	108
დიაგრამა #37 პასუხების სიხშირული განაწილება შეკითხვაზე „რასთან ასოცირდება თქვენთვის 17 მაისის აღნიშვნა?“ საცხოვრებელი ადგილის ტიპის მიხედვით...	108
დიაგრამა #38 ლგბტ(ქ)ი თემის მანიფესტაციის უფლების შეზღუდვის მიმართ დამოკიდებულება „17 მაისის“ ჭრილში.....	109
დიაგრამა #39 პასუხების სიხშირული განაწილება დებულებაზე „რამდენად მისაღებია თქვენთვის, როდესაც ქალი და კაცი/ლესბოსელების/გეების წყვილი ხელიხელჩაკიდებული სეირნობს ქუჩაში?“	111
დიაგრამა #40 პასუხების სიხშირული განაწილება დებულებაზე „რამდენად მისაღებია თქვენთვის, როდესაც ქალი და კაცი/ლესბოსელების/გეების წყვილი საჯაროდ კოცნის ერთმანეთს?“	111
დიაგრამა #41 პასუხების სიხშირული განაწილება დებულებაზე „რამდენად მისაღებია თქვენთვის, როდესაც ქალი და კაცი ხელიხელჩაკიდებული სეირნობს ქუჩაში?“ ეთნიკურ ჭრილში	111
დიაგრამა #42 რესპონდენტთა პასუხების განაწილება ადამიანის სექსუალობის საკითხების სასკოლო პროგრამაში ჩართვის შესახებ.....	112

წინასიტყვაობა

„ქალთა ინიციატივების მხარდაჭერი ჯგუფი“ (WISG) ქალთა საკითხებზე მომუშავე ფემინისტური ორგანიზაციაა, რომელიც გენდერისა და სექსუალობის საკითხებზე 2000 წლიდან მუშაობს. ლ(გ)ბტი თემის წევრთა გაძლიერებას, სერვისების მიწოდებას, სოგი-სთან დაკავშირებული საკითხების ადვოკატირება/ლობირებასა და საზოგადოების ინფორმირებულობის ამაღლებასთან ერთად, კვლევითი საქმიანობა ორგანიზაციის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სტრატეგიული მიმართულებაა.

ლ(გ)ბტი ადამიანებისა და მათი უფლებრივი თანასწორობის მიმართ დამოკიდებულებების პირველი ფართომასშტაბიანი კვლევა „ქალთა ინიციატივების მხარდაჭერმა ჯგუფმა“ 2016 წელს, ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული პროექტის „ლ(გ)ბტი სოლიდარობის ქსელი სომხეთსა და საქართველოში“ ფარგლებში, ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის ოფისის მხარდაჭერით ჩატარა. წინამდებარე კვლევა მაქსიმალურად მიახლოებული მეთოდოლოგიით განხორციელდა, რამაც საშუალება მოგვცა არა მხოლოდ დღეს არსებული მდგომარეობა შეგვეფასებინა, არამედ, მონაცემთა შედარების საფუძველზე, ქვეყანაში მომხდარი ცვლილებები დინამიკაშიც გაგვეანალიზებინა. კვლევა საშუალებას იძლევა შემუშავდეს როგორც სოგი-ს საფუძველზე ძალადობისა და დისკრიმინაციის პრევენციისა და მის შედეგებთან ბრძოლის ეფექტიანი პოლიტიკა, ისე კომუნიკაციის ფართომასშტაბიანი სტრატეგია ჰომო/ბი/ტრანსფობიის დასაძლევად.

საქართველოში ლ(გ)ბტი ადამიანებისა და მათი უფლებრივი თანასწორობის მიმართ ცოდნისა და დამოკიდებულებების კვლევის ხელახლა ჩატარება შესაძლებელი გახდა გაეროს მოსახლეობის ფონდის (UNFPA), გაეროს ქალთა ორგანიზაციისა (UNWOMEN) და გაეროს განვითარების პროგრამასთან (UNDP) თანამშრომლობის ფარგლებში. გვსურს მადლობა ვუთხრათ „გამოყენებითი კვლე-

ვების კომპანიას“ (ARC), რომელმაც რაოდენობრივი კვლევის ფარგლებში, ქვეყანაში არსებული რთული ეპიდემიოლოგიური მდგომარეობის მიუხედავად, სავსე სამუშაოები წარმატებით განახორციელა; ექსპერტს ეკატერინე ალდგომელაშვილს მეთოდოლოგიისა და კვლევის ინსტრუმენტების საქართველოს რეალობისთვის მორგებისა და მაღალი ხარისხისა და სრულყოფილი ანგარიშის მომზადებისთვის, ასევე ექსპერტებს თამარ ლაფერაძესა და ნატალია მჭედლიშვილს კვლევის თვისებრივი ნაწილის განხორციელებისა და ანგარიშის მომზადებისთვის. განსაკუთრებული მადლობა გვინდა გადავუხადოთ მონვეულ ექსპერტებს - ნინო დურგლიშვილს და ვანო კეჭაყმაძეს, მონაცემთა სტატისტიკური დამუშავებისას განეული ტექნიკური დახმარებისა და თემატური კონსულტირებისთვის.

ეკა წერეთელი

„ქალთა ინიციატივების მხარდაჭერი ჯგუფის“
დირექტორი

I. ტერმინოლოგია

არალირსეული მოპყრობა – ფიზიკური ან ემოციური ზიანის მომტანი მოპყრობა, რაც მოიცავს ძალადობის სხვადასხვა ფორმას, უგულვებელყოფასა და ექსპლუატაციას, რაც რეალურ ან პოტენციურ საფრთხეს უქმნის ადამიანის (მსხვერპლის) სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას, განვითარებასა და ღირსებას.

ასექსუალობა – ასექსუალობა წარმოადგენს ორიენტაციას, რომელიც იმ ადამიანებს აღწერს, რომლებიც სექსუალურ მიზიდულობას ან ლტოლვას არ განიცდიან. ისინი, ვინც თავს ასექსუალად აღიქვამენ, ხშირად განიცდიან სექსუალურ ორიენტაციასთან დაკავშირებულ მარგინალიზაციასა და დისკრიმინაციას.

ბისექსუალობა – სექსუალური ორიენტაციის ერთ-ერთი ფორმა, რომელიც აღწერს ინდივიდის მდგრად ფიზიკურ, რომანტიკულ, ემოციურ და/ან სექსუალურ მიზიდულობას როგორც საკუთარი, ისე სხვა სქესის ადამიანის მიმართ.

ბიფობია – ნეგატიური დამოკიდებულება ბისექსუალური ორიენტაციის ადამიანების მიმართ. ჰომოფობიის მსგავსად, შესაძლოა გამოხატული იყოს ზიზლის, სიძულვილის, აგრესიული ქცევის, დისკრიმინაციის სახით.

განწყობა – შინაგანი მზაობა რაიმე ქცევის განსახორციელებლად, რომლის დროსაც ხდება საჭირო უნარების გააქტიურება და მობილიზება, ფსიქიკის გადაწყობა, რათა ინდივიდმა საჭირო ქცევის განხორციელება მოახერხოს¹. კვლევის ფარგლებში განწყობა განხილულია როგორც ინდივიდის ან ჯგუფის შინაგანი მიმართება, რომელიც არსებობს, მოქმედების წინაპირობას ქმნის და სოციალურ თუ პოლიტიკურ სტრატეგიებში ვლინდება.

გეი – ჰომოსექსუალის სინონიმი. ტერმინი ხშირად გამოიყენება მხოლოდ კაცებთან მიმართებაში და აღნიშნავს კაცს, რომელსაც ემოციურად და ფიზიკურად იზიდავს კაცი.

გენდერი – ეს არის დამოკიდებულებები, გრძნობები და ქცევები, რომელსაც მოცემული კულტურა ადამიანის ბიოლოგიურ სქესთან აკავშირებს. გენდერი არის სოციალურად კონსტრუირებული (აგებული) კონცეფცია, ან გარკვეული ქცევების, ნიშნებისა და როლების სოციალური კლასიფიკაცია „ფემინურ“ და „მასკულინურ“ ჯგუფებად. სხვადასხვა კულტურაში ფემინურობასა და მასკულინურობასთან ასოცირებული ქცევების სპეციფიკა განსხვავებულია. მიუხედავად ამისა, თითქმის ყველა კულტურაში არსებობს გარკვეული აკრძალვები და წესები, რომელიც ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში ქალისა და კაცის ქცევასარეგულირებს და განსაზღვრავს.

გენდერიზმი – გენდერიზმი (ჰეტეროსექსიზმის ანალოგიით), აღწერს იდეოლოგიურ სისტემას. გენდერიზმი ემყარება რწმენას, რომ არსებობს მხოლოდ ორი სქესი და გენდერი მყარადაა დაკავშირებული ბიოლოგიურ სქესთან. ჰეტეროსექსიზმის მსგავსად, იმ ადამიანებისა და ჯგუფების მარგინალიზაციასა და სტიგმატიზაციას ახდენს, რომლებიც გენდერულ/სქესობრივ ნორმებზე საზოგადოების წარმოდგენას არ შეესაბამებიან.

გენდერული არაკონფორმულობა და გენდერული ვარიაცია – კონკრეტულ კულტურაში დამკვიდრებული გენდერული „ნორმებისა“ და „შესაბამისობების“ მიმართ პიროვნების პროტესტისა და წინააღმდეგობის გამოვლინება. გენდერული არაკონფორმულობა შეიძლება გამოვლიდნეს იმისგან დამოუკიდებლად უთავსებს თუ არა ადამიანი ერთმანეთს დაბადებისას მინიჭებულ სქესსა და გენდერული იდენტობას.

გენდერული „ბეშინგი“ (შევიწროება, ძალადობა) – ტერმინი შემოიტანეს მკვლევარებმა, რომლებიც ტრანსფობიის ბუნებას და გამოვლინებას იკვლევდნენ. აღწერს აგრესიულ ქცევას ტრანს ადამიანების მიმართ, გენდერულად არაკონფორმული ადამიანების შევიწროებას.

¹ ონლაინ ლექსიკონი „განმარტებითი ლექსიკონი-ცნობარი სოციალურ მეცნიერებებში: ფსიქოლოგია, გენდერი, გამოყენებითი სტატისტიკა, საჯარო პოლიტიკა და მართვა“ (2016). სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი. ხელმისაწვდომია ბმულზე (10 მარტი, 2022): <http://dictionary.css.ge/content/set>

გენდერული (თვით)გამოხატვა – ეწოდება ინდივიდის პრეზენტაციას, მათ შორის, ფიზიკურ, გარეგნულ მხარეს, არჩეულ სამოსს, აქსესუარებს და ქცევებს, რომელიც გენდერული იდენტობისა და როლის ასპექტებს გამოხატავს. გენდერული გამოხატვა შეიძლება შეესატყვისებოდეს ან არ შეესატყვისებოდეს ადამიანის გენდერულ იდენტობას.

გენდერული იდენტობა – წარმოადგენს გოგოდ, ქალად ან მდედრად, ბიჭად, კაცად ან მამრად, ან ალტერნატიულ გენდერად (მაგ., გენდერქვიარი, გენდერულად არაკონფორმული, გენდერ ნეიტრალური) ყოფნის განუყოფელ, შინაგან განცდას, რომელიც შესაძლოა შეესატყვისებოდეს, ან არ შეესატყვისებოდეს ადამიანის დაბადებისას მინიჭებულ სქესს, ან ადამიანის პირველად, ან მეორეულ სქესობრივ მახასიათებლებს. რაკი გენდერული იდენტობა თავისი არსით ინტერნალურია, აუცილებელი არ არის ადამიანის გენდერული იდენტობა სხვებისთვის ხილული იყოს. გენდერული იდენტობა განსხვავდება სექსუალური ორიენტაციისგან.

გენდერული უმცირესობა – ეწოდება ინდივიდების იმ ჯგუფს, ვისი გენდერული იდენტობა ან გენდერული გამოხატვა განსხვავდება იმ სოციალური ნორმებისგან, რომელიც დაბადებისას მინიჭებულ სქესთან ასოცირდება. გენდერული უმცირესობა ცალკეა და განსხვავდება სექსუალური უმცირესობისგან სწორედ ისე, როგორც გენდერული იდენტობა განსხვავდება სექსუალური ორიენტაციისგან.

გენდერულად არაბინარული და გენდერულად მრავალფეროვანი – წარმოადგენს უფრო ინკლუზიურ ტერმინებს, რომელიც აღწერს მათ, ვინც მამრობითი-მდედრობითი ბინარულობის მიღმაა, მათ შორის მათ, ვინც ორივე ან არცერთ გენდერთან არ აიდენტიფიცირებს თავს. აღნიშნული ტერმინი მოიცავს მათ, ვინც თავს არაბინარულად, გენდერქვიარად, ბიგენდერად და პანგენდერად აიდენტიფიცირებს.

ეგზოტიზაცია – ამა თუ იმ ინდივიდისა თუ ჯგუფის ძალიან განსხვავებულად, უცნაურად და უჩვეულოდ წარმოჩენა.

ინტერნალიზებული (გაშინაგანებული, შეთვისებული) ჰომოფობია – საკუთარი სექსუალური ორიენტაციის გამო აღძრული ნეგატიური განცდა, რომელმაც, შესაძლოა, გენერალიზებული ხასიათი მიიღოს და სერიოზულად იმოქმედოს ადამიანის მსოფლმხედველობასა და თვითაქტის პროცესზე. შედეგების გამოვლენის დიაპაზონი საკმაოდ ფართოა -- დაწყებული საკუთარი არასრულფასოვნების განცდით, გაგრძელებული საკუთარი თავის მიმართ ღიად გამოხატული სიძულვილითა და თვითდესტრუქციული ქცევით.

ინტერსექსი – ადამიანი, რომლის ანატომია არ თავსდება მხოლოდ მდედრის ან მხოლოდ მამრის ბიოლოგიურ მახასიათებლებში, რაც შეიძლება გამოიხატული იყოს ქრომოსომულ, ჰორმონულ, ან გენეტიკურ დონეზე.

ინტერსექციური – იდენტობის ისეთი გააზრება, რომელიც ცნობს იდენტობის მრავალფეროვან და ერთდროული გადაკვეთის ნერტილების არსებობას. ეს მიდგომა არ უყურებს იდენტობებს კრებით ფორმაში (მაგ., ქალი + ლესბოსელი + შავკანიანი = მეტად დისკრიმინირებულს ვიდრე ქალი + ლესბოსელი), არამედ მათ ერთიანად, კომბინირებულად აღიქვამს. ეს კომბინაციები ადამიანებს გარკვეულ სოციალურ პოზიციას ანიჭებს, რომელიც შესაძლოა შეზღუდვებსაც მოიაზრებდეს და პრივილეგიებსაც².

ლესბოსელი – ქალი, რომელსაც ემოციურად და ფიზიკურად იზიდავს ქალი.

ლგბტ(ქ)ი – აბრევიატურა, რომელსაც იყენებენ ლესბოსელი, გეი, ბისექსუალი, ტრანსგენდერი, ქვიარი და ინტერსექსი ადამიანების აღსანიშნავად.

პოლიტიკური ინსტრუმენტალიზება – ამა თუ იმ საკითხის ვიწრო პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად გამოყენება. თვისებრივი კვლევის ანგარიშში ტერმინის სინონიმად, რესპონდენტთა პასუხების გათვალისწინებით, ზოგჯერ გამოიყენება ტერმინი პოლიტიზება, პრაქტიკის ანტონიმად კი გვხვდება ტერმინი დეპოლიტიზება, რაც, რესპონდენტთა პასუხებში, ისევე როგორც მათ ინტერპრეტაციაში, გულისხმობს არა თავად ქვიარ თემის პოლიტიკური

2 შორენა გაბუნია, ირაკლი ვაჭარაძე; არასამთავრობო ორგანიზაცია „იდენტობა“ (2013). „შესავალი ლგბტ ფსიქოლოგიაში“.

ველიდან გამორიცხვას, არამედ, მხარდამჭერი პოლიტიკის საშუალებით, სხვა პოლიტიკური აქტორებისთვის ლგბტ(ქ)ი საკითხების ინსტრუმენტალიზების შესაძლებლობის შეზღუდვას.

სქესი – ბიოლოგიური მახასიათებლების ერთობლიობა (ანატომიური, ფიზიოლოგიური, ბიოქიმიური, გენეტიკური), რომელიც მდებარის და მამრის ორგანიზმს განასხვავებს. სქესის მინიჭება, როგორც წესი, დაბადებისას გარე გენიტალიების საფუძველზე ხდება. როდესაც გარე გენიტალია გაურკვეველია, სხვა ინდიკატორების (მაგ., შიდა გენიტალია, ქრომოსომული და ჰორმონალური სქესი) მიხედვით ხდება სქესის მინიჭება, იმ განზრახვით, რომ მინიჭებული სქესი, დიდი ალბათობით, თანხვედრაში იქნება ბავშვის გენდერულ იდენტობასთან. სქესი, როგორც წესი, კატეგორიზდება როგორც მამრობითი, მდედრობითი ან ინტერსექსი (ასეთია სქესობრივი ანატომია, რომელიც მოიცავს როგორც მამრობით ისე მდედრობით მახასიათებლებს, ან ატიპურ მახასიათებლებს).

სექსუალობა – ბიოლოგიური, ფსიქოლოგიური, სულიერი და ემოციური განცდებისა და ქცევების ერთობლიობა, რომელიც სექსუალური ლტოლვის გამოვლენასა და დაკმაყოფილებას უკავშირდება. წარმოადგენს ადამიანის ორგანიზმის თანდაყოლილ მოთხოვნასა და ფუნქციას. ადამიანი იბადება გარკვეული (სექსუალური) პოტენციალით, რომელიც შემდეგ ინდივიდუალური ცხოვრებისეული გამოცდილების საფუძველზე ფორმირდება. მოიცავს სქესს, გენდერულ იდენტობასა და გამოხატვას, სექსუალურ ორიენტაციას, ეროტიციზმს, სიამოვნებას, ინტიმსა და რეპროდუქციას. სექსუალობა განიცდება და გამოიხატება ფიქრებში, ფანტაზიებში, რწმენაში, დამოკიდებულებებში, ღირებულებებში, ქცევაში, პრაქტიკაში, როლებსა და ურთიერთობებში. მიუხედავად იმისა, რომ სექსუალობა ყველა ზემოთ ჩამოთვლილს მოიცავს, შესაძლოა ყველა მათგანი არ იყოს განცდილი ან გამოხატული. სექსუალობაზე გავლენას ახდენს ბიოლოგიური, ფსიქოლოგიური, სოციალური, ეკონომიკური, პოლიტიკური, კულტურული, ეთიკური, სამართლებრივი, ისტორიული და რელიგიური ფაქტორების ერთობლიობა. სექსუალობა, ისევე როგორც ადამიანის ქცევის სხვა ასპექტები, ატარებს როგორც ბიოლოგიურ,

ისე სოციალურ ხასიათსაც. სექსუალობის მახასიათებელთაგან გამოყოფენ ხუთ კომპონენტს:

1. ბიოლოგიური სქესი (თავის მხრივ წარმოადგენს გენეტიკური, გონადური, ჰორმონული, გენიტალური სქესის კომბინაციას);
2. გენდერული იდენტობა (რომელიმე სქესისადმი ფსიქოლოგიური მიკუთვნებულობა. შეიძლება არ ემთხვეოდეს ბიოლოგიურ სქესს);
3. გენდერული გამოხატვა (უკავშირდება ადამიანის ქცევას, რომელიც შეესატყვისება კონკრეტულ საზოგადოებაში არსებულ კულტურულ ნორმებსა და სტერეოტიპებს „მამაკაცური“ და „ქალური“ ქცევის შესახებ);
4. სექსუალური ორიენტაცია (მეტ-ნაკლებად მდგრადი სექსუალური, ემოციური, ეროტიკული, რომანტიკული ლტოლვა განსაზღვრული სქესის ადამიანის მიმართ);
5. სექსუალური იდენტობა (თვითაქმა კონკრეტული სექსუალური ორიენტაციის მქონე ინდივიდად. შეიძლება არ ემთხვეოდეს რეალურ სექსუალურ ორიენტაციას).

სექსუალური იდენტობა – სექსუალური იდენტობა ეწოდება საკუთარი სექსუალური ორიენტაციის გაცხადებას მისი აღიარების, მიღების და თვითსახელდების გზით.

სექსუალური ორიენტაცია – ინდივიდის მდგრადი ფიზიკური, რომანტიკული, ემოციური და/ან სექსუალური მიზიდულობა სხვა ადამიანის მიმართ. იგი მოიცავს ჰომოსექსუალურ, ბისექსუალურ და ჰეტეროსექსუალურ ორიენტაციას.

სექსუალური ფლუიდურობა – ეწოდება დროთა განმავლობაში ცვლილებებს მიზიდულობაში, სექსუალურ იდენტობასა და ორიენტაციაში. ეს ცვლილებები ორმხრივია, რაც ნიშნავს, რომ ცვლილება გულისხმობს როგორც იმავე სქესის/გენდერის მიმართ მიზიდულობას, ისე განზიდვას.

სისგენდერი – სისგენდერი აღნიშნავს ინდივიდებს, ვისი გენდერული იდენტობა და გამოხატვა მისთვის დაბადებისას მინიჭებულ სქესთან შესაბამისობაშია.

ტრანსგენდერი – ეს არის ზედსართავი სახელი და ქოლგა ტერმინი, რომელიც გამოიყენება იმ ადამიანების აღსაწერად, ვისი გენდერული იდენტობა, ან გენდერული როლი არ შეესატყვისება იმას, რასაც, როგორც

წესი, დაბადებისას მინიჭებულ სქესს უკავშირებენ. მიუხედავად იმისა, რომ ტერმინი „ტრანსგენდერ“ ფართოდაა მიღებული, ყველა ტრანსგენდერი და გენდერულად არაკონფორმული ადამიანი თავს ტრანსგენდერად არ აღიქვამს. ტრანსგენდერი ადამიანები შეიძლება იყვნენ ჰეტეროსექსუალები, ლესბოსელები, გეი ან ბისექსუალები.

ტრანსგენდერი მამაკაცი – ადამიანი, ვინც დაბადებისას მიაკუთვნეს მდედრობით სქესს, მაგრამ თვითინდეტიფიკაციას ახდენს როგორც მამაკაცი. ტრანსგენდერ კაცებს ასევე უწოდებენ FtM-ს (Female-to-Male).

ტრანსგენდერი ქალი – ადამიანი, ვინც დაბადებისას მიაკუთვნეს მამრობით სქესს, მაგრამ თვითინდეტიფიკაციას ახდენს როგორც ქალი. ტრანსგენდერ ქალს ასევე უწოდებენ MtF-ს (Male-to-Female).

ტრანსფობია – ნეგატიური დამოკიდებულება ტრანს ადამიანების მიმართ. ჰომოფობიის მსგავსად, შესაძლოა გამოხატული იყოს ზიზლის, სიძულვილის, აგრესიული ქცევის, დისკრიმინაციის სახით.

ქამინგაუტი (ინგლ. coming out) – პერიოდი ჰომოსექსუალის ცხოვრებაში, როდესაც ის ამჩნევს, რომ თავისი სექსუალური ორიენტაციით განსხვავდება ჰეტეროსექსუალი ადამიანებისაგან და სწავლობს საკუთარი თავის ისეთად მიღებას, როგორც არის. ეს არის საკუთარი თავის მიღების პროცესი, რომელიც ცხოვრების განმავლობაში და მის სხვადასხვა ეტაპზე გრძელდება. ადამიანები გეი, ლესბოსურ, ბისექსუალურ და ტრანსგენდერ იდენტობებს ჯერ საკუთარი თავისთვის აყალიბებენ, შემდეგ კი უმხელენ სხვებს. ნებისმიერ ადამიანთან ან საჯაროდ საკუთარი სექსუალური ორიენტაციის ან გენდერული იდენტობის გაცხადება შეიძლება ქამინგაუტად მივიჩნიოთ.

ქვიარი – ქოლგა ტერმინი, რომელიც, პირველ რიგში, აღწერს არაჰეტეროსექსუალ და არასისგენდერ ადამიანებს, თუმცა, უფრო ფართო გაგებით, გულისხმობს არანორმატიულ სექსუალურ და გენდერულ იდენტობებსა და პოლიტიკებს. აკადემიურ დისციპლინებში, როგორებიცაა ქვიარ თეორია და ქვიარ კვლევები,

ეს ტერმინი გულისხმობს ზოგად წინააღმდეგობას ბინარულობასთან, ნორმატიულობასა და ინტერსექციურობის უგულვებელყოფასთან სოციალურ, კულტურულ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში³. აქტივისტთა ზოგიერთი ჯგუფი, როგორცაა, მაგალითად, ქვიარ ნაცია, ამ ტერმინით ლგბტ(ქ)ი თემის ასიმილაციონისტური სტრატეგიის რადიკალურ პოლიტიკურ ალტერნატივას აღწერს⁴.

ჰეტეროსექსუალური ორიენტაცია – სექსუალური ორიენტაციის ერთ-ერთი ფორმა, რომელიც აღწერს ინდივიდის მდგრად ფიზიკურ, რომანტიკულ, ემოციურ და/ან სექსუალურ მიზიდულობას სხვა სქესის ადამიანის მიმართ.

ჰეტეროსექსიზმი – ენოდება ცნებას ან იდეას იმის შესახებ, რომ ჰეტეროსექსუალობა წარმოადგენს ნორმას, ხოლო სხვა სექსუალური ორიენტაციები (მაგ., ლესბოსელი, გეი, ბი+) ნორმის მიღმაა. აგრეთვე, ეს არის სისტემა, რომელიც სხვა თანაბრად ვალიდურ სექსუალობებთან მიმართებაში პრივილეგიას ჰეტეროსექსუალურ ნორმებს და იდეალებს ანიჭებს.

ჰომოსექსუალური ორიენტაცია – სექსუალური ორიენტაციის ერთ-ერთი ფორმა, რომელიც აღწერს ინდივიდის მდგრად ფიზიკურ, რომანტიკულ, ემოციურ და/ან სექსუალური მიზიდულობას საკუთარი სქესის ადამიანის მიმართ.

ჰომოფობია – ირაციონალური შიში და სიძულვილი ლესბოსელების, გეების, ბისექსუალებისა და ტრანსგენდერი ადამიანების მიმართ, რომელიც წინასწარგანწყობას ეფუძნება და რასიზმის, ქსენოფობიის, ანტისემიტიზმისა და სექსიზმის მსგავსია.

3 „queer“. Oxford English Dictionary. Oxford University Press. 2014. სიკამორ, მატლდა ბერნშტაინი (2008). „ეს საზიზრობაა!: ქვიარ სტრატეგიები ასიმილაციის წინააღმდეგ“. კონტერფონთ პრესი, გვ. 1.

4 ქვიარ ნაცია (იენისი, 1990). „ქვიარები კითხულობენ ამას!“

II. შესავალი

საზოგადოებაში არსებული ჰომო/ბი/ტრანსფობიური დამოკიდებულებები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ლგბტ(ქ)ი ადამიანების ცხოვრებაზე. მიუხედავად იმისა, რომ ნეგატიური დამოკიდებულებები ყოველთვის არ მანიფესტირდება ქცევაში (ანტი-ლგბტ(ქ)ი განწყობების გამჟღავნებისთვის კრიტიკულად მნიშვნელოვანია ქვეყანაში არსებული დომინანტური დისკურსი), კვლევები ადასტურებს, რომ მათ შორის მჭიდრო კავშირია (ბერნატი და სხვ., 2001; ფრანკლინი, 2000; პაროტი, 2008). ქვეყნებში, სადაც ძლიერია ანტი-ლგბტ(ქ)ი განწყობები, ჯგუფის წევრები ხშირად ხდებიან, ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში, ძალადობისა და დისკრიმინაციის მსხვერპლი.

ამავდროულად, საზოგადოებრივი დამოკიდებულებები გავლენას ახდენს იმ პოლიტიკისა და საკანონმდებლო სივრცის ფორმირებაზე, რომელიც ლგბტ(ქ)ი ადამიანების უფლებრივი თანასწორობის საკითხებს ეხება (ლაქსი და ფილიპსი, 2009; რიგლი და სხვ., 2010; ტაკაქსი და ზალმა, 2011). ცხადია, ეს პროცესი არაა ცალმხრივი – პოლიტიკა და საკანონმდებლო გარემო, თავის მხრივ, დომინირებულ საზოგადოებრივ დისკურსზე ზემოქმედებს და ძალადობრივ ქცევასა და დისკრიმინაციულ მოპყრობას არეგულირებს (ბროერი, 2006; უილიამსი და სხვ. 2014). სხვადასხვა ქვეყანაში საზოგადოებრივ განწყობებსა და პოლიტიკას შორის არსებული ურთიერთკავშირი განსხვავდება როგორც შინაარსით, ისე ხარისხით. ლგბტ(ქ)ი საკითხებთან მიმართებაში, აღმოსავლეთ ევროპასა და პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებში, პოლიტიკის მაფორმირებელი კიდე ერთი კომპონენტი შემოდის, რომელიც ერთიან ევროპულ სივრცეში ინტეგრაციასა და საკანონმდებლო სივრცის ჰარმონიზებას უკავშირდება.

კვლევები, რომელიც ევროკავშირთან დამოკიდებულების დინამიკასთან ერთად, ქვეყნის ევროპისკენ დეკლარირებული სწრაფვის პარალელურად საზოგადოებაში არსებულ განწყობებს სწავლობს, აჩვენებს, რომ ევროკავშირში განწევრიანების სურვილს, დემოკრატიის მიმართ რწმენასა და ღირებულებებს შორის მნიშვნელოვანი განსვლა⁵ და, ცალკეულ საკითხებზე მნიშვნელოვანი პროგრესის მიუხედავად, ისინი მაინც ფრაგმენტირებულად, ურთიერთდაუკავშირებელ საკითხებად აღიქმება⁶. 2021 წლის გამოკითხვის თანახმად, საზოგადოების ნახევარზე მეტი (54%) სრულიად ან ნაწილობრივ არ იზიარებს მოსაზრებას, რომ ევროკავშირი საქართველოს ეროვნული ტრადიციებისთვის საფრთხეს წარმოადგენს (ასეთი რესპონდენტების წილი 2015 წელთან შედარებით, 20%-ითაა გაზრდილი), თუმცა ამ დებულებას გამოკითხულთა 35% ეთანხმება.

ცხადია, ევროკავშირის მიმართ სკეფსისზე სხვა ფაქტორებიც ზემოქმედებს, თუმცა, უდავოა, რომ ამ სკეფსისის გაღვივებაში უმნიშვნელოვანეს როლს რუსული პროპაგანდა ასრულებს. კრემლისტური დეზინფორმაციის მანქანა ევროკავშირში განწევრიანების პერსპექტივასთან დაკავშირებულ ინფორმაციულ ბუნდოვანებას ერთ იდეოლოგიურ დისკურსში აქცევს, რომელშიც „გარყვნილ დასავლეთთან“ მებრძოლ, მართლმადიდებლობისა და ტრადიციული ფასეულობების დამცველ რუსეთს უალტერნატივო ლიდერის როლი აკისრია.

კვლევები, რომელიც რუსული დეზინფორმაციის გავლენებს შეისწავლის, აჩვენებს, რომ მათ ნარატივში ლგბტ(ქ)ი ადამიანების ხილვადობასთან და უფლებრივ თანასწორობასთან დაკავშირებულ საკითხებს ერთ-ერთი ცენტრალური ადგილი უკავია. მკვლევართა მოსაზრებით, აღმოსავლეთ და

5 იხ. მაგ. CRRC „ევროკავშირის მიმართ დამოკიდებულებისა და ცოდნის შეფასება საქართველოში“ 2009-2019, ეროვნულ დემოკრატიული ინსტიტუტი (NDI): „საზოგადოების განწყობა საქართველოში“ (2014-2019) და სხვ.

6 მაგ. იხ. შუბლაძე რ., თ. ხოშტარია. „განსვლა დემოკრატიის მხარდაჭერასა და ლიბერალურ ღირებულებებს შორის“. კავკასიის ანალიტიკური დაიჯესტი N116. 2020.

ცენტრალური ევროპის ქვეყნები, რუსეთთან გეოგრაფიული სიახლოვის გამო, განსაკუთრებით მოწყვლადები აღმოჩნდნენ ამ ტიპის პროპაგანდის მიმართ (კოროლჩუკი და გრაფფი, 2018). „მედიის განვითარების ფონდის“ მიერ 2017-2020 წლებში განხორციელებული მედია-მონიტორინგის შედეგები აჩვენებს, რომ ჰომოსექსუალობის გამოყენება ანტი-დასავლური განწყობების გასაძლიერებლად, საქართველოში დღესაც ჰომოფობიური რიტორიკის მნიშვნელოვან ნაწილს შეადგენს⁷.

მიუხედავად იმისა, რომ რუსული დეზინფორმაცია და ანტიდასავლური პროპაგანდა კი არ ქმნის, არამედ აძლიერებს საზოგადოებაში არსებულ ნეგატიურ განწყობებსა და საფრთხის განცდას სახელმწიფოს მხრიდან შესაბამისი პოლიტიკის არარსებობის პირობებში, ის მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ქვეყანაში არსებულ პოლიტიკურ კლიმატზე, და ერთგვარი ფერმენტის როლსაც თამაშობს საზოგადოების კონსერვატიულად განწყობილი ნაწილის, ანტილიბერალებისა და ულტრა-მემარჯვენე ჯგუფების შეკავშირებასა და რადიკალიზაციაში.

ერთი მხრივ, ჰომო/ბი/ტრანსფობიურ წინარწინენასა და დისკრიმინაციულ ქცევას შორის კავშირი და, მეორე მხრივ, საზოგადოებრივ აზრსა და არსებულ პოლიტიკას შორის ურთიერთმიმართების სპეციფიკური ხასიათი, ქვეყანაში ლგბტ(ქ)ი ადამიანებისა და მათი უფლებრივი თანასწორობის მიმართ საზოგადოებრივი აზრის სიღრმისეულ, კომპლექსურ კვლევას განსაკუთრებულ მნიშვნელობას სძენს.

ქვეყანაში ჩატარებული კვლევების მოკლე მიმოხილვა

2016-21 წლებში საქართველოში ჩატარებული კვლევები, რომლებიც სხვა საკითხებთან ერთად, ჰომოსექსუალების და/ან ლგბტ(ქ)ი თემის მიმართ დამოკიდებულებებსაც სწავლობს, აჩვენებს, რომ ჰომო/ბი/ტრანსფობიური განწყობები კვლავ მძლავრია. ნეგატიური განწყობები და დისტანცია, უმცირესობის სხვა ჯგუფებთან შედარებით, ყველაზე მეტად, ლგბტ(ქ)ი თემის მიმართ ვლინდება. თუმცა, ჩანს ნეგატიური დამოკიდებულებების კლების ტენდენციაც.

ISSA-ს მიერ 2019 წელს ჩატარებული კვლევის, რომელიც გენდერული თანასწორობის მიმართ დამოკიდებულებებს სწავლობს, თანახმად: „საქართველოში, ქალებსა და მამაკაცებს შორის, კვლავაც ნარჩუნდება ჰომოფობიური დამოკიდებულებები. რესპონდენტებს, განსაკუთრებით, კაცებს, ღრმად აქვთ გამჯდარი ჰომოფობიური შეხედულებები“⁸.

CRRC-საქართველოს მიერ 2015-2019 წლებში ჩატარებული საზოგადოებრივი განწყობების კვლევების შედეგები აჩვენებს, რომ იმ მოსახლეობის წილი, ვინც მიიჩნევს, რომ ლგბტ(ქ)ი თემის უფლებების დაცვა მნიშვნელოვანია, 21%-იდან 27%-მდე გაიზარდა⁹. ამასთან, ცვლილებებს ძირითადად ქალი რესპონდენტების დამოკიდებულებები განაპირობებს. კაც რესპონდენტებს თითქმის არ შეუცვლიათ აზრი ამ საკითხზე (ასეთი რესპონდენტების

7 იხ. „მედიის განვითარების ფონდის“ მედია-მონიტორინგის შედეგები 2017, 2018, 2019, 2020.

8 კვლევის რაოდენობრივი ნაწილი აჩვენებს, რომ ქალ და კაც რესპონდენტებში ჰომოსექსუალობის მიმართ დამოკიდებულებები განსხვავდება ერთმანეთისგან: გამოკითხული კაცების 83% და ქალების 74% ამბობს, რომ შერცხვებოდა ჰომოსექსუალი შვილის ყოლა; ჰომოსექსუალთა საგანმანათლებლო სფეროში დასაქმებას ეწინააღმდეგება კაცების 83% და ქალების 64%; კაცების 81% და ქალების 54 % მიიჩნევს, რომ მას არასოდეს ეყოლება ჰომოსექსუალი მეგობარი. კაცები, ქალები და გენდერული ურთიერთობები საქართველოში: საზოგადოების აღქმა და დამოკიდებულება. UNDP და UNFPA. თბილისი. 2020.

9 ხელმისაწვდომია ბმულზე (10 მარტი, 2022): <https://www.caucasusbarometer.org/ge/ndi-ge/MSEXUAL/>

წილი კაცებს შორის აღნიშნულ ხუთწლიან პერიოდში 20%-იდან 23%-მდე გაიზარდა, მაშინ, როდესაც ქალ რესპონდენტებს შორის, სხვაობა საკმაოდ შთამბეჭდავია, და მათი წილი 22%-დან 31%-მდეა გაზრდილი).

ევროპის საბჭოს მიერ 2018 წელს ჩატარებული კვლევის თანახმად, ლგბტ(ქ)ი ადამიანების უფლებების დაცვას საზოგადოება ყველაზე ნაკლებ მნიშვნელობას ანიჭებდა, უმცირესობათა სხვა ჯგუფებთან შედარებით. ლგბტ(ქ)ი უფლებების დაცვა ავტომატურად განიხილება, როგორც უმრავლესობის უფლებების შეზღუდვა („ლგბტ ადამიანებმა „საზოგადოება“ არ უნდა შეანუხონ და ჰეტეროსექსუალთა უფლებები არ უნდა „შეზღუდონ“), ხოლო თავად უფლებები აღიქმება, როგორც ქართულ კულტურასა და ტრადიციებთან „შეუთავსებელი“, დასავლეთისგან თავსმოხვეული რამ. ფოკუს-ჯგუფების მონაწილეთა აზრით, ლგბტ(ქ)ი ადამიანებს თავიანთი უფლებების დაცვის მოთხოვნით საპროტესტო აქციების გამართვაში ფულს უხდია¹⁰. სამი წლის შემდეგ, განმეორებით ჩატარებული კვლევის შედეგების თანახმად, „ქართულ საზოგადოებაში არსებული მრავალფეროვნების შესახებ ინფორმირებულობის დონე და ამ საკითხის მიმართ დადებითი დამოკიდებულება 2018 წლიდან 2021 წლამდე პერიოდში გაზრდილია“. ასევე ამაღლებულია ცნობიერება იმ პრობლემების მიმართ, რომელთა წინაშეც უმცირესობები დგანან¹¹.

მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული კვლევები მიზნად არ ისახავს უშუალოდ ლგბტ(ქ)ი ადამიანებისა და მათი უფლებრივი თანასწორობის მიმართ დამოკიდებულების კვლევას, იყენებს სხვადასხვა მეთოდოლოგიას, ჰომოგენურ ჯგუფად განიხილავს ლგბტ(ქ)ი ჯგუფს და არ იძლევა სიღრმისეული დასკვნების გაკეთების საშუალებას, მთლიანობაში, მათი შედეგები ქვეყანაში პოზიტიური ცვლილებების ტენდენციაზე მიანიშნებს, რაც ამყარებს ჩვენი კვლევის შედეგებს.

10 სიძულვილით მოტივირებული დანაშაული, სიძულვილის ენა და დისკრიმინაცია საქართველოში: საზოგადოების განწყობა და ინფორმირებულობა. ევროპის საბჭო, 2018 წლის ნოემბერი.

11 სიძულვილით მოტივირებული დანაშაული, სიძულვილის ენა და დისკრიმინაცია საქართველოში: საზოგადოების განწყობა და ინფორმირებულობა. ევროპის საბჭო, 2022.

III. კლავის შეღებვის მოკლე შეჯამება

ჰომო/ბი/ტრანსფობიის ინდექსი და დამოკიდებულებები გენდერულად არაკონფორმული ადამიანების მიმართ

2016 და 2021 წლებში ჩატარებული კვლევის შედეგების შედარება აჩვენებს, რომ ჰომო/ბი/ტრანსფობიის ინდექსები კვების ტენდენციას ამჟღავნებს. მნიშვნელოვნადაა შემცირებული იმ რესპონდენტების წილი, ვინც ლგბტ(ქ)ი ადამიანების მიმართ ზიზღს განიცდის, ურთიერთობებს გარყვნილებად აღიქვამს ან მორალურად განიკითხავს ასეთ ადამიანებს.

კვლევის შედეგები აჩვენებს, რომ ტრანსფობიის ინდექსმა უფრო მკვეთრად დაიკლო, ვიდრე ჰომოფობიამ ან ბიფობიამ. გენდერის ბინარული მოდელი უფრო ნაკლები პოპულარობით სარგებლობს. გაიზარდა მეგობრისთვის მხარდაჭერის მზაობა, თუკი ის სქესის კვლავმინიჭების ქირურგიული ოპერაციის ჩატარებას გადაწყვეტს და სხვ.

დამოკიდებულებების ცვლილების ამგვარი არათანაბარი დინამიკას რამდენიმე მიზეზი შეიძლება ჰქონდეს: შეიცვალა გენდერული როლებისა და თანასწორობის მიმართ დამოკიდებულება, რომელიც, თავის მხრივ, ჰომო/ბი/ტრანსფობიის მნიშვნელოვან პრედიქტორს წარმოადგენს და, ჰომოფობიისა და ბიფობიის ინდექსებთან შედარებით, ყველაზე მეტ გავლენას ტრანსფობიის ინდექსზე ახდენს. გარდა ამისა, ბოლო ექვსი წლის განმავლობაში სათემო ორგანიზაციების დღის წესრიგის მნიშვნელოვანი ნაწილი სწორედ ტრანს ჯგუფის გაძლიერებასა და ტრანს საკითხების ადვოკატირებაზე იყო ფოკუსირებული. ამან ხელი შე-

უწყო როგორც ჯგუფის წევრების, ისე მათ მიმართ ძალადობისა და დისკრიმინაციის შესახებ საზოგადოების ინფორმირებულობის გაზრდასა და მედიის დანტერესებას ამ საკითხით¹². გენდერული ასიმეტრია ტრანს ადამიანების მიმართ დამოკიდებულებების ცვლილებაში (გენდერულად არაკონფორმული კაცების მიმართ მიმღებლობა უფრო გაიზარდა¹³, ვიდრე გენდერულად არაკონფორმული ქალების მიმართ) კიდევ უფრო ამყარებს ამ მოსაზრებას: ბოლო რამდენიმე წელში მკვეთრად გაიზარდა ტრანს ქალებისა და მათი პრობლემების, მათ მიმართ ძალადობის და დისკრიმინაციის შემთხვევების ხილვადობა, მაშინ, როცა ტრანს კაცები დღემდე „უხილავ“ ჯგუფად რჩება.

მიუხედავად ზემოთქმულისა, 2016 წლის კვლევის შედეგების მსგავსად, დამოკიდებულებები ტრანს და გენდერულად არაკონფორმული ადამიანების მიმართ უფრო ნეგატიური რჩება, ვიდრე ბისექსუალების ან ჰომოსექსუალების მიმართ. შედეგები ეხმიანება ლგბტ(ქ)ი თემის წევრებს შორის ჩატარებული რაოდენობრივი კვლევის შედეგებსაც: თემის წევრების აზრით, საზოგადოებაში ნეგატიური განწყობები ტრანს ქალებისა და გეების მიმართ უფრო მკვეთრადაა გამოხატული, ვიდრე ლესბოსელების, ტრანს კაცების ან ბისექსუალების მიმართ¹⁴. სათემო ორგანიზაციებისა და ომბუდსმენის ანგარიშებში ასევე ხაზგასმულია, რომ ტრანს ადამიანები ერთ-ერთი ყველაზე უფრო მონყვლადი ჯგუფია, რომლის წევრებიც ხშირად ხდებიან ინტერსექციური დისკრიმინაციის მსხვერპლი¹⁵.

12 ამ მხრივ განსაკუთრებით გამოირჩევიან ინტერნეტ-მედიები, რომლებიც სისტემატურად აშუქებენ ტრანს ადამიანებზე ძალადობისა და მათი დისკრიმინაციის შემთხვევებს, აშუქებენ პრობლემებს, რომელსაც ტრანს ადამიანები აწყებიან ქვეყანაში გენდერის სამართლებრივი აღიარების დაურეგულირებლობის გამო და ხშირად უთმობენ ადგილს უშუალოდ ტრანს აქტივისტებს.

13 ტრანსი ქალების მიმართ დამოკიდებულების შეცვლაზე უნდა მიუთითებდეს ის ფაქტიც, რომ კოვიდპანდემიის საწყის ტალღაზე, სექს-სამუშაოში ჩართული ტრანს ჯგუფის დასახმარებლად, რომელიც ერთ-ერთი ყველაზე მონყვლადი ჯგუფია და რომელზეც პანდემიასთან გამკლავებისა და პრევენციის მიზნით დაგეგმილი ღონისძიებები მწვავედ აისახა – სათემო ორგანიზაციებისა და თემის წევრების გარდა, სამოქალაქო აქტივისტებიც ჩაერთნენ და დახმარების სპეციალური ჯგუფები შექმნეს სოციალურ ქსელებში.

14 COVID-19-ის გავლენა ლგბტ(ქ)ი ადამიანების მდგომარეობაზე საქართველოში. WISG. თბილისი, 2021.

15 სამართალწარმოების ანგარიში – ინტერსექციური დისკრიმინაცია და ლგბტი ადამიანები. WISG. თბილისი, 2017; „საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ“, საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში, 2020.

თვისებრივი კვლევის მონაწილე თემის წევრები და პროფესიონალები, მათ შორის, სამართალდამცავი სტრუქტურების წარმომადგენლები, ასევე თანხმდებიან, რომ ტრანსგენდერი და გენდერულად არაკონფორმული ადამიანები, როგორც ლგბტ(ქ) თემის ყველაზე ხილვადი ნაწილი, კონვენციურ გენდერულ ნორმებთან შეუთავსებლობის გამო, უფრო ხშირად ხდებიან სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულისა და დისკრიმინაციის მსხვერპლი. როგორც თავად ტრანსგენდერი ქალები ამბობენ, ხშირად ქამინგაუთი მათთვის იძულებითია – განსხვავებით ლესბოსელი, გეი და ბისექსუალი ინდივიდებისგან, ტრანსგენდერი ადამიანების მიერ საკუთარი გენდერის გამჟღავნება დაკავშირებულია ისეთი ატრიბუტების ცვლილებასთან, როგორიცაა სახელი, გარეგნული მახასიათებლები, სოციალური როლი და სხვა, რაც, თავისთავად, მათ გენდერულ იდენტობას უფრო ხილულს და საჯაროს ხდის.

2016 წელთან შედარებით, მნიშვნელოვნად იკლო ჰომოფობიურმა განწყობებმაც. ასიმეტრიული ხასიათი აქვს გეების/ლესბოსელების მიმართ დამოკიდებულების ცვლილებასაც (**ლესბოსელების მიმართ მიმდებლობა უფრო გაიზარდა, ვიდრე გეების მიმართ**), თუმცა, ტრანსი ქალის/კაცის მიმართ დამოკიდებულებისგან განსხვავებით, ცვლილებების ამგვარი დინამიკა რესპონდენტის სქესსა და ჰომოფობიას შორის კავშირის სპეციფიკურობას უკავშირდება¹⁶. ცვლილების მიუხედავად, ტენდენცია, რომელიც 2016 წლის კვლევამ აჩვენა და რომელიც მას სხვა ქვეყნებში ჩატარებული კვლევის შედეგებისგან განასხვავებს, ლესბოსელების მიმართ უჩვეულოდ მაღალია აგრესია. რესპონდენტთა პასუხები სტატისტიკურად მნიშვნელოვან სხვაობას არც გეი/ლესბოსელი წყვილის მიერ შვილად აყვანის უფლების მიმართ დამოკიდებულებაში აჩვენებს. ლესბოსელე-

ბისა და გეების მიმართ ნეგატიურ დამოკიდებულებას საერთოს გარდა, სხვადასხვა პრედიქტორებიც აქვს. ლესბოსელების მიმართ დამოკიდებულებაზე ძლიერ გავლენას ახდენს ოჯახური ასიმეტრიის ფაქტორი¹⁷ და ქალის/კაცის სექსუალობასთან დაკავშირებული ორმაგი სტანდარტები. ამგვარი მიმართება ამყარებს წინა კვლევაში გამოთქმულ მოსაზრებას, რომ ლესბოსელი, პირველ რიგში, არღვევს კულტურაში არსებულ ქართველი დედის ასექსუალურ ხატს. ლესბოსელობა აღიქმება როგორც ქალის მიერ საკუთარი სექსუალური სურვილის სახელდება და მისი მანიფესტირება ქცევაში, ჰეტერონორმატიულ ურთიერთობებზე უარის თქმას კი ის გაჰყავს ტრადიციული ოჯახის იმ ვინრო სივრციდან, სადაც საზოგადოებას მამაკაცის მეშვეობით შეუძლია ქალის სექსუალობის კონტროლი.

ცვლილება ყველაზე ნაკლებად ბისექსუალების მიმართ დამოკიდებულებაზე აისახა. წინამდებარე კვლევა იმეორებს 2016 წელს ჩატარებული კვლევის შედეგებს – **საზოგადოებაში ბიფობიური განწყობები უფრო ძლიერადაა გამოხატული, ვიდრე ჰომოფობიური** რესპონდენტების მნიშვნელოვან ნაწილს გაუჭირდა ბიფობიასთან დაკავშირებულ იმ შეკითხვებზე პასუხის გაცემა, რომელიც რესპონდენტის აღქმას ზომავს ბისექსუალობის, როგორც სექსუალური ორიენტაციის ერთ-ერთი კატეგორიის, მიმართ. რესპონდენტები უფრო ადვილად პასუხობდნენ შეკითხვებს, რომელიც ბისექსუალების მიმართ ტოლერანტობას ზომავს, მაგრამ უჭირდათ პოზიციის დაფიქსირება ბისექსუალობის, როგორც „მყარი/სტაბილური“ სექსუალური ორიენტაციის შესახებ. ჯგუფის უხილავობის გარდა¹⁸, ბისექსუალების მიმართ ამგვარ დამოკიდებულებას ცოდნის დეფიციტი და ბისექსუალობაზე, როგორც სექსუალური ორიენტაციის არამყარ, „ფლუიდურ“ ფორმაზე, წარმოდგენები განაპირობებს.

16 2016 წლის მონაცემებით, ლესბოსელების მიმართ ჰომოფობიის ინდექსი ქალებში უფრო დაბალია, ვიდრე კაც რესპონდენტებში. ამასთან, მთლიანობაში, ქალები უფრო ნაკლებად ჰომოფობიურები არიან. გეების მიმართ ნეგატიურ დამოკიდებულებას ქალი რესპონდენტები უფრო ნაკლებად გამოხატავდნენ, ვიდრე კაცები. კაცი რესპონდენტები უფრო „მძიმედ“ იცვლიან დამოკიდებულებებს პოზიტიურისკენ, ვიდრე ქალი რესპონდენტები.

17 ოჯახური ასიმეტრიის ფაქტორი აერთიანებს დებულებებს, რომელიც ქალის როლსა და ფუნქციებს ცალსახად ჰეტერონორმატიულ ოჯახურ ურთიერთობებში აქცევს.

18 ბისექსუალები ერთ-ერთ ყველაზე უხილავ ჯგუფად რჩება ლესბოსელებთან, გეებთან, და ტრანს ქალებთან შედარებით.

ინფორმირებულობა და დამოკიდებულება ლგბტ(ქ)ი პირების უფლებრივი მდგომარეობის მიმართ

ფოკუს ჯგუფში მონაწილე ლგბტ(ქ)ი რესპონდენტები განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებენ საზოგადოების ინფორმირებულობას ლგბტ(ქ)ი ადამიანების რეალური მდგომარეობის შესახებ: „ხშირად, ქვიარ აქტივისტებსა და ორგანიზაციებს ლგბტ(ქ)ი ადამიანების პრობლემები ავტომატურად საყოველთაოდ ცნობილი ჰგონიათ და სწორედ აქ უშვებენ სტრატეგიულ შეცდომას. სინამდვილეში, სრული გაუცხოების ნიადაგზე, საზოგადოებისთვის მიუწვდომელია ბაზისური ცოდნაც კი, რაც, სავარაუდოდ, გაზრდიდა მიმდებლობას. თემის წევრი რესპონდენტის განმარტებით, ხშირად, ჰომოფობიური ქცევა განპირობებულია არა ნეგატიური განწყობით, არამედ, არაჯეროვანი ცოდნით, საიმედო და მხარდამჭერი ან პირიქით, დამაზიანებელი ურთიერთობის პატერნების შესახებ.“ ფოკუს-ჯგუფების შედეგების ანალიზი აჩვენებს, რომ პროფესიონალები (სოცმუშაკები, ჟურნალისტები, პროკურატურის თანამშრომლები), ვისაც უშუალო შეხება აქვს ძალადობის ან დისკრიმინაციის მსხვერპლთან, მეტი ემპათიითა და მიმდებლობით გამოირჩევა, ვიდრე სხვა ჯგუფები. თუმცა, არასწორი იქნება, თუკი ამ გამოცდილების პროეცირებას მთელ საზოგადოებაზე მოვახდენთ: რაოდენობრივ კვლევაში ჩართული ცვლადები აჩვენებს, რომ ლგბტ(ქ)ი ადამიანების მდგომარეობის შესახებ ინფორმირებულობასა და უფლებრივი თანასწორობის მიმართ დამოკიდებულებას შორის ასეთი სწორხაზოვანი კავშირი არ არსებობს და, ეს ურთიერთკავშირი უამრავი ცვლადითაა გასაშუალოებული, როგორცაა მემარჯვენე ფრთის ავტორიტარიზმი, ჯგუფთან დაკავშირებული აღქმული სიმბოლური და რეალისტური, საფრთხეები, რელიგიურობის ინდექსი, ღირებულებათა

იერარქია, გენდერული ასიმეტრიის ფაქტორი და სხვ. ამასთან, რესპონდენტების დაბალი ინფორმირებულობა შესაძლოა ცოდნის დეფიციტით კი არა, პირიქით, წინარწმენის მაღალი დონით იყოს ნაკარნახევი, და ადამიანი შეგნებულად არიდებდეს თავს ამ ტიპის ინფორმაციის მიღებას.

გამოკითხულთა ნახევარზე მეტი ლგბტ(ქ)ი თემის უფლებრივი თანასწორობისთვის ბრძოლას/თვითგამოხატვას კვლავ „საკუთარი ცხოვრების წესის სხვებისთვის თავზე მოხვევად“ და/ან პროპაგანდად აღიქვამს. დებულებას „ლგბტ(ქ)ი ადამიანების უფლებები დაცული უნდა იყოს, მაგრამ არაა საჭირო, რომ გეებმა/ლესბოსელებმა თავიანთი ცხოვრების სტილი სხვებს მოახვიონ თავზე“, სრულიად ან ნაწილობრივ იზიარებს გამოკითხულთა 55.9%¹⁹. თუმცა, 2016 წელთან შედარებით, ასეთი რესპონდენტების წილი 20.6%-ითაა შემცირებული. ეს ტენდენცია პროპორციულად აისახება ლგბტ(ქ)ი უფლებადამცველების მიმართ დამოკიდებულებებზეც²⁰: ბოლო ხუთი წლის მანძილზე თითქმის 20%-ით შემცირდა იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც ნეგატიურად აფასებდა აქტივისტების საქმიანობას (74.5%-დან 56.8%-მდე). თუმცა, 2016 წელს არსებული ტენდენცია აქაც შენარჩუნებულია – **საზოგადოება აქტივისტების მიმართ უფრო ნეგატიურადაა განწყობილი, ვიდრე ზოგადად ჰომოსექსუალების მიმართ.** დამოკიდებულება ირიბად აისახება ნდობაშიც ჯგუფის წევრთა მიმართ: ლგბტ(ქ)ი საკითხებზე ინფორმირების თვალსაზრისით, საზოგადოება, ისევე როგორც 2016 წელს, ყველაზე ნაკლებად სათემო ორგანიზაციებსა და თემის წევრებს ენდობა.

2016 წელთან შედარებით, შემცირდა იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც მიიჩნევდა, რომ ლგბტ(ქ)ი თემი ერთ-ერთი ყველაზე დისკრიმინირებული ჯგუფია ქვეყანაში²¹. 2016 წელს გამოკითხულთა ნახევარზე

19 დებულებას ნაწილობრივ ან სრულიად არ ეთანხმება რესპონდენტების 18.7%, 14.7% კი ნეიტრალურ პოზიციას აფიქსირებს.

20 აქტივისტებისა და უფლებადამცველების საქმიანობის მიმართ ასეთი აგრესია პირდაპირ უკავშირდება როგორც ჯგუფის ხილვადობის გაზრდის, ისე უფლებრივი საკითხების საჯარო დისკურსში შემოტანის საკითხს, რომელიც ავტომატურად აღიქმება როგორც „გარყვნილების პროპაგანდა“.

21 ისევე, როგორც 2016 წლის კვლევაში, დაახლოებით ათიდან ერთ რესპონდენტს უჭირს შეაფასოს ლგბტ(ქ)ი ადამიანების მდგომარეობა ქვეყანაში. იმ 193 რესპონდენტიდან, ვისაც პასუხის გაცემა გაუჭირდა, ნახევარზე მეტი (53.9%) 55 წელს ზემოთაა.

მეტი (55%) ეთანხმებოდა ამ მოსაზრებას, 2021 წელს კი ასეთი რესპონდენტების რაოდენობა 38.8%-მდე შემცირდა.

რესპონდენტთა თითქმის ნახევარი (48.2%) ეთანხმება დებულებას, რომ „ლგბტ(ქ) ადამიანები სინამდვილეში პრივილეგიებისთვის იბრძვიან და არა თანასწორუფლებიანობისთვის“²², 39.5% კი მიიჩნევს, რომ ჩვენს ქვეყანაში დაცულია ლგბტ(ქ) ადამიანების უფლებები²³. მიუხედავად ამისა, **ნეგატიური შეფასების ველში მოხვდა სახელმწიფოს მიერ განეული ძალისხმევა სოგო-ს ნიშნით ძალადობისა და დისკრიმინაციის ფაქტებზე რეაგირების თვალსაზრისით. ხუთიდან ორი რესპონდენტი (38.6%) მიიჩნევს, რომ სახელმწიფო სათანადოდ არ რეაგირებს ლგბტ(ქ) თემის მიმართ ძალადობისა და დისკრიმინაციის ფაქტებზე.** გამოკითხულთა მხოლოდ 30.7% აფასებს სახელმწიფოს რეაგირებას, როგორც ადეკვატურს.

ფოკუს-ჯგუფში მონაწილეები ასევე საუბრობენ სისტემის შიგნით არსებულ გარკვეულ პრობლემებზე, როდესაც საქმე სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულზე რეაგირებას ეხება: „პროკურორთა ნაწილის ნაამბობიდან ირკვევა, რომ ხშირად ამა თუ იმ საქმეში სიძულვილის მოტივი საგამოძიებო და სასამართლო პროცედურებში უარყოფილია, რაც დამნაშავის პროპორციულად დასჯას უშლის ხელს. მათი აზრით, ყველა სხვა სამართალდამცავ უწყებაშიც, სასურველია, აღმასრულებელი პირი ინიშნებოდეს სპეციალური კომპეტენციის საფუძველზე. ამასთან, აღსანიშნავია, რომ ამავე უწყების წარმომადგენლები მეტად დარწმუნებით საუბრობენ უწყებაში ლგბტ(ქ) თემის მიმართ მიმღებლობაზე, ვიდრე შსს-ს წარმომადგენლები, რომლებიც უშვებენ, რომ ზოგ განყოფილებაში განწყობები არაერთგვაროვანია და, ზოგჯერ იმასაც ამბობენ, რომ ლგბტ(ქ) თემის წევრებთან მუშაობისას პოლიცი-

ელების დამოკიდებულების ეთიკურობას მხოლოდ კანონი განაპირობებს“.

2016 და 2021 წლების კვლევები, შედეგების ანალიზისას აჩვენებს, რომ **საზოგადოების დამოკიდებულება მნიშვნელოვნად არის შეცვლილი ლგბტ(ქ) ადამიანების უფლებრივი თანასწორობის მიმართ.** იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც ლგბტ(ქ) თემის წევრთათვის ცალკეული უფლების შეზღუდვას ემხრობა, მკვეთრად შემცირებული. თუმცა, აქვე უნდა ითქვას, რომ ეს ცვლილება ავტომატურად არ კონვერტირდება პოზიტიურ დამოკიდებულებებში – 2016 წელთან შედარებით, გაიზარდა იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც ნეიტრალურ დამოკიდებულებას აფიქსირებს ან თავს არიდებს კითხვაზე პასუხის გაცემას. ამასთან, ამ რესპონდენტთა ჰომო/ბი/ტრანსფობიის ინდექსი ხშირ შემთხვევაში უფრო მაღალია, ვიდრე მათი, ვინც ნეგატიურ დამოკიდებულებას ღიად გამოხატავს. შესაძლოა ითქვას, რომ ლგბტ(ქ) ადამიანების უფლებრივი თანასწორობის საკითხებთან დაკავშირებით ნეგატიური პოზიციის ღიად გამოხატვა ნაკლებად მისაღებად ითვლება.

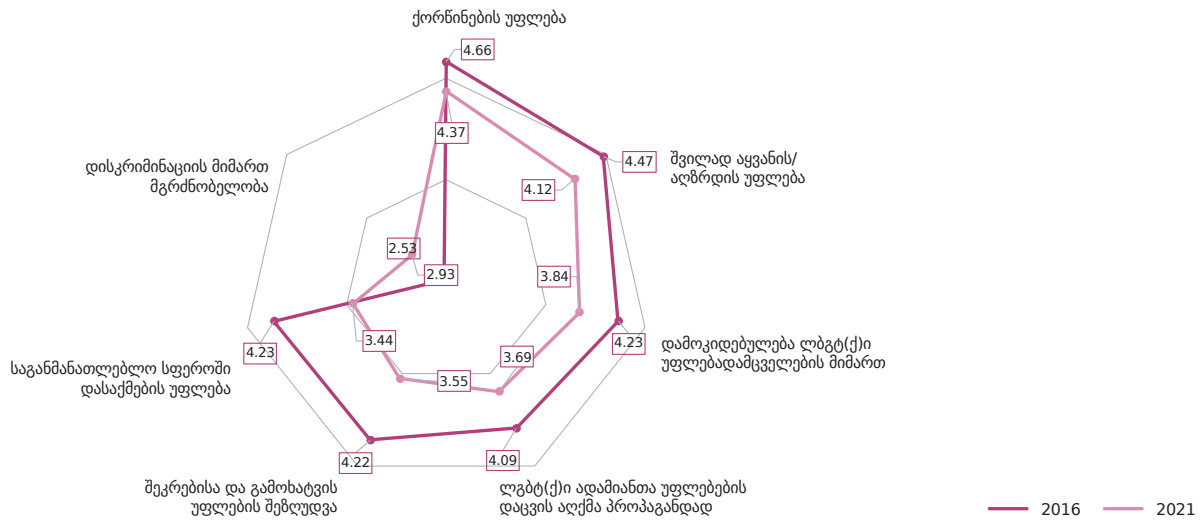
საზოგადოებაში ლგბტ(ქ) ადამიანთა უფლებრივი თანასწორობის მიმართ დამოკიდებულების შესაფასებლად კვლევაში ჩართულია მხოლოდ ის საკითხები, რომლითაც ყველაზე ხშირად სპეკულირებენ რადიკალური ჯგუფები: ქორწინების, შვილად აყვანის, საგანმანათლებლო სფეროში დასაქმების შეზღუდვის, შეკრებისა და გამოხატვის თავისუფლებით სარგებლობის უფლება.

22 გამოკითხულთაგან 19% სრულიად ან მეტწილად არ ეთანხმება დებულებას, 15.1% არც ეთანხმება და არც არ ეთანხმება, 17.7%-ს კი გაუჭირდა პასუხის გაცემა ან უარი თქვა პასუხზე.

23 ყოველი მესამე რესპონდენტი (22%) მიიჩნევს, რომ ქვეყანაში სათანადოდ არაა დაცული ლგბტ(ქ) ადამიანთა უფლებები. თითქმის ამდენივეს (20.8%) გაუჭირდა პასუხის გაცემა ან უარი თქვა პასუხზე, 17.7% კი არც ეთანხმება და არც არ ეთანხმება დებულებას.

დიაგრამა #1

დამოკიდებულებები ლგბტ(ქ)ი ადამიანთა უფლებრივი თანასწორობისა და უფლებადამცველების მიმართ 2016 და 2021 წლებში დებულებების საშუალო ქულის მიხედვით

პოზიტიური ცვლილებების მიუხედავად, საკითხების რანჟირება იგივენაირად გამოიყურება, როგორც ხუთი წლის წინ: **სხვა საკითხებთან შედარებით, საზოგადოება ყველაზე ნაკლებ მიმდებლობას იჩენს, როცა საქმე ერთი სქესის ადამიანებს შორის ქორწინებისა და შვილად აყვანის საკითხებს შეეხება.** შვილად აყვანის უფლება ლესბოსელი და გეი ადამიანებისთვის, ისევე როგორც ქორწინების უფლება, აღიქმება არა როგორც თანასწორუფლებიანობისთვის, არამედ „პრივილეგიებისთვის“ ბრძოლა. მიუხედავად ზემოთქმულისა, 2016 წელთან შედარებით გეი-ქორწინების მონინალმდეგეთა წილი 15.4%-ით შემცირდა (88.8%-იდან 74.6%-მდე), ხოლო მხარდამჭერთა რიცხვმა 5.4%-ით მოიმატა; რაც შეეხება გეი/ლესბოსელი წყვილებისთვის შვილად აყვანის უფლებას, მის მონინალმდეგეთა წილი დაახლოებით 12-13%-ით შემცირდა (81.3%-დან 67.6% და 66.9%-მდე).

ცვლილებები უფრო მკვეთრია გამოხატვის თავისუფლებით სარგებლობისა და საგანმანათლებლო სფეროში დასაქმების საკითხებთან დაკავშირებით. 2016 წელს იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც

საცხებით ან მეტწილად მხარს უჭერდა ჰომოსექსუალებისთვის საგანმანათლებლო სფეროში დასაქმების უფლების აკრძალვას 77.5%-ს შეადგენდა (განსაკუთრებით მაღალი იყო იმ რესპონდენტთა წილი, ვისაც რადიკალური პოზიცია ჰქონდა – 65%). მიუხედავად იმისა, რომ ამ მონაცემის პირდაპირ შედარება 2021 წლის კვლევაში გამოყენებულ კითხვებთან პრობლემურია²⁴, ცალ-ცალკე გეების, ლესბოსელების და ტრანს ადამიანების საგანმანათლებლო სფეროში დასაქმების შესახებ დებულებებზე პასუხების მიხედვით, იმ რესპონდენტების წილი, ვინც გეებისა და ლესბოსელებისთვის ამგვარი აკრძალვის დაწესებას ემხრობა, 50%-ზე ნაკლებია. ნახევარზე ოდნავ მეტია (53%) იმათი წილი, ვინც არ ისურვებდა ტრანს ადამიანების დასაქმებას ამ სფეროში. თითქმის ყოველი მესამე ამგვარ შეზღუდვას არ ეთანხმება.

გამოხატვის თავისუფლებით სარგებლობა კვლავ მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება ლგბტ(ქ)ი თემის წევრებისთვის. **სახელმწიფოს არათანმიმდევრული პოლიტიკა პირდაპირ აისახება ჰომოფობიურად განწყობილი ჯგუფების აქტივობასა და**

24 ახალ კვლევაში კითხვა სამ დამოუკიდებელ შეკითხვად დაიშალა საგანმანათლებლო სფეროში გეების/ლესბოსელების და ტრანსგენდერი ადამიანების დასაქმების უფლებასთან დაკავშირებით, რაც, სავარაუდოდ, ასევე მოახდენდა გავლენას რესპონდენტთა პასუხებზე.

აგრესიის მასშტაბებზე. ბოლო 2 წლის მანძილზე ხელისუფლების რიტორიკის მკვეთრი ცვლილება, რომელიც ანტიდასავლური გზავნილების, ქვეყანაში ევროკავშირის, აშშ-ისა და დასავლეთ ევროპის ქვეყნების დიპლომატიური წარმომადგენლების მიმართ გაკეთებულ აგრესიულ განცხადებებში ღიად გამოჩნდა, მკვეთრად აისახა ლგბტ(ქ)ი თემის მიმართებაზეც შეკრება/გამოხატვის თავისუფლებასთან. 2021 წლის 5 ივლისის მოვლენების შეფასებისას, პრემიერ-მინისტრი აპელირებდა „მოსახლეობის 95%-ის ნებაზე“, რომელიც „პროპაგანდისტული მარშის“ ჩატარების წინააღმდეგია²⁵. თავი რომ დავანებოთ განცხადების შინაარსსა და ძალადობის ლეგიტიმაციის მცდელობას, კვლევის შედეგები აჩვენებს, რომ უფლებრივ თანასწორობასთან დაკავშირებულ საკითხებზე საუბრისას ხელისუფლების მხრიდან „საქართველოს მოსახლეობის უმრავლესობის ნებაზე“ აპელირება კონტექსტს აცდენილია და „ევროპისკენ სვლის“ საერთო სურათში გარანტირებულად უმკვიდრებს მას იმ პოლიტიკური ძალის იმიჯს, რომელიც მნიშვნელოვნად აფერხებს, ამუხრუჭებს ამ პროცესს.

მიუხედავად იმისა, რომ რესპონდენტთა ნახევარზე მეტი (53%) კვლავ ემხრობა მოსაზრებას, რომ ლგბტ(ქ)ი ადამიანებს კანონით უნდა აეკრძალოთ შეკრებისა და გამოხატვის უფლება, 2016 წელთან შედარებით, როცა ეს მონაცემი 78.1% იყო, ამგვარი მოსაზრების მქონე რესპონდენტთა წილი თითქმის მეოთხედითაა შემცირებული, ხოლო იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც ასეთ შეზღუდვას მიუღებლად მიიჩნევს, ორჯერ არის გაზრდილი (2016 წელს ამგვარ რესპონდენტთა წილი მხოლოდ

14.6% იყო, ხოლო 2021 წელს კი 27.1%). **შეკრება/გამოხატვის უფლების მიმართ დამოკიდებულების ცვლილება არ ნიშნავს, რომ საზოგადოება მიმდებლურია ზოგადად სექსუალური იდენტობისა და ინტიმურობის საჯარო ხილვადობის მიმართ, მათ შორის კონვენციური სექსუალობის შემთხვევაშიც²⁶.** ამგვარი კონტექსტის გათვალისწინებით, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს თემის ხილვადობის გაზრდის ალტერნატიული გზების ძიება.

განსხვავებით საკანონმდებლო თუ სხვა ცვლილებების ადვოკატირებისგან, როცა გადაწყვეტილებას პოლიტიკოსები იღებენ, ქუჩა აღიქმება სივრცედ, სადაც მტრულად განწყობილ ჯგუფებს საკუთარი ჰომოფობიური დამოკიდებულების ძალადობრივი გზით გამოსახატავად ერთგვარი ლეგიტიმაცია ეძლევათ. 2013 წელს, „აიდაჰოს“ მსვლელობის მონაწილეებზე ჯგუფური თავდასხმის შემდეგ, საქართველოს მართლმადიდებლური ეკლესიის ინიციატივით, 17 მაისი „ოჯახის სინმინდის დღედ“ გამოცხადდა, 2014 წელს, და ყოველწლიურად საჯარო მსვლელობით აღინიშნება. საქართველოს მართლმადიდებლური ეკლესია დღემდე უარყოფს, რომ 2014 წელს ამ დღესასწაულის შემოღების მთავარი მიზანი „აიდაჰოს“ ჩანაცვლება, სტრატეგია კი დედაქალაქის ცენტრალურ ქუჩებში ამ დღის სახალხო მსვლელობით აღნიშვნაა (როგორც ლგბტ(ქ)ი უფლებადამცველთათვის მნიშვნელოვან დღეს აქციის ჩატარების პოტენციური ადგილების ფიზიკური კონტროლის საშუალება). ამის მიუხედავად, **17 მაისისადმი საზოგადოების დამოკიდებულება ზუსტად აირეკლავს მართლმადიდებლური ეკლესიის მიერ შემოღებული დღესასწაულის ხე-**

25 „როდესაც ჩვენი მოსახლეობის 95 პროცენტი არის წინააღმდეგი დემონსტრაციულად პროპაგანდისტული მარშის თუ ალღუმის ჩატარების, ამას, მეგობრებო, ყველანი უნდა დავემორჩილოთ. ეს არის ჩვენი მოსახლეობის აბსოლუტური უმრავლესობის აზრი. ჩვენ, როგორც ხალხის მიერ არჩეული ხელისუფლება, იძულებული ვართ, ამას ანგარიში გავუწიოთ. ამას ყოველთვის გავუწევთ ანგარიშს. ისე აღარ იქნება, როგორც უმცირესობა წყვეტდა ყოველთვის უმრავლესობის ბედს, როდესაც მათი ძალადობრივი ხელწერით ნებისმიერ გადაწყვეტილებას იღებდნენ საქართველოში“, – განაცხადა პრემიერ-მინისტრმა.“ ხელმისაწვდომია ბმულზე (10 მარტი, 2022): <https://1tv.ge/news/irakli-gharibashvili-me-vici-erti-ertiglumi-es-aris-chveni-jaris-aghlumi-skhva-ghonisdziebebisvis-arsebobs-nebismieri-skhva-lokacia-romelic-policiam-shestavaza-lgbt-tems/>

26 გამოკითხულთა 8.7%-ისთვის, მეტწილად ან სრულიად მიუღებელია ქალის და კაცის ხელიხელჩაკიდებულები სეირნობა ქუჩაში; 66%-ისთვის მიუღებელია როცა ჰეტეროსექსუალი წყვილი საჯაროდ კოცნის ერთმანეთს. ჰეტეროსექსუალ წყვილებთან შედარებით, გვიწვილებს მხრიდან ამგვარი ქცევის დემონსტრირება მიუღებლად მიაჩნია საზოგადოების უფრო დიდ ნაწილს: 68% ამბობს, რომ მათთვის მისაღები არაა გვიწვილების ხელიხელჩაკიდებულები სეირნობა, 81%-სთვის კი მიუღებელია, როცა გვიწვი ან ლესბოსელი წყვილი საჯაროდ კოცნის ერთმანეთს.

ლოვნურ და ფიზიკურ სივრცეში ლოკალიზებულ ხასიათს²⁷.

რესპონდენტთა მესამედისთვის (33%), 17 მაისი არ უკავშირდება არც „ოჯახის სინდინდის“ და არც ჰომოფობიასთან ბრძოლის საერთაშორისო დღეს. თითქმის ამდენივე რესპონდენტისთვის (35.3%), ეს დღე „ოჯახის სინდინდის დღესთან“, 13%-ისთვის კი ორივე თემასთან ან მხოლოდ ჰომოფობიასთან ბრძოლის დღესთან ასოცირდება. ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელთა უმეტესობას პასუხის გაცემა გაუჭირდა ან მიუთითა, რომ ეს დღე მათთვის არც ერთთან არ ასოცირდება. რესპონდენტები, ვისთვისაც ეს დღე ეკლესიის მიერ შემოღებულ დღესასწაულთან კავშირშია, ეთნიკურად ქართველები ან სომხები არიან. ეთნიკურად აზერბაიჯანელ რესპონდენტებში არავინ აღმოჩნდა ისეთი, ვისთვისაც ეს დღე „ოჯახის სინდინდის დღეს“ უკავშირდება.

ანტი ლგბტ განწყობების გეოპოლიტიკური განზომილება

WISG-ის მიერ 2016 წელს ჩატარებულმა კვლევამ აჩვენა, რომ ჰომო/ბი/ტრანსფობიასა და საგარეო პოლიტიკურ ორიენტაციას შორის არ იყო გამოხატული კავშირი. **2016 წლის კვლევის შედეგებთან შედარებით, ერთი მხრივ, რესპონდენტთა გეოპოლიტიკური ორიენტაცია უფრო მკაფიო გახდა²⁸ და, მეორე მხრივ, გამოიკვეთა მისი კორელაცია**

როგორც ჰომო/ბი/ტრანსფობიის ინდექსთან, ისე ცალკეულ მითებთან ეთნიკურ ჭრილში.

ეთნიკურად ქართველ რესპონდენტებში, ისინი, ვინც ევროკავშირთან იგივენაირი ან დისტანცირებული ურთიერთობის მომხრეა, უფრო ჰომოფობიურები არიან, ვიდრე ის, ვინც ღიად გამოხატავს მჭიდრო ურთიერთობის სურვილს. ეთნიკურად სომეხი რესპონდენტებისთვის მითის პოპულარობა კავშირშია როგორც ევროკავშირთან, ისე რუსეთთან სასურველი ურთიერთობის ფორმასთან, ეთნიკურად აზერბაიჯანელი რესპონდენტების შემთხვევაში კი მითის პოპულარობასა და საგარეო პოლიტიკურ ორიენტაციას შორის კავშირი საერთოდ არაა გამოკვეთილი²⁹. რუსეთთან ურთიერთობის შემთხვევაში, იმ რესპონდენტთა ჰომოფობიის ინდექსი, ვინც უფრო მჭიდრო ურთიერთობებს ემხრობა, უფრო მაღალია, ვიდრე იმათი, ვინც არსებული ურთიერთობების შენარჩუნებას ან დისტანცირებულ ურთიერთობას არჩევს.

მითის პოპულარობა – „ევროკავშირში განევრიანებისათვის საქართველო ვალდებულია დააკანონოს გეი-ქორწინება“ – ეთნიკურად ქართველ რესპონდენტებში ევროკავშირთან ურთიერთობის მიმართ დამოკიდებულებაზე აისახება. ის რესპონდენტები, ვინც ევროკავშირთან უფრო მჭიდრო ურთიერთობის მომხრეა, ნაკლებად იზიარებენ ამ მითს, ვიდრე ისინი, ვინც ამბობს, რომ საქართველოს ურ-

27 თბილისში მცხოვრები რესპონდენტები უფრო უკავშირდებიან ამ დღის აღნიშვნას „ოჯახის სინდინდის დღეს“, ვიდრე ქალაქის ან სოფლის ტიპის დასახლებებში მცხოვრები რესპონდენტები. პასუხების განაწილება საცხოვრებელი ადგილის ჭრილში აჩვენებს, რომ ამ თარიღს „ოჯახის სინდინდის დღეს“ ძირითადად თბილისში მცხოვრები რესპონდენტები უკავშირდებიან (52.5%). თბილისში მცხოვრებ რესპონდენტთა 25.4%-ის, სოფლად მცხოვრები რესპონდენტების 34.8%-ისა და ქალაქად მცხოვრები რესპონდენტების 38.4%-ისთვის ეს დღე არც ერთთან ასოცირდება. სოფლად მცხოვრები რესპონდენტების 28.5%-სა და ქალაქად მცხოვრები რესპონდენტების 17.6%-ს პასუხის გაცემა გაუჭირდა ან პასუხის გაცემაზე უარი თქვა.

28 თითქმის ორჯერ შემცირდა იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც აშშ-სთან და ევროკავშირთან დისტანცირებული ურთიერთობის მომხრე იყო. აღსანიშნავია, რომ ეს ცვლილება პირდაპირპროპორციულად არ ასახულა უფრო ახლო ურთიერთობის მაჩვენებელზე: აშშ-სთან და ევროკავშირთან უფრო მჭიდრო ურთიერთობის მომხრეთა წილი უფრო ნაკლებადაა გაზრდილი, ვიდრე იმ რესპონდენტთა სიმძირე, ვინც არსებული სტატუს-ქვოს შენარჩუნებას უჭერს მხარს. თითქმის არ შეცვლილა რუსეთთან დისტანცირებული ურთიერთობის მომხრეთა წილი, თუმცა, უფრო მჭიდრო ურთიერთობის მომხრეთა წილი 11%-ითაა შემცირებული იმ რესპონდენტთა ხარჯზე, ვინც იგივენაირი ურთიერთობის შენარჩუნების მომხრეა.

29 ევროკავშირის წევრობის მომხრეთა დაბალი მხარდაჭერა ეთნიკური უმცირესობებით მჭიდროდ დასახლებულ რეგიონებში ახალი ტენდენცია არაა. „აღნიშნული განსხვავება ეთნიკურ ქართველებს, სომხებსა და აზერბაიჯანელებს შორის შეიძლება აიხსნას უმცირესობათა ჯგუფებისათვის ევროკავშირის შესახებ ხელმისაწვდომი ინფორმაციის სიმცირით. ეს გამოწვეულია რამდენიმე ფაქტორით, მათ შორის: ქართული ენის ფლობის პრობლემით, ხარისხიანი ინფორმაციის არარსებობით ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფების ენებზე; ასევე აღსანიშნავია ცენტრიდან მოწყვეტილობა და დანარჩენი ქართული საზოგადოებისგან იზოლაცია.“ მინესაშვილი ს. „ევროკავშირი და ეთნიკური უმცირესობები საქართველოში: ინფორმაციული ვაკუუმი და დეზინფორმაცია“. პოლიტიკის ნარკვევი. საქართველოს პოლიტიკის ინსტიტუტი. 2020.

თიერთობა ევროკავშირთან იგივენაირი ან უფრო დისტანცირებული უნდა იყოს. იგივე ტენდენცია იკვეთება სხვა მითებთან დაკავშირებითაც, რომელიც აღქმულ სიმბოლურ საფრთხეებს უკავშირდება და რუსული დეზინფორმაციის ძირითად გზავნილებს იმეორებს. ცხადია, შეუძლებელია ცალსახა კავშირზე საუბარი, თუმცა, როგორც ჩანს, **ჰომოსექსუალობასთან დაკავშირებულ სიმბოლურ მითებს თავისი წვლილი შეაქვს ევროკავშირთან უფრო დისტანცირებული ან სტატუს-ქვოს შენარჩუნების მომხრეთა დამოკიდებულებებში ეთნიკურად ქართველ და სომეხ რესპონდენტებს შორის.**

ჰომო/ბი/ტრანსფობიის პრედიქტორები

ფოკუს-ჯგუფის მონაწილეები თანხმდებიან, რომ „განათლება სასიცოცხლო ძალას ართმევს დამაზიანებელ წინარწმენებს, რომელიც მიმართულია უმცირესობების წინააღმდეგ, ხოლო მანკიერი განათლების სისტემა ამწვავებს უთანასწორობას და ქმნის ადამიანის უფლებების წინააღმდეგობრივ ნარატივებს, ხელს უშლის კრიტიკული აზროვნების ჩამოყალიბებას ინდივიდუალურ დონეზე და მიკრო-სოციუმებში, რაც დაინტერესებული მხარეებისთვის მანიპულაციების ხელსაყრელ გარემოს ქმნის. პრაქტიკულად, ამ აზრს ადასტურებენ სათემო ორგანიზაციების წარმომადგენლები, როდესაც დაასკვნიათ, რომ ზოგადი განათლების სისტემური ნაკლოვანება პირდაპირ აისახება ლგბტ(ქ)ი ადამიანების უფლებრივ მდგომარეობაზე. მათი მტკიცებით, ღირსეული ზოგადი განათლების არქონის პირობებში, მოწყვლადობა საყოველთაო ხდება, იკლებს სკეპტიციზმი და იმატებს კომფორმიზმი, რაც ზრდის ძალაუფლებრივი ინსტიტუტების მიერ პოლიტიზირებისა და ინსტრუმენტალიზების შესაძლებლობას.“

ისევე, როგორც 2016 წლის კვლევაში, **ფორმალური განათლების დონე არც ამჯერად აჩვენებს წრფივ კავშირს ცოდნასთან, და მითებისა და სტერეოტიპების გავრცელებასთან, რაც იმაზე მიანიშნებს, რომ განათლების სისტემა არ წარმოადგენს გენდერისა და სექსუალობის შესახებ ცოდნის კვლავწარმოების საფუძველს და არც ტოლერანტული განწყობების კულტივირებაზეა ორიენტირებული.**

კვლევის შედეგები აჩვენებს, რომ ლგბტ(ქ)ი თემის შესახებ ინფორმაციის ძირითად წყაროდ ტელევიზია რჩება, თუმცა, 2016 წელთან შედარებით, თითქმის სამჯერაა გაზრდილი იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც ინფორმაციის ძირითად წყაროდ სოციალურ ქსელებს ასახელებს. სოციალურ ქსელებში გავრცელებული ინფორმაციის არაერთგვაროვნების, უზუსტობის და ა.შ. მიუხედავად, რესპონდენტები, ვინც ინფორმაციის ძირითად წყაროს სოციალურ ქსელებს უთითებს, ნაკლებად იზიარებენ სტერეოტიპებსა და მითებს და ჰომო/ბი/ტრანსფობიის უფრო დაბალი მაჩვენებლით გამოირჩევიან.

გენდერთან და სექსუალობასთან დაკავშირებული ცოდნა და წარმოდგენები სხვადასხვაგვარ გავლენას ახდენს როგორც გამაშუალებელ ცვლადებზე, ისე ჰომო/ბი/ტრანსფობიის დონეზე. მაგალითად, რესპონდენტთა შეხედულებები ჰომოსექსუალობის „მიზეზების“ შესახებ გავლენას ახდენს აღქმულ რეალისტურ საფრთხეებზე (მაგ., ყველა გეი პედოფილია ან მხოლოდ ჰომოსექსუალი კაცები ძალადობენ სხვა კაცებზე). ის რესპონდენტები, ვინც მიიჩნევენ, რომ ჰომოსექსუალობა სოციალური ფაქტორების ზეგავლენით ყალიბდება, უფრო მეტად მოწყვლადია როგორც აღქმული სიმბოლური, ისე რეალისტური საფრთხეების მიმართ. ის რესპონდენტები, ვინც ბიოლოგიურ თეორიებს ემხრობიან და მიიჩნევენ, რომ ორიენტაცია თანდაყოლილი ნიშანია, ნაკლებად იზიარებენ რეალისტურ მითებს, მაგრამ აღქმული სიმბოლური საფრთხეების მიმართ ისეთივე მოწყვლადი არიან, როგორც სოციალური თეორიების მომხრეები. წარმოდგენები სექსუალობის კონსტრუქციების შესახებ, როგორცაა სქესისა და ორიენტაციის ბინარული მოდელები, უფრო მძლავრ გავლენას ახდენს ანტი-ლგბტ განწყობებზე, ვიდრე ცოდნა ჰომოსექსუალობის ეტიოლოგიის შესახებ.

გენდერული გამოხატვა და სექსუალური ორიენტაცია ადამიანის სექსუალობის სხვადასხვა ასპექტებია, რომელიც დაკავშირებულია ერთმანეთთან, მაგრამ არაა ურთიერთგანმსაზღვრელი. მიუხედავად ამისა, საზოგადოების წარმოდგენებში ჰომოსექსუალური ორიენტაცია მჭიდროდ

უკავშირდება გენდერულ არაკონფორმულობას. გეებსა და ლესბოსელებს ხშირად სხვა გენდერი-სათვის დამახასიათებელი ფემინური ან მასკულინური ქცევები მიენერებათ. ამგვარი მოლოდინების თანახმად, ჰომოსექსუალი არღვევს არა მხოლოდ სექსუალურ, არამედ „ტრადიციულ“ გენდერულ ნორმებსაც. ცალკეული კვლევები აჩვენებს, რომ ამგვარი სტერეოტიპიზაცია წინარმენებს აძლიერებს და ლესბოსელებისა და გეების მიმართ ძალადობის რისკებს ზრდის. როგორც 2016 წლის, ისე 2021 წლის კვლევები აჩვენებს, რომ გეი კაცებზე არსებული ინვერსიული გენდერული სტერეოტიპები უფრო პოპულარულია, ვიდრე ლესბოსელების შესახებ³⁰. ამავდროულად, საზოგადოებაში არსებული განწყობები გენდერულად არაკონფორმული კაცების მიმართ უფრო ნეგატიურია, ვიდრე გენდერულად არაკონფორმული ქალების მიმართ. რეგრესიული ანალიზი აჩვენებს, რომ სტერეოტიპი გეების ფემინურობის შესახებ არა მხოლოდ გეების, არამედ ლესბოსელების და ტრანს ადამიანების მიმართ ნეგატიური დამოკიდებულების პრედიქტორიცაა, განსხვავებით ლესბოსელების შესახებ არსებული სტერეოტიპისგან.

ლგბტქი თემის შესახებ გავრცელებული მითები ძლიერ გავლენას ახდენს როგორც ჰომო/ბი/ტრანსფობიაზე, ისე უფლებრივი თანასწორობის მიმართ დამოკიდებულებაზე. მითების ჩამონათვალი 2016 წელს

გამოყენებულ დებულებებზე, 2016-2020 წლებში ჩატარებული მედიის მონიტორინგის ანგარიშებსა³¹ და ფოკუს-ჯგუფების შედეგებზე დაყრდნობით შევარჩიეთ. ფაქტორული ანალიზის შედეგად, ერთად დავაჯგუფეთ დებულებები, რომლებიც სიმბოლურ ხასიათს ატარებს და მორალთან, ღირებულებებთან, ტრადიციებთან, ნორმებთან, რელიგიასთან, იდეოლოგიასა თუ მსოფლმხედველობასთან დაკავშირებულ საფრთხეებს მოიცავს – მაგალითად, „ლგბტ ადამიანები ებრძვიან მართლმადიდებლურ ეკლესიას“, „ლგბტი ადამიანები ძირს უთხრიან ჩვენს ტრადიციულ ფასეულობებს“ და სხვ. მეორე ფაქტორმა გააერთიანა დებულებები, რომლებიც უკავშირდება ისეთ საფრთხეებს, როგორცაა მითი გეების პედოფილიის შესახებ, აივ-შიდსის გავრცელება, სექს-სამუშაოში ჩართულობა, ძალადობა ჰომოსექსუალი მამაკაცების მხრიდან. ჯგუფთაშორის თეორიაზე დაყრდნობით, აღნიშნული ფაქტორები პირობითად აღქმული სიმბოლური და რეალისტური საფრთხეების სახელით გავაერთიანეთ და რეგრესიულ ანალიზში სწორედ ასეთი სახით ჩავრთეთ³². ორივე ფაქტორს მოდერაციული ეფექტი აქვს და ჰომო/ბი/ტრანსფობიაზე მემარჯვენე ფრთის ავტორიტარიზმისა და რელიგიურობის ინდექსის გავლენას აძლიერებს.

მითების ნაწილი, რომელიც პირობითად აღქმულ რეალისტურ საფრთხეებად შეიძლება მოვიხაროთ (მითები ძალადობაზე, პედოფილიაზე და სხვ.), აქტიური პროპაგანდის მიუხედავად,

30 გამოკითხულთა თითქმის ნახევარზე მეტი (47.6%) სრულიად ან ნაწილობრივ იზიარებს გენდერულ სტერეოტიპს გეების შესახებ. თითქმის ორჯერ ნაკლებია იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც არ ეთანხმება მოსაზრებას გეების ფემინურობის შესახებ (23.7%). 12.1%-მა ნეიტრალური პოზიცია არჩია. გეებისგან განსხვავებით, ლესბოსელების მასკულინური გარეგნობისა და მანერების შესახებ სტერეოტიპთან მიმართებაში („ლესბოსელების უმეტესობა გამოიყურება და იქცევა როგორც „კაცი“) რესპონდენტთა მოსაზრებები ნაკლებად რადიკალიზებულია და თითქმის თანაბრად გაიყო – 31.1% ნაწილობრივ ან სრულიად იზიარებს სტერეოტიპს, ხოლო 34,7% საცხებით ან ნაწილობრივ არ ეთანხმება ამ მოსაზრებას. 14.9%-მა ნეიტრალური პოზიცია არჩია. გამოკითხულთაგან თითქმის ყოველ მეხუთეს (19.2%) კითხვაზე პასუხის გაცემა გაუჭირდა.

31 „მედიის განვითარების ფონდი“. ანტიდასავლური პროპაგანდა. მედია მონიტორინგის ანგარიშები 2016-2020 წლებში.

32 ჯგუფთაშორისი კონფლიქტის თეორიის ავტორები ხაზგასმით უთითებენ, რომ კვლევისა და ანალიზის პროცესში სუბიექტურად აღქმულ საფრთხეებს შეისწავლიან, რადგან მიიჩნევენ, რომ საფრთხის აღქმას წინარმენის გამონეგვა შეუძლია, მიუხედავად იმისა თუ რამდენად რეალურია ეს საფრთხე (სტეფენი და სხვ., 1999; სემიონოვი და სხვ., 2004; კონდერსი და სხვ., 2008). კვლევები იმასაც მონიშნა, რომ რეალურად არსებული საფრთხეები – მძიმე ეკონომიკური პირობები, უმცირესობების ან იმიგრანტების დიდი წილი – ზრდის უარყოფით დამოკიდებულებებს გარე ჯგუფების მიმართ და ხშირად ნაციონალური პრობლემები, მათ შორის, ეკონომიკური სირთულეები, აღქმული საფრთხის შემცველ გარე ჯგუფებს მიენერებათ (რიეკი და სხვ., 2006). რეალისტური საფრთხისაგან განსხვავებით, სიმბოლური საფრთხეები მორალთან, ღირებულებებთან, ტრადიციებთან, ნორმებთან, რელიგიასთან, იდეოლოგიასა თუ მსოფლმხედველობასთან დაკავშირებულ საფრთხეებს მოიცავს (სტეფენი და სხვ., 1999; სტეფენი და მორისონი 2009). სიმბოლური საფრთხეების აღქმას მეტი საერთო აქვს პიროვნულ მახასიათებლებთან, განსაკუთრებით კი ღირებულებებთან – რაც უფრო განსხვავებული ტრადიციებისა და იდეოლოგიის მატარებელია გარე ჯგუფი, მით უფრო მეტად აღიქმება ის სიმბოლური საფრთხის შემცველად (სტეფენი და სხვ., 1999).

ნაკლებადაა მხარდაჭერილი და გაზიარებული. თუმცა, ამავდროულად, ამ საკითხებთან დაკავშირებით ყველაზე მეტად ჩანს ცოდნასთან დაკავშირებული დეფიციტი – რესპონდენტებს ყველაზე ხშირად სწორედ ამ დებულებებთან დაკავშირებით უჭირდათ პასუხის გაცემა და პოზიციის დაფიქსირება; მითებისა და სტერეოტიპების გავრცელებულობის თვალსაზრისით შეინიშნება მკვეთრი ასიმეტრია საცხოვრებელი ადგილის ტიპის, ასაკისა და ეთნიკური უმცირესობების ქრილში – სოფლად მაცხოვრებელი, 55+ და ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლები უფრო ხშირად აფიქსირებდნენ პოზიციას „მიჭირს პასუხის გაცემა“, ვიდრე ახალგაზრდა, დედაქალაქში მცხოვრები და ეთნიკურად ქართველი რესპონდენტები. ეთნიკურად სომეხი რესპონდენტების თითქმის მესამედს კითხვებზე პასუხის გაცემა გაუჭირდა ან უარი თქვა პასუხზე. ეთნიკურად აზერბაიჯანელ რესპონდენტებში არგამოპასუხების სიხშირე ყველაზე დაბალია, თუმცა აღნიშნული მითები უფრო მეტადაა გაზიარებული, ვიდრე ეთნიკურად ქართველ რესპონდენტებს შორის.

დებულებები, რომელიც აღქმულ სიმბოლურ საფრთხეებს უკავშირდება, უფრო პოპულარულია ეთნიკურად ქართველებში, ვიდრე ეთნიკურ უმცირესობებს შორის. აღქმული სიმბოლური საფრთხეების მიმართ უფრო დაბალი მგრძობელობა ეთნიკურ უმცირესობებში შესაძლოა უკავშირდებოდეს ნაციონალური დისკურსის სპეციფიკასაც: დებულებების შინაარსი მჭიდროდ უკავშირდება ნაციონალური იდენტობისთვის საფრთხის შექმნას იდეას. ამ მითების ადრესატებადაც პირველ რიგში ეთნიკურად ქართველი, მართლმად-

დიდებელი მოქალაქეები მოიაზრებიან. ცხადია, „ქართველობას გვართმევენ“ ნარატივი ნაკლებ საფრთხედ აღიქმება ეთნიკური უმცირესობებისთვის³³.

2016 წლის შედეგებისგან განსხვავებით, ამჯერად გამოიკვეთა კავშირი ღირებულებათა იერარქიასა და ლგბტ(ქ)ი უფლებებს შორის³⁴. ისევე, როგორც 2016 წელს, ოჯახი, როგორც პრიორიტეტული ღირებულება, ერთმნიშვნელოვნად დომინირებს. ამავდროულად, შემცირდა ოჯახის, სამშობლოს, რელიგიის პრიორიტეტული ღირებულება. ჯანმრთელობას, ფინანსურ კეთილდღეობას, მეგობრებსა და სოციალურ კავშირებს საზოგადოებაში 2021 წელს მეტი პრიორიტეტული ღირებულება მიანიჭა³⁵. პირველი სამი ადგილის ინტეგრირებული მაჩვენებლის მიხედვით, თითქმის ორჯერ შემცირდა იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც პირველ სამეულში რელიგიას ასახელებდა. ეს ტენდენცია განსაკუთრებით გამოხატულია პირველ ასაკობრივ ჯგუფში (18-24 წლის). სხვა ღირებულებებს შორის იერარქიაში „ადამიანის უფლებები“ და სიტყვის თავისუფლება“ ბოლო ადგილს იკავებს. მიუხედავად ამისა, მათი პრიორიტეტული ღირებულება 2016 წელთან შედარებით ყველა ასაკობრივ ჯგუფში გაიზარდა. ყველაზე მკვეთრად ეს ცვლილება პირველ ასაკობრივ ჯგუფში შეინიშნება – თუ 2016 წელს „ადამიანის უფლებები“, როგორც ღირებულება, 18-24 წლის ასაკობრივ ჯგუფში პირველ პრიორიტეტულ სამეულში რესპონდენტთა მხოლოდ 3%-მა დაასახელა, 2021 წელს, იმავე ასაკობრივ ჯგუფში, ასეთი რესპონდენტების წილმა 15.2% შეადგინა. ის რესპონდენტები, ვინც ღირებულებათა პირველ სამეულში „ადამიანის უფლებებს“ და „სიტყვის

33 კიდევ ერთი საყურადღებო ტენდენცია, რომლის განზოგადება ან ანალიზი აღნიშნული კვლევის ფარგლებში შეუძლებელია შერჩევისა და მონაცემების სიმცირის გამო, თუმცა რომელიც სამომავლო კვლევებისთვის საინტერესო უნდა იყოს, არის ეთნიკურობისა და რელიგიურობის კავშირი ჰომო/ბი/ტრანსფობიასა და მითების მიმართ მონყვლადობასთან: ეთნიკურად ქართველი მუსლიმები და ეთნიკურად არაქართველი მართლმადიდებლები ყველაზე მონყვლადები არიან სიმბოლური საფრთხეების მიმართ და სხვებთან შედარებით, ჰომო/ბი/ტრანსფობიის მაღალი ხარისხით გამოირჩევიან.

34 2016 წლის კვლევაში ღირებულებათა იერარქია ასევე არ აჩვენებდა კავშირს გეოპოლიტიკურ ორიენტაციასთან. 2021 წლის კვლევა აჩვენებს მკაფიო კავშირს ღირებულებათა იერარქიას, გეოპოლიტიკურ ორიენტაციასა და ჰომო/ბი/ტრანსფობიას შორის.

35 აღნიშნული ცვლილებები ნაწილობრივ შეიძლება აიხსნას კოვიდ-19 პანდემიისა და პანდემიასთან ბრძოლის ანტიკრიზისული ღონისძიებების ეფექტით მოსახლეობის ჯანმრთელობასა და სოციო-ეკონომიკურ მდგომარეობაზე.

თავისუფლებას“ ასახელებენ, მკვეთრად განსხვავებულ დადებით პოზიციას აფიქსირებენ ლგბტ(ქ)ი ადამიანთა უფლებრივი თანასწორობის საკითხებზე.

ღირებულებათა იერარქიაში რელიგიის პრიორიტეტული ღირებულების შემცირების პარალელურად, კლების ტენდენციას აჩვენებს რელიგიურ მსახურებაზე დასწრებისა და სხვა პრაქტიკების სიხშირეც³⁶. CRRC-ის მიერ 2020 წელს მომზადებული ანგარიში, რომელიც 2008-2019 წლების მონაცემებს ანალიზებს, აჩვენებს ეკლესიის, როგორც ინსტიტუციის მიმართ ნდობის შემცირების ტენდენციას, რაც მორწმუნეთა დამოკიდებულებებზე ეკლესიასთან დაკავშირებული სკანდალის გავლენას ასახავს³⁷.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ცვლილება, რელიგიურობის ასაკთან კავშირში მჟღავნდება: რელიგიურობის ხარისხი იზრდება ასაკთან ერთად და პიკს 45-55 ასაკობრივ ჯგუფში აღწევს ქალისთვისაც და კაცისთვისაც, და შემდეგ დაღმავალ ტენდენციას აჩვენებს, მაშინ როცა 2012 წელს ჩატარებული კვლევის თანახმად ახალგაზრდა თაობა უფრო რელიგიური იყო, ვიდრე საშუალო და მაღალი ასაკობრივი ჯგუფის წარმომადგენლები (სუმბაძე, 2012).

კვლევა აჩვენებს, რომ მემარჯვენე ფრთის ავტორიტარიზმის მსგავსად, რელიგიურობის ინდექსი კორელაციაშია ლგბტ(ქ)ი ჯგუფთან დაკავშირებულ აღქმულ სიმბოლურ საფრთხეებთან და ჰომო/ბი/ტრანსფობიასთან. რაც უფრო დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს რესპონდენტი რელიგიას მის ცხოვრებაში, ხშირად იღებს მონა-

წილობას რელიგიურ რიტუალებში და რაც უფრო ხშირად უთმობს დროს რელიგიურ პრაქტიკებს, მით მეტად არის მიდრეკილი, გაიზიაროს ჯგუფთან დაკავშირებული აღქმული სიმბოლური საფრთხეები³⁸.

კონკრეტულ კულტურაში არსებული ფემინურობისა და მასკულინობის კონცეპტი, დამოკიდებულება გენდერული როლებისა და თანასწორობის მიმართ, მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ლგბტ(ქ)ი ადამიანების მიმდებლობაზე საზოგადოებაში (Takacs & Szalma, 2011; Nierman at al, 2007, Keuzenkamp at al, 2013). კოსპულტურული კვლევა, რომელმაც ევროკავშირის ქვეყნები მოიცავა, აჩვენებს, რომ ჰომოსექსუალობის/ჰომოსექსუალთა მიმართ დამოკიდებულებასა და გენდერული როლების მიმართ დამოკიდებულებას შორის წრფივი კავშირი არსებობს – ქვეყნებში, სადაც საზოგადოების უმეტესობა მიიჩნევს, რომ ქალის ფუნქცია და მოვალეობები ოჯახს უკავშირდება, უფრო მკაფიოდაა გამოხატული ნეგატიური დამოკიდებულება ჰომოსექსუალების მიმართ და იქ უფრო იშვიათად ეთანხმებიან მოსაზრებას, რომ „ჰომოსექსუალობა ყოველთვის გამართლებულია“. ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში ეს ურთიერთმიმართება პოლიტიკის დონეზეც აისახება, ჰომოსექსუალების მიმართ დამოკიდებულებასა და გენდერული უთანასწორობის ინდექსს შორის მჭიდრო კორელაციით (კუზენკამპი და სხვ., 2013, ჰენრი და სხვ., 2017).

როგორც 2016 წლის, ისე 2021 წლის კვლევამ აჩვენა, რომ დამოკიდებულება გენდერული რო-

36 2016 წელს გამოყენებული რელიგიური ფუნდამენტალიზმის სკალის ნაცვლად, რომლითაც ჰომო/ბი/ტრანსფობიაზე რელიგიურობის გავლენას ვზომავდით, შემოვიტანეთ სამი შეკითხვა, რომელიც რესპონდენტის რელიგიურობის სხვადასხვა განზომილებას აჩვენებს: რელიგიის მნიშვნელობა ყოველდღიურ ცხოვრებაში, რელიგიურ რიტუალებში მონაწილეობის სიხშირე და რელიგიური პრაქტიკა. პასუხების სიხშირული განაწილების შედარება აჩვენებს, რომ რელიგიურ მსახურებაზე დასწრების მაჩვენებელი 2015 წლის შემდეგ შემცირებულია. ვინაიდან 2016 წლის კვლევაში რელიგიურობის ამგვარი განზომილებები არ იყო გათვალისწინებული, ზოგადი ტენდენციის დასაზრდად, მონაცემების შესადარებლად 2015 წლის ევრობარომეტრის კვლევის შედეგები გამოვიყენეთ, რომელშიც კითხვები ამგვარადვეა ფორმულირებული. ხელმისაწვდომია ბმულზე (10 მარტი, 2022): [https://www.laender-analysen.de/cad/pdf/CaucasusAnalyticalDigest116.pdf](https://caucasusbarometer.org/ge/cb2015ge/RELSERV/37)

38 მუსლიმი და მართლმადიდებელი რესპონდენტებისთვის, ინდექსის ეფექტი განსხვავებულია არა მხოლოდ ისეთ დებულებაზე, რომელიც უშუალოდ მართლმადიდებლობას მიემართება, არამედ სხვა აღქმულ სიმბოლურ საფრთხეებთან დაკავშირებულ მითებზეც. ამგვარი „გაბნეული“ ეფექტის მიზეზი ეთნიკურობასა და რელიგიურობას შორის კავშირის სპეციფიკა უნდა იყოს, თუმცა, აღნიშნული კვლევის ფარგლებში არსებული მონაცემები არ იძლევა ამგვარი ჩაღრმავებული ანალიზის საშუალებას.

ლებისა და თანასწორობის მიმართ სხვადასხვა ინტენსივობით, მაგრამ მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს როგორც ჰომო/ბი/ტრანსფობიის საერთო ინდექსზე, ისე მიმართებაზე ლგბტ(ქ)ი უფლებრივი თანასწორობისადმი. თვისებრივ კვლევაში მონაწილე სათემო/ სერვისის მიმწოდებელი ორგანიზაციები და თემის წევრები ხაზგასმით აღნიშნავენ, რომ ჰომოფობია და მიზოგინია მჭიდროდ უკავშირდება ერთმანეთს. რაოდენობრივი კვლევების შედეგების შედარებამ აჩვენა, რომ მთლიანობაში, **2016 წლის შედეგებთან შედარებით საზოგადოება გენდერულ როლებთან და თანასწორობასთან მიმართებაში ნაკლებად ტრადიციულ მიდგომებს ამჟღავნებს.** ამასთან, გაიზარდა სხვაობა სქესის, ასაკისა და სტრატის ჭრილში: კაცები, მაღალი ასაკობრივი ჯგუფის, სოფლად და ქალაქად (გარდა დედაქალაქისა) მცხოვრები რესპონდენტები, უფრო რიგიდულები აღმოჩნდნენ ცვლილებების მიმართ, ვიდრე ქალები, პირველი ასაკობრივი ჯგუფისა და დედაქალაქში მცხოვრები რესპონდენტები. ცვლილებების ამგვარი ტენდენცია შესაბამისი ასიმეტრიულობით აისახა ჰომო/ბი/ტრანსფობიის ინდექსებზეც. ანალიზის პროცესში, გენდერულ როლებთან და თანასწორობასთან დაკავშირებული დებულებები ფაქტორული ანალიზის მეთოდით სამ ფაქტორად დავაჯგუფეთ. პირველ ფაქტორს, პირობითად, ზოგადი რადიკალური გენდერული ასიმეტრიის ფაქტორი ვუწოდეთ, რადგან მასში გაერთიანებული დებულებები წარმოაჩენს ქალის როლის მიმართ მკვეთრად გამობატულ დისკრიმინაციულ დამოკიდებულებას, პიროვნული განვითარებისა და ფუნქციონის სხვადასხვა ასპექტით. მეორე ფაქტორს, პირობითად, ოჯახური ასიმეტრიის ფაქტორი ვუწოდეთ, რადგან მასში გაერთიანებული დებულებები, ძირითადად, ოჯახური სტატუს-როლების განაწილებას ასახავს³⁹. მესამე ფაქტორში მხოლოდ ერთი ცვლადი/დებულება შევიდა: „ფემინისტები და ქალთა უფლებადამცვე-

ლები, დასაფასებლები არიან გამბედაობისთვის“. **როგორც რადიკალური გენდერული, ისე ოჯახური ასიმეტრიის ფაქტორები სხვადასხვა ინტენსივობით ახდენს გავლენას როგორც ჰომო/ბი/ტრანსფობიის, ისე ლგბტ(ქ)ი თემის უფლებრივი თანასწორობის საკითხებზე.**

მთლიანობაში, კონტაქტი/ნაცნობობა პოზიტიურ გავლენას ახდენს დამოკიდებულებაზე გეების/ლესბოსელების მიმართ. ის რესპონდენტები, ვინც ჯგუფის ერთ წარმომადგენელს მაინც იცნობენ, გაცილებით უფრო მაღალი მიმღებლობით გამოიჩევიან, ვიდრე ისინი, ვინც არავის იცნობენ. **2016 წელთან შედარებით, ჯგუფის ხილვადობის საერთო მაჩვენებელი საგრძნობლად არ შეცვლილა** (ყოველი მეათე რესპონდენტი (11.8%) ამბობს, რომ იცნობს ლგბტ(ქ)ი თემის ერთ წევრს მაინც), **თუმცა, შეინიშნება მრავალფეროვნების ტენდენცია – ნაცნობი ჯგუფის წევრის სექსუალური იდენტობის მითითებისას რესპონდენტები უფრო მეტი სიხშირით ასახელებენ ლესბოსელებს, ბისექსუალ ქალებსა და ტრანს ადამიანებს.**

კონტაქტი/ნაცნობობის ჭრილში ინფორმაციის წყაროების ანალიზმა აჩვენა, რომ 2021 წელს, 2016 წელთან შედარებით, ნებაყოფლობით ქამინგაუთს, როგორც ნაცნობი ლგბტ(ქ)ი თემის წევრის სექსუალური/გენდერული იდენტობის შესახებ ინფორმაციის წყაროს, ერთნახევარჯერ უფრო ხშირად ასახელებენ. თავის მხრივ, კვლევები აჩვენებს, რომ „ნებაყოფლობითი“ ქამინგაუთი ზრდის მიმღებლობის ხარისხს – რესპონდენტები, ვინც პასუხობდნენ, რომ თავად თემის წევრისგან შეიტყვეს ინფორმაცია, უფრო ნაკლებად ჰომოფობიურები არიან, ვიდრე ისინი, ვინც პასუხობდნენ, რომ „სხვისგან გაიგო“ ან „თავად მიხვდა“⁴⁰. რაც შეეხება ნაცნობი პირის სტატუსს, კვლევის მონაწილეები ამჯერად უფრო ხშირად ამბობდნენ, რომ ნაცნობ ლგბტ(ქ) ი პირთან მეგობრობა აკავშირებთ. სწორედ ამ თავისებურებებით შეიძლება აიხსნას ის ფაქტი, რომ

39 ამ ფაქტორში დებულების – „თანასწორობა ქალსა და კაცს შორის უკვე მიღწეულია“ – ინტეგრირება იმით შეიძლება აიხსნას, რომ ქალის, როგორც დედის, ოჯახზე მზრუნველის როლი ქართული ტრადიციული კულტურის ღირებულებით იერარქიაში ერთ-ერთ უმაღლეს საფეხურს იკავებს, ხოლო თავად ოჯახი ამ იერარქიის სათავეშია.

2016 წელთან შედარებით, გაიზარდა კონტაქტის პოზიტიური ეფექტი ჰომო/ბი/ტრანსფობიაზე.

ინდივიდუალურ დონეზე ხილვადობა და ქამინ-გაუთი მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება თემის წევრებისთვის. ფოკუს-ჯგუფის მონაწილეები თანხმდებიან, რომ ლესბოსელი, გეი და ბისექსუალი ინდივიდებისთვის ქამინგაუთის შემთხვევაში, თუმცა მის გარეშე, ხილვადობის თავიდან აცილება უფრო ადვილად შეესაძლებელი. შესაბამისად, მათ მეტი საშუალება აქვთ არ „შეტყუონ“ მათი სექსუალობა, როგორც განმასხვავებელი და კრიტიკული განწყობის მაპროვოცირებელი ნიშანი. სწორედ ამით ხსნიან რესპონდენტები იმას, რომ ხშირად აგრესიითა თუ თავდასხმით გამოვლენილი ჰომოფობიური განწყობა ნაკლებად მიემართებათ ლესბოსელ ქალებს, რომელთაც, მოხსენებთა უმეტესობა, თემში ყველაზე ნაკლებად მონყვლად ჯგუფად ასახელებს. აღნიშნულს სოგი-ს ნიშნით ჩადენილი დანაშაულის სტატისტიკით ადასტურებს პროკურატურის თანამშრომელთა ჯგუფის ერთ-ერთი წევრიც. თუმცა, სათემო/სერვისის მიმწოდებელი ორგანიზაციების წარმომადგენლები იმას, თუ რამდენად არის ინფორმირებული საზოგადოება ქვიარ ქალებზე ძალადობის თაობაზე ან შესულია თუ არა შეტყობინება ამგვარი შემთხვევების შესახებ პოლიციაში, საზოგადოებრივი განწყობების ვალიდურ ინდიკატორად არ მიიჩნევენ. ამ კანონზომიერებას ისინი ქვიარ ქალების ნაკლებ ხილვადობას უფრო უკავშირებენ. საბოლოოდ, რესპონდენტები ასკვნიან, რომ **თუ ქვიარ დისკურსი იქნება მდუმარე, ერთი მხრივ, თავიდან ავირიდებთ აქტორთა**

კონფლიქტს, დაპირისპირებას, თუმცა ამ მდუმარებაში, მეტი და მეტი ადამიანის ჩაგვრა გახდება უხილავი“.

ლგბტ(ქ)ი თემის ინდივიდუალური ხილვადობა უფრო მაღალია თბილისში, ვიდრე სხვა ქალაქებსა და სოფლებში – თბილისის მცხოვრებ რესპონდენტთა 23.8% ამბობს, რომ იცნობს ლგბტ(ქ)ი თემის ერთ წევრს მაინც, მაშინ როცა ქალაქებსა და სოფლად მცხოვრებ რესპონდენტებში ასეთი რესპონდენტების წილი შესაბამისად 11.3% და 5.1%-ია. ლგბტ(ქ)ი თემის შიდა მიგრაციაზე დაკვირვება აჩვენებს, რომ ლგბტ(ქ)ი თემის ახალგაზრდა წევრები ხშირად ცდილობენ, საცხოვრებლად ისეთი ადგილი შეარჩიონ, რომელიც მათ საშუალებას მისცემს ოჯახის წევრების, ნათესავებისა და ნაცნობებისგან შორს იყვნენ, რათა მათ „კონტროლს“ თავი აარიდონ. დიდ ქალაქებში, სადაც მეტი მრავალფეროვნებაა, თვითგამოხატვაზე წნეხიც ნაკლებია. სოფლად მცხოვრებელი ახალგაზრდები ცდილობენ ქალაქში გადავიდნენ საცხოვრებლად. ისინი ასევე გადადიან ერთი ქალაქიდან მეორეში. შესაბამისად, თბილისსა და სხვა ქალაქებში უფრო მეტია შანსი რესპონდენტი იცნობდეს ადამიანს, რომელიც საკუთარ სექსუალურ იდენტობას არ მალავს⁴¹.

ურბანული კონტექსტების განხილვისას ფოკუს-ჯგუფის მონაწილე თემის წევრები აღნიშნავენ, რომ „მიმღებლობა ან მტრობა მხოლოდ კულტურული მონყობის ინდიკატორი არ არის. რესპონდენტები ხშირად აღნიშნავენ, რომ პატარა ქალაქებსა და სოფლებში ნაკლებია სამოქალაქო ორგანიზაციე-

40 კონტაქტის როლის სრულყოფილი შეფასება ჩვენს შემთხვევაში პრობლემურია. მონაცემების სიმცირის გამო ძნელია განზოგადებული მსჯელობა იმაზე, თუ როგორ გავლენას ახდენს რესპონდენტის რელიგიურობა, მემარჯვენე ავტორიტარიზმი, ტრადიციული გენდერული როლებისა და გენდერულად არაკონფორმული ადამიანების მიმართ დამოკიდებულება ამ ურთიერთკავშირზე. არსებული მონაცემების პირობებში ჩატარებული ანალიზი აჩვენებს, რომ ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი ფაქტორი ბუფერულ როლს ასრულებს. ისინი არათუ ამცირებს კონტაქტის ეფექტს დამოკიდებულებაზე როგორც ჯგუფების, ისე მათი უფლებრივი თანასწორების მიმართ, არამედ მას ხშირად უარყოფით მნიშვნელობასაც აძლევს. უფრო მყარი დასკვნების გამოსატანად, საჭიროა ანალიზში კონტაქტის ისეთი მახასიათებლების ჩართვა, როგორიცაა დისტანცია და ქამინგაუთის წყარო.

41 ტენდენციას ადასტურებს ლგბტ(ქ)ი ჯგუფში ჩატარებული კვლევებიც: 2020 წელს ჩატარებული კვლევის თანახმად, თბილისში მცხოვრებ რესპონდენტების ორიენტაციისა და იდენტობის შესახებ უფრო მეტმა ადამიანმა იცის გარემოცვიდან, ვიდრე რეგიონებში. თბილისში მცხოვრები რესპონდენტების 76.45% ამბობს, რომ მათ შესახებ მათი ნაცნობების დიდმა ნაწილმა ან თითქმის ყველამ იცის, მაშინ, როცა რეგიონის მცხოვრებთა შორის ასეთი რესპონდენტების წილი ნახევარზე ცოტა მეტია – 56.3%. COVID-19-ის გავლენა ლგბტ(ქ)ი ადამიანების მდგომარეობაზე საქართველოში. WISG. თბილისი. 2021.

ბის, მეგობრული, ინკლუზიური ინიციატივების გავლენა, ინფორმაციის გავრცელების შესაძლებლობა და სხვა სოციალურ და ეკონომიკურ სიკეთეებზე წვდომა, რაც ასევე განაპირობებს პატარა პერიფერიულ თემში პრიორიტეტებს, ინტერესის სფეროებს და განწყობებს.“

ცვლილებების ასიმეტრიული ხასიათი

2016 წელსა და 2021 წელს ჩატარებული კვლევის შედეგების შედარება აჩვენებს, რომ ცვლილებებს ასიმეტრიული ხასიათი აქვს: გაიზარდა ჯგუფებს შორის სხვაობა სქესის, ასაკისა და სტრატის ქრილში: **პოზიტიურ ცვლილებებს ქალები, ახალგაზრდები და დედაქალაქში მცხოვრები რესპონდენტები უფრო ამჟღავნებენ, ვიდრე კაცები, მაღალი ასაკობრივი ჯგუფისა და ქალაქსა (გარდა დედაქალაქისა) და სოფლად მცხოვრები რესპონდენტები**⁴². კვლევამ აჩვენა, რომ ამ ჯგუფებში მკვეთრი ცვლილების ტენდენციას აჩვენებს ის სიტუაციური პრედიქტორები, რომელიც გავლენას ახდენს ჰომო/ბი/ტრანსფობიის ინდექსსა და ლგბტ(ქ)ი თემის უფლებრივი თანასწორობის მიმართ დამოკიდებულებაზე: ინფორმაციის ძირითადი წყაროები ლგბტ(ქ)ი ადამიანების შესახებ, კონტაქტი/ნაცნობობა ლგბტ(ქ)ი თემის წევრთან, ცოდნა, სტერეოტიპები და გავრცელებული მითები, დამოკიდებულება გენდერული როლებისა და თანასწორობის მიმართ, ღირებულებათა იერარქია და რელიგიურობის ინდექსი.

კიდევ ერთი სოციალურ-დემოგრაფიული მახასიათებელი, რომელიც 2016 წლის კვლევაში ცალკე ანალიზის საგანი არ ყოფილა, ეთნიკური მიკუთვნებულობაა. მთლიანობაში, საქართველოში მცხოვრები ეთნიკური უმცირესობები უფრო ნეგატიურ დამოკიდებულებას იჩენენ ლგბტ(ქ)ი ადამიანებისა და მათი უფლებრივი თანასწორობის მიმართ, ვიდრე ეთნიკურად ქართველები. ამის მიზეზი შეიძლება იყოს ნაკლები ინფორმირებულობა როგორც სექსუალობასა და გენდერთან დაკავშირებულ, ისე

ლგბტ(ქ)ი თემის უფლებრივი მდგომარეობისა და თანასწორუფლებიანობის საკითხებზე. ეთნიკური ჯგუფები სხვადასხვა მოწყვლადობას ამჟღავნებენ მითებისა და სტერეოტიპების თვალსაზრისითაც: ეთნიკურად სომეხი რესპონდენტების თითქმის მესამედი უარს ამბობს ცოდნასთან დაკავშირებულ მითებსა და სტერეოტიპებზე ან უჭირს პასუხის გაცემა. ეთნიკურად აზერბაიჯანელებში ასეთი რესპონდენტების წილი უფრო ნაკლებია, ვიდრე ეთნიკურად ქართველ და სომეხ რესპონდენტებს შორის, თუმცა არასწორი პასუხების გაცემის სიხშირე ბევრად მაღალია, ვიდრე ეთნიკურად ქართველებში. აღქმულ სიმბოლურ საფრთხეებთან დაკავშირებული მითების მიმართ ეთნიკურად ქართველები უფრო მოწყვლადები არიან, ვიდრე ეთნიკურად სომეხები და აზერბაიჯანელები, რაც სიმბოლურ საფრთხეებში გაერთიანებული მითების რელიგიური და ეთნონაციონალისტური შინაარსით უნდა იყოს განპირობებული. ეთნიკურ ქრილში მნიშვნელოვან განსხვავებას აჩვენებს ასევე დამოკიდებულებები გენდერული როლებისა და თანასწორობის მიმართაც, რომელიც ჰომო/ბი/ტრანსფობიის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პრედიქტორია.

ცვლილებების ასიმეტრიული ხასიათი ხაზგასმით აჩვენებს საზოგადოების ინფორმირებულობის ამაღლებისაკენ მიმართული კამპანიების დაგეგმვისას და განხორციელებისას დიფერენცირებული მიდგომების აუცილებლობას.

2016 წლისა და 2021 წლის კვლევის შედეგების შედარება აჩვენებს, რომ საზოგადოების უმრავლესობისთვის ლგბტ(ქ)ი ჯგუფთან დაკავშირებული აღქმული სიმბოლური საფრთხეები კვლავ აქტუალურია, დამოკიდებულება ლგბტ(ქ)ი აქტივისტებისა და უფლებადამცველების მიმართ რჩება მკვეთრად ნეგატიური, ხოლო ინტიმურობის მანიფესტაცია ორიენტაციისა და გენდერული მიკუთვნებულობის მიუხედავად, საჯარო სივრცეში კვლავ ტაბუირებულია.

42 რაც შეეხება ფორმალური განათლების დონეს, ის მხოლოდ ქალი რესპონდენტებისთვის არის მნიშვნელოვანი: უმაღლესი განათლების დონე ქალებში უფრო ნაკლებ წინარწმენას წინასწარმეტყველებს, რასაც ვერ ვიტყვით კაც რესპონდენტებზე.

ამის მიუხედავად, მთლიანობაში, ლგბტ(ქ)ი ადამიანებისა და მათი უფლებრივი თანასწორობის მიმართ დამოკიდებულებებში ცვლილებების დინამიკა პოზიტიურია, რაც განპირობებულია ისეთი ფაქტორებით, როგორცაა: ცვლილებები ღირებულებათა იერარქიაში, რელიგიურობის ინდექსის კლება, გენდერული თანასწორობის, გენდერული როლებისა და სექსუალობის არაბინარული კონსტრუქციების მიმართ მიმღებლობის ზრდა. ზემოთქმულთან ერთად, ჰომო/ბი/ტრანსფობიის ინდექსის კლებასა და ლგბტ(ქ)ი ადამიანების უფლებრივი თანასწორობის მიმართ მიმღებლობის ზრდას შორის ერთგვარი სინქრონულობა იმაზე მიანიშნებს, რომ კვლევის შედეგად გამოკვეთილი პოზიტიური ტენდენცია არ შეიძლება გავიგოთ, როგორც მხოლოდ დაკვეთა პოლიტკორექტულობაზე და/ან საზოგადოების კონსერვატიულად განწყობილი ნაწილის ერთგვარი გაცნობიერებული „მორალური კომპრომისი“ ევროპისაკენ მიმავალ გზაზე.

IV. კვლევის ინსტრუმენტები

კვლევის მთავარ მიზანს წარმოადგენდა 2016-2021 წლებში ლგბტ(ქ) პირების მიმართ დამოკიდებულებების ვარიაციის ანალიზი, კომუნიკაციის სტრატეგიის შესა-
მუშავებლად, ცნობიერების ამაღლებისკენ მიმართული აქტივობების ეფექტიანობის შესაფასებლად და სამო-
მავლო ინიციატივების დაგეგმვის ხელშესაწყობად.

ვინაიდან წინამდებარე კვლევის ერთ-ერთ მიზანს, ამ-
ჟამინდელი სიტუაციის ასახვასთან ერთად, საბაზისო
კვლევის შედეგებთან 2021 წლის მონაცემების შედარე-
ბაც წარმოადგენდა, საერთო ტენდენციების გამოსავლე-
ნად. ამის გამო 2021 წლის კვლევის მეთოდოლოგია და
ძირითადი ინსტრუმენტები, რომელიც ლგბტ(ქ) თემისა
და მათი უფლებრივი თანასწორობის მიმართ წინარწმე-
ნებს ზომავს, 2016 წელს ჩატარებული კვლევისას გამო-
ყენებულის იდენტურია. ცვლილებები და დამატებები,
რომელიც მითებსა და სტერეოტიპებს უკავშირდება,
დანვრილებითა არის გადმოცემული ცალკე თავში, რო-
მელიც კვლევის ინსტრუმენტებს აღწერს.

კვლევის დიზაინი ითვალისწინებდა როგორც რაო-
დენობრივ, ასევე თვისებრივ მიდგომებს.

საველე სამუშაოები ჩაატარა, მონაცემები SPSS-ში შე-
იყვანა და ცალკეულ საკითხებზე პირველადი ტექნიკური
ანგარიში მოამზადა „გამოყენებითი კვლევების კომპანი-
ამ“ (ARC). კვლევის თვისებრივ კომპონენტზე და ანგა-
რიშზე „ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერმა ჯგუფმა“
იმუშავა, მოწვეული ექსპერტის ჩართულობით.

რაოდენობრივი კვლევის მეთოდოლოგია

სამიზნე ერთობლიობა

პროექტი მიზნად ისახავდა ლგბტ(ქ) პირების მი-
მართ საზოგადოების დამოკიდებულებების კვლევას.
ეროვნულმა კვლევამ მოიცვა საქართველოს ხელი-
სუფლების მიერ კონტროლირებადი ტერიტორია.

კვლევის სამიზნე ერთობლიობა მოიცავდა კერძო
შინამეურნეობის 18 წლის ან მეტი ასაკის წევრებს,
რომლებიც ბოლო ექვსი თვის განმავლობაში ცხოვ-
რობდნენ მისამართზე⁴³.

კვლევის ძირითადი ინსტრუმენტების (კითხვარების) შემუშავება

კვლევის ძირითად ინსტრუმენტებს წარმოადგენ-
და ორი სტრუქტურირებული კითხვარი: პირველი,
„ძირითადი“ კითხვარი ორიენტირებული იყო დამო-
კიდებულებათა გამოვლენაზე, ხოლო დამატებითი
კითხვარი, რომელსაც რესპონდენტი დამოუკიდებლად
ავსებდა, მოიცავდა კითხვებს სექსუალური მიზიდუ-
ლობის, ქცევის, თვითიდენტიფიკაციისა და გამოცდი-
ლების შესახებ.

კითხვარები შემუშავდა ქართულ ენაზე, ხოლო შემ-
დეგ ითარგმნა სომხურ და აზერბაიჯანულ ენებზე. ნა-
თარგმნმა კითხვარებმა ენობრივი ადაპტაცია გაიარა.

„ძირითადი“ კითხვარი შემდეგი ბლოკებისგან შედ-
გებოდა:

1. სოციო-დემოგრაფიული მახასიათებლები;
2. ღირებულებითი ორიენტაცია და ინფორმაციის
წყაროები;
3. ცოდნა, სტერეოტიპები და მითები;
4. კონტაქტი/ნაცნობობა ლგბტ(ქ) თემის წევრებ-
თან;
5. დამოკიდებულებები გეების, ლესბოსელების, ბი-
სექსუალებისა და ტრანს ადამიანების მიმართ;
6. ინფორმირებულობა და დამოკიდებულება ლგბტ(ქ)
თემის უფლებრივი თანასწორობის საკითხების მი-
მართ;
7. დამოკიდებულება სქესობრივი განათლების სა-
კითხებისა და საჯარო სივრცეში ქცევის ნორმე-
ბის მიმართ.

43 შინამეურნეობა განიმარტება როგორც „საზოგადოების ძირითადი მეურნეობრივი საყოფაცხოვრებო უჯრედი – ადამიანთა ერთობლიობა, რომელიც ექვემდებარება ერთ საცხოვრებელ ერთეულზე ერთობლივი ცხოვრების საერთო წესებს და ერთმანეთთან დაკავშირებულია საერთო ბიუჯეტით (მისი ნაწილით), ნათესაური ან/და არანათესაური ურთიერთობებით. (შინამეურნეობა შეიძლება შედგებოდეს ერთი პირისაგანაც)“ საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე: საქართველოს მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის შესახებ; ხელმისაწვდომია ბმულზე (10 მარტი, 2022): <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/15694?publication=2>.

კითხვარი პირადი სექსუალური იდენტობისა და გამოცდილების შესახებ შედგებოდა ერთი ბლოკისგან.

ორივე კითხვარის შემუშავებას საფუძვლად „ქალთა ინიციატივების მხარდაჭერი ჯგუფის“ მიერ ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის ოფისის მხარდაჭერით ჩატარებული კვლევის ინსტრუმენტები დაედო, რომლებიც 2016 წელს ჩატარებული საველე სამუშაოებიდან მიღებული გამოცდილებისა და 2021 წლის კვლევითი გუნდის წევრების რეკომენდაციების საფუძველზე დაიხვეწა.

სახელდობრ:

1. ქცევის აღმწერი კითხვების ბლოკში შეიცვალა დებულებების ფორმულირება, რამაც მეტი სიცხადე შესძინა კითხვის შინაარსს;
2. დაზუსტდა სკალების ვერბალური მნიშვნელობები;
3. კითხვარიდან ამოვიღეთ რელიგიური ფუნდამენტალიზმის სკალა. მის ნაცვლად ჩაემატა კითხვები რელიგიურობის სხვადასხვა განზომილების შესახებ (დანვრილებით იხ. ქვემოთ);
4. დაზუსტდა მითებისა და სტერეოტიპების ბლოკი, რომელსაც დაემატა დებულებები (დანვრილებით იხ. ქვემოთ);
5. უფლებების ბლოკს დაემატა ერთი შეკითხვა და ორი დებულება, რომელიც შვილად აყვანასა და საგანმანათლებლო სფეროში დასაქმებას ეხებოდა. გაიშალა გენდერული ნიშნით (დანვრილებით იხ. ქვემოთ);
6. გენდერულ როლებთან და თანასწორობასთან დაკავშირებულ ბლოკს დაემატა ორი შეკითხვა (დანვრილებით იხ. ქვემოთ).

ცვლილებები არ შეხებია ძირითად სკალებსა და დათვლის წესს, რომლებიც ჰომო/ბი/ტრანსფობიის დონეს ზომავს. განვრცობასა და დაზუსტებას არ გამოუწვევია არსებითი ხასიათის ისეთი ცვლილებები, რაც ეჭვქვეშ დააყენებდა 2016 და 2021 წლებში ჩატარებული კვლევების ძირითადი შედეგების ურთიერთშედარების შესაძლებლობას.

კვლევაში გამოყენებული სკალები და ინსტრუმენტები

ღირებულებითი ორიენტაცია და ინფორმაციის წყაროები

რესპონდენტთა საგარეო პოლიტიკური ორიენტაცია და ღირებულებათა იერარქია 2016 წელს გამოყენებული ინსტრუმენტებით გაიზომა, ცვლილებების გარეშე.

საგარეო პოლიტიკური ორიენტაცია სამი დებულების მიხედვით გაიზომა: „დღეს არსებულ ვითარებასთან შედარებით, როგორი ურთიერთობა გსურთ (ამერიკის შეერთებულ შტატებთან/ევროკავშირთან/რუსეთთან) მიმართებაში?“ პასუხები მოიცავდა სამ შესაძლო ვარიანტს: „უფრო დისტანცირებული“; „უფრო მჭიდრო ურთიერთობა“ და „იგივენაირი ურთიერთობა“.

ღირებულებათა იერარქია მოცემული იყო წინასწარ, ჩამონათვალის სახით. ღირებულებებს რესპონდენტი პრიორიტეტულობის მიხედვით ალაგებდა.

ინსტრუმენტებს, რომლებითაც ლგბტ(ქ)ი საკითხებზე ინფორმაციის ძირითადი წყაროები და წყაროს სანდოობა იზომება, „სახალხო დამცველის ინსტიტუტი“ დაემატა.

მემარჯვენე ფრთის ავტორიტარიზმის სკალა RWA (Right-Wing Authoritarian Scale)

ისევე, როგორც 2016 წლის კვლევაში, მემარჯვენე ფრთის ავტორიტარიზმის გასაზომად, კვლევაში გამოყენებულია ალტემაიერის მიერ შემუშავებული სკალის მოდიფიცირებული ვერსია (RWA), რომელიც 20 დებულებას გან შედგება. სკალა ავტორიტეტისადმი მორჩილებას, კონვენციონალიზმსა (ტრადიციებსა და სოციალურ ნორმებში ცვლილების მიმართ რიგიდულობა) და ავტორიტარულ აგრესიულობას (აგრესიისა და ძალის გამოყენების მხარდაჭერა ადამიანებისადმი/ჯგუფებისადმი, ვინც ტრადიციულ სოციალურ ნორმებს არღვევს) ზომავს. პასუხები ლიკერტის ცხრაქულიანი სკალით (-4 – „სრულიად არ ვეთანხმები“, +4 – „სავსებით ვეთანხმები“) ფასდება. პასუხი 10 რევერსიულ შეკითხვაზე საპირისპირო ქულებით ჩანაცვლდა. შედეგად, მინიმალური ქულა შესაძლებელია იყოს 20, ხოლო მაქსიმალური – 180. კვლევის ფარგლებში, რესპონდენტების ჯამური

ქულების მიხედვით, საშუალო ქულა გამოვთვალეთ. რესპონდენტები, რომლებმაც ხუთზე მეტ დებულებას არ უპასუხეს ან პასუხის გაცემა გაუჭირდათ, ინდექსის გამოყენებისას არ გავითვალისწინეთ. თუ რესპონდენტს ხუთ ან ნაკლებ დებულებაზე გაუჭირდა პასუხის გაცემა ან პასუხი არ გასცა, გამოტოვებულ დებულებებს ამავე რესპონდენტის მიერ დანარჩენი დებულებებისთვის მიცემული ქულების საშუალო ქულა მიენიჭა.

რელიგიურობა

2016 წელს ჰომობი/ტრანსფობიაზე რელიგიურობის გავლენის გასაზომად გამოყენებული რელიგიური ფუნდამენტალიზმის სკალის ნაცვლად, შემოვიტანეთ სამი შეკითხვა, რომელიც რესპონდენტის რელიგიურობის სხვადასხვა განზომილებას მიემართება: რელიგიის მნიშვნელობა ყოველდღიურ ცხოვრებაში, რელიგიურ რიტუალებში მონაწილეობის სიხშირე და რელიგიური პრაქტიკა. კვლევის ფარგლებში, ფაქტორული ანალიზის საფუძველზე რელიგიურობის ინდექსი შემუშავდა⁴⁴.

დამოკიდებულება გენდერული როლებისა და თანასწორობის მიმართ

კვლევაში გენდერულ როლებთან და თანასწორობასთან რესპონდენტთა მიმართების გასაზომად, როგორც 2016 წელს, ისე 2021 წელს, გამოყენებული კითხვების ერთობლიობა ეყრდნობა კითხვარს საერთაშორისო კვლევიდან „კაცები და გენდერული თანასწორობა“ (IMAGES). ეს კითხვარი, თავის მხრივ, თვისებრივი კვლევის დასკვნების საფუძველზე, კონტექსტუალურად იყო ადაპტირებული კვლევებისთვის „კაცები და გენდერული ურთიერთობები საქართველოში“ (UNFPA) და „კაცები, ქალები და გენდერული ურთიერთობები საქართველოში: საზოგადოების აღქმა და დამოკიდებულება“ (UNDP, UNFPA). ეს კვლევები 2014 წელს და 2019 წელს ჩატარდა. ბლოკი 11 დებულებისგან შედგება, რომელიც ლიკერტის ოთხ-ქულიანი სკალით იზომება (1 – სრულიად არ ვეთანხმები, 4 – სავსებით ვეთანხმები).

2016 წელს გამოყენებული ვერსიიდან ამოვიღეთ სამი დებულება, რომელმაც არ აჩვენა კავშირი წინარწმენის არც ერთ ფორმასთან („დღესდღეობით, ქალსა და მამაკაცს შორის თანასწორობისთვის ბრძოლას მხოლოდ მდიდარი ადამიანებისთვის მოაქვს სარგებელი“; „მამაკაცისთვის უფრო მნიშვნელოვანია კაცი მეგობარი, ვიდრე ქალი მეგობარი“ და „ჩვეულებრივ, ქალები უფრო იმსახურებენ ცემას, ვიდრე კაცები“). ახალ ვერსიას ორი დებულება დაემატა: „ფემინისტები და ქალთა უფლებადამცველები, დასაფასებლები არიან გამბედაობისთვის“; „უმალესი განათლება ბიჭისთვის უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე გოგონასათვის“.

ცოდნა, სტერეოტიპები და მითები ჰომოსექსუალობის შესახებ

ვინაიდან კითხვარს თან ერთვოდა განმარტებითი ბართი, რომელშიც ტერმინების მნიშვნელობა იყო ახსნილი, რესპონდენტთა ცოდნის თვალსაზრისით მხოლოდ ჰომოსექსუალობის ეტიოლოგიის თაობაზე საზოგადოებაში არსებული ვერსიების გავრცელების მასშტაბები გადამოწმდა. დებულებები სხვადასხვა კითხვარის შეჯერების საფუძველზე შეირჩა: კითხვარი ჰომოსექსუალობის თაობაზე ცოდნის შესახებ (The Knowledge about Homosexuality Questionnaire developed by Harris, Nightengale & Owen (1995)) და ჰასლამის ესენციალისტური წარმოდგენების სკალა (Essencialist beliefs Scale, ESB; Haslam at al., 2000, 2002). კითხვების რაოდენობა მინიმუმამდე დავიყვანეთ, მათი ნაწილი კი ცალკე ბლოკში, რომელიც ლგბტ(ქ) ადამიანების შესახებ საზოგადოებაში გავრცელებულ მითებს შეეხება, გადავიტანეთ. დებულებების შესაფასებლად გამოვიყენეთ ლიკერტის ხუთქულიანი სკალა, ერთიდან (სრულიად არ ვეთანხმები) ხუთამდე (სავსებით ვეთანხმები). რაც უფრო მაღალია ქულა, მით უფრო ძლიერია, მყარია აღნიშნული სტერეოტიპი/მითი.

გენდერულ ინვერსიულობასთან დაკავშირებულ სტერეოტიპებს ის დებულებები დაემატა, რომლებიც ლესბოსელი, გეი და ტრანსგენდერი ადამიანების აგრესიულ ქცევას უკავშირდება. 2016 წელს გამოყენე-

44 ინდექსის გამოყენების წესი შესაბამის თავში დაწვრილებით არის აღწერილი.

ბულ დებულებების ჩამონათვალს, რომელიც ლგბტ(ქ)ი ჯგუფთან დაკავშირებულ მითებს ეხება, ახალი დებულებები დაემატა, რომლებიც 2016-2020 წლებში ჩატარებული მედიის მონიტორინგის ანგარიშებსა⁴⁵ და ფოკუს-ჯგუფების შედეგებზე დაყრდნობით შეირჩა.

მედიის მონიტორინგის ანგარიშების საფუძველზე შერჩეული მითები შესაბამის თავში ცალ-ცალკე დებულებების სახით არის გაანალიზებული. ჰომო/ბი/ტრანსფობიაზე გავლენის შესამოწმებლად, რეგრესიულ მოდელში ფაქტორული ანალიზის შედეგად მიღებული ზოგადი ცვლადები გამოვიყენეთ.

კონტაქტი/ნაცნობობა ლგბტ(ქ)ი თემის წევრთან

უცვლელი დარჩა ინსტრუმენტი, რომლითაც ლგბტ(ქ)ი თემის წევრთან პერსონალური კონტაქტი/ნაცნობობა იზომება. ბლოკი მოიცავს შეკითხვებს ნაცნობი პირის სექსუალური იდენტობის, დისტანციის, ურთიერთობის სიხშირისა და ნაცნობი პირის სექსუალური იდენტობის შესახებ ინფორმაციის წყაროს თაობაზე. რესპონდენტებს ვეკითხებოდით, ჰყავდათ თუ არა ჰომოსექსუალი ნაცნობი (პასუხები წარმოდგენილი იყო დიქტომიური ცვლადის სახით: დიახ/არა); მას, ვინც დადებითად პასუხობდა შეკითხვას, ასეთი ნაცნობების რაოდენობის შესახებ ვეკითხებოდით. ამის შემდეგ, რესპონდენტს ვთხოვდით, დაესახელებინათ პირველი ხუთი ნაცნობის იდენტობა. ხუთეულის დასახელების შემდეგ, რესპონდენტებს ვთხოვდით თითოეული მათგანის გასწვრივ მოენიშნათ ვინ იყვნენ ეს ადამიანები მათთვის (ოჯახის წევრი, მეგობარი, ნათესავი, მეზობელი, ნაცნობი და ა.შ.) და რა სიხშირით ჰქონდათ მათთან ურთიერთობა (ყოველდღე, კვირაში რამდენჯერმე, თვეში რამდენჯერმე, ექვს თვეში რამდენჯერმე, წელიწადში რამდენჯერმე თუ უფრო იშვიათად) და „ვისგან შეიტყვეთ ამ ადამიანის სექსუალური ორიენტაციის/გენდერული იდენტობის შესახებ?“ (თავად მითხრა, სხვისგან შევიტყვე, თავად მივხვდი). მონაცემების დამუშავებისას მოხდა რეკოდირება (დანვრილებით ის. შესაბამის თავში).

დამოკიდებულება ლგბტ(ქ)ი ადამიანების მიმართ

დამოკიდებულება ლესბოსელებისა და გეების მიმართ – ATLG (Attitudes Towards Lesbian and Gay Scale)

ისევე, როგორც 2016 წლის კვლევაში, ჰომოფობიის გასაზომად შევარჩიეთ ჰერეკის (1988) ATLG სკალის შემოკლებული ვერსია (ATLG-R, Revised Short Version #1)⁴⁶. სკალის აღნიშნულ ვერსიაში სუბსკალები (ATG-R-S5, ATL-R-S5) იდენტურ კითხვებს მოიცავს და საშუალებას იძლევა არა მხოლოდ ცალ-ცალკე გაიზომოს ლესბოსელებისა და გეების მიმართ დამოკიდებულებები, არამედ ერთმანეთს სრულფასოვნად შედარდეს კიდეც (ჰერეკი და მაკლემორი, 2011).

სკალა 10 კითხვისაგან შედგება (5-5 დებულება ჰომოსექსუალი ქალებისა და კაცების მიმართ დამოკიდებულებების შესახებ). სკალა ლიკერტის ხუთქულიანი სკალით, ერთიდან (სრულიად არ ვეთანხმები) ხუთამდე (სავსებით ვეთანხმები), იზომება. მინიმალური შესაძლო ქულა შეადგენს 10-ს, მაქსიმალური კი 50-ს; ქვესკალებისთვის, შესაბამისად, მინიმალური ქულაა 5, მაქსიმალური – 25. რაც უფრო მაღალია ქულა, მით უფრო ძლიერია ნეგატიური განწყობა. ინდექსის დათვლისას, 4 რევერსიულ შეკითხვაზე (2-2 თითოეულ სუბსკალაში) ქულები საპირისპირო ქულებით ჩანაცვლდა და მიღებული ქულები თითოეული რესპონდენტისთვის დაჯამდა, რის შემდგომაც რესპონდენტთა საშუალო ქულა გამოვთვალეთ. ის რესპონდენტები, რომლებმაც მოცემული ხუთი დებულებებიდან ერთზე მეტ დებულებას არ უპასუხეს ან ქულის მინიჭება გაუჭირდათ, სუბსკალების ინდექსის გამოყვანისას არ გავითვალისწინეთ. იმ შემთხვევაში, თუ რესპონდენტს ხუთიდან ერთ დებულებაზე არ ჰქონდა პასუხი, ამ დებულებას დანარჩენი ოთხი პასუხგაცემული დებულების საშუალო ქულა მიენიჭა და შესაბამისად დაითვალა.

45 MDF – ანტიდასავლური პროპაგანდა. მედია მონიტორინგის ანგარიშები 2016-2020 წლებში.

46 სკალის სრული ვერსია (ATLG) შედგება 20 შეკითხვისაგან (10-10 მიემართება ლესბოსელებსა და გეებს). მოკლე ვერსია ძლიერ კორელაციაშია შემოკლებულ ვერსიასთან (მაგ. rs>.95 ATL-ისა და ATG-ს სრულ და მოკლე ვერსიებისთვის).

დამოკიდებულება ბისექსუალი ქალების და კაცების მიმართ ARBS-FM

ისევე, როგორც 2016 წლის კვლევაში, ბისექსუალების მიმართ დამოკიდებულების გასაზომად ARBS-FM სკალა (მორი და როხლენი, 2009) გამოვიყენეთ. სკალა 18 კითხვისგან შედგება და ორ სუბსკალად იყოფა, რომელთაგან ერთი სტაბილურობას ზომავს – ARBS-FM Stability (10 კითხვა), და ადგენს თუ რამდენად განიხილება ბისექსუალობა როგორც სტაბილური სექსუალური ორიენტაცია; მეორე სუბსკალა (8 კითხვა) ბისექსუალი ადამიანების მიმართ საზოგადოების მიმდებლობის დონეს ზომავს – ARBS tolerance. სკალა ლიკერტის ხუთქულიანი სკალით, ერთიდან (სრულიად არ ვეთანხმები) ხუთამდე (სავსებით ვეთანხმები), იზომება. ARBS-FM-სთვის მინიმალური შესაძლო ქულა შეადგენს 18-ს, მაქსიმალური კი 90-ს; ქვესკალებისთვის, შესაბამისად, ARBS-FM Stability-სთვის მინიმალური ქულაა 10, მაქსიმალური – 50, ARBS tolerance-სთვის მინიმალური ქულაა 8, მაქსიმალური – 40. რაც უფრო მაღალია ქულა, მით უფრო ძლიერია ნეგატიური დამოკიდებულება.

ოთხ რევერსიულ შეკითხვაზე პასუხი საპირისპირო ქულებით ჩანაცვლდა და მიღებული ქულები თითოეული რესპონდენტისთვის დაჯამდა, რის შემდგომაც რესპონდენტთა საშუალო ქულა გამოვთვალეთ. ის რესპონდენტები, რომლებმაც 18-დან ოთხ დებულებაზე მეტზე პასუხის გაცემაზე თქვეს უარი ან პასუხის გაცემა გაუჭირდათ, სუბსკალების ინდექსის გამოყვანისას არ გავითვალისწინეთ. სხვა შემთხვევაში, გამოტოვებულ დებულებებს დანარჩენი დებულებების საშუალო ქულა მიენიჭა.

ბიფობიის გასაზომად ბისექსუალი ქალებისა და მამაკაცების მიმართ, Mohr and Rochlen-მა დამოუკიდებელი სკალებიც შეიმუშავა – ARBS-F (დამოკიდებულება ბისექსუალი ქალების მიმართ) და ARBS-M (დამოკიდებულება ბისექსუალი კაცების მიმართ). ორივე სკალა 12-12 იდენტური კითხვისაგან შედგება. მთლიანი კითხვარის მოცულობის გამო, ამ სკალების გამოყენება კვლევაში ვერ შევძელით. თუმ-

ცა, ზოგადი სურათის შესაქმნელად, ვინაიდან ARBS-FM-ის 18 დებულებიდან ცხრა ბისექსუალ მამაკაცებს ეხება და ცხრა – ბისექსუალ ქალებს, ინდექსები თითოეულისთვის ცალ-ცალკე დავთვალეთ.

დამოკიდებულება ტრანსგენდერი ადამიანების მიმართ – გენდერიზმისა და ტრანსფობიის სკალა GTS (Genderism and Transphobia Scale)

ისევე, როგორც 2016 წლის კვლევაში, ტრანსგენდერთა და გენდერულად არაკონფორმული ადამიანების მიმართ დამოკიდებულების გასაზომად გენდერიზმისა და ტრანსფობიის სკალა გამოვიყენეთ – GTS (ჰილლი და ვილოუბი, 2005), რომელიც არა მხოლოდ ზომის, არამედ მისი ინკლუზიურობის გამოც შევარჩიეთ: GTS სკალა ტრანსგენდერებისა და გენდერულად არაკონფორმული ადამიანების მიმართ დამოკიდებულებას ზომავს. GTS სკალა 32 კითხვისა და ორი სუბსკალისაგან შედგება, რომელთაგან ერთი ქცევით კომპონენტს ზომავს (GTS gender bashing), ხოლო მეორე – კოგნიტურსა და აფექტურს (GTS genderism and transphobia). სკალა ლიკერტის შვიდქულიანი სკალით, ერთიდან (სრულიად არ ვეთანხმები) შვიდამდე (სავსებით ვეთანხმები), იზომება. რაც უფრო მაღალია ქულა, მით უფრო ძლიერია ნეგატიური განწყობა. GTS სკალის 30 დებულებიდან⁴⁷ ოთხ შეკითხვაზე ქულები საპირისპირო ქულებით ჩანაცვლება და მიღებული ქულებითი თითოეული რესპონდენტისთვის დაჯამდა, რის შემდგომაც რესპონდენტთა საშუალო ქულა გამოვთვალეთ. რესპონდენტები, რომლებმაც ხუთზე მეტ დებულებას არ გასცეს პასუხი ან პასუხის გაცემა გაუჭირდათ, სუბსკალების ინდექსის გამოყვანისას არ გავითვალისწინეთ. თუ რესპონდენტს ხუთ ან ნაკლებ დებულებაზე გაუჭირდა პასუხის გაცემა, ან პასუხზე უარი თქვა, გამოტოვებულ დებულებებს დანარჩენი პასუხგაცემული დებულებების საშუალო ქულა მიენიჭა.

47 ქართულ ვერსიაში ამოღებული იქნა ორი შეკითხვა, რომელიც მკვლევართა ჯგუფმა არარელევანტურად მიიჩნია ჩვენი კონტექსტისათვის.

**დამოკიდებულება და ინფორმირებულობა
ლგბტ(ქ)ი თემის უფლებრივი
თანასწორობის საკითხების მიმართ**

ისევე, როგორც 2016 წლის კვლევაში, ბლოკი მოიცავს დებულებებს ქორწინების, შვილად აყვანის, საგანმანათლებლო სფეროში დასაქმებისა და შეკრება/გამოხატვის უფლებების მიმართ. ბლოკი შედგება 11 დებულებისგან, რომელიც ლიკერტის ხუთქულიანი სკალით იზომება (1 – სრულიად არ ვეთანხმები, 5 – სავსებით ვეთანხმები).

უფლებებთან დაკავშირებული კითხვების ბლოკს დებულება დაემატა, რომელიც ლგბტ(ქ)ი ადამიანების მიმართ ძალადობის ფაქტებზე სახელმწიფოს მხრიდან რეაგირების შეფასებას ეხება: „სახელმწიფო სათანადოდ რეაგირებს ლგბტ(ქ)ი ადამიანების მიმართ ძალადობასა და დისკრიმინაციის ფაქტებზე“. ორი შეკითხვა, რომელიც ჰომოსექსუალი წყვილის მიერ შვილად აყვანისა და საგანმანათლებლო სფეროში დასაქმებას ეხებოდა, რამდენიმე კითხვად დაიშალა. კერძოდ, 2016 წლის კითხვარში მოცემული შეკითხვა „ჰომოსექსუალ წყვილს ისევე უნდა ჰქონდეს ბავშვის აყვანის უფლება, როგორც ჰეტეროსექსუალების წყვილს“, ორ შეკითხვად დაიშალა: „გი წყვილს ისევე უნდა ჰქონდეს ბავშვის აყვანის უფლება, როგორც ჰეტეროსექსუალების წყვილს“ და „ლესბოსელების წყვილს ისევე უნდა ჰქონდეს ბავშვის აყვანის უფლება, როგორც ჰეტეროსექსუალების წყვილს“; დებულება „ჰომოსექსუალებს არ უნდა ჰქონდეთ ბავშვებთან და მოზარდებთან მუშაობის უფლება“ სამ შეკითხვად დაიშალა, რაც საშუალებას გვაძლევს შევაფასოთ განსხვავდება თუ არა ამ თვალსაზრისით რესპონდენტთა დამოკიდებულება გენდერის/გენდერული იდენტობის ქრილში: „გეებს არ უნდა ჰქონდეთ ბავშვებთან და მოზარდებთან მუშაობის უფლება“, „ლესბოსელებს არ უნდა ჰქონდეთ ბავშვებთან და მოზარდებთან მუშაობის უფლება“ და „ტრანსგენდერებს არ უნდა ჰქონდეთ ბავშვებთან და მოზარდებთან მუშაობის უფლება“.

შეკრებისა და გამოხატვის თავისუფლებასთან დაკავშირებული საკითხის მიმართ სპეციფიკური დამოკიდებულებისა და ქვეყანაში არსებული კონტექსტიდან გამომდინარე – საქართველოს მართლმადიდებლური ეკლესიის ინიციატივით, 17 მაისი „ოჯახის სინმინდის

დღედ“ გამოცხადდა 2014 წელს და ყოველწლიურად აღინიშნება საჯარო მსვლელობით – კითხვარს ცალკე შეკითხვა დაემატა, რომელიც აიდაპოს დღის „ოჯახის სინმინდის დღით“ ჩანაცვლების მცდელობის შედეგს ზომავდა. კითხვა შემდეგნაირად იყო ფორმულირებული: „რასთან ასოცირდება თქვენთვის 17 მაისის აღნიშვნა?“. რესპონდენტს უნდა აერჩია პასუხი მზა ჩამონათვალიდან: „ოჯახის სინმინდის დღესთან, ჰომოფობიასთან ბრძოლის დღესთან, ორივესთან თუ არც ერთთან“.

**დამოკიდებულება სასკოლო განათლებაში
ადამიანის სექსუალობასთან
დაკავშირებული საკითხების ინტეგრირების,
სქესობრივი ქცევისა და საჯარო სივრცეში
ქცევის ნორმების მიმართ**

2016 წელს გამოყენებულ კითხვარს შეკითხვები დაემატა, რომელიც ზომავს რესპონდენტთა დამოკიდებულებას სქესობრივი განათლების საკითხებისა და საჯარო სივრცეში ქცევის ნორმების მიმართ.

რესპონდენტს ვეკითხებოდით, ეთანხმებოდა თუ არა სასკოლო განათლებაში ადამიანის სექსუალობასთან დაკავშირებული საკითხების ინტეგრირებას (დიქტომიური ცვლადის სახით: **დიახ/არა**); დადებითი პასუხის შემთხვევაში, ვაზუსტებდით მოსაზრებას იმის თაობაზე, უნდა დაეფარა თუ არა ამ საგანს სექსუალურ ორიენტაციასთან/გენდერულ იდენტობასთან დაკავშირებული საკითხებიც (პასუხები: **დიახ/არა**) და მათი აზრით, ვის უნდა მიეწოდებინა ინფორმაცია მოზარდებისთვის (შეთავაზებული ვარიანტები: პედაგოგი, სპეციალისტი, ექიმი, სხვა);

საჯარო სივრცეში ქცევის მისაღები ნორმების მიმართ დამოკიდებულება დებულებათა წყვილებით გაიზომა, რომლებიც ჰეტერო და ჰომოსექსუალ წყვილებს მიემართებოდა: „რამდენად მისაღებია თქვენთვის, როდესაც ქალი და კაცი/გეების წყვილი/ლესბოსელების წყვილი ხელიხელჩაკიდებულები მისეირნობენ ქუჩაში“; „ქალი და კაცი/გეების წყვილი/ლესბოსელების წყვილი საჯაროდ კოცნიან ერთმანეთს“). დებულება ლიკერტის ხუთქულიანი სკალით (1 – სრულიად არ ვეთანხმები, 5 – სავსებით ვეთანხმები) ფასდებოდა.

ორ-ორი წყვილი კითხვა ეხებოდა ჰეტეროსექსუალურ ურთიერთობებში ქალის/კაცის ქცევის მიმართ

დამოკიდებულებას: „რამდენად მისაღებია თქვენთვის, როცა ქორწინებაში მყოფ ქალს/კაცს სექსუალური ურთიერთობა აქვს სხვა ადამიანთან მეუღლის გარდა“ და „რამდენად მისაღებია თქვენთვის, როცა ქორწინებაში არმყოფ ქალს/კაცს ჰყავს სექსუალური პარტნიორი“. დებულება ლიკერტის ხუთქულიანი სკალით (1 – სრულიად არ ვეთანხმები, 5 – სავსებით ვეთანხმები) ფასდებოდა.

სამი შეკითხვა მიემართებოდა რესპონდენტის მიერ სექსის აღქმას, რომელიც შემდეგნაირად იყო ფორმულირებული: ა) „სექსის მთავარი დანიშნულება ბავშვების გაჩენა/გამრავლებაა“; ბ) „სექსის მთავარი დანიშნულება სიამოვნების მიღებაა“ და გ) „სექსი მთავარი ფიზიოლოგიური მოთხოვნილების დაკმაყოფილებაა“. დებულება ფასდებოდა ლიკერტის ხუთქულიანი სკალით (1 – სრულიად არ ვეთანხმები, 5 – სავსებით ვეთანხმები).

დამატებითი ბლოკი

კითხვარის ძირითად ბლოკს ცალკე ერთვოდა ერთ-ფურცლიანი კითხვარი რესპონდენტის სექსუალური თვითიდენტიფიკაციის, ქცევისა და გამოცდილების შესახებ, რომელსაც რესპონდენტი, სურვილისამებრ, დამოუკიდებლად ავსებდა ტაბლეტზე ან/და კონვერტში დალუქულს გადასცემდა ინტერვიუერს.

ეს კითხვარი სექსუალური გამოცდილების შესახებ ზოგად საკითხებს მოიცავდა, როგორცაა – „გქონიათ თუ არა სექსი“ (დიახ/არა); „გქონიათ თუ არა სექსი 18 წლამდე“ (დიახ/არა) და „გქონიათ თუ არა სექსი შემთხვევით პარტნიორთან“ (არასდროს; ერთხელ; ერთზე მეტჯერ; მათ შორის, ბოლო ორი წლის განმავლობაში). კითხვარის დანარჩენი ნაწილი რესპონდენტის სექსუალურ და გენდერულ იდენტობასა და გამოცდილებას ეხებოდა და ისეთ საკითხებს ფარავდა, როგორცაა რესპონდენტის **სექსუალური ატრაქცია** – „ვინ უფრო გიზიდავთ, როგორც სექსუალური პარტნიორი?“ (მხოლოდ ქალი; უფრო ქალი, ვიდრე მამაკაცი; თანაბრად მიზიდავს ქალიც და მამაკაციც; უფრო მამაკაცი, ვიდრე ქალი; მხოლოდ მამაკაცი; არავინ მიზიდავს და არ ვარ ჩამოყალიბებული). რესპონდენტის სექსის გათვალისწინებით, უკიდურესი პასუხები გადაკოდირდა როგორც – „მხოლოდ ან უფრო ჩემივე სექსის პარტნიორი“; „მხოლოდ ან ძირითადად სხვა სექსის პარტნიორი“; **სქესობრივი ქცე-**

ვა ბოლო ორი წლის მანძილზე (მხოლოდ ქალ პარტნიორთან; ძირითადად ქალ პარტნიორთან; ორივე სექსის პარტნიორთან; ძირითადად კაც პარტნიორთან; მხოლოდ კაც პარტნიორთან; არ მქონია სექსი არავისთან). რესპონდენტის სექსის გათვალისწინებით, უკიდურესი პასუხები გადაკოდირდა როგორც – „მხოლოდ ან უფრო ჩემივე სექსის პარტნიორთან“; „მხოლოდ ან ძირითადად სხვა სექსის პარტნიორთან“; **სექსუალური თვითიდენტიფიკაცია** – „ქვემოთ ჩამოთვლილთაგან, რომელი უფრო აღწერს თქვენს სექსუალურ ორიენტაციას (დასაშვებია მხოლოდ ერთი პასუხი)“ (ჰეტეროსექსუალი (მიზიდავს ჩემგან განსხვავებული სექსის ადამიანი); ბისექსუალი (მიზიდავს ორივე სექსის ადამიანი); ჰომოსექსუალი (მიზიდავს ჩემივე სექსის ადამიანი); სხვა (გთხოვთ, მიუთითოთ); არ ვარ ჩამოყალიბებული); **გენდერული თვითაღქმა** – „თქვენ საკუთარ თავს აღიქვამთ“ (ქალად; კაცად; სხვა (მიუთითეთ); არ ვარ ჩამოყალიბებული); **გენდერული გამოსატვა** – „გარეგნობა, სტილი ან ჩაცმულობა გავლენას ახდენს გარშემომყოფთა დამოკიდებულებაზე ადამიანის მიმართ. თქვენი აზრით, როგორ აღიქვამენ თქვენს გარეგნობასა და ჩაცმულობას გარშემომყოფები (დასაშვებია მხოლოდ ერთი პასუხი)“ (თვლიან, რომ ძალიან ქალური ვარ; თვლიან, რომ უფრო ქალური ვარ, ვიდრე მამაკაცური; თვლიან, რომ ქალურიც ვარ და მამაკაცურიც; თვლიან, რომ უფრო მამაკაცური ვარ, ვიდრე ქალური; თვლიან, რომ ძალიან მამაკაცური ვარ). რესპონდენტის სექსის გათვალისწინებით, პასუხები გადაკოდირდა როგორც „სის-გენდერი“, „გენდერულად არაკონფორმული“ და „გენდერულად ნეიტრალური“; **ლგბტ(ქ)ი თემის წევრად თვითიდენტიფიკაციის შემთხვევაში, ქამინგაუთის გამოცდილება** – „თუ თქვენ თავს მიაკუთვნებთ ლგბტ(ქ)ი ჯგუფს, გითქვამთ თუ არა ამის შესახებ სხვებისთვის?“ (ჩემი ორიენტაციის შესახებ საჯაროდ მაქვს ნათქვამი მედიის საშუალებით (სოციალური ქსელები, ტელევიზია, ბეჭდური და ინტერნეტ-გამოცემები და სხვ.); მითქვამს ჩემი ოჯახის წევრებისთვის; მითქვამს ნათესავებისთვის; მითქვამს კლასელი/ჯგუფეულისთვის; მითქვამს მეგობრისთვის; სხვა (გთხოვთ, მიუთითოთ); არავისთვის არ მითქვამს).

საველე პერსონალის შერჩევა და ტრენინგი

საკვლევი თემის სენსიტიურობიდან და სამიზნე ერთობლიობის თავისებურებიდან გამომდინარე, შეირჩა განსაკუთრებული კომპეტენციების მქონე ინტერვიუერები. თითოეულ შერჩეულ ინტერვიუერს ჰქონდა მსგავს საკითხებზე მუშაობის რამდენიმეწლიანი გამოცდილება, ხოლო ის ინტერვიუერები, რომლებსაც უნდა ჩაეტარებინათ ინტერვიუერები სომხურ ან აზერბაიჯანულენოვან მოსახლეობასთან, შესაბამის ენობრივ კომპეტენციებს ფლობდნენ. საქართველოს 10 რეგიონის გათვალისწინებით, საველე პერსონალის რაოდენობამ სულ 59 ადამიანი შეადგინა. მათ შორის იყო 10 რეგიონული ზედამხედველი და 48 ინტერვიუერი.

საველე პერსონალს ტრენინგი კვლევის ინსტრუმენტებისა და მეთოდოლოგიის შემუშავებაში ჩართულმა სამუშაო ჯგუფმა ჩატარა ონლაინ პლატფორმა Zoom-ის მეშვეობით და ხუთი დღის განმავლობაში მიმდინარეობდა.

კვლევის ინსტრუმენტების ტესტირება/პილოტირება

კვლევის ინსტრუმენტების ტესტირების შედეგად რამდენიმე ტექნიკური ხასიათის ხარვეზი გამოვლინდა და კვლევის ინსტრუმენტები შესაბამისად კორექტირდა. 2016 წლის გამოკითხვისგან განსხვავებით, გამოკითხვა 2021 წელს პლანშეტური კომპიუტერების (ტაბლეტების) მეშვეობით ჩატარდა. კითხვარის ელექტრონული ვერსია მომზადდა გამოკითხვის ელექტრონულ პორტალში ODK Collect.

შერჩევის დიზაინი

კვლევის მიზნისა და ამოცანების შესაბამისად გამოყენებული იქნა **ორსაფეხურიანი სტრატეგიცირებული-კლასტერული შერჩევა**. შერჩევის ჩარჩოდ 2014 წლის მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის მონაცემთა ბაზა გამოიყენეთ. შერჩევის პირველად ერთეულს (შპე) წარმოადგენდა სააღწერო უბანი, ხოლო შერჩევის მეორადი ერთეულს (შმე) – შინამეურნეობის მისამართი. სტრატეგიკაციის ფუნქციას შერჩევის ცდომილების შემცირება წარმოადგენდა. მასტრატეგიცირებულ ცვლადებად რეგიონი და დასახლების ტიპი განისაზღვრა. მთლიანობაში 20 სტრატა გამოიყო.

კვოტები

შერჩევას საფუძვლად 2016 წელს ჩატარებული კვლევის შერჩევის მოდელი დაედო, რომელიც კვოტების შემდეგი პირობებით შემოღებას ითვალისწინებდა:

- თბილისი – არანაკლებ 400 რესპონდენტი;
- სხვა ურბანული მოსახლეობა (ქალაქი, დაბა) – არანაკლებ 400 რესპონდენტი;
- სოფლად მცხოვრები მოსახლეობა – არანაკლებ 400 რესპონდენტი;
- ეთნიკურ უმცირესობათა წარმომადგენლები – არანაკლებ 400 რესპონდენტი. მათ შორის: სომეხი ეროვნების – არანაკლებ 200 რესპონდენტი; აზერბაიჯანელი ეროვნების – არანაკლებ 200 რესპონდენტი.

მონაცემთა ბაზის ფორმირების შემდეგ მონაცემები გენერალური ერთობლიობის პარამეტრების შესაბამისად შევწონეთ.

შერჩევის ეტაპები

შერჩევის საწყის ეტაპზე:

1. დედაქალაქში 400 რესპონდენტი შეირჩა დაპროპორციულად, თბილისის რაიონების მიხედვით, გადანაწილდა;
2. რეგიონის ურბანულ დასახლებებში 400 რესპონდენტი შეირჩა და პროპორციულად, ურბანული დასახლებების ზომების მიხედვით, გადანაწილდა;
3. რეგიონის რურალურ დასახლებებში 500 რესპონდენტი შეირჩა და რეგიონების სოფლის მოსახლეობის პროპორციულად გადანაწილდა.

შერჩევის მეორე ეტაპი შერჩევის პირველ ეტაპის მიხედვით საველე სამუშაოების დასრულების შემდეგ განხორციელდა, რათა კვოტების დაცვა შესაძლებელი ყოფილიყო.

„დიზაინ ეფექტის“ სიმცირის კრიტერიუმიდან გამომდინარე, სააღწერო უბნებში (კლასტერებში) გამოსაკითხი რესპონდენტების რაოდენობა ხუთი რესპონდენტით განისაზღვრა.

უბნები სტრატებში ზომის პროპორციული ალბათობის მეთოდის (PPS) გამოყენებით შეირჩა.

კლასტერების შერჩევის შემდეგ, თითოეულ კლასტერში ერთი მისამართი – ათვლის ნერტილი – შერჩა, რომელიც ინტერვიუერს წინასწარ გადაეცემოდა. ბიჯს წარმოადგენდა ყოველი მერვე ოჯახი ათვლის ნერტილიდან მარჯვენა მიმართულებით. ინტერვიუერი ყოველ მარჯვენა შესახვევში უხვევდა, შესახვევიდან დაბრუნებული მოძრაობას მარჯვენა მიმართულებით აგრძელებდა, ითვალისწინებდა ჩიხებში მოძრაობის წესს და დაუსახლებელ ტერიტორიებს ტოვებდა. იმ შინამეურნეობებს, სადაც მხოლოდ დასასვენებლად ან შაბათ-კვირას სტუმრობენ პატრონები, ბიჯის გადათვლაში არ რთავდა და მათ ტოვებდა, ხოლო შინამეურნეობს, სადაც სავსე სამუშაოების პროცესში სახლში არ ხვდებოდნენ, სამჯერ უბრუნდებოდა. ასევე სამჯერ უბრუნდებოდა ადგილს, სადაც შინამეურნეობის პოტენციური რესპონდენტი დაბადების დღის მიხედვით, შინ არ იმყოფებოდა. არგამოპასუხების შემთხვევაში (ინტერვიუერმა სამი მცდელობის შემდეგაც ვერ დაამყარა კონტაქტი შინამეურნეობასთან, ან დაეკონტაქტა ოჯახს, მაგრამ ვერ შეხვდა შინამეურნეობის შერჩეულ წევრს, ან შინამეურნეობის წევრს არ სურდა ან არ შეეძლო გამოკითხვაში მონაწილეობა.), ინტერვიუერი არ ცვლიდა ბიჯს და მე-8 შინამეურნეობის ძიებას აგრძელებდა. კორპუსებში ათვლას იწყებდა საწყისი ნერტილიდან – უკიდურესი მარჯვენა სადარბაზოდან, ხოლო სადარბაზოში შინამეურნეობას „კიბიდან მარჯვენა კარის“ პრინციპით ირჩევდა. იტალიურ ეზოში, კორპუსის ანალოგიურად, თვლას მარჯვენა ბინებიდან იწყებდა, და ა.შ. სოფლის შემთხვევაშიც, ინტერვიუერი შინამეურნეობებს მარჯვენა მარშრუტის მიმართულებით ბიჯის შესაბამისად ირჩევდა. გამოკითხვა **ათვლის ნერტილიდან** $n_i=5$ დაწყებული განსაზღვრული **ბიჯით** ხდებოდა, სანამ კლასტერში განსაზღვრული ობიექტის დაფარვა არ მოხდებოდა. **შერჩეულ მისამართზე** გამოსაკითხი რესპონდენტების განისაზღვრა უახლოესი დაბადების დღის პრინციპით.

შენონვა, ნონები კლასტერული შერჩევის შემთხვევაში:

აღნიშვნები: N_i – i-ურ სტრატაში ობიექტების რაოდენობა შერჩევის ჩარჩოდან; N_{ik} – i-ური სტრატის k-ურ კლასტერში ობიექტების რაოდენობა შერჩევის ჩარჩოდან; N_{ik} – i-ური სტრატის k-ურ კლასტერის შერჩევა-

ში მოხვედრის ალბათობა; P_{iku} – i-ური სტრატის k-ურ კლასტერის, u- ობიექტის შერჩევაში მოხვედრის ალბათობა; K_i – i-ურ სტრატაში შესარჩევი კლასტერების რაოდენობა; n_{ik} – i-ური სტრატის k-ურ კლასტერში შესარჩევი ობიექტების რაოდენობა; $n_i = \sum_{k=1}^n n_{ik}$ – i-ურ სტრატაში შესარჩევი ობიექტების რაოდენობა; n'_{ik} – i-ური სტრატის k-ურ კლასტერში შერჩეული ობიექტების რაოდენობა; $n'_i = \sum_{k=1}^n n'_{ik}$ – i-ურ სტრატაში შერჩეული ობიექტების რაოდენობა; $P'(u|ik)$ – u ($u=1,2,3,\dots,N_{ik}$) – ალბათობა იმისა, რომ u – ობიექტი მიიღებს მონაწილეობას გამოკვლევაში.

კლასტერული შერჩევის **პირველი ეტაპი:** განხორციელდა PPS – მეთოდით. ბაზაში, საიდანაც კლასტერები შერჩა, თითოეული კლასტერი მოთავსებულია იმდენჯერ, რამდენი ობიექტიცაა ამ კლასტერში, ამიტომ i-ური სტრატის k-ური კლასტერის შერჩევაში მოხვედრის ალბათობა – P_{ik} – განისაზღვრა ფორმულით:

$$P_{ik} = K_i \frac{N_{ik}}{N_i} \quad (8)$$

მეორე ეტაპი: შერჩეული სტრატებიდან მარტივი შემთხვევითი შერჩევით განხორციელდა n_{ik} – რაოდენობა ობიექტის შერჩევა. i-ური სტრატის k – კლასტერის შიგნით u ($u=1,2,3,\dots,N_{ik}$) – ობიექტის შერჩევაში მოხვედრის ალბათობა არის:

$$P(u|ik) = \frac{n_{ik}}{N_{ik}} \quad (9)$$

კლასტერში რესპონდენტის შერჩევის დროს არსებობს იმის ალბათობა, რომ მან უარი თქვას შერჩევაში მონაწილეობაზე. $P'(u|ik)$ -თი აღინიშნება იმის ალბათობა, რომ შერჩეული ობიექტი მიიღებს გამოკითხვაში მონაწილეობას. შესაბამისად:

$$P(u|ik) = \frac{n_{ik}}{N_{ik}} \times P'(u|ik) \quad (10)$$

თუ $P'(u|ik)$ – არაა დამოკიდებული u- ობიექტის პერსონალურ მონაცემებზე, მაშინ $P'(u|ik)$ – ალბათობისათვის:

$$P'(u|ik) \approx \frac{n'_{ik}}{n_{ik}} \quad (11)$$

შესაბამისად, u – ობიექტის შერჩევაში მოხვედრის ალბათობა განისაზღვრება ფორმულით:

$$P_{iku} = P_{ik} \times P(u|ik) = \left(K_i \frac{N_{ik}}{N_i} \right) \left(\frac{n_{ik}}{N_{ik}} \right) P'(u|ik) =$$

$$= \left(K_i \frac{N_{ik}}{N_i} \right) \left(\frac{n_{ik}}{N_{ik}} \right) \left(\frac{n'_{ik}}{n_{ik}} \right) = K_i \frac{n'_{ik}}{n_{ik}} \quad (12)$$

ხოლო (iku) ობიექტის წონა განისაზღვრება ფორმულით:

$$W_{iku} = \frac{1}{P_{iku}} = \left(\frac{N_i}{K_i n_{ik}} \frac{n_{ik}}{n'_{ik}} \right) \times \left(\frac{n_{ik}}{n'_{ik}} \frac{1}{P'(u|ik)} \right) =$$

$$= \frac{N_i}{K_i n'_{ik}} \times W_{iku}^{kor} = \frac{N_i}{K_i n'_{ik}} \quad (13)$$

სადაც

$$W_{iku}^{kor} = \frac{n'_{ik}}{n_{ik}} \frac{1}{P'(u|ik)} \quad (14)$$

წარმოადგენს არგამოპასუხების შედეგად კორექტირებულ წონას, რომელიც (11) ფორმულის თანახმად, ტოლია ერთის.

სტრატაში მარტივი შემთხვევითი შერჩევის შემთხვევაში, ანუ როდესაც, $K_i = n_i$; $n'_{ik} = 1$ ფორმულა (13) მიიღებს სახეს:

$$W_{iku} = \frac{N_i}{n_i} \quad (15) \quad - \text{სტრატის ობიექტების წონა მარტივი შემთხვევითი შერჩევის შემთხვევაში.}$$

ხოლო როდესაც კლასტერებში გამოკითხული რესპონდენტების ერთნაირი რაოდენობა მიიღება:

$$n'_{ik} = n_0 \Rightarrow n'_i = \sum_{k=1}^K n'_{ik} = \sum_{k=1}^K n_0 = K n_0 \quad (15)$$

(15) ფორმულის გამოყენებით, (13) ფორმულა მიიღებს სახეს:

$$W_{iku} = \frac{N_i}{K_i n'_{ik}} = \frac{N_i}{K_i n_0} = \frac{N_i}{n'_i} \quad (16)$$

შედეგად, უბანში შერჩეულ ყოველ წევრს ერთი და იგივე წონა ექნება. (13) ფორმულის თანახმად, კლასტერული შერჩევის შემთხვევაში, iku ობიექტის W_{iku} წონას ექნება სახე:

$$W_{iku} = \frac{N_i}{K_i n'_{ik}} \quad (17)$$

წონების კორექტირება:

თუ გენერალური ერთობლიობის თითოეული სტრატა დამატებით S ჯგუფად ($S=1,2,3...S$) იყოფა, თითოეული ამ ჯგუფის მოცულობა ცნობილია სტრატების მიხედვით და მათი რაოდენობა არის M_{is} , ხოლო n'_{iks} -ით აღინიშნება i-ური სტრატის k-ურ კლასტერში s – დამატებით ჯგუფიდან შერჩეული ობიექტების რაოდენობა. (17) ფორმულის მიხედვით, მათი რაოდენობა i-ურ სტრატში ტოლია:

$$\sum_{K=1}^S n'_{iks} W_{iku} = M'_{is} \quad (22)$$

რომელიც განსხვავებულია M_{is} სიდიდისაგან. შესაბამისად, ხდება კორექტირებული ინდივიდუალური წონების განსაზღვრა, ანუ მიიღება წონა თითოეული ინდივიდისათვის/რესპონდენტისათვის:

$$W_{ikus} = W_{iku} \times W_{iks}^{kor}, \quad W_{iks}^{kor} = \frac{M_{is}}{M'_{is}} \quad (23)$$

სანდოობა და ცდომილება

წინამდებარე კვლევის ცდომილება 95%-იანი სანდოობის მაჩვენებლით შეადგენს 2,44%:

საველე სამუშაოები

საველე სამუშაოები 2021 წლის 27 სექტემბრიდან 2021 წლის 18 ოქტომბრის ჩათვლით ჩატარდა. გამოკითხვა პირისპირ ინტერვიუს მეთოდით წარიმართა. ძირითად კითხვარს ინტერვიუერი ავსებდა, ხოლო თვითადმინისტრირებად კითხვარში პასუხებს თავად რესპონდენტი არეგისტრირებდა. ძირითადი კითხვარის პასუხების ყველა ინტერვიუს დროს ელექტრონულ კითხვარში რეგისტრირდებოდა, ხოლო თვითადმინისტრირებადი კითხვარის შევსება რესპონდენტს შეეძლო როგორც ელექტრონულად, პლანშეტის გამოყენებით, ასევე ნაბეჭდ ვერსიაში პასუხების რეგისტრაციის მეშვეობით. იმ შემთხვევაში თუ რესპონდენტი ნაბეჭდ კითხვარს ავსებდა, ინტერვიუერს პასუხები, ბაზაში გადმოგზავნამდე, ელექტრონული კითხვარში გადაჰქონდა. იდენტიფიკაციისთვის კითხვარის უნიკალურ ნომერს იყენებდა. რეგიონებში საველე სამუშაოების ჩატარებაზე რეგიონული ზედამხედველები იყვნენ პასუხისმგებელნი. საველე ზედამხედველების

მოვალეობებში მოსამზადებელი საქმიანობის განხორციელება, სავალდებულო სამუშაოების ორგანიზება და მართვა, აგრეთვე, შევსებული კითხვარების პირველადი ლოგიკური კონტროლი შედიოდა.

მონაცემთა რედაქტირება, დამუშავება და ანალიზი

ვინაიდან სავალდებულო სამუშაოები განსხვავებული ფორმატის (ელექტრონული და ქაღალდის) კითხვარების გამოყენებით განხორციელდა, მონაცემთა ლოგიკური კონტროლის, სავალდებულო შეცდომების გამოვლენის, თავიდან აცილების ან/და რედაქტირების ორი სისტემა შემუშავდა.

ელექტრონული კითხვარებისთვის კონტროლის სქემები, შესაძლო ხარვეზების დეტალური გათვალისწინებით, თავიდანვე მომზადდა, ხოლო ქაღალდის კითხვარებისთვის მომზადდა სქემა, რომლის მიხედვითაც ბაზაში შეყვანილი კითხვარები შემოწმდა. თითოეული ინტერვიუერის მიერ შეყვანილი კითხვარების შეყვანის სიზუსტე გადამოწმდა. ქაღალდის კითხვარების შემოწმებისას არასრული ან შეუსაბამო ინფორმაცია შევსებული კითხვარების რევიზიით გადამოწმდა, ხოლო ერთეული შეუსაბამობა სავალდებულო პერსონალთან გადამოწმდა. ქაღალდის კითხვარების შეყვანის სიზუსტის გადამოწმების პროცესში, არ დამდგარა შემთხვევა, რომელიც რესპონდენტთან დაკავშირებას საჭიროს გახდოდა. ლოგიკური კონტროლის დასრულების შემდეგ მონაცემთა ბაზის რედაქტირება – „განმედა“ განხორციელდა. მონაცემთა დამუშავებისა და ანალიზის ყველა ეტაპზე გამოიყენებოდა კომპიუტერული პროგრამა SPSS, ხოლო შედეგების ვიზუალიზაციისთვის MS Excel.

ხარისხის უზრუნველყოფის მექანიზმები

ხარისხის უზრუნველყოფისთვის შემდეგი მექანიზმები გამოიყენეთ:

1. კვლევაში ჩართული იყო კონსულტანტი, რომელიც გარე მონიტორინგს ახორციელებდა;
2. კვლევითი ჯგუფის შემადგენლობაში მონიტორინგის სპეციალისტებიც იყვნენ, რომელთა მოვალეობაში შედიოდა, სავალდებულო სამუშაოების დაწყებიდან სამ დღეში და მათ დასრულებამდე, დაკვირვება ეწარმოებინათ:

დაკვირვება შერჩევის დაცვაზე

1. მოწმდებოდა, რამდენად ემთხვეოდა GPS კოორდინატები შერჩევის წერტილების კოორდინატების არეალს. GPS კოორდინატები კითხვარის შევსების ადგილზე ფიქსირდებოდა.
2. მოწმდებოდა ემთხვევა თუ არა ინტერვიუერის მიერ მითითებული მისამართი შერჩევის ბიჯის სავალდებულო მისამართს.

შერჩევის ნებისმიერი ცდომილების შემთხვევაში ინტერვიუერს უკავშირდებოდნენ ახსნა-განმარტების მისაღებად. დადებითი განმარტების მიღების შემდეგ სავალდებულო სამუშაოები გრძელდებოდა. ის კითხვარები, სადაც ზუსტი GPS კოორდინატის დაფიქსირება ვერ მოხდა, დამატებით მისამართის საშუალებით და/ან სატელეფონო ზარით მოწმდებოდა.

სატელეფონო მონიტორინგი

სატელეფონო ზარის მეშვეობით თითოეული ინტერვიუერის მიერ ჩატარებული პირისპირ-ინტერვიუს 30% მოწმდებოდა. სულ 490 შევსებული კითხვარი გადამოწმდა. თემის სენსიტიურობიდან გამომდინარე, წინასწარ შემუშავებული მონიტორინგის სატელეფონო კითხვარი მხოლოდ ნეიტრალურ კითხვებს⁴⁸ (მაგ.: ჩატარდა თუ არა გამოკითხვა, ვინ მიიღო მონაწილეობა, რესპონდენტი არის თუ არა შერჩეული პროცედურის დაცვით, დემოგრაფიული კითხვები) მოიცავდა.

ეთიკისა და უსაფრთხოების საკითხები

კვლევის სენსიტიური ხასიათი

ლგბტ(ქ)ი პირების მიმართ დამოკიდებულება საკმაოდ სენსიტიური თემაა. ამასთან, აღსანიშნავია, რომ კვლევის ჩატარების პერიოდში იგი პოლარიზებულ პოლიტიკურ დაპირისპირებათა ეპიცენტრში მოხვდა. თუმცა, როგორც არსებული გამოცდილება გვიჩვენებს, მსგავსი თემატიკის კვლევის ოჯახებში ჩატარება, ეთიკისა და უსაფრთხოების საკითხების დაცვით, შესაძლებელია. ასევე, შეინიშნება ტენდენცია, რომ შესაბამის გარემოში კონფიდენციალობის დაცვითა

⁴⁸ რესპონდენტთა 70% მა, მონიტორინგის მიზნებისთვის, ინტერვიუერს გაანდო ტელეფონი, რომელზედაც შეიძლება რომ მას მონიტორინგის ჯგუფიდან დაკავშირებოდნენ.

და განსჯის გარეშე გამოკითხვის შემთხვევაში, მრავალი ადამიანი არა მხოლოდ ამჟღავნებს შესაბამის საკითხებზე საუბრის სურვილს, არამედ, ამას საჭიროდ და სასარგებლოდაც მიიჩნევს.

ინფორმირებული თანხმობა და ნებაყოფლობითი მონაწილეობა

თითოეული ინტერვიუს დაწყებამდე რესპონდენტს კვლევის მიზნისა და ამოცანების, პროცედურების, აგრეთვე მოსალოდნელი რისკებისა და სარგებლის შესახებ ზეპირსიტყვიერი ინფორმაცია მიეწოდება. ინფორმირების შემდეგ, ინტერვიუერი რესპონდენტს ინტერვიუს ჩასატარებლად ზეპირსიტყვიერ თანხმობას სთხოვდა და შემდეგ კითხვარში აღნიშნავდა, იყო თუ არა მიღებული შესაბამისი ნებართვა ინტერვიუს ჩატარებაზე. უარის მიღების შემთხვევაში, ცხადია, ინტერვიუს წყდებოდა. ზეპირსიტყვიერი თანხმობა რაოდენობრივ კვლევებში საუკეთესო საერთაშორისო სტანდარტული პრაქტიკაა, ქართული ნორმატიული ჩარჩოდან გამომდინარე მოთხოვნებს შეესაბამება და მას გამოყენებითი კვლევების კომპანიის ARC-იც იზიარებს.

კვლევაში მონაწილეობა იყო ნებაყოფლობითი და არ ითვალისწინებდა წახალისებას რაიმე ფორმით.

კონფიდენციალობა

ინფორმაციის კონფიდენციალობის დაცვა შემდეგი მექანიზმების მეშვეობით განხორციელდა:

- ყველა ინტერვიუერი ინფორმირებული იყო საკუთარი პასუხისმგებლობის შესახებ რესპონდენტის ვინაობის საიდენტიფიკაციო ინფორმაციასთან დაკავშირებით და იცავდა შესაბამის ნორმებს;
- რესპონდენტის საიდენტიფიკაციო ინფორმაცია კითხვარებისაგან განცალკევებით ინახება და კვლევის დასრულების შემდეგ ნადგურდება;
- კითხვარების ერთმანეთისგან გასარჩევად ყოველი მომდევნო ანალიზისთვის ციფრული კოდები გამოიყენება;
- კონფიდენციალობის პირობის დაცვის მიზნით, კვლევის განმარტებული ყველა მხარის ჩართულობით წარმოებს სტატისტიკური ანალიზის, კვლევის ანგარიშებისა პრეზენტაციების მონიტორინგი.

რესპონდენტებისა და მკვლევრების ფიზიკური უსაფრთხოება

საველე სამუშაოები COVID-19-ის პანდემიის ერთ-ერთ ტალღას დაემთხვა, ამიტომ, რესპონდენტისა და ინტერვიუერის უსაფრთხოების მიზნით, სპეციალური წესები შემუშავდა: ინტერვიუერთა გადაადგილების მაქსიმალურად გამოიყენებოდა გადაადგილების ინდივიდუალური საშუალებები (ტაქსი, ნაქირავები მანქანა, საკუთარი მანქანა); ინტერვიუერები ალტერნატიული იყვნენ სადებიზინფექციო და ინდივიდუალური დაცვის საშუალებებით; ინტერვიუერებს ჩაუტარდათ სპეციალური ტრენინგი რესპონდენტებთან კომუნიკაციის პროცესში უსაფრთხოების დაცვის საჭიროებისა და წესების შესახებ.

თვისებრივი კვლევის მეთოდოლოგია

კვლევის თვისებრივი მეთოდოლოგიური ჩარჩოდან გამომდინარე, **არაალბათური მიზნობრივი შერჩევა** გამოვიყენეთ.

კვლევის სამიზნე ჯგუფს ის სოციალური და პროფესიული ჯგუფები წარმოადგენდა, რომლებიც მკვლევართა და საკითხზე მომუშავე ექსპერტთა აზრით, ლგბტ(ქ)ი თემისთვის საქართველოში სტრატეგიული მნიშვნელობისაა. კონკრეტული ჯგუფები მიზნობრივად შეირჩა სხვადასხვა დემოგრაფიული ფაქტორისა და საზოგადოებრივ განწყობებთან მიმართებაში მათი როლის გათვალისწინებით.

მონაცემები ძირითადად თბილისისა და ოთხი რეგიონის – აჭარის, სამეგრელო-ზემო სვანეთის, იმერეთისა და კახეთის – მასშტაბით შეგროვდა.

კვლევის ფარგლებში სულ 20 ფოკუს-ჯგუფი ჩატარდა, რომელშიც მონაწილეობა სხვადასხვა სოციალური და პროფესიული ჯგუფის 150-მა წარმომადგენელმა მიიღო:

	მდებარეობა	შერჩევა	რესპონდენტთა რაოდენობა
1	თბილისი	სათემო და სერვისის მიმწოდებელი ორგანიზაციები	6
2	თბილისი	LBQ თემის წარმომადგენლები	6
3	თბილისი	GBQ თემის წარმომადგენლები	6
4	თბილისი	ტრანს თემის წარმომადგენლები (FtM)	7
5	თბილისი	ტრანს თემის წარმომადგენლები (MtF)	8
6	თბილისი და რეგიონები	პოლიციის თანამშრომლები	7
7	თბილისი და რეგიონები	პროკურატურის თანამშრომლები	7
8	თბილისი და რეგიონები	მონწილე და დაზარალებულის ინსტიტუტის თანამშრომლები	9
9	თბილისი და რეგიონები	სახელმწიფო თავშესაფრის თანამშრომლები	10
10	თბილისი	სამედიცინო სფეროს წარმომადგენლები	6
11	რეგიონები	სამედიცინო სფეროს წარმომადგენლები	5
12	თბილისი	მასწავლებლები	8
13	რეგიონები	მასწავლებლები	8
14	თბილისი	სოციალური მუშაკები	8
15	რეგიონები	სოციალური მუშაკები	8
16	თბილისი და რეგიონები	ჟურნალისტები	8
17	ბათუმი	არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლები	9
18	ქუთაისი	არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლები	6
19	თელავი	არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლები	8
20	ზუგდიდი	არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლები	10
		სულ	150

კვლევის პირველ საფეხურზე მეორადი მონაცემები გაანალიზდა. აღნიშნული ანალიზი მნიშვნელოვანი სახელმძღვანელო აღმოჩნდა მკვლევარებისთვის, რამდენადაც ის, როგორც ფაქტობრივი ცოდნა, კვლევის კონცეპტუალურ ჩარჩოს დაედო საფუძვლად.

კვლევის მეორე საფეხური საკვლევი თემის ინდიკატორთა განსაზღვრას დაეთმო. მოხდა რამდენიმე საფუძველმდებარე ცნების კონცეპტუალიზება და ოპერაციონალიზება. განისაზღვრა კვლევის ძირითადი ცვლადები და მათი გაზომვის მექანიზმები. ამ სამუშაოების შედეგად, შემუშავდა სადისკუსიო გეგმა, როგორც ფოკუსჯგუფის ძირითადი დამხმარე ინსტრუმენტი, რომელმაც შემდეგი კვლევითი კითხვები მოიცვა:

- როგორია ზოგადი საზოგადოებრივი განწყობა ლგბტი თემის მიმართ? რა განაპირობებს ამ გან-

წყობათა შექმნას? რა სოციალურ გარემოსა და ჯგუფებშია სიცოცხლისუნარიანი ესა თუ ის განწყობები? როგორია მათი მიზეზშედეგობრიობა?

- როგორია განწყობა ლგბტი თემის მიმართ სტრატეგიულ პროფესიულ ჯგუფებში? სად და რატომ ვხვდებით განსხვავებებს?
- რამდენად ხელმისაწვდომია სანდო ინფორმაცია და ცოდნა გენდერისა და სექსუალობის შესახებ და რა როლი აქვს მას?
- ვინ არიან ცვლილების მთავარი აგენტები, ჰომოფობიური განწყობების დაძლევის პროცესში და რა სტრატეგიებით უნდა იმუშაონ მათ?

კვლევის მესამე საფეხურზე რესპონდენტები შეირჩა. ეს პროცესი, კვლევის მიზნიდან და ამოცანებიდან გამომდინარე, სხვადასხვა ჰომოგენური გამოსაკითხი ჯგუფების ფორმირებას გულისხმობდა. ამ ეტაპზე,

კვლევაში სპეციალური კადრი ჩაერთო, რომელიც ცალკეული ჯგუფების შემთხვევაში ინდივიდუალურად შეირჩა, ამ კონკრეტულ სოციალურ / პროფესიულ ჯგუფში ინტეგრირებულობისა და ნდობის მაღალი ხარისხის ნიშნით.

კვლევის მეოთხე ონლაინ პლატფორმა ZOOM-ის საშუალებით, 20 ფოკუს-ჯგუფი ჩაატარეთ. თითოეულ ჯგუფში 6-10 რესპონდენტი იყო წარმოდგენილი. დისკუსიის საშუალო ხანგრძლივობა 90 წუთი იყო. ფოკუს-ჯგუფებს ორი მკვლევარი უწევდა მოდერირებას.

ინფორმირებული თანხმობა: კვლევის თითოეულ მონაწილეს რეკრუტერების მხრიდან მიმართვისთანავე განემარტა კვლევის მიზნები და ამოცანები, გამოკითხვის სპეციფიკა, მათ შორის, დისკუსიის ვიდეო-ჩანაწერის მომზადების აუცილებლობა. გარდა ამისა, ჯგუფების უმატესობას, იმათ გარდა, ვისი სამსახურებრივი უფლებამოსილებაც თანამშრომლობის ამ ფორმასთან წინააღმდეგობაში მოდიოდა, მიეწოდა ინფორმაცია ინსენტივის ოდენობისა და ანგარიშსწორების წესზე. ყველა აღნიშნული ასპექტის გათვალისწინებით, პოტენციური რესპონდენტების ზეპირი თანხმობის შემთხვევაში, ისინი მონაწილეთა სიებში ხვდებოდნენ და მათ ონლაინ-დისკუსიის ბმული ეგზავნებოდათ. თუმცა, როგორც მონაწილეობა, ისე, დისკუსიის განმავლობაში სხვადასხვა საკითხთან დაკავშირებით აზრის დაფიქსირება, კვლევის ფარგლებში იყო ნებაყოფლობითი.

კონფიდენციალობა: როგორც უკვე აღინიშნა, კვლევის ფარგლებში დისკუსიების ვიდეო-ჩანაწერი მზადდებოდა. არსებულ ჩანაწერებზე წვდომა მხოლოდ კვლევითი ჯგუფს ჰქონდა, კერძოდ, სამ ადამიანს – ორ მკვლევარს და ერთ ნდობით აღჭურვილ კონტრაქტორს, რომელმაც დეტალური ტრანსკრიპტები მკვლევრებთან ერთად მოამზადა. ამ უკანასკნელ შემთხვევაშიც, ხელშეკრულებით გათვალისწინებული იყო კონფიდენციალობის დაცვის, გაუთქმელობის ვალდებულება. ვიდეო-ჩანაწერები ყველა ელექტრონულ სივრცეში ტრანსკრიპტების მომზადებისთანავე წაიშალა. გარდა ამისა, ნედლი მასალის დამუშავების ეტაპამდე, ყველა მონაცემი გაანონიმურდა, კერძოდ, რესპონდენტთა ყველა მაიდენტიფიცირებელი ნიშანი/მონაცემი წაიშალა ან არსებულ ტრანსკრიპტებში განზოგადდა.

კვლევის შეზღუდვები: CoVid19-თან დაკავშირებული ეპიდემიური სიტუაციის გათვალისწინებით, ფოკუს-ჯგუფები ონლაინ პლატფორმა ZOOM-ის საშუალებით ჩატარდა. მიუხედავად იმისა, რომ ონლაინ გამოკითხვა კვლევითი პროექტისთვის ხშირად ხელსაყრელ, უსაფრთხო და სწრაფ საშუალებას წარმოადგენს, რესპონდენტთან ფიზიკურ სივრცეში პირისპირი ინტერაქცია წარმატებული ინტერვიუს მნიშვნელოვანი განმაპირობებელია. ინტერვიუსა და მისი ანალიზის ხარისხისთვის მნიშვნელოვანია გარემო, ხმის ტემპრი, სხეულის ენა, ემოციური რეაქციები და სხვა არავერბალური ნიშნები, რაც ფიზიკურ გარემოში მკვლევრისთვის უფრო თვალსაჩინოა. შესაბამისად, ამ შემთხვევაშიც, ონლაინ ინტერვიუები, მართალია, ერთი მხრივ, მონაცემთა შეგროვების პროცესს უფრო მოქნილს ხდიდა, თუმცა, მეორე მხრივ, მკვლევართათვის ართულებდა რესპონდენტებზე დაკვირვებასა და არავერბალური მონაცემების ანალიზში გათვალისწინებას.

V. რეაქციის კლასის შედეგები

5.1. სოციალურ-დემოგრაფიული მახასიათებლები

რესპონდენტთა დახასიათება სქესის, საცხოვრებელი ადგილისა და ასაკობრივი ჯგუფების მიხედვით

გამოკითხვაში 1610 რესპონდენტი მონაწილეობდა. მათი 29.3% დედაქალაქის მცხოვრებია, 28.0% – სხვა ქალაქის ტიპის დასახლების, ხოლო 42.7% – სოფლის ტიპის დასახლების⁴⁹:

ცხრილი 1

რესპონდენტების განაწილება რეგიონების მიხედვით

რეგიონი	%
თბილისი	29.3
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	9.3
გურია	3.2
აჭარა	8.8
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	1.0
იმერეთი	14.8
სამცხე-ჯავახეთი	4.3
შიდა ქართლი	7.1
მცხეთა-მთიანეთი	2.6
ქვემო ქართლი	11.0
კახეთი	8.7

რესპონდენტთა 53.7% ქალია, 46.3% – კაცი. შესაძლოა პასუხებს შორის ფიგურირებდა ინტერსექსი და „სხვა“, თუმცა, აღნიშნული კატეგორიები ნულოვანი სიხშირეებით არის წარმოდგენილი – რომელიმე მათგანის დასახელების შემთხვევა არ ყოფილა.

ცხრილი #2

რესპონდენტთა განაწილება ასაკობრივი ჯგუფების მიხედვით

ასაკობრივი ჯგუფი	%
18-24	12.7
25-34	18.7
35-44	17.2
45-54	17.8
55-64	15.5
65 და უფროსი ასაკის	18.2

ეთნიკური მიკუთვნებულობა და რელიგიური აღმსარებლობა

ეთნიკური თვითიდენტიფიკაცია არ მიუთითა მხოლოდ ორმა რესპონდენტმა. ერთმა უარი თქვა პასუხის გაცემაზე, ხოლო მეორეს ეთნიკური თვითიდენტიფიკაციის განსაზღვრა გაუჭირდა. ეთნიკური თვითიდენტიფიკაციის მიხედვით განაწილების ზოგად სურათს ასახავს ცხრილი N#2:

ცხრილი 3

რესპონდენტთა განაწილება ეთნიკური თვითიდენტიფიკაციის მიხედვით⁵⁰

ეთნიკური თვითიდენტიფიკაცია	%
ქართველი	73.2
სომეხი	13.1
აზერბაიჯანელი	12.7
სხვა	0.9
უარი პასუხზე	0.1
მიჭირს პასუხის გაცემა	0.1

49 დაბა ინტეგრირებულია ქალაქის ტიპის დასახლებასთან.

50 ცხრილში წარმოდგენილია შეუნონავი მონაცემები ქვოტების გათვალისწინებით. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ეთნიკური თვითიდენტიფიკაცია შედის იმ ცვლადებს შორის, რომელთა მიხედვითაც განხორციელდა მონაცემთა შეუნონვა გენერალური ერთობლიობის პარამეტრების შესაბამისად.

გამოკითხულთა დიდმა უმრავლესობამ – 88.5%-მა უპასუხა, რომ ის მართლმადიდებელი ქრისტიანია, 2.3%-მა – რომ გრიგორიანი/სომხური სამოციქულო ეკლესიის წარმომადგენელი, 7%-მა – მუსლიმი, ხოლო სხვა პასუხების საერთო ჯამი 2%-ს შეადგენს:

ცხრილი 4
რესპონდენტთა განაწილება რელიგიური აღმსარებლობის მიხედვით

რელიგიური აღმსარებლობა	%
მართლმადიდებელი ქრისტიანი	88.5
კათოლიკე	0.4
გრიგორიანელი	2.3
მუსლიმი	7.0
ათეისტი	0.4
სხვა	0.4
უარი პასუხზე	

განათლება და დასაქმება

განათლების ნიშნით რესპონდენტთა განაწილება ბიომოდალურია. ყველაზე მაღალი სიხშირეებით სრული ზოგადი (43.3%) და უმაღლესი განათლების (34.9%) მქონე რესპონდენტთა ჯგუფებია წარმოდგენილი. არასრული ზოგადი განათლება მიუთითა 4.4%-მა, პროფესიული – 16.3%-მა, სხვა – 1.1%⁵¹.

გამოკითხულთა 44.1% მუშაობს. მათგან მესამედზე ოდნავ მეტი (34%) მუშაობს სრულ ან ნახევარ განაკვეთზე, ხოლო 10.1% თვითდასაქმებულია. რესპონდენტთა 20.3% უმუშევარია, 18.3% პენსიონერი, რომელიც არ მუშაობს, 10.3% დიასახლისი, 4.4% კი სტუდენტი, რომელიც არ მუშაობს.

დასაქმებულ რესპონდენტთა უმრავლესობა – 70.7% კერძო სექტორში მუშაობს, 25.6% კი საჯარო სექტორში. რესპონდენტთა მცირე ნაწილი დასაქმებულია არასამთავრო სექტორსა (2.6%) და საერთაშორისო ორგანიზაციაში (0.1%).

ოჯახთან დაკავშირებული პარამეტრები

გამოკითხულთა ნახევარზე მეტი – 57.7% დაქორწინებულია; რესპონდენტთა 23.2% არასოდეს ყოფილა ქორწინებაში; ქვრივია 13.1%; გაშორებულია 5%; განქორწინებულთა ხვედრითი წილი 0.9%-ს შეადგენს. პარტნიორთან ცხოვრება მხოლოდ ერთმა რესპონდენტმა მიუთითა.

რესპონდენტთა 43.6%-ს ჰყავს ოჯახში 18 წლამდე ასაკის (ბავშვი ან მოზარდი)ერთი ნევრი მანაც.

ოჯახის ეკონომიკური მდგომარეობის თვითშეფასება საკმაოდ დამაფიქრებელ სოციალურ-ეკონომიკურ ფონს გამოკვეთს: ყველაზე მრავალრიცხოვან ჯგუფს (42.4%) შეადგენენ ის რესპონდენტები, რომელთა ოჯახის შემოსავალი საკმარისია საკვებისა და ტანსაცმლისათვის, თუმცა არა –საოჯახო ტექნიკის შესაძენად; 26.9% აღნიშნავს, რომ მათი ოჯახის შემოსავალი მხოლოდ პროდუქტის შესაძენად არის სამყოფი; 15.2%-ის პასუხის მიხედვით, მათ ოჯახში პროდუქტის შესაძენადაც ძლივს ჰყოფნით ფული; 14.3%-ის შემთხვევაში ოჯახის შემოსავალი საკმარისია პროდუქტის, ტანსაცმლისა და საოჯახო ტექნიკის შესაძენად, თუმცა უძრავი ან მოძრავი ქონების შესაძენად დაზოგვა ან სესხება სჭირდებათ, ხოლო პასუხი: „ნებისმიერ დროს შეგვიძლია შევიძინოთ, რაც გვინდა“, მხოლოდ 0.9%-ის სიხშირით არის წარმოდგენილი.

იმ რესპონდენტთა პროცენტული თანაფარდობა, ვინც ოჯახის ეკონომიკურ მდგომარეობის შეფასებისას ამბობს, რომ ფულის სესხება ან დაზოგვა მხოლოდ მანქანის ან ბინის შესაძენად სჭირდებათ ან ყველაფრის ყიდვა შეუძლიათ, თითქმის თანაბარია თბილისი/ქალაქი/სოფლის ჭრილში და 13.4%-დან 16%-მდე მერყეობს, თუმცა, იმ რესპონდენტთა პროცენტული თანაფარდობა, ვინც საკუთარ მდგომარეობას მძიმედ ან უკიდურესად მძიმედ აფასებს („არ გვყოფნის თანხა პროდუქტზეც კი“ ან შემოსავალი მხოლოდ კვების პროდუქტებზე ჰყოფნით) თითქმის ორჯერ მეტია ქალაქებსა და სოფლებში, ვიდრე დედაქალაქში.

51 პასუხში „სხვა“ ძირითადად ინტეგრირებულია ის შემთხვევები, როდესაც საქართველოში განათლების სისტემის მრავალჯერადი ცვლილების გამო, ან უცხოეთში მიღებული განათლების გამო, რესპონდენტს განათლების საფეხურის დაზუსტება უჭირდა.

რესპონდენტთა სქესობრივი ქცევა და თვითდენტიფიკაცია

კითხვარის ძირითად ბლოკს ცალკე ერთვოდა ერთ-ფურცლიანი კითხვარი რესპონდენტის სექსუალური თვითდენტიფიკაციის, ქცევისა და გამოცდილების შესახებ, რომელსაც რესპონდენტი, სურვილისამებრ, დამოუკიდებლად ავსებდა ტაბლეტზე ან/და კონვერტში დალუქულს გადასცემდა ინტერვიუერს. „არ მსურს პასუხის გაცემა“ და უპასუხოდ დატოვებული დატოვებული კითხვების სიხშირე გვაფიქრებინებს, რომ რესპონდენტებს უჭირთ საკუთარ სექსუალობასთან დაკავშირებულ კითხვებზე პასუხის გაცემა თუნდაც კონფიდენციალობის დაცვის პირობებში.

სექსუალურ აქტივობასა და გამოცდილებასთან დაკავშირებულ კითხვებზე პასუხები მნიშვნელოვნად განსხვავდება სქესისა და ასაკობრივი ჯგუფების ჭრილში. კითხვაზე „ჰქონიათ თუ არა სექსუალური ურთიერთობა ცხოვრების განმავლობაში“ რესპონდენტთა 88.2%-მა დადებითად უპასუხა, 7.9%-მა უარყოფითად, 3.9%-მა კი პასუხი გაცემისგან თავი შეიკავა. რესპონდენტების უმრავლესობა, ვინც უარყოფითად უპასუხა შეკითხვას, მდედრობითი სქესისა და 18-24 წლამდე კატეგორიას მიეკუთვნება.

რესპონდენტთა ნახევარზე მეტს, 18 წლის ასაკამდე სექსი არ ჰქონია (59%), 9.5%-მა უარი განაცხადა პასუხის გაცემაზე, 0.3%-ს პასუხის გაცემა გაუჭირდა. კითხვას დადებითად რესპონდენტთა დაახლოებით მესამედმა (31.1%) უპასუხა. პასუხების განაწილება სქესის ჭრილში მნიშვნელოვან ასიმეტრიას აჩვენებს: მდედრობითი სქესის რესპონდენტებს შორის 83.5% უარყოფითად პასუხობს შეკითხვას, მაშინ როცა კაცი რესპონდენტების მხოლოდ მესამედი ამბობს, რომ პირველი სექსუალური გამოცდილება 18 წლის ასაკს ზემოთ მიიღო.

შემთხვევით პარტნიორთან სექსუალური ურთიერთობა ჰქონია გამოკითხულთა მხოლოდ 27.2%-ს (რესპონდენტთა 13.7%-მა უარი განაცხადა პასუხის გაცემაზე), 59%-მა კი უარყოფითად უპასუხა შეკითხვას. მდედრობითი სქესის რესპონდენტების მდედრობითი სქესის რესპონდენტთა 88.8% უარყოფითად უპასუხა შეკითხვას მაშინ,

როცა მამრობითი სქესის რესპონდენტებს შორის მხოლოდ 29.9% აღმოჩნდა ისეთი, ვისაც არასდროს ჰქონია სქესობრივი კავშირი შემთხვევით პარტნიორთან.

სექსუალობის მახასიათებლები

ადამიანის სექსუალურობა მრავალგანზომილებიანი სიდიდეა, რომლის ცალკეული კომპონენტები ურთიერთდაკავშირებულია, თუმცა არა ურთიერთგანმსაზღვრელი. ადამიანის დაბადებისას მინიჭებული სქესი შესაძლოა არ შეესაბამებოდეს მის გენდერულ თვითაქმას ან გენდერულ თვითგამოხატვას; ეროტიკული მიზიდულობა სხვა ადამიანის მიმართ ყოველთვის არ აისახება სექსუალურ ქცევაში. თავის მხრივ, ჰომოსექსუალური ქცევა ან/და ატრაქცია საკუთარი სქესის მიმართ ავტომატურად არ ითარგმნება სექსუალურ თვითდენტიფიკაციაში.

სექსუალური ატრაქცია/მიზიდულობა

შეკითხვას, თუ ვინ უფრო იზიდავთ, როგორც სექსუალური პარტნიორი, არ უპასუხა გამოკითხულთა 14.9%-მა. დანარჩენი 1370 რესპონდენტიდან 95.4%-მა მიუთითა, რომ მხოლოდ ან ძირითადად სხვა სქესის პარტნიორი იზიდავთ, 2.9%-ს მხოლოდ ან ძირითადად საკუთარი სქესის პარტნიორი, ორმა რესპონდენტმა უპასუხა, რომ „თანაბრად იზიდავს ქალიც და კაციც“; 0.8%-მა უპასუხა, რომ არავინ იზიდავს, ამდენივე რესპონდენტს გაუჭირდა კითხვაზე პასუხის გაცემა.

სქესობრივი ქცევა

კითხვა, თუ ვისთან ჰქონიათ სექსუალური ურთიერთობა ბოლო ორი წლის მანძილზე, რესპონდენტთა 17.3%-მა უპასუხოდ დატოვა, 82.3%-მა მიუთითა, რომ სხვა სქესის პარტნიორთან ჰქონდა სექსუალური ურთიერთობა, 15.7%-ს საერთოდ არ ჰქონია ამგვარი გამოცდილება, 1.2%-მა მიუთითა, რომ ძირითადად ან მხოლოდ მისივე სქესის წარმომადგენელთან ჰქონდა ურთიერთობა, ერთს – ქალთანაც და კაცთანაც, 0.8%-ს კი კითხვაზე პასუხის გაცემა გაუჭირდა.

სექსუალური ორიენტაცია

კითხვას, თუ რომელი ტერმინი უკეთ აღწერდა მათ სექსუალურ ორიენტაციას, 1441-მა რესპონდენტმა უპასუხა (კითხვა უპასუხოდ დატოვა გამოკითხულთა 10.5%-მა). მათგან, 96.3%-მა საკუთარი ორიენტაცია დაახასიათა როგორც ჰეტეროსექსუალი, ორმა რესპონდენტმა (0.2%) მიუთითა „ბისექსუალი“, ოთხმა (0.3%) მიუთითა „ჰომოსექსუალი“, 46 ადამიანს (3.2%) კი კითხვაზე პასუხის გაცემა გაუჭირდა ან მიუთითა, რომ „ჩამოყალიბებული არაა“.

კროსტაბულაციური ანალიზი აჩვენებს, რომ სექსუალურ ატრაქციასა და სექსუალურ ქცევას შორის ურთიერთკავშირი სტატისტიკურად უფრო მჭიდროა კაცების ჯგუფში, ვიდრე ქალების ჯგუფში⁵², რაც იმას შეიძლება მიანიშნებდეს, რომ კაცები უფრო მიდრეკილები არიან საკუთარი ეროტიკული გრძნობების ქცევაში გამჟღავნებისკენ, ვიდრე ქალები. რაც შეეხება ქცევასა და სექსუალურ თვითდენტიფიკაციას შორის კავშირს, ის სტატისტიკურად მნიშვნელოვანია კაცების ჯგუფში, მაგრამ არა ქალებისთვის⁵³. სამწუხაროდ, მონაცემების სიმწირე არ იძლევა საკითხზე სიღრმისეული მსჯელობისა და კულტურულ კონტექსტში გაშლის საშუალებას.

გენდერული გამოხატვა

რესპონდენტთა 7.2% უპასუხოდ დატოვა შეკითხვა გენდერული გამოხატვის შესახებ. მათგან, ვინც უპასუხა შეკითხვას თუ როგორ აღიქვამენ მის გარეგნობასა და ჩაცმულობას გარშემომყოფები, 95.7%-მა საკუთარი გამოხატვა დაახასიათა როგორც სის-გენდერული, 2.3%-ს კითხვაზე პასუხის გაცემა გაუჭირდა, 1.5%-მა უპასუხა, რომ გენდერულად არაკონფორმულად გამოიყურება, 0.5% კი – გენდერულად ნეიტრალურად.

გენდერული თვითაღქმა

1588 რესპონდენტიდან, ვინც შეკითხვას გენდერული თვითაღქმის შესახებ პასუხი გასცა, 97.7%-მა მიუთითა, რომ მისი გენდერული თვითაღქმა შესაბამისობაშია დაბადებისას მინიჭებულ სქესთან, 16 რესპონდენტი (1%) თავს საპირისპირო გენდერს მიაკუთვნებს, 1.2%-ს კი პასუხის გაცემა გაუჭირდა ან მიუთითა, რომ არაა ჩამოყალიბებული.

5.2. ღირებულებითი ორიენტაცია და მახასიათებლები

ღირებულებითი იერარქია

- ისევე, როგორც 2016 წელს, ოჯახი, როგორც პრიორიტეტული ღირებულება, ერთმნიშვნელოვნად დომინირებს. „ადამიანის უფლებები“ და „სიტყვის თავისუფლება“ კი ღირებულებათა იერარქიაში ბოლო ადგილს იკავებს.
- მთლიანობაში, 2016 წელთან შედარებით, შემცირდა ოჯახის, სამშობლოს, რელიგიის პრიორიტეტული ღირებულება, ხოლო ჯანმრთელობას, ფინანსურ კეთილდღეობას, მეგობრებსა და სოციალურ კავშირებს საზოგადოება მეტ პრიორიტეტულ ღირებულებას ანიჭებს. აღნიშნული ცვლილებები ნაწილობრივ მოსახლეობის ჯანმრთელობასა და სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობაზე კოვიდ-19 პანდემიისა და პანდემიასთან ბრძოლის ანტიკრიზისული ღონისძიებების ეფექტით შეიძლება აიხსნას.
- 2016 წლის მონაცემებთან შედარებით, პირველი სამი ადგილის ინტეგრირებული მაჩვენებლის მიხედვით, იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც პირველ სამეულში რელიგიას ასახელებდა, თითქმის ორჯერ შემცირდა (63%-იდან 35.7%-მდე).
- მიუხედავად იმისა, რომ „ადამიანის უფლებებსა“ და „სიტყვის თავისუფლებას“ პირველ სამეულში ყველაზე უფრო იშვიათად ასახელებ

52 კაცებში – Chi-Square=934.493, df=6, p=.000; ქალებში – Chi-Square=139.934, df=6, p=.000
 53 კაცებისთვის – Chi-Square=157.245, df=3, p=.000, ქალებისთვის p>.05

ბენ, მათი პრიორიტეტული ღირებულება 2016 წელთან შედარებით ყველა ასაკობრივ ჯგუფში გაიზარდა. ყველაზე მკვეთრად ეს ცვლილება პირველ ასაკობრივ ჯგუფში შეინიშნება – 2016 წელს, „ადამიანის უფლებები“, როგორც ღირებულება, პირველ პრიორიტეტულ სამეულში, 18-24 წლის ასაკობრივ ჯგუფში რესპონდენტთა მხოლოდ 3%-მა დაასახელა. 2021 წელს, იმავე ასაკობრივ ჯგუფში, ასეთი რესპონდენტების წილი 15.2%-ს შეადგენს.

ღირებულებითი ორიენტაციების შესწავლის მიზნით, რესპონდენტებს ათწევრიანი ჩამონათვალის რანჟირება უნდა განეხორციელებინათ – თითოეული წევრისათვის, პირველიდან დაწყებული, მეათეს ჩათვლით, ადგილი უნდა მიენიჭებინათ.

მიღებული შედეგების მიხედვით, ოჯახი, როგორც პრიორიტეტული ღირებულება, ერთმნიშვნელოვნად დომინირებს. სხვა ღირებულებებს შორის განსაკუთრებით მაღალი სიხშირით აღინიშნა ჯანმრთელობა. დანარჩენი ღირებულებების სტატისტიკური მაჩვენებლები ამ ორს მნიშვნელოვნად ჩამორჩება.

ცხრილი #5

ღირებულებათა სიხშირული განაწილება პირველი პრიორიტეტის მინიჭების მიხედვით, 2016 და 2021 წლებში

ღირებულებები	პირველი ადგილი	
	2016	2021
ოჯახი	70.1	59.7
ჯანმრთელობა	11.5	23.3
სამშობლო	8.4	5.3
რელიგია	8.0	3.5
ფინანსური კეთილდღეობა	0.3	2.3
მეგობრები და სოციალური კავშირები	0.2	1.9
კარიერა	0.2	1.8
ადამიანის უფლებები	0.4	1.0
ტრადიციები	0.7	0.9
სიტყვის თავისუფლება	0.3	0.3

2016 წელთან შედარებით, პირველი ოთხეული (ოჯახი, ჯანმრთელობა, სამშობლო, რელიგია) რანჟირების

თვალსაზრისით იგივე დარჩა, თუმცა, ოჯახი, სამშობლო და რელიგია რესპონდენტთა უფრო მცირე ნაწილმა დაასახელა პირველი რიგის პრიორიტეტად, ჯანმრთელობა კი პირიქით – თითქმის ორჯერ მეტმა რესპონდენტმა მიუთითა, როგორც ყველაზე პრიორიტეტული. 2016 წლის მონაცემებით, სხვა ღირებულებები პირველ პრიორიტეტად გამოკითხულთა მხოლოდ 2%-მა დაასახელა. 2021 წელს, შედარებით შეცვლილია სურათი სხვა ღირებულებებთან მიმართებაშიც და სიტყვის თავისუფლების გარდა, რომელიც 0.3%-მა დაასახელა როგორც 2016, ისე 2021 წელს, ფინანსურ კეთილდღეობა, მეგობრები და სოციალურ კავშირები, კარიერა, ადამიანის უფლებები და ტრადიციები, მეტმა რესპონდენტმა მიუთითა პირველ პრიორიტეტად.

პირველი სამეულის – პირველი, მეორე ან მესამე ადგილის მინიჭების ინტეგრირებული მონაცემების მიხედვით მიღებულ სურათში პირველი ადგილის მაჩვენებლების ძირითადი ტენდენციები შენარჩუნებულია, თუმცა, შედარებით დაბალი სიხშირებით წარმოდგენილ ღირებულებებს შორის გარკვეული მცირე-მასშტაბიანი ნანაცვლება შეინიშნება. სახელდობრ, რელიგია ამ შემთხვევაში უფრო მაღალი სიხშირით არის წარმოდგენილი, ვიდრე სამშობლო, ტრადიციების სიხშირემ კი კარიერისა და ადამიანის უფლებების ანალოგიურ მაჩვენებლებს გადააჭარბა.

ცხრილი #6

ღირებულებათა სიხშირული განაწილება პირველი სამი პრიორიტეტის მინიჭების მიხედვით 2016 და 2021 წლებში

ღირებულებები	პირველი სამეული	
	2016	2021
ოჯახი	95.92	90.91
ჯანმრთელობა	48.77	63.10
რელიგია	62.97	35.70
სამშობლო	47.95	33.92
ფინანსური კეთილდღეობა	14.92	32.76
მეგობრები და სოციალური კავშირები	4.28	13.26
ტრადიციები	15.63	10.92
კარიერა	3.37	9.23
ადამიანის უფლებები	3.85	7.10
სიტყვის თავისუფლება	2.86	3.11

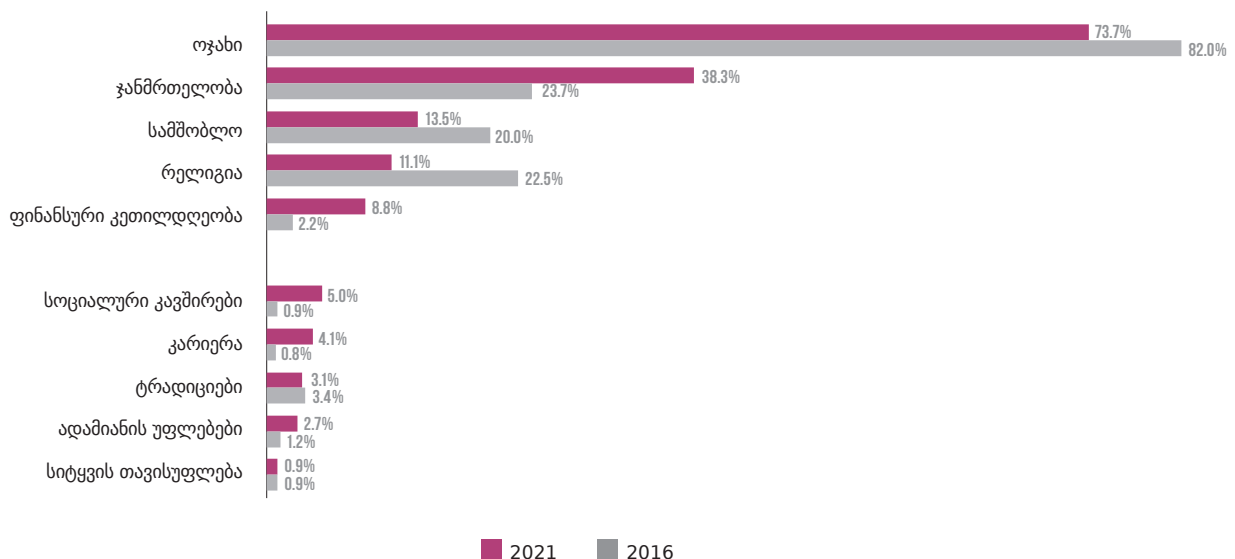
2016 წლის მონაცემებთან შედარებით, პირველი სამი ადგილის ინტეგრირებული მაჩვენებლის მიხედვით, იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც პირველ სამეულში რელიგიას ასახელებდა მკვეთრად შემცირდა. იგივე ტენდენცია შეინიშნება „ტრადიციასთან“ და „სამშობლოსთან“ მიმართებაშიც. ჯანმრთელობის, კარიერისა და ფინანსური კეთილდღეობის თვალსაზრისით რანჟირებასთან დაკავშირებული ცვლილებები პირველ სამ ასაკობრივ ჯგუფზე თითქმის თანაბრად აისახა, მაშინ როცა ადამიანის უფლებებთან და სიტყვის თავისუფლებასთან მიმართებაში, პრიორიტეტულობის თვალსაზრისით, მკვეთრი ცვლილება მხოლოდ პირველ ასაკობრივ ჯგუფში ფიქსირდება: 2016 წელს 18-24 წლის ასაკობრივ ჯგუფში „ადამიანის უფლებები“ და „სიტყვის თავისუფლება“ პირველ სამ პრიორიტეტს შორის დაასახელა, შესაბამისად, 3%-მა და 5.6%-მა, ხოლო 2021 წლის მონაცემებით 15.2%-მა და 9.3%-მა.

განსხვავება პირველი ადგილისა და პირველი სამი ადგილის ინტეგრირებული მაჩვენებლების სიხშირეთა შორის იმდენად მცირე სხვაობის შედეგია, რომ, შესაძლოა, შემთხვევითიც იყოს, მაგრამ საკითხის უფრო დეტალურად შესწავლის მიზნით, კოეფიციენტი შევადგინეთ გეომეტრიული საშუალოს გამოყენებით⁵⁴, რომელიც როგორც პირველი ადგილის, ისე პირველი სამი ადგილის მაჩვენებლებს აერთიანებს.

შეიძლება ითქვას, რომ, მთლიანობაში, 2016 წელთან შედარებით, შეინიშნება ოჯახის, სამშობლოს, რელიგიის პრიორიტეტული ღირებულების შემცირების ტენდენცია, ხოლო ჯანმრთელობას, ფინანსურ კეთილდღეობას, კარიერასა და ადამიანის უფლებებს საზოგადოება მეტ პრიორიტეტულ ღირებულებას ანიჭებს. აღნიშნული ცვლილებები ნაწილობრივ მოსახლეობის ჯანმრთელობასა და სოციო-ეკონომიკურ მდგომარეობაზე კოვიდ-19 პანდემიისა და პანდემიასთან ბრძოლის ანტიკრიზისული ღონისძიებების ეფექტით შეიძლება აიხსნას.

დიაგრამა #2

ღირებულებათა სიხშირული განაწილება, პირველი სამი პრიორიტეტის გეომეტრიული საშუალოს მიხედვით, 2016 და 2021 წლებში

54 $K1 = (P1 * Q1)^{1/2}$, სადაც P1 არის პირველი პრიორიტეტის ფარდობითი მაჩვენებელი, ხოლო Q1 – პირველ სამეულში დასახელების ფარდობითი მაჩვენებელი.

რელიგიურობის ინდექსი

- რესპონდენტთა უმრავლესობისთვის რელიგიური მრწამსი მნიშვნელოვანია ყოველდღიური გადაწყვეტილების მიღებისას – ხუთიდან სამი რესპონდენტი (61.8%) პასუხობს, რომ რელიგიური მრწამსი ძალიან მნიშვნელოვანი ან მნიშვნელოვანია, თითქმის ყოველი მესამისთვის კი მეტ-ნაკლებად მნიშვნელოვანია (28.1%);
- რელიგიური მრწამსისთვის მაღალი მნიშვნელობის მინიჭების მიუხედავად, რელიგიურ პრაქტიკასთან დაკავშირებულ ქცევათა განხორციელების მაჩვენებლები მაღალი სიხშირით არ გამოირჩევა – გამოკითხულთა უმრავლესობა მხოლოდ განსაკუთრებულ დღესასწაულებზე (39.9%) ან უფრო იშვიათად (21.4%) ესწრება რელიგიურ მსახურებას; ისეთ რელიგიურ პრაქტიკებს, როგორცაა ლოცვა/მედიტაცია/რელიგიური ლიტერატურის კითხვა და სხვა, რესპონდენტთა 39.6% კვირაში ერთხელ ან უფრო ხშირად მიმართავს, 17.5% – თვეში ერთხელ მაინც, 43% კი უფრო იშვიათად ან არასოდეს⁵⁵;
- რესპონდენტები, ვინც თავს მართლმადიდებელ ქრისტიანად მიიჩნევს, რელიგიურობის შედარებით უფრო მაღალი ხარისხით ხასიათდებიან, ვიდრე სხვა რელიგიის/კონფესიის წარმომადგენლები;
- პირველი ასაკობრივი ჯგუფის გამოკლებით, ქალი რესპონდენტები რელიგიურობის უფრო მაღალი ხარისხით ხასიათდებიან, ვიდრე კაცი რესპონდენტები.

2016 წელს გამოყენებული რელიგიური ფუნდამენტალიზმის სკალის ნაცვლად, რომელიც ჰომო/ბიტრანსფობიაზე რელიგიურობის გავლენის

გასაზომად გამოვიყენეთ, 2021 წელს ის დებულებები შემოვიტანეთ, რომლებიც რესპონდენტის რელიგიურობის სხვადასხვა განზომილებას აჩვენებს: რელიგიური მიკუთვნებულობა, რელიგიის მნიშვნელობა ყოველდღიურ ცხოვრებაში, რელიგიურ რიტუალებში მონაწილეობის სიხშირე და რელიგიური პრაქტიკა.

რელიგიურ პრაქტიკასთან დაკავშირებული ცვლადების საფუძველზე შემუშავდა რელიგიურობის ინდექსი: პირველ ეტაპზე აღნიშნული ცვლადების მიმართ ფაქტორული ანალიზი ჩატარდა. ფაქტორული ანალიზის შედეგად გამოვლინდა, რომ რელიგიურ პრაქტიკასთან დაკავშირებული ცვლადები ერთ ფაქტორად აღიქმება (სამივე ცვლადი ერთ ფაქტორში გაერთიანდა).

1. რამდენად მნიშვნელოვანია თქვენი რელიგიური მრწამსი ყოველდღიური გადაწყვეტილების მიღებაში?	.775
2. რამდენად ხშირად ესწრებით რელიგიურ მსახურებას?	.748
3. რამდენად ხშირად უთმობთ დროს ისეთ საქმიანობას, როგორცაა ლოცვა, მედიტაცია...?	.818

მეორე ეტაპზე, რეგრესიული ანალიზის გამოყენებით, რელიგიურობის ინდექსი რეგრესიის არასტანდარტიზებული კოეფიციენტების საფუძველზე, რომელიც ნორმირებულია 0-სა (რელიგიურობის მინიმალური ხარისხი) და 1-ს შორის (რელიგიურობის მაქსიმალური ხარისხი), ჩამოყალიბდა. მესამე ეტაპზე, რელიგიურობის ინდექსის საფუძველზე, კლასტერული ანალიზის მემწეობით ოთხი ჯგუფი (კლასტერი) – რელიგიურობის ოთხი ხარისხი, გამოიყო.

55 ვინაიდან 2016 წლის კვლევაში რელიგიურობის ამგვარი განზომილებები გათვალისწინებული არ იყო, ზოგადი ტენდენციის დასაზომად, არსებული მონაცემების შესადარებლად, 2015 წლის ევრობარომეტრის კვლევის შედეგები გამოვიყენეთ, რომელშიც კითხვა ამგვარადვეა ფორმულირებული (<https://caucasusbarometer.org/ge/cb2015ge/RELSERV/>). პასუხების სიხშირული განაწილებების შედარება აჩვენებს, რომ რელიგიურ მსახურებაზე დასწრების მაჩვენებელი შემცირების ტენდენციით ხასიათდება. CRRC-ის მიერ 2020 წელს მომზადებული ანგარიში, რომელიც 2008-2019 წლის მონაცემებს ანალიზებს, ასევე აჩვენებს კლების ტენდენციას (<https://www.laender-analysen.de/cad/pdf/CaucasusAnalyticalDigest116.pdf>).

ცხრილი #7
რელიგიურობის ხარისხები

რელიგიურობის ხარისხები	ინდექსის საშუალო მნიშვნელობა	ინდექსის ქვედა მდგარი	ინდექსის მკვეთრი
მინიმალური ხარისხი	.3701	.23	.43
შედარებით დაბალი ხარისხი	.5235	.45	.60
შედარებით მაღალი ხარისხი	.6850	.60	.76
მაქსიმალური ხარისხი	.8434	.77	1.00

ცხრილი #8
რელიგიურობის ხარისხები (პროცენტული განაწილება)

მინიმალური ხარისხი	16.9
შედარებით დაბალი ხარისხი	40.1
შედარებით მაღალი ხარისხი	24.8
მაქსიმალური ხარისხი	18.2

რელიგიურობის ინდექსის საშუალო მნიშვნელობათა განაწილება რელიგიური აღმსარებლობის მიხედვით აჩვენებს, რომ ის რესპონდენტები, ვინც თავს მართლმადიდებელ ქრისტიანად მიიჩნევენ, რელიგიურობის შედარებით უფრო მაღალი ხარისხით ხასიათდებიან, ვიდრე სხვა რელიგიის/კონფესიის წარმომადგენლები:

ცხრილი #9
რელიგიურობის ინდექსი აღმსარებლობის ჭრილში

რელიგიური აღმსარებლობა	რელიგიურობის ინდექსი
მართლმადიდებელი ქრისტიანი	.6074
გრიგორიანი	.5352
მუსლიმი	.5123
სხვა რელიგია	.5016

რელიგიურობის ინდექსის ანალიზი სქესისა და ასაკის ჭრილში აჩვენებს, რომ მთლიანობაში, ქალები რელიგიურობის უფრო მაღალი მაჩვენებლით ხასიათდებიან, ვიდრე კაცები (პირველი ასაკობრივი ჯგუფის გამოკლებით)⁵⁶. რელიგიურობის ხარისხი ასაკთან ერთად იზრდება და ქალისთვისაც და კაცისთვისაც პიკს 45-55 ასაკობრივ ჯგუფში აღწევს. ამის შემდეგ ის დაღმავალ ტენდენციას აჩვენებს. განსხვავებას რელიგიის მნიშვნელოვანების აღქმასა და პრაქტიკებს შორის განსვლა განაპირობებს: მიუხედავად იმისა, რომ ქალი და კაცი რესპონდენტები თანაბრად მაღალ მნიშვნელობას ანიჭებენ რელიგიას ყოველდღიური გადანყვეტილებების მიღებაში და თითქმის ერთნაირი სიხშირით ესწრებიან რელიგიურ მსახურებას, კაცები უფრო ნაკლებ დროს უთმობენ ლოცვას/მედიტაციას, ვიდრე ქალები.

მემარჯვენე ფრთის ავტორიტარიზმის სკალა

კვლევის შედეგების შესადარებლად, 2021 წლის კვლევაში მემარჯვენე ფრთის ავტორიტარიზმის გასაზომად ალტემაიერის სკალის შემოკლებული ვარიანტის იგივე ვერსია გამოვიყენეთ, რომელიც 2016 წლის კვლევაში იყო ჩართული.

მემარჯვენე ფრთის ავტორიტარიზმის საერთო ინდექსი უფრო დაბალია, ვიდრე 2016 წელს. კონფრმატორული ფაქტორული ანალიზის შედეგად სამი ფაქტორი გამოიყო, რომელიც ალტემაიერის სკალის სამ პირობით კლასტერს – ავტორიტარულ აგრესიას, მორჩილებასა და კონვენციონალიზმს, შეესაბამება.

პირველი ფაქტორში ის დებულებები გაერთიანდა, რომლებიც უკავშირდება აგრესიის გამოხატვას იმ ადამიანებისა და ჯგუფების მიმართ, ვინც აღიარებულ სოციალურ ნორმებს არღვევს და რომელთა მიმართ აგრესიის გამომჟღავნება ხელისუფლების და/ან ავტორიტეტების მიერ ნახალისებულა. ფაქტორის საშუალო ქულა 6.5-ია.

56 კაცებისთვის $M=0.58$ ($N=726$, $SD=0.15$), ქალებისთვის $M=0.62$ ($N=842$, $SD=0.17$); $F(1,1566)=20.880$, $p=.000$, თუმცა ჯგუფების საშუალოებს შორის სხვაობის ეფექტი მცირეა $ES=.013$.

5	კრიზისიდან გამოსვლის ერთადერთი გზაა, დავუბრუნდეთ ტრადიციულ ღირებულებებს, მოვიყვანოთ ძლიერი ლიდერები ხელისუფლებაში და გავაჩუმოთ მავნე იდეების გამავრცელებელი ადამიანები	0.845
15	ჩვენს ქვეყანაში დღეს უამრავი რადიკალური და ამორალური ადამიანია, რომლებსაც სახელმწიფომ უნდა მიხედოს, რადგან მათ ქვეყნის გადაგვარება აქვთ მიზნად	0.834
10	ის, რასაც ძველებურ ცხოვრებასა და ძველებურ ტრადიციებს ვუნდობთ, მაინც საუკეთესო გზაა ცხოვრებისთვის	0.832
17	ჩვენი ქვეყანა ფეხზე დადგება, თუ ჩვენს წინაპრებს პატივს მივაგებთ, გავაკეთებთ იმას, რასაც მთავრობა გვეუბნება და მოვიპოვებთ იმ სულიერად გახრწნილ ხალხს, ვინც ყველაფერს აფუჭებს	0.825
8	სამშობლო გადაგვარდება, თუ ჩვენ არ მოვსპობთ იმ გარყვნილებას, რაც ჩვენს სულიერებას და ტრადიციულ რწმენას ძირს უთხრის	0.825
20	ეს ქვეყანა უკეთესი იქნებოდა, თუ ზოგიერთი მავნე ჯგუფი ენას გააჩერებდა და საზოგადოებაში იმ ადგილს დასჯერდებოდა, რაც ტრადიციულად აქვთ მიჩენილი	0.812
12	ჩვენს ქვეყანას სჭირდება ძლიერი, მიზანმიმართული ლიდერი, რომელიც დაამარცხებს ბოროტს და ქვეყანას ჭეშმარიტ გზაზე დააბრუნებს	0.806
3	ყოველთვის უკეთესია, ენდო სახელმწიფოსა და ეკლესიის განაჩენს, ვიდრე იმ ხმაურიან დემაგოგებს, რომლებიც საზოგადოებისთვის ტვინის გადატრიალებას ცდილობენ	0.761
14	რელიგიური წესები პორნოგრაფიაზე, აბორტსა და ქორწინებაზე ყველამ მკაცრად უნდა დავიცვათ და ვინც მათ დაარღვევს, მწარედ უნდა დაისაჯოს	0.755
1	ჩვენს ქვეყანას სასიცოცხლოდ ესაჭიროება ძლიერი ლიდერი, რომელიც ყველაფერს გააკეთებს იმისთვის, რომ აღკვეთოს ახალი რადიკალური მოძრაობები და ცოდვები, რომლებიც საზოგადოებას ძირს უთხრის	0.730

მეორე ფაქტორში ძირითადად ის დებულებები გაერთიანდა, რომლებიც ავტორიტეტებისადმი პიროვნების ბრმა მორჩილებას და ოფიციალური ხელისუფლების მიმართ არაკრიტიკულ დამოკიდებულებას უკავშირდება. ფაქტორის საშუალო ქულა 6.12-ია.

19	ჰომოსექსუალები და ფემინისტები უნდა ინვევდნენ ემორჩილებიან ტრადიციულ ოჯახურ ღირებულებებს	0.736
13	საზოგადოების საუკეთესო ნაწილს შეადგენენ ადამიანები, რომლებიც აკრიტიკებენ ხელისუფლებასა და რელიგიას, მიუხედავად იმისა, რომ ეს სხვებისთვის მიუღებელია	0.706
4	ათეისტი და ტრადიციულ რელიგიასთან დაპირისპირებული ყველა სხვა ადამიანი ისეთივე კეთილშობილი და უცოდველია, როგორც ეკლესიის მრევლი	0.684
7	ჩვენს ქვეყანას სჭირდება თავისუფლად მოაზროვნეები, რომლებსაც აქვთ გამბედაობა, ეჭვქვეშ დააყენონ ტრადიციები, მიუხედავად იმისა, რომ ეს ბევრს გაახანყენებს	0.634
2	გეები და ლესბოსელები ისეთივე „ჯანმრთელები“ და მორალურები არიან, როგორც სხვა ადამიანები	0.621
11	აღფრთოვანებული უნდა იყოს იმ ადამიანებით, ვინც უმრავლესობის შეხედულებების მიუხედავად, აბორტის უფლებისა და ცხოველთა დაცვისათვის იბრძვის	0.549
6	ნუდისტურ ბანაკებში, სადაც ადამიანები შიშვლები დადიან, ცუდს ვერაფერს ვხედავ	0.526

მესამე ფაქტორში მხოლოდ სამი დებულება შევიდა, რომელთაგან სამივე კონვენციონალიზმს მიემართება და ტრადიციებისა და დამკვიდრებული სოციალური ნორმების ერთგულებას და ამ ნორმების გადასინჯვის ან ცვლილებების მიმართ რიგი-დულობას გულისხმობს. ფაქტორის საშუალო ქულა 3.91-ია. მესამე ფაქტორის დაბალი საშუალო ქულა საშუალებას გვაძლევს დავასკვნათ, რომ საკვლევი პოპულაციისათვის ეს საკითხები ნაკლებად აქტუალურია.

16	ქალის ადგილი არის იქ, სადაც მას თავად სურს. წარსულს ჩაბარდა ის დრო, როცა ქალი ქმრის მორჩილი იყო	0.767
18	არ არსებობს ცხოვრების ერთადერთი ჭეშმარიტი გზა, ამ ცხოვრებაში ყველამ საკუთარი გზა უნდა შექმნას	0.748
9	ყველას აქვს უფლება, ჰქონდეს საკუთარი იმიჯი, რელიგიური რწმენა და სექსუალური მიკუთვნებულობა, თუნდაც ყველასგან განსხვავებული იყოს	0.621

კონვენციონალიზმთან დაკავშირებული სამი სხვა დებულება ავტორიტარული აგრესიისა და მორჩილების სუბსკალეებში გადანაწილდა („ის, რასაც ძველებურ ცხოვრებასა და ძველებურ ტრადიციებს ვუნოდებთ, მაინც საუკეთესო გზაა ცხოვრებისთვის“ და „გეები და ლესბოსელები ისეთივე „ჯანმრთელები“ და მორალურები არიან, როგორც სხვა ადამიანები“ და „ნუდისტურ ბანაკებში, სადაც ადამიანები შიშვლები დადიან, ცუდს ვერაფერს ვხედავ“). შეიძლება ითქვას, რომ ტრადიციებსა და დამკვიდრებულ სოციალურ ნორმებთან დაკავშირებული დებულებების ის ნაწილი, რომელსაც საზოგადოება მნიშვნელოვნად მიიჩნევს, მორჩილება/ აგრესიის ერთიან სქემაშია ინტეგრირებული⁵⁷.

პირველი და მეორე ფაქტორების საშუალო მაჩვენებლები სტატისტიკურად მნიშვნელოვან დამოკიდებულებაშია სქესთან. მამრობითი სქესის რესპონდენტებში ორივე ფაქტორების საშუალოების მნიშვნელობა უფრო მაღალია, ვიდრე მდედრობითი სქესის რესპონდენტებში.

სამივე ფაქტორი, ისევე როგორც სკალის საერთო ინდექსი, პირდაპირპროპორციულ დამოკიდებულებას აჩვენებს ასაკთან – რაც უფრო მაღალ ასაკობრივ ჯგუფს მიეკუთვნება რესპონდენტი, მით უფრო მაღალი მაჩვენებელი აქვს მემარჯვენე ფრთის ავტორიტარიზმის სკალაზე.

რელიგიურობის მნიშვნელობა ყოველდღიურ ცხოვრებაში ასევე მჭიდროდ კორელირებს ავტორიტარული აგრესიულობისა და მორჩილების ფაქტორებთან – რესპონდენტები, ვინც ყოველდღიური გადანყვებილებების მიღებისას რელიგიურობის ფაქტორს მაღალ მნიშვნელობას ანიჭებენ, ავტორიტარული აგრესიისა და მორჩილების ფაქტორების საშუალო მნიშვნელობის მიხედვით მკვეთრად მაღალი ინდექსებით გამოირჩევიან.

დამოკიდებულება ქალისა და კაცის გენდერული როლებისა და თანასწორობის მიმართ

2016 წლის შედეგებთან შედარებამ აჩვენა, რომ საზოგადოების დამოკიდებულება გენდერულ როლებთან და თანასწორობის საკითხებთან მიმართებაში ნაკლებად ტრადიციულ მიდგომებს ამჟღავნებს;

- დებულებების მიმართ ასიმეტრიული დამოკიდებულება სქესის, დასახლების ტიპისა და ეთნიკური მიკუთვნებულობის ჭრილში განსაკუთრებით გამოკვეთილია იმ დებულებებთან მიმართებაში, რომელიც ოჯახში არსებულ გენდერულ ურთიერთობებს ასახავს – ქალებსა და დედაქალაქში მცხოვრებ რესპონდენტებს შორის უფრო მეტია იმათი წილი, ვინც მხარს უჭერს ქალსა და კაცს შორის უფლება-მოვალეობების თანაბარ გადანაწილებას ოჯახსა თუ საზოგადოებრივ სივრცეში;
- დედაქალაქთან შედარებით, სოფლად და სხვა ქალაქებში მცხოვრებ რესპონდენტებს შორის უფრო მაღალია იმათი წილი, ვინც მიიჩნევს, რომ ქალმა, ოჯახის შენარჩუნების მიზნით, სიტყვიერი და ფიზიკური შეურაცხყოფა უნდა მოითმინოს;
- ქალები, ახალგაზრდები, სოფლად და ქალაქად (გარდა დედაქალაქისა) მცხოვრები და ეთნიკურად ქართველი რესპონდენტები უფრო პოზიტიურად აფასებენ ქალი უფლება-დამცველების საქმიანობას, ვიდრე კაცები, მაღალი ასაკობრივი ჯგუფის, დედაქალაქში მცხოვრები და ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენლები.

57 ფაქტორული ანალიზის შედეგად ფორმირებული კონვენციონალიზმის სუბსკალა აჩვენებს ზომიერ კორელაციას ავტორიტარული მორჩილების სუბსკალასთან, მაგრამ არა აგრესიის სუბსკალასთან. მორჩილების სუბსკალა (მეორე ფაქტორი) თანაბრად კორელირებს ორივე სუბსკალასთან. პირველი და მეორე ფაქტორის შედეგად გამოყოფილ სუბსკალებს მაღალი შინაგანი კონსისტენტობა (კრონბახის ალფა .94 ავტორიტარული აგრესიისთვის და .79 ავტორიტარული მორჩილებისთვის) ახასიათებთ, რასაც ვერ ვიტყვით მესამე სუბსკალაზე. დამატებითი კვლევა სჭირდება იმის ანალიზს თუ რა ინვესს სუბსკალებს შორის დებულებების ამგვარ გადანაწილებას. ფაქტორული ანალიზი ცალ-ცალკე გაკეთდა ეთნიკურობის ჭრილშიც, სადაც ეთნიკურ უმცირესობებში სკალა არა სამ, არამედ ხუთ ფაქტორად დაიყო. სავარაუდოდ, ეს ფაქტორების ამგვარ განაწილებაზე გავლენას ახდენს. თუმცა, აღნიშნული საკითხი დამატებით შესწავლას სჭიროებს.

ქალისა და კაცის გენდერული როლების, მათი თანასწორობის მიმართ დამოკიდებულების გასაზომად იმ დებულებების ერთობლიობა გამოვიყენეთ, რომელთა უმეტესობა 2016 წლის კვლევაშიც იყო ჩართული⁵⁸. 2016 წლის შედეგებთან შედარებაში აჩვენა, რომ საზოგადოების დამოკიდებულება გენდერულ როლებთან და თანასწორობასთან მიმართებაში ნაკლებად ტრადიციული მიდგომებს ამჟღავნებს, თუმცა, დებულებათა უმეტესობა ისევ დადებითი შეფასების ველშია.

პასუხების გადანაწილება აჩვენებს, რომ ISSA-ს მიერ 2019 წელს ჩატარებული კვლევის შედეგად გამოვლენილი ტენდენციები შენარჩუნებულია მეტ-ნაკლები სიზუსტით⁵⁹. ცვლილებები ძირითადად ქალ რესპონდენტებსა და პირველ ასაკობრივ ჯგუფში დებულებების პოპულარობის მკვეთრ კლებას უკავშირდება. ორი დებულების გარდა („ქალმა უნდა მოითმინოს ფიზიკური შეურაცხყოფა რათა შეინარჩუნოს ოჯახი“ და „არასასურველი ორსულობისგან თავის დაცვა მხოლოდ ქალის პასუხისმგებლობაა“), ყველა დებულების მიმართ დამოკიდებულება განსხვავდება სქესის ჭრილში.

განსხვავება სქესის ჭრილში ყველაზე უფრო გამოკვეთილია იმ დებულებებთან მიმართებაში, რომელიც ოჯახში უფლება-მოვალეობების გადანაწილებას უკავშირდება (მაგ., „სახლში გადამწყვეტი სიტყვა კაცს ეკუთვნის“ „ქალის მთავარი მოვალეობაა ოჯახზე ზრუნვა“; „ბავშვისთვის საფენების გამოცვლა, დაბანა და გამოკვება ძირითადად დედების პასუხისმგებლობაა“). მამრობითი სქესის რესპონდენტებში თითქმის ხუთიდან სამი (67.3%) მიიჩნევს, რომ „სახლში გადამწყვეტი სიტყვა კაცს ეკუთვნის“, მაშინ, როცა ქალ რესპონდენტებს შორის მხოლოდ 46.2% მიიჩნევს ასე (სხვაობა შენარჩუნებულია ასაკობრივ ჭრილშიც).

დებულებების მიმართ დამოკიდებულება განსხვავდება ეთნიკური მიკუთვნებულობის ჭრილში: რესპონდენტები, ვინც ეთნიკურ მიკუთვნებულობად

ქართველი მიუთითა, უფრო ნაკლებად ეთანხმებიან დებულებებს, რომელიც ასიმეტრიულ გენდერულ ურთიერთობებს ეხება. ეთნიკურად ქართველი რესპონდენტები უფრო პოზიტიურად აფასებენ ფემინისტებისა და ქალი უფლებადამცველების საქმიანობას, ვიდრე ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლები (Chi-Square= 43.458, df=3, p=.000). დასახლების ტიპის ჭრილში მონაცემთა ანალიზი აჩვენებს, რომ სოფელთან და ქალაქთან შედარებით, ის რესპონდენტები, ვინც დედაქალაქში ცხოვრობს, ასევე ნაკლებად ტრადიციულ დამოკიდებულებას ამჟღავნებენ. ამის საპირიპიროდ, ფემინისტებისა და ქალთა უფლებების დამცველთა საქმიანობას სოფელსა და ქალაქებში უფრო პოზიტიურად აფასებენ, ვიდრე დედაქალაქში (Chi-Square= 47.205, df=6, p=.000).

მთლიანობაში, საშუალო შეფასებათა გადანაწილება გენდერული როლების მიმართ ასიმეტრიული/უთანასწორო დამოკიდებულების ტენდენციას ავლენს.

საკვლევი დებულებების მიმართ ჩატარებული ფაქტორული ანალიზის შედეგად სამი ფაქტორი გამოიყო.

პირველი ფაქტორი, რომელსაც პირობითად, **ზოგადი რადიკალური გენდერული ასიმეტრიის ფაქტორი** ვუწოდებთ, აერთიანებს დებულებებს, რომელიც ქალის როლის მიმართ მკვეთრად გამოხატულ დისკრიმინაციულ დამოკიდებულებას გამოხატავს, პიროვნული განვითარებისა და ფუნქციების სხვადასხვა ასპექტით:

- „როდესაც ქალები მუშაობენ, ეს იმას ნიშნავს, რომ ისინი კაცებს ართმევენ მუშაობის შესაძლებლობას“;
- „როდესაც ქალები იღებენ უფლებებს, ისინი ამ უფლებებს, ფაქტობრივად კაცებს ართმევენ“;
- „არასასურველი ორსულობისგან თავის დაცვა მხოლოდ ქალის პასუხისმგებლობაა“;
- „ქალმა უნდა მოითმინოს ფიზიკური შეურაცხყოფა რათა შეინარჩუნოს ოჯახი“;
- „უმაღლესი განათლება ბიჭისთვის უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე გოგონასთვის“.

58 კითხვების ერთობლიობა საერთაშორისო კვლევის „კაცები და გენდერული თანასწორობის“ (IMAGES) ფარგლებში შემუშავებულ კითხვარს ეყრდნობა, რომელიც საქართველოში ჩატარებულ კვლევებშიც (2014, 2019) გამოიყენება.

59 კაცები, ქალები და გენდერული ურთიერთობები საქართველოში: საზოგადოების აღქმა და დამოკიდებულება. UNDP და UNFPA. თბილისი. 2020.

მეორე ფაქტორში გაერთიანებული დებულებები, ძირითადად, ოჯახური სტატუს-როლების განაწილებას ასახავს და შესაბამისად, პირობითად, **ოჯახური ასიმეტრიის ფაქტორი** ვუნოდეთ. ამ ფაქტორში დებულების – „თანასწორობა ქალსა და კაცს შორის უკვე მიღწეულია“ ინტეგრირება იმით შეიძლება აიხსნას, რომ ქალის, როგორც დედის, ოჯახზე მზრუნველის როლი ქართული ტრადიციული კულტურის ღირებულებით იერარქიაში ერთ-ერთ უმაღლეს საფეხურს იკავებს, ხოლო თვითონ ოჯახში, ამ იერარქიის სათავეშია.

- „ქალის მთავარი მოვალეობაა ოჯახზე ზრუნვა“;
- „თანასწორობა ქალსა და კაცს შორის უკვე მიღწეულია“;
- „ბავშვისთვის საფენების გამოცვლა, დაბანა და გამოკვება ძირითადად დედების პასუხისმგებლობაა“;
- „სახლში გადამწყვეტი სიტყვა კაცს ეკუთვნის“;
- „იმისათვის რომ იყო კაცი, შენ გჭირდება იყო ფიზიკურად ძლიერი“.

მესამე ფაქტორში მხოლოდ ერთი ცვლადი/დებულება შევიდა: „ფემინისტები და ქალთა უფლებადამცველები, დასაფასებლები არიან გამბედაობისთვის“. ამ ფაქტორს, პირობითად, **თანასწორობის მხარდამჭერთა ფაქტორი** ვუნოდეთ.

ორი დებულება: “ქალმა უნდა მოითმინოს სიტყვიერი შეურაცხყოფა რათა შეინარჩუნოს ოჯახი“ და „იმისათვის რომ იყო კაცი, შენ გჭირდება იყო ფიზიკურად ძლიერი“ არც რომელიმე ფაქტორთან ასოცირდა, არც ცალკე ფაქტორის სახით გამოიყო. პირველი მათგანი პირველ ორ ფაქტორთან ამჟღავნებს ასოცირების ტენდენციას, ხოლო მეორეს რომელიმე ფაქტორთან ასოცირების ტენდენცია არ შეინიშნება.

პირველი ფაქტორის საშუალო ქულა არის 1.52, მეორე ფაქტორის – 2.48, ხოლო მესამის – 2.35. საშუალო ქულების ასეთი განაწილება საშუალებას გვაძლევს დავასკვნათ, რომ საკვლევი პოპულაცი-

ისთვის ზოგადი რადიკალური გენდერული ასიმეტრიის ფაქტორი ყველაზე ნაკლებად არის მისაღები, მაგრამ ოჯახური ასიმეტრიის ფაქტორი მისაღებისკენ გადახრის ტენდენციას ავლენს. შესაბამისად, ოჯახური როლების მიმართ დამოკიდებულება ერთ-ერთ განსაკუთრებით აქტუალურ საკითხად შეიძლება მივიჩნიოთ.

ის ფაქტი, რომ ქალისა და კაცის თანასწორობის მხარდამჭერთა შესახებ დებულება საერთოდ ცალკე ფაქტორად ამოვიდა (მას აქვს მნიშვნელობა სოციუმის მასშტაბით მაგრამ სხვა, უფრო კონკრეტული შინაარსის დებულებებს არ უკავშირდება), შესაბამისი ასპექტით საკითხის უფრო დეტალურად კვლევის მიზანშეწონილობაზე შეიძლება მიუთითებდეს⁶⁰.

აღსანიშნავია, რომ მეორე და მესამე ფაქტორების საშუალო მაჩვენებლები სტატისტიკურად მნიშვნელოვან დამოკიდებულებაშია სქესთან. სახელდობრ, მეორე ფაქტორის მნიშვნელობები მდებდრობითი სქესის წარმომადგენლებში საშუალოზე დაბალია, მამრობითი სქესის რესპონდენტებში კი – საშუალოზე მაღალი; ხოლო მესამე ფაქტორის საშუალო მნიშვნელობები, პირიქით, მდებდრობითი სქესის რესპონდენტებში საშუალოზე მაღალია, მამრობითი სქესის რესპონდენტებში კი – საშუალოზე დაბალი. მდებდრობითი სქესის რესპონდენტები ნაკლებად აღიარებენ ოჯახური ასიმეტრიის ფაქტორს და მეტად აფასებენ ფემინისტებისა და ქალთა უფლებების დამცველთა საქმიანობას.

საგარეო პოლიტიკური ორიენტაცია

- 2016 წლის კვლევის შედეგებთან შედარებით, რესპონდენტთა გეოპოლიტიკური ორიენტაცია უფრო გამოკვეთილია: თითქმის ორჯერ შემცირდა იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც აშშ-სთან და ევროკავშირთან დისტანცირებული ურთიერთობის მომხრე იყო;
- რუსეთთან დისტანცირებული ურთიერთობის მომხრეთა წილი თითქმის არ შეცვლილა 2016

60 ეთნიკურ ჭრილში განსაკუთრებით თვალშისაცემია ასიმეტრია ფემინისტებისა და ქალი უფლებადამცველების მიმართ დამოკიდებულების თვალსაზრისით.

- წლის შედეგებთან შედარებით, თუმცა 11%-ით შემცირდა უფრო მჭიდრო ურთიერთობის მომხრეთა წილი;
- როგორც აშშ-სთან, ისე ევროკავშირთან უფრო მეტად დაახლოების სურვილი ყველაზე მაღალია 18-24 ასაკობრივ ჯგუფში, ყველაზე ნაკლები კი 65-ს ზემოთ ასაკის რესპონდენტებში;
  - რუსეთთან უფრო ახლო ურთიერთობას ყველა ასაკობრივ ჯგუფში ნაკლებად უჭერენ მხარს. ყველაზე დაბალი მაჩვენებელი 18-24 ასაკობრივი ჯგუფის რესპონდენტებში დაფიქსირდა, ყველაზე მაღალი – 65+ ჯგუფში;
  - დედაქალაქში მცხოვრები რესპონდენტები უფრო მეტად უჭერენ მხარს აშშ-სთან და ევროკავშირთან უფრო მჭიდრო ურთიერთობას, ვიდრე ისინი, ვინც სხვა ქალაქებში და სოფლად ცხოვრობს.
  - რაც უფრო მაღალია რესპონდენტის ეკონომიკური მდგომარეობის თვითშეფასება, მით მეტად გამოხატავს ის ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და ევროკავშირთან მჭიდრო, ხოლოდა რუსეთთან დისტანცირებული ურთიერთობის სურვილს;
  - ეთნიკურად ქართველები უფრო მკაფიოდ გამოხატავენ რუსეთთან დისტანცირებული ურთიერთობების სურვილს, ვიდრე ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლები;
  - რესპონდენტებში, ვინც თავს მართლმადიდებელ ქრისტიანად მიიჩნევს, რელიგიურობის ინდექსი კავშირშია რუსეთთან ურთიერთობის ხარისხთან: რუსეთთან მჭიდრო ურთიერთობის მსურველ რესპონდენტებში რელიგიურობის ხარისხი უფრო მაღალია, ვიდრე იმ რესპონდენტებში, ვინც იგივენაირი ან უფრო დისტანცირებული ურთიერთობის მომხრეა.

ანტიჰომოსექსუალური განწყობების გეოპოლიტიკური განზომილება მყარადაა დაკავშირებული რუსულ დეზინფორმაციასა და ანტიდასავლურ პროპაგანდასთან. მკვლევართა მოსაზრებით, აღმოსავლეთ და ცენტრალური ევროპის ქვეყნები, გეოგრაფიული სიახლოვის გამო, ამ ტიპის პროპაგანდის მიმართ განსაკუთრებით მონწყვლადები აღმოჩნდნენ. კვლევა, რომელიც საქართველოში ევროკავშირთან დამოკიდებულების დინამიკაზე ჰომოსექსუალობის ამგვარი ინსტრუმენტალიზების პირდაპირ გავლენას უშუალოდ გაზომავდა, არ ჩატარებულა⁶¹. თუმცა, ბოლო წლებში ჩატარებული მედია-კვლევები აჩვენებს, რომ ჰომოსექსუალობის ანტი-დასავლური განწყობების გასაძლიერებლად გამოყენება დღესაც ჰომოფობიური რიტორიკის მნიშვნელოვან ნაწილს შეადგენს⁶². 2016 წელს ჩატარებულმა კვლევამ აჩვენა, რომ ჰომო/ბი/ტრანსფობიასა და საგარეო პოლიტიკურ ორიენტაციას შორის გამოხატული კავშირი არ იყო.

2016 წლის კვლევის შედეგებთან შედარებით, რესპონდენტთა გეოპოლიტიკური ორიენტაცია უფრო გამოკვეთილია: გაზრდილია იმ რესპონდენტთა სიხშირე, ვინც აშშ-სთან და ევროკავშირთან უფრო მჭიდრო ურთიერთობის მომხრეა. რუსეთთან უფრო მჭიდრო ურთიერთობის მომხრეთა წილი კი მნიშვნელოვნადაა შემცირებული, თუმცა, დისტანცირებული ურთიერთობის მომხრეთა რიცხვი თითქმის არ შეცვლილა (იხ. დიაგრამა 3).

საგარეო პოლიტიკური ორიენტაციის ანალიზი სოციო-დემოგრაფიული ცვლადების ჭრილში აჩვენებს, რომ ასაკი, განათლების დონე, ეკონომიკური მდგომარეობის თვითშეფასება, დასახლების ტიპი და ეთნიკური მიკუთვნებულობა მნიშვნელოვან კავშირშია რესპონდენტთა საგარეო ორიენტაციასთან.

როგორც აშშ-სთან, ისე ევროკავშირთან უფრო მეტად დაახლოების სურვილი ყველაზე მაღალია

61 2020 წელს ჩატარებული კვლევის „საქართველოს მომავალი“ მიხედვით, რესპონდენტთა 42%-მა აღნიშნა, რომ მათი აზრით, რუსეთის ანტიდასავლური პროპაგანდა ზიანს აყენებს საქართველოს ევროკავშირთან დაახლოებას. ხელმისაწვდომია ბმულზე (10 მარტი, 2022): http://mikeldadze.org/uploads/files/2021-05/1620724323_final-fog_geo_08_04_2021.pdf

62 მედიის განვითარების ფონდის მედია-მონიტორინგის შედეგები 2017, 2018, 2019, 2020.

18-24 ასაკობრივ ჯგუფში (შესაბამისად 66.3% და 70.2%), ხოლო ყველაზე ნაკლებ ენთუზიაზმს 65 ზემოთ ასაკის რესპონდენტები (42.5% და 41.6%) იჩვენენ. ამასთან ევროკავშირთან დაახლოების მსურველები მცირედით მეტნი არიან ყველა ასაკობრივ კატეგორიაში, გარდა 65+ ჯგუფისა. რუსეთთან უფრო ახლო ურთიერთობას ყველა ასაკობრივ ჯგუფში ნაკლებად უჭერენ მხარს. ყველაზე დაბალი მაჩვენებელი 18-24 ასაკობრივი ჯგუფის რესპონდენტებში დაფიქსირდა (13.7%), ყველაზე მაღალი კი 65 და უფროსი ასაკის ჯგუფში (34.1%).

რაც უფრო უკეთესად ახასიათებს რესპონდენტი ოჯახის ეკონომიკურ მდგომარეობას, მით მეტად უჭერს ის მხარს მჭიდრო ურთიერთობას აშშ-სა და ევროკავშირთან და დისტანცირებულს – რუსეთთან. დედაქალაქის მცხოვრებთა ძალიან მცირე ნაწილი (6.6%-7.6%) ემხრობა აშშ-სა და ევროპასთან უფრო დისტანცირებულ ურთიერთობებს, მაშინ, როცა მათი 50.9% რუსეთთან უფრო დისტანცირებული ურთიერთობის მომხრეა.

ბოლო ათწლეულში ჩატარებული სხვა კვლევების შედეგების მსგავსად⁶³, რომელიც ევროკავშირის მიმართ დამოკიდებულებასა და მათ დინამიკას სწავლობს, ევროკავშირთან ინტეგრაციის იდეას უფრო ნაკლები მხარდამჭერი ჰყავს საქართველოში მცხოვრებ ეთნიკურ უმცირესობებში ეთნიკურად ქართველ მოქალაქეებთან შედარებით.

ეთნიკურად ქართველი რესპონდენტების თითქმის ნახევარი (44.9%), რუსეთთან დისტანცირებული ურთიერთობის მომხრეა, ნახევარზე მეტს კი აშშ-სა და ევროკავშირთან უფრო მჭიდრო ურთიერთობა სურს (შესაბამისად 51.6% და 54.1%). ეთნიკურად აზერბაიჯანელ რესპონდენტებში ევროკავშირთან მჭიდრო ურთიერთობას უფრო მეტი რესპონდენტი ემხრობა – 57.5%, ვიდრე აშშ-სთან – 43.1%. თითქმის თანაბარია იმ რესპონდენტების თანაფარდობა, ვისაც რუსეთთან უფრო მჭიდრო ან არსებული ურთიერთობების შენარჩუნება სურს – 34.9% და 36.9% (დისტანცირებული ურთიერთობის მომხრეა

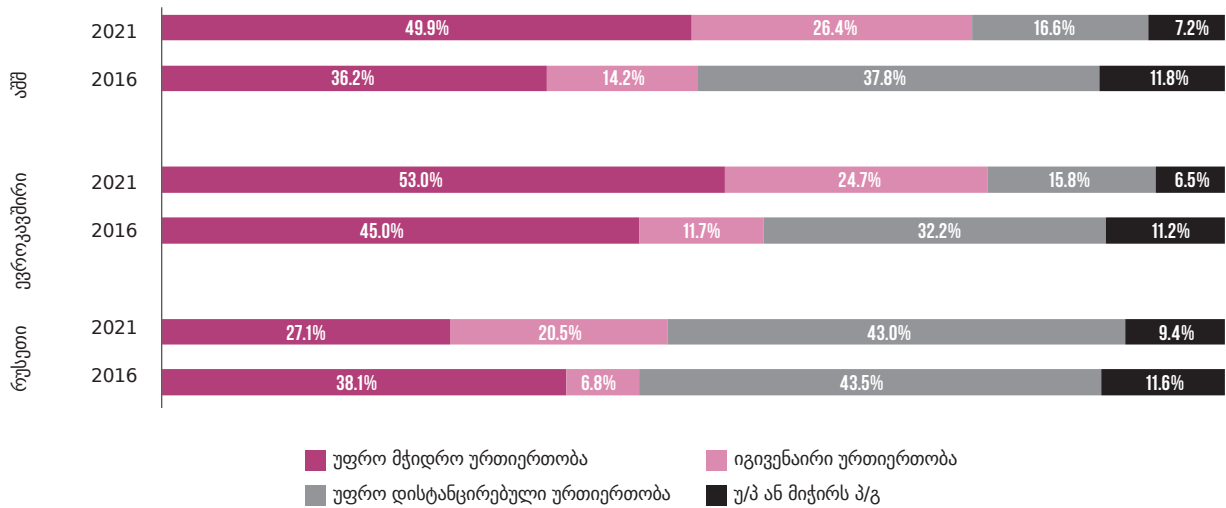
26%). განსხვავებული სურათია ეთნიკურად სომეხ რესპონდენტებში – აშშ-სთან უფრო მჭიდრო ურთიერთობას მხოლოდ რესპონდენტთა 16.6% ემხრობა, 41.7% კი უფრო დისტანცირებული ურთიერთობის მომხრეა, ევროკავშირთან – ხუთიდან ერთს სურს უფრო მჭიდრო ურთიერთობა (22.2%), 37.2% კი დისტანცირებულ ურთიერთობას არჩევს. რაც შეეხება რუსეთთან ურთიერთობას, 59.2%-ს რუსეთთან უფრო მჭიდრო ურთიერთობები სურს, 15.5% არსებული სტატუს-ქვოს შენარჩუნებას ემხრობა, 13.8%-ს კი დისტანცირებული ურთიერთობა სურს (იხ. დიაგრამა 4).

იმ რესპონდენტებს შორის, ვინც რელიგიურ აღმსარებლობად მართლმადიდებელი ქრისტიანი მიუთითა, რელიგიურობის ინდექსი ამჟღავნებს გარკვეულ კავშირს რუსეთთან ურთიერთობის ხარისხთან, მაშინ, როცა აშშ-სა და ევროკავშირთან ურთიერთობების თვალსაზრისით, განსხვავებები რელიგიურობის ინდექსებს შორის სტატისტიკურად უმნიშვნელოა. იმ რესპონდენტთა რელიგიურობის ინდექსი, ვინც დისტანცირებულ ურთიერთობებს ემხრობა, ყველაზე დაბალია და პირიქით – ისინი, ვინც მჭიდრო ურთიერთობის მომხრეა რუსეთთან, რელიგიურობის სკალაზე, სხვებთან შედარებით მაღალი მაჩვენებლით გამოირჩევიან. შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ „ერთმორწმუნე მეზობელთან“ დაახლოების უალტერნატივობის ნარატივი, რომლის პროპაგანდასაც საქართველოს მართლმადიდებლური ეკლესია ბოლო ორი ათწლეულის განმავლობაში გაძლიერებული ინტენსივობით ეწევა, მართლმადიდებელ მორწმუნეთა პოზიციებზე რუსეთთან დაახლოების თვალსაზრისით მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს.

63 ევროპის ფონდი 2013-2021, საქართველოს მომავალი. CRRC საქართველო. თბილისი. 2021.

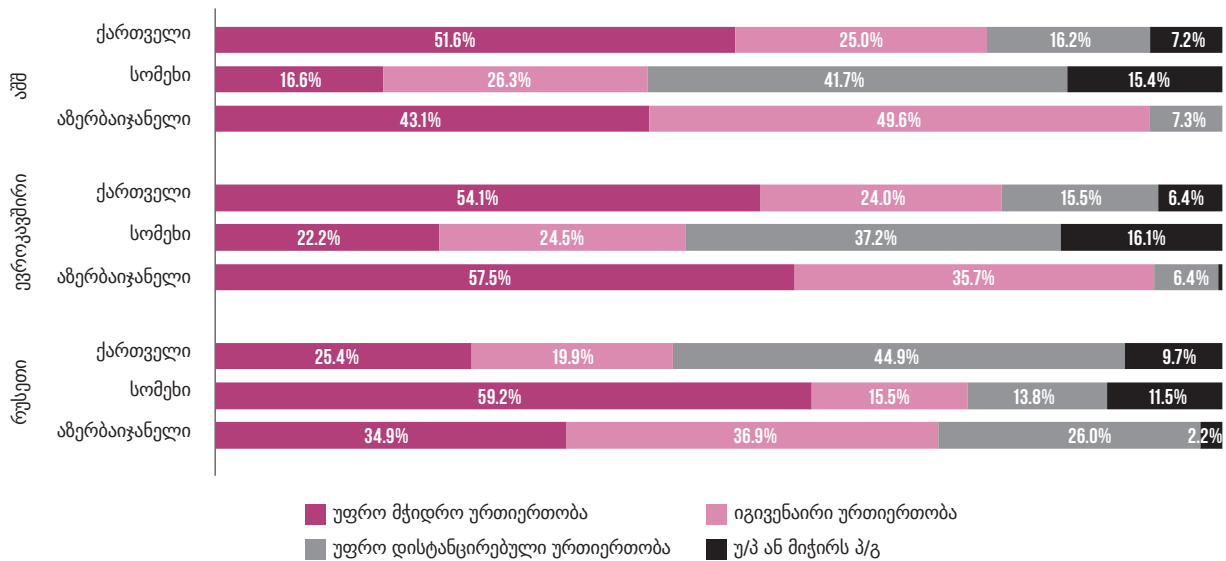
დიაგრამა #3

რესპონდენტთა საგარეო პოლიტიკური ორიენტაცია 2016 და 2021 წელს

დიაგრამა #4

რესპონდენტთა საგარეო პოლიტიკური ორიენტაცია ეთნიკური მიკუთვნებულობის ტრილში

5.3. ცოდნა, მითები, სტერეოტიპები ჰომოსექსუალობის/ჰომოსექსუალების შესახებ

ღებტ(ქ)ი საკითხებზე ინფორმაციის წყაროები და სანდოობა

ძირითადი საინფორმაციო ენა

საქართველოს სახელმწიფო ენა (ქართული) საკვლევი პოპულაციისთვის დომინანტურ ძირითად საინფორმაციო ენას წარმოადგენს: რესპონდენტთა უდიდესმა უმრავლესობამ – 94.5%-მა, ერთ-ერთ ალტერნატივად მინც ქართული ენა დაასახელა, ხოლო 70.7%-ისათვის ქართული ენა, აღნიშნული თვალსაზრისით, უალტერნატივოა – მხოლოდ ქართულ ენაზე ეცნობა სიახლეებს. სხვა, მათ შორის, საერთაშორისო ენების სიხშირეები ბევრად უფრო დაბალი მაჩვენებლებით არის წარმოდგენილი.

ცხრილი #10ა

იმ ენათა ზოგადი სიხშირული განაწილება, რომელთა მეშვეობითაც სიახლეებს ეცნობიან⁶⁴

ენა	%
ქართული	94.5
რუსული	17.8
ინგლისური	10.5
აზერბაიჯანული	4.0
სომხური	2.5
სხვა	0.8

ძირითად საინფორმაციო ენათა რანჟირების შედეგებიც ანალოგიურ ტენდენციას გამოხატავს. რესპონდენტთა საერთო რაოდენობის 25.5%-მა ძირითად საინფორმაციო ენად ერთზე მეტი ენა დაასახელა. აღნიშნული ჯგუფის წარმომადგენლებს სთხოვეს, მათ მიერ დასახელებული ენები პრიორიტეტების მიხედვით დაელაგებინათ. უდიდესმა უმრავლესობამ (79%) პირველ პრიორიტეტად ქართული ენა დაასახელა.

ცხრილი #10ბ

იმ ენათა ზოგადი სიხშირული განაწილება, რომელთა მეშვეობითაც სიახლეებს ეცნობიან, რანჟირების შემდეგ

ენა	%
ქართული	79.0
რუსული	8.4
სომხური	3.9
ინგლისური	2.6
აზერბაიჯანული	1.1
სხვა	1.1

ტენდენცია პირველი სამი არჩევანის და, შესაბამისად, გეომეტრიული საშუალოს შემთხვევაშიც მდგრადია.

იმ ენათა ზოგადი სიხშირული განაწილება, რომელთა მეშვეობითაც სიახლეებს ეცნობიან, ფორმალური განათლების ჭრილში აჩვენებს, რომ ქართული, ინგლისური და რუსული ენების ძირითად საინფორმაციო ენებად დასახელების სიხშირეები აკადემიური განათლების ხარისხის პირდაპირპროპორციულია.

ძირითადი საინფორმაციო ენა სტატისტიკურად მნიშვნელოვან კავშირშია დასახლების ტიპთან. სახელდობრ, ქართული, ინგლისური და რუსული ენების დასახელების სიხშირეები ქალაქის ტიპის დასახლებებში უფრო მაღალია, ვიდრე სასოფლო დასახლებებში, ხოლო აზერბაიჯანულ და სომხურ ენებთან დაკავშირებით საპირისპირო ტენდენცია ვლინდება.

64 პასუხების ჯამი 100%-ს აჭარბებს, რადგან დასაშვებია იყო კითხვაზე ერთზე მეტი პასუხის გაცემა.

ცხრილი #11

იმ ენათა ზოგადი სიხშირული განაწილება, რომელთა მეშვეობითაც სიახლეებს ეცნობიან საცხოვრებელი ადგილის ტიპის ტრილში

ენა	დედაქალაქი	ქალაქი	სოფელი
ქართული	99.0	97.4	89.4
ინგლისური	22.5	8.1	3.9
რუსული	25.1	16.8	13.5
სომხური	0.4	1.0	4.9
აზერბაიჯანული	0.4	1.6	8.1
სხვა	1.4	0.9	0.3

საინფორმაციო წყაროები

- რესპონდენტების წილი, ვინც პასუხობს, რომ ლგბტ(ქ)ი ადამიანებისა და საკითხების შესახებ ინფორმაციას საერთოდ არ იღებენ (26.6%) თითქმის ორჯერ მეტია 2016 წლის მონაცემებზე (13.2%);
- ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენლები უფრო ხშირად უთითებდნენ, რომ არცერთი წყაროდან არ იღებენ ინფორმაციას ლგბტ(ქ)ი ადამიანებისა და საკითხების შესახებ, ვიდრე ეთნიკურად ქართველები (ქართველი 25.2%, სომეხი – 41.2%, აზერბაიჯანელი – 45.3%); სოფლებსა და ქალაქის ტიპის სხვა დასახლებებთან შედარებით, თბილისში რესპონდენტთა ყველაზე მცირე ნაწილი ამბობს, რომ არცერთი წყაროდან არ იღებს ინფორმაციას (თბილისი – 21.8%, ქალაქი – 28.2%, სოფელი – 28.7%);
- ისევე, როგორც 2016 წელს, ლგბტ(ქ)ი ადამიანებისა და საკითხების შესახებ ინფორმაციის ყველაზე გავრცელებულ წყაროს ტელევიზია წარმოადგენს (49.7%);
- იმ რესპონდენტების წილი, ვინც პასუხობს, რომ ლგბტ(ქ)ი ადამიანებისა და საკითხების შესახებ ინფორმაციას სოციალური ქსელიდან იღებენ (35.6%), თითქმის სამჯერაა გაზრდილი

- 2016 წლის მონაცემებთან შედარებით (12.7%);
- ლგბტ(ქ)ი საკითხებზე ინფორმაციის ძირითად წყაროდ სოციალური ქსელებისა და ინტერნეტ-მედიის დასახელების სიხშირე იკლებს ასაკის მატებასთან ერთად, ხოლო ტელევიზიის იმატებს;
- ტელევიზიის, სოციალური ქსელებისა და ინტერნეტ-მედიის დასახელების სიხშირე კავშირშია სტრატასთან – დედაქალაქში მცხოვრები რესპონდენტები უფრო ხშირად დასახელებენ სოციალურ ქსელებსა და ინტერნეტ-მედიას, როგორც ლგბტ(ქ)ი საკითხებზე ინფორმაციის ძირითად წყაროს, და უფრო იშვიათად ტელევიზიას, ვიდრე სხვა ქალაქებში და სოფლად მცხოვრები რესპონდენტები.

ლგბტ(ქ)ი ადამიანებისა და საკითხების შესახებ ინფორმაციის ყველაზე გავრცელებულ წყაროს ტელევიზია წარმოადგენს – რესპონდენტთა 49.7% პასუხობს, რომ ყველაზე ხშირად სწორედ ტელევიზიით იღებს შესაბამის ინფორმაციას. მეორე ადგილს იკავებს სოციალური ქსელები 35.6%-ით, ხოლო მესამეს ინტერნეტ-მედია 13.5%-ით.

საკმაოდ დიდია იმ ჯგუფის მოცულობა (26.6%), რომლის წევრებიც პასუხობენ, რომ ლგბტ(ქ)ი ადამიანებისა და საკითხების შესახებ ინფორმაციას საერთოდ არ იღებენ. თუმცა, ამ ჯგუფის წევრთა გარკვეული ნაწილის შემთხვევაში ეს შეიძლება უფრო დამოკიდებულების გამომხატველი იყოს და არა ფაქტობრივი ვითარების.

უფრო კონკრეტულად, კითხვაზე: „საიდან იღებთ ყველაზე ხშირად ინფორმაციას ლგბტ(ქ)ი ადამიანებისა და საკითხებზე?“ გაცემული პასუხების მიხედვით, საინფორმაციო წყაროების სიხშირეთა განაწილება შემდეგნაირია⁶⁵:

65 პასუხების ჯამი 100%-ს აჭარბებს, რადგან დასაშვები იყო კითხვაზე რამდენიმე პასუხის გაცემა.

ცხრილი #12

ლგბტ(ქ)ი ადამიანებსა და საკითხებზე ძირითადი ინფორმაციის წყაროების განაწილების სიხშირე

ინფორმაციის წყარო	%	
	2016	2021
ტელევიზია	(54.7) ⁶⁶	49.7
ტელევიზია - ახალი ამბები	35.0	
ტელევიზია - გასართობი შოუები	28.3	
რადიო	2.8	0.6
ინტერნეტ-მედია	13.0	13.5
სოციალური ქსელები	12.7	35.6
ბეჭდური მედია	3.5	0.9
სახელმძღვანელოები	0.9	0.0
გაკვეთილები, ლექციები	0.5	0.4
ტრენინგები, სემინარები	1.0	0.4
ქადაგებები	0.9	0.2
ოჯახის წევრები, ნათესავები	-	2.1
ნაცნობები, მეგობრები	0.7	5.2
სხვა	0.7	
არცერთი წყაროდან	13.2	26.6
უარი პასუხზე	0.4	0.6
მიჭირს პასუხის გაცემა	1.1	0.2

ტელევიზია

ტელევიზიის, როგორც ლგბტ(ქ)ი ადამიანებსა და საკითხებზე ყველაზე ხშირი საინფორმაციო წყაროს დასახელება კორელაციაშია ასაკთან, განათლებასთან, ეროვნებასთან და დასახლების ტიპთან. ტელევიზიის დასახელების სიხშირე ყველაზე მაღალი რესპონდენტთა იმ ჯგუფშია, რომლის ეროვნული თვითიდენტობა არის ქართველი, ხოლო ყველაზე დაბალი იმ ჯგუფში, რომლის წევრებმაც საკუთარ ეროვნებად აზერბაიჯანელი მიუთითეს (ქართველი – 51%, სომეხი – 43.1%, აზერბაიჯანელი – 22.9%); ტელევიზიას, როგორც ინფორმაციის წყაროს უფრო ხშირად დასახელებენ სასოფლო დასახლებებში, ვიდრე ქალაქის ტიპის

დასახლებებში (თბილისი – 35.6%, ქალაქი (გარდა დედაქალაქისა) – 44.9%, სოფელი – 55.2%). საკვლევ კონტექსტში ტელევიზია ყველაზე მცირე სიხშირით დასახელდა 18-24 წწ ასაკობრივ ჯგუფში. 25-44 წწ ასაკობრივ ჯგუფებში სიხშირე მკვეთრად გაიზარდა, ხოლო 55 წლის ან მეტი ასაკის მქონეთა ჯგუფებში პიკს მიაღწია. უმაღლესი განათლების მქონე რესპონდენტები უფრო იშვიათად დასახელებდნენ ტელევიზიას, როგორც წყაროს, ვიდრე აკადემიური განათლების სხვა საფეხურებზე მყოფი რესპონდენტები.

ინტერნეტ-მედია

ინტერნეტ მედიის, როგორც ლგბტ(ქ)ი ადამიანებსა და საკითხებზე ინფორმაციის ყველაზე ხშირი წყაროს დასახელება კორელაციაშია ასაკთან და განათლებასთან. შეიძლება დავასკვნათ, რომ ინტერნეტ მედიის დასახელება ასაკის უკუპროპორციულია. მისი დასახელების სიხშირე განათლების ხარისხის პირდაპირპროპორციულად იზრდება.

სოციალური ქსელები

სოციალური ქსელების, როგორც ლგბტ(ქ)ი ადამიანებსა და საკითხებზე ინფორმაციის ყველაზე ხშირი წყაროს დასახელება კორელაციაშია ასაკთან და დასახლების ტიპთან. სახელდობრ, რაც უფრო ახალგაზრდაა რესპონდენტი, მით უფრო ხშირად დასახელებს აღნიშნულ წყაროს. ამასთან, სოციალური ქსელების დასახელების სიხშირე ქალაქის საქალაქო ტიპის დასახლებებში უფრო მაღალია, ვიდრე სასოფლო ტიპის დასახლებებში. თბილისის მაცხოვრებელთა ნახევარზე მეტი (51.5%) დასახელებს სოციალურ ქსელებს, როგორც საინფორმაციო წყაროს, მაშინ როცა იგივე წყარო ქალაქად (დედაქალაქის გარდა) მცხოვრები რესპონდენტების 37.3%-მა და სოფლად მცხოვრები რესპონდენტების 23.5%-მა მიუთითა.

66 2016 წელს ტელევიზია, როგორც ინფორმაციის წყარო, ორი ცვლადის მეშვეობით იყო წარმოდგენილი. 2021 წლის მონაცემებთან შესადარებლად, ორივე ცვლადი (სატელევიზიო ახალი ამბები და სატელევიზიო გასართობი შოუები) მონაცემები ხელახლა გადავთვალეთ.

პასუხი „არცერთი“

საგანგებო დაკვირვების ობიექტი გახდა ჯგუფი, რომლის წევრებმაც უპასუხეს, რომ ლგბტ(ქ)ი ადამიანებსა და საკითხებზე არ იღებენ ინფორმაციას რომელიმე წყაროდან. შესაბამისი ცვლადი კორელაციის ანალიზი ასაკთან, განათლებასთან, ეროვნებასთან და დასახლების ტიპთან. ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენლები უფრო ხშირად უთითებდნენ, რომ არცერთი წყაროდან არ იღებენ ინფორმაციას ლგბტ(ქ)ი ადამიანებისა და საკითხების შესახებ, ვიდრე ეთნიკურად ქართველები (ქართველი – 25.2%, სომეხი – 41.2%, აზერბაიჯანელი – 45.3%); სოფლებსა და ქალაქის ტიპის სხვა დასახლებებთან შედარებით, თბილისში რესპონდენტთა ყველაზე მცირე ნაწილი ამბობს, რომ არცერთი წყაროდან არ იღებს ინფორმაციას (თბილისი – 21.8%, ქალაქი (დედაქალაქის გარდა) – 28.2%, სოფელი – 28.7%).

პასუხი „არცერთი“ ყველაზე მცირე სიხშირით დასახელდა 18-24 წწ ასაკობრივ ჯგუფში, 25-64 წწ ასაკობრივ ჯგუფებში სიხშირე გაიზარდა, ხოლო 65 წლის ან მეტი ასაკის მქონეთა ჯგუფში მაქსიმალურ, ყველა დანარჩენ ჯგუფთან შედარებით მაღალ სიხშირეს მიაღწია. პასუხი „არცერთი“ ყველაზე დაბალი სიხშირით არასრული საშუალო განათლების მქონე რესპონდენტებშია წარმოდგენილი, ხოლო ყველაზე მაღალი სიხშირით – სრული საშუალო განათლების მქონეთა ჯგუფში.

ყველაზე სანდო წყარო ლგბტ(ქ)ი საკითხებთან მიმართებაში

- საინფორმაციო წყაროების/აგენტების მიმართ ნდობის მაჩვენებლები კლების ტენდენციას აჩვენებს – იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც ერთ წყაროს მაინც ენდობა 56.1%-იდან (2016 წელი) 40.5%-მდე (2021 წელი) შემცირდა; რაც შეეხება წყაროების დასახელების სიხშირეს, 2016 წელს, რესპონდენტები საშუალოდ უფრო მეტ წყაროს დასახელებდნენ, ვიდრე 2021 წელს;

- ისევე, როგორც 2016 წელს, საზოგადოება ლგბტ(ქ)ი საკითხებზე ყველაზე ნაკლებად პოლიტიკოსებს, პედაგოგებსა და თავად ლგბტ(ქ)ი თემის წევრებს ენდობა;
- ნდობის ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი კვლავ მეცნიერს/მკვლევარს, ექსპერტს აქვს. რანჟირების თვალსაზრისით, 2016 წელს ლგბტ(ქ)ი საკითხებზე სანდო წყაროების პირველ სამეულში დასახელებული სასულიერო პირი და ოჯახის წევრები მეგობრებმა და ჟურნალისტებმა ჩაანაცვლეს;
- ლგბტ(ქ)ი ორგანიზაციებსა და ჯგუფის წევრებს ახალგაზრდები უფრო უცხადებენ ნდობას – ასაკის ზრდასთან ერთად, მათი სანდო წყაროდ დასახელების სიხშირე იკლებს;
- მეცნიერის/ექსპერტის მოსაზრებას ქალები უფრო ენდობიან, ვიდრე კაცები; ნდობის სიხშირე ქალაქის საქალაქო ტიპის დასახლებებში უფრო მაღალია, ვიდრე სასოფლო დასახლებებში, ხოლო დედაქალაქის მაჩვენებელი დანარჩენებს მნიშვნელოვნად აღემატება; ეთნიკურად ქართველები სხვა ჯგუფებთან შედარებით, „მეცნიერი/მკვლევარი/ექსპერტი“-ს მიმართ ნდობის მაღალი ხარისხით გამოირჩევიან.

საინფორმაციო წყაროების/აგენტების მიმართ ნდობის მაჩვენებლები შეიძლება შეფასდეს როგორც ძალიან დაბალი. გამოკითხულთა თითქმის ნახევარი არცერთ წყაროს არ ენდობა (46.9%), 3.3%-მა პასუხზე უარი თქვა, 9.3%-ს კი პასუხის გაცემა გაუჭირდა.

ლგბტ(ქ)ი საკითხებთან დაკავშირებით ყველაზე სანდო წყაროდ გამოკითხულთა 13.4% მეცნიერს/მკვლევარს/ექსპერტს მიიჩნევს. სხვა ჯგუფების მაჩვენებლები აღნიშნულს მნიშვნელოვნად ჩამორჩება, ხოლო სანდოების ყველაზე ნაკლები მაჩვენებლით (0.2%) პოლიტიკოსი აღინიშნა.

კითხვაზე: „ვის მიიჩნევთ ლგბტ(ქ)ი საკითხებთან მიმართებით ყველაზე სანდო წყაროდ?“ მიღებული პასუხები, სიხშირეების მიხედვით, შემდეგნაირად განაწილდა⁶⁷:

67 სიხშირეების ჯამი 100%-ს აღემატება, რადგან დასაშვები იყო კითხვაზე რამდენიმე პასუხის გაცემა.

ცხრილი #13

ლგბტ(ქ)ი ადამიანებსა და საკითხებზე ინფორმაციის სანდო წყაროების განაწილების სისხირე 2016 და 2021 წლებში

ინფორმაციის წყარო	%	
	2016	2021
მეცნიერი, მკვლევარი, ექსპერტი	16.5	13.4
მეგობრები	11.9	9.9
ჟურნალისტი	11.6	6.8
სახალხო დამცველის ინსტიტუტის წარმომადგენელი	-	5.3
სასულიერო პირი	10.6	4.6
ლგბტი ორგანიზაციის წარმომადგენელი	3.6	4.3
ოჯახის წევრი, ნათესავი	9.1	3.6
ლგბტი ჯგუფის წევრი	2.1	2.1
მასწავლებელი, ლექტორი	1.3	1.3
პოლიტიკოსი	1.6	0.2
საზოგადოება	0.4	-
არცერთს	11.8	46.9
უარი პასუხზე	0.4	3.3
მიჭირს პასუხის გაცემა	31.7	9.3

ფაქტობრივად, ანალოგიური მიმდევრობით არის წარმოდგენილი წყაროების რანჟირებაც. იმ რესპონდენტებს, რომლებმაც ერთზე მეტი წყარო დაასახელეს, სთხოვეს მათ მიერ დასახელებული წყაროები პრიორიტეტულობის მიხედვით დაეღაგებინათ – საზოგადოება ლგბტ(ქ)ი საკითხებზე ყველაზე მეტად ნდობას მეცნიერს/მკვლევარს/ექსპერტს, მეგობრებსა და ჟურნალისტებს უცხადებს, ყველაზე ნაკლებად კი პოლიტიკოსებს, პედაგოგებსა და თავად ლგბტ(ქ)ი თემის წევრებს ენდობა.

2016 წელთან შედარებით, უცვლელი დარჩა ბოლო სამეული, რომელსაც საზოგადოება ყველაზე ნაკლებად ენდობა, ხოლო პირველ სამეულში დასახელებული სასულიერო პირი და ოჯახის წევრები მეგობრებმა და ჟურნალისტებმა ჩაანაცვლეს.

ცოდნა, სტერეოტიპები და მითები ლგბტ(ქ)ი ადამიანების შესახებ

- 2016 წელთან შედარებით, ცვლილება ყველაზე ნაკლებ იმ მითების პოპულარობაზე აისახა, რომელიც ცოდნის კომპონენტს უკავშირდება.
- ჰომოსექსუალობის „მიზეზების“ შესახებ პასუხების განაწილებაზე ძლიერ გავლენას ახდენს ასაკი და ნაცნობობა/კონტაქტი ლგბტ(ქ)ი თემის წევრებთან. სხვებთან შედარებით, 18-24 წლის ასაკობრივ ჯგუფში გაერთიანებული რესპონდენტები და ისინი, ვინც ლგბტ(ქ)ი თემის ერთ წარმომადგენელს მაინც იცნობს, სექსუალურ ორიენტაციას ყველაზე ხშირად ადამიანის ცნობიერ არჩევანს უკავშირებენ და ყველაზე იშვიათად – სოციალურ ფაქტორებს.
- ჰომოსექსუალობის ჩამოყალიბებაზე სოციალური ფაქტორების ზეგავლენის თეორია ყველაზე პოპულარულია იმ რესპონდენტებში, ვინც მიუთითა, რომ ლგბტ(ქ)ი საკითხების შესახებ ინფორმაციას საერთოდ არცერთი წყაროდან არ იღებს.
- სოციალურ ქსელებს, რომელიც ტრადიციული მედიისგან განსხვავებით, თვითრეპრეზენტაციისა და უკუკავშირის მეტ საშუალებას იძლევა, სტერეოტიპებისა და მითების გავრცელებაზე ყველაზე ძლიერი ეფექტი აქვს. ისინი, ვინც ინფორმაციის ძირითად წყაროდ სოციალურ ქსელებს უთითებს, ყველაზე ნაკლებად არიან დატვირთული სტერეოტიპული წარმოდგენებით და უფრო იშვიათად იზიარებენ მითებს, განსხვავებით მათგან, ვისაც სოციალური ქსელები, როგორც ლგბტ(ქ)ი ადამიანებსა და საკითხებზე ინფორმაციის ძირითადი წყარო, პირველ სამეულში არ დაუსახელებია.

- ფორმალური განათლების დონე არც ამჯერად აჩვენებს წრფივ კავშირს ცოდნას, მითებისა და სტერეოტიპების გავრცელებასთან, რაც იმაზე მიანიშნებს, რომ განათლების სისტემა გენდერისა და სექსუალობის შესახებ ცოდნის კვლავწარმოების საფუძველს არ წარმოადგენს და არც ტოლერანტული განწყობების კულტივირებაზეა ორიენტირებული.
- ყველაზე მეტი პოპულარობით სარგებლობდა და სარგებლობს მითები, რომლებიც ჰომოფობიური განწყობების უნივერსალიზაციასა და ლეგიტიმაციას ემსახურება.
- მიუხედავად იმისა, რომ ასაკობრივ ჯგუფებში განსხვავება ყველა მითთან და სტერეოტიპთან დაკავშირებით შეინიშნება, ასაკი პირდაპირ კავშირს მხოლოდ იმ მითებთან დაკავშირებით აჩვენებს, რომელიც სიმბოლურ საფრთხეებს უკავშირდება – რაც უფრო მაღალ ასაკობრივ ჯგუფს მიეკუთვნება რესპონდენტი, მით უფრო მეტად იზიარებს დებულებებს ლგბტ(ქ)ი ჯგუფთან დაკავშირებულ სიმბოლურ საფრთხეებზე.
- 55+ ასაკობრივ ჯგუფში ძალიან მაღალია იმ რესპონდენტთა წილი, ვისაც ცოდნასთან, სტერეოტიპებთან და აღქმულ რეალისტურ საფრთხეებთან დაკავშირებულ მითებზე პასუხის გაცემა გაუჭირდათ და ვინც აღქმულ სიმბოლურ საფრთხეებთან დაკავშირებულ მითებს სხვა ასაკობრივ ჯგუფებთან შედარებით უფრო მეტად იზიარებენ.
- ტელევიზია, რომელიც ყველაზე ხშირად დასახელდა როგორც ლგბტ(ქ)ი საკითხებზე ინფორმაციის მიღების მთავარი წყარო, მინიმალურ გავლენას ახდენს ცოდნასა და ჰომოსექსუალებთან დაკავშირებულ სტერეოტიპებზე.
- მითები და სტერეოტიპული წარმოდგენები ლგბტ(ქ)ი ადამიანების შესახებ ყველაზე პოპულარულია იმ რესპონდენტებს შორის, ვინც ამბობს, რომ ლგბტ(ქ)ი ადამიანებსა და საკითხებზე ინფორმაციას არცერთი წყაროდან არ იღებენ.
- გენდერული როლებისა და თანასწორობის მიმართ დამოკიდებულება ძლიერ გავლენას ახდენს არა მხოლოდ ჰომოსექსუალებთან დაკავშირებულ სტერეოტიპებზე, არამედ სხვა მითებზეც პოპულარობაზეც.
- მითების ნაწილი, რომელიც პირობითად აღქმულ რეალისტურ საფრთხეებად შეიძლება მოვიხაროთ (მითები ძალადობაზე, პედოფილიაზე და სხვ.), აქტიური პროპაგანდის მიუხედავად, ნაკლებადაა მხარდაჭერილი და გაზიარებული. თუმცა, ამავდროულად, ამ საკითხებთან დაკავშირებით ყველაზე მეტად ჩანს ცოდნასთან დაკავშირებული დეფიციტი – რესპონდენტებს ყველაზე ხშირად სწორედ ამ დებულებებთან დაკავშირებით უჭირდათ პასუხის გაცემა და პოზიციის დაფიქსირება.
- მითებისა და სტერეოტიპების გავრცელებულობის თვალსაზრისით, მკვეთრი ასიმეტრია შეინიშნება საცხოვრებელი ადგილის ტიპის, ასაკისა და ეთნიკური უმცირესობების ქრილში. სოფლად მაცხოვრებელი, 55+ და ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლები უფრო ხშირად აფიქსირებდნენ პოზიციას „მიჭირს პასუხის გაცემა“, ვიდრე ახალგაზრდა, დედაქალაქში მცხოვრები და ეთნიკურად ქართველი რესპონდენტები.
- ეთნიკური უმცირესობების ქრილში მონაცემების ანალიზი აჩვენებს, რომ ეთნიკურად სომეხ რესპონდენტებს ყველაზე მეტად გაუჭირდათ ჰომოსექსუალობასა და ლგბტ(ქ)ი ადამიანებთან დაკავშირებულ მითებსა და ეტიოლოგიაზე პასუხების გაცემა.
- დამოკიდებულება გენდერული ნორმებისა და თანასწორობის მიმართ მჭიდრო კავშირშია სტერეოტიპებთან ლესბოსელებისა და გეების შესახებ.

ცალკეული კვლევები აჩვენებს, რომ არსებობს კავშირი წინარწმენებსა და ესენციალისტურ წარმოდგენებს ჰომოსექსუალობის ბუნებისა და მისი ჩამოყალიბების „მიზეზების“ შესახებ (ჰასლემი,

2007). ისინი, ვინც მიიჩნევენ, რომ სექსუალური ორიენტაცია ბიოლოგიური ფაქტორებითაა განპირობებული, უფრო მეტ მიმდებლობას იჩენენ როგორც ლესბოსელი და გეი ადამიანების, ისე მათი უფლებრივი თანასწორობის მიმართ, ვიდრე ისინი, ვინც მიიჩნევენ რომ ორიენტაცია ადამიანის მორალური არჩევანია (უიტლი, 1990; ჰერეკი და კაპიტანიო, 1995; ჰეგარტი და პრატო, 2001; ჰაიდერ-მარკელი და ჯოსლინი, 2008; ლევისი, 2009; სვანკი და რაიზი, 2010). თავის მხრივ, სექსუალური ორიენტაციისა და, კერძოდ, ჰომოსექსუალობის დაკავშირებას არჩევანთან და სოციალურ ფაქტორებთან, ჰომოფობიური განწყობებისა და პრაქტიკების რაციონალიზაციასთან მივყავართ: საზოგადოება ცდილობს, ერთი მხრივ, „გამოასწოროს“, „განკურნოს“ ან სულაც გარიყოს ასეთი ადამიანები, მეორე მხრივ კი დისკრიმინაციული და ძალადობრივი პრაქტიკები და ჰომოფობიური განწყობების მანიფესტაცია საზოგადოების სხვა წევრების (განსაკუთრებით მოზარდების) დაცვის საბაბით გაამართლოს.

ისევე, როგორც 2016 წლის კვლევაში, წინამდებარე კვლევაშიც სხვადასხვა თეორია რამდენიმე ძირითად პოზიციად დაჯგუფებული 1) სექსუალური ორიენტაციის ბიოლოგიური ფაქტორები განაპირობებს (გენეტიკა და ჰორმონები); 2) ორიენტაციის ფორმირებაზე გავლენას ახდენს სოციალური ფაქტორები (ალზრდა, ბავშვობის ტრავმული გამოცდილებები, ოჯახური პირობები და გარემო); 3) სექსუალური ორიენტაცია წარმოადგენს ინდივიდის გაცნობიერებულ არჩევანს, თვითგამორკვევის შედეგს; 4) არ ვიზიარებ არცერთ თეორიას. 2016 წლის ვერსიაში არსებული ერთ-ერთი სავარაუდო პასუხის „მეცნიერებს ჯერ არ აქვთ პასუხი თუ როგორ ყალიბდება სექსუალური ორიენტაცია“ სანაცვლოდ ახალ ვერსიაში მითითებულია თეორია, რომელიც ორივე ფაქტორის კომბინაციას წარმოადგენს – „სექსუალური ორიენტაციის ჩამოყალიბებაზე გავლენას ახდენს როგორც ბიოლოგიური, ისე სოციალური ფაქტორები“.

ცხრილი #14

პასუხების სიხშირული განაწილება ჰომოსექსუალური ორიენტაციის ჩამოყალიბების „მიზეზების“ შესახებ

დასახელება	%	
	2016	2021
არჩევანი	7.8	10.4
სოციალური ფაქტორები	36.6	20.0
ბიოლოგიური ფაქტორები	38.3	18.0
მეცნიერებს ჯერ-ჯერობით არ აქვთ ჩამოყალიბებული პასუხი	13.2	-
როგორც ბიოლოგიური, ასევე სოციალური ფაქტორები	-	23.1
არ ვიზიარებ არც ერთ ვერსიას	0.4	18.9
უ/პ, მიჭირს პ/გ	3.7	9.6

ვერსია „სექსუალური ორიენტაცია წარმოადგენს ინდივიდის გაცნობიერებულ არჩევანს, თვითგამორკვევის შედეგს“ ყველაზე გავრცელებულია 18-24 და 25-29 წლის რესპონდენტებს შორის (შესაბამისად 20.8% და 15.9%). პირველ ასაკობრივ ჯგუფში ყველაზე ნაკლებ ვაზიარებული ვერსია სოციალური ფაქტორების ზემოქმედებას უკავშირდება (12%), მათი 24.5% კი არცერთ დებულებას არ იზიარებს.

პასუხი „ჰომოსექსუალობა სოციალური ფაქტორების შედეგად ყალიბდება“ ყველაზე გავრცელებულია ჯგუფში, რომელმაც მიუთითა, რომ არცერთი წყაროდან არ იღებს ინფორმაციას ლგბტ(ქ) ადამიანებისა და საკითხების შესახებ – ასეთია რესპონდენტების თითქმის მესამედი (32.5%). რესპონდენტთა პასუხები სხვადასხვაგვარად ნაწილდება იმის მიხედვითაც, თუ ვის მიიჩნევენ ლგბტ(ქ) საკითხებზე ინფორმაციის ყველაზე სანდო წყაროდ: ის, ვინც სანდო წყაროების რაჩეირებისას პირველ სამეულს შორის მეცნიერი/მკვლევარი/ექსპერტს ასახელებს, ნაკლებად იზიარებს სოციალური ფაქტორებისა და არჩევანის თეორიას. ასეთ რესპონდენტებს შორის უფრო გავრცელებულია ბიოლოგიური და შერეული ბიოლოგიური და სოციალური ფაქტორების თეორია (36.9%). მათ შორის, ვინც ოჯახის წევრებსა და ნათესავების მოსაზრებებსაც ენდობა, სოცია-

ლური ფაქტორების თეორია ყველაზე პოპულარულია (35.7%). იმ რესპონდენტების პასუხები, ვინც ამბობს, რომ არავის ენდობა, თითქმის თანაბრად არის განაწილებული „ვერსიებს“ შორის.

მითები და სტერეოტიპები ლგბტ(ქ) ადამიანების შესახებ⁶⁸

მონაცემთა შედარება აჩვენებს, რომ ჰომოსექსუალობის შესახებ გავრცელებული მითები, რომლებიც 2016 წლის კვლევაშიც იყო ჩართული, ერთის გამოკლებით („ევროკავშირში განვერიანებისათვის საქართველო ვალდებულია დააკანონოს გეი-ქორწინება“), უფრო ნაკლებად არის გავრცელებული.

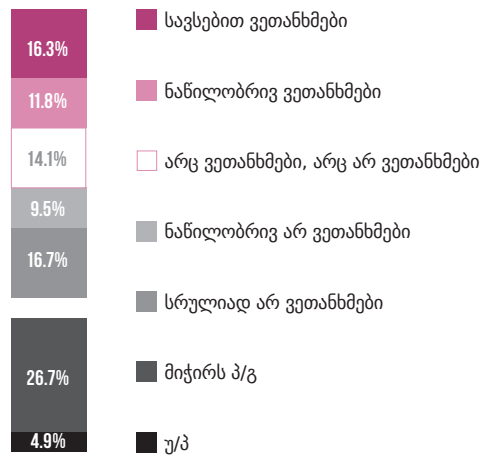
ორი დებულება, რომელიც ჰომოსექსუალობის ეტიოლოგიას უკავშირდება და სოციალურ ფაქტორებში ერთიანდება, ცალკე გამოვიტანეთ: („ქალები იმიტომ ხდებიან ლესბოსელები, რომ მათ „ნამდვილ“ კაცთან არ ჰქონიათ ურთიერთობა“ და „ჰომოსექსუალების ოჯახში აღზრდილი ბავშვი აუცილებლად ჰომოსექსუალი იქნება“), რათა ტრადიციულ გენდერულ ნორმებთან მათი კავშირი დაგვენახა და შეგვემონებინა მათი უშუალო გავლენა გენდერულ განსხვავებებზე ლესბოსელებისა და გეების მიმართ დამოკიდებულებაში და შევიღად აყვანის უფლების მიმართ.

პირველი დებულება ეყრდნობა, ერთი მხრივ, საზოგადოების ჰეტეროცენტრისტულ წარმოდგენას, რომლის მიხედვითაც, ყველა ადამიანი ავტომატურად ჰეტეროსექსუალია, ლესბოსელებს კი, უბრალოდ, ცხოვრებაში არ „გაუმართლათ“ და თუ „ნამდვილ“ მამაკაცს შეხვდებიან, ისინი ჰეტეროსექსუალები გახდებიან (ამ მითს ხშირად იყენებენ მათ წინააღმდეგ, როცა ჰეტეროსექსუალურ ურთიერთობაში შესვლას და/ან ქორწინებას აიძულებენ), მეორე მხრივ კი ასახავს პატრიარქალურ კულტურაში არსებულ გენდერულ და სექსუალურ ასიმეტრიას, სადაც ქალის სურვილი და პარტნიორის არჩევანის უფლება სრულადაა უგულებელყოფილი.

დებულებაზე, „ქალები იმიტომ ხდებიან ლესბოსელები, რომ მათ „ნამდვილ“ კაცთან არ ჰქონიათ ურთიერთობა“, რესპონდენტთა თითქმის მესამედს (31.6%) გაუჭირდა პასუხის გაცემა. რესპონდენტებს შორის, ვინც პასუხი გასცა შეკითხვას, რადიკალური პოზიციები გამოკვეთილი არაა. თითქმის თანაბარია იმ რესპონდენტთა პროცენტული მაჩვენებლები, რომლებიც სრულიად ან ნაწილობრივ ეთანხმებიან (28.1%), და სავსებით ან ნაწილობრივ არ ეთანხმებიან (26.2%). რესპონდენტთა 14.1%-მა დებულება ნეიტრალურად შეაფასა.

დიაგრამა #5

პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „ქალები იმიტომ ხდებიან ლესბოსელები, რომ მათ „ნამდვილ“ კაცთან არ ჰქონიათ ურთიერთობა“

ამ დებულებას კაცი რესპონდენტები უფრო იზიარებენ, ვიდრე ქალები. რესპონდენტის გენდერის ჭრილში არსებული განსხვავება შენარჩუნებულია ასაკის, განათლების, კონტაქტის/ნაცნობობის ჭრილშიც. სტატისტიკურად სანდო განსხვავებებია რესპონდენტების პასუხებს შორის ასაკობრივ ჯგუფებში (ის რესპონდენტები, ვინც 18-24 წლის ასაკობრივ ჯგუფს მიეკუთვნებიან, ამ დებულებას

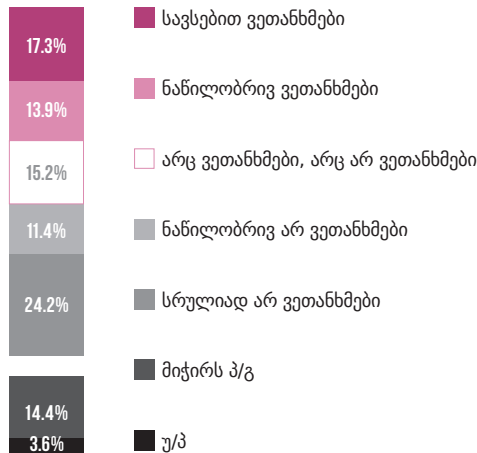
68 2016 წელს გამოყენებულ დებულებების ჩამონათვალს, რომელიც ლგბტ(ქ) ჯგუფთან დაკავშირებულ მითებს ეხება, ახალი დებულებები დაემატა, რომლებიც 2016-2020 წლებში ჩატარებული მედიის მონიტორინგის ანგარიშებსა და ფოკუს-ჯგუფების შედეგებზე დაყრდნობით შეირჩა.

ყველაზე ნაკლებად ეთანხმებიან). მითი ნაკლები პოპულარობით სარგებლობს იმ რესპონდენტებს შორის, ვინც ლგბტ(ქ)ი თემის ერთ წარმომადგენელს მაინც იცნობს. აღნიშნული მითის გავრცელებულობაზე ყველაზე ძლიერი ეფექტი ტრადიციულ გენდერულ ნორმებს აღმოაჩნდა – დებულებაზე გაელენას ახდენს როგორც ოჯახური, ისე რადიკალური გენდერული ასიმეტრიისა და თანასწორობის ფაქტორები.

რესპონდენტებს გამოკვეთილი პოზიცია არც მეორე დებულებასთან მიმართებაში დაუფიქსირებიათ („**ჰომოსექსუალების ოჯახში აღზრდილი ბავშვი აუცილებლად ჰომოსექსუალი იქნება**“). გამოკითხულთა 14.9%-ს გაუჭირდა კითხვაზე პასუხის გაცემა. იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც აღნიშნულ მოსაზრებას არ იზიარებს (37%) მცირედით მეტია იმათზე, ვინც აღნიშნულ დებულებას სრულიად ან ნაწილობრივ ეთანხმება (32.3%). 15.8%-მა ნეიტრალური პოზიცია დააფიქსირა.

დიაგრამა #6

პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „**ჰომოსექსუალების ოჯახში აღზრდილი ბავშვი აუცილებლად ჰომოსექსუალი იქნება**“

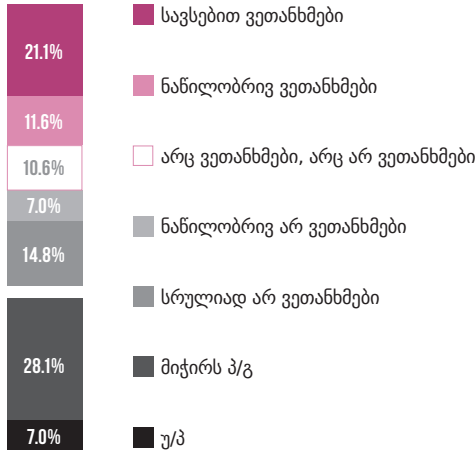
ამ დებულებას კაცი რესპონდენტები უფრო იზიარებენ, ვიდრე ქალები. ის რესპონდენტები, ვინც 18-24 წლის ასაკობრივ ჯგუფს მიეკუთვნებიან, ამ დებულებას, სხვა ასაკობრივ ჯგუფებთან შედარებით, ყველაზე ნაკლებად ეთანხმებიან; მითი ნაკლებადაა გავრცელებული იმ რესპონდენტებს შორის, ვინც ლგბტ(ქ)ი თემის ერთ წარმომადგენელს მაინც იცნობს.

ინფორმაციის წყაროებს ზომიერი ეფექტი აქვს ორივე დებულების პოპულარობაზე: ის რესპონდენტები, ვინც აღნიშნეს, რომ ლგბტ(ქ)ი საკითხებზე საერთოდ არ იღებენ ინფორმაციას არცერთი წყაროდან, ყველაზე მეტად არიან მიდრეკილები, არსებული მითები გაიზიარონ. სოციალური ქსელისგან განსხვავებით, ინტერნეტ მედიის გავლენა პირველი დებულების შემთხვევაში შეიძლება ზომიერად შეფასდეს, მაშინ როცა მეორე დებულებაზე – „ჰომოსექსუალების ოჯახში აღზრდილი ბავშვი აუცილებლად ჰომოსექსუალი იქნება“ – შებრუნებული სურათი გვაქვს. რაც შეეხება ტელევიზიას, მისი ეფექტი ორივე დებულებაზე გავლენის თვალსაზრისით უმნიშვნელოა.

დებულება, რომელიც ჰომოსექსუალობის „არაბუნებრიობას“ უკავშირდება – „**ჰომოსექსუალობა არ გვხვდება ცხოველებში და სხვა ცოცხალ არსებებში გარდა ადამიანისა**“ – კიდევ ერთი მითია, რომელიც ირიბად ეტიოლოგიას უკავშირდება და რომლის უარყოფაც სექსუალური ორიენტაციის ჩამოყალიბებაზე სოციალური ფაქტორების გავლენის თეორიას ეჭვქვეშ აყენებს. რესპონდენტთა მესამედზე მეტს გაუჭირდა ან უარი თქვა პასუხის გაცემაზე. გამოკითხულთა თითქმის მესამედი (32.7%) მხარს უჭერს ამ მოსაზრებას, 10.6%-ს ნეიტრალური პოზიცია აქვს, 21.7% კი მიიჩნევს, რომ აღნიშნული დებულება სიმართლეს არ შეესაბამება.

დიაგრამა #7

პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „ჰომოსექსუალობა არ გვხვდება ცხოველებში და სხვა ცოცხალ არსებებში, გარდა ადამიანისა“

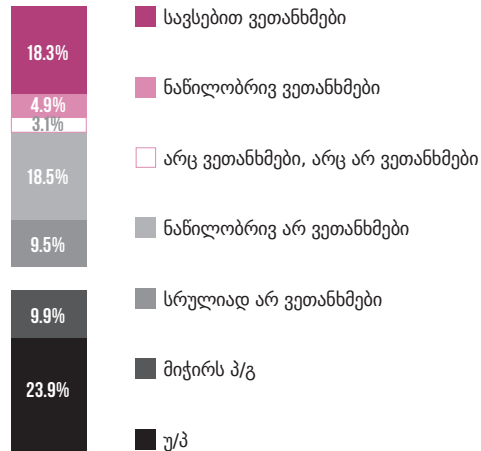
სხვა მითების მსგავსად, ქალები, ახალგაზრდები, უმაღლესი განათლების მქონე, ისევე როგორც დედაქალაქში მცხოვრები რესპონდენტები, ნაკლებად იზიარებენ ამ მითს, ვიდრე კაცები, ფორმალური განათლების უფრო დაბალი დონის მქონე რესპონდენტები, მაღალი ასაკობრივი ჯგუფის წარმომადგენლები და ის რესპონდენტები, ვინც ქალაქებსა (დედაქალაქის გარდა) და სოფლებში ცხოვრობს. ჯგუფის წევრთან კონტაქტი/ნაცნობობა/ ასევე ახდენს გავლენას მითის პოპულარობაზე – ისინი, ვინც ჯგუფის ერთ წარმომადგენელს მაინც იცნობენ, ამ მოსაზრებას უფრო იშვიათად იზიარებენ. მითი ნაკლები პოპულარობით სარგებლობს მათ შორისაც, ვინც ინფორმაციის წყაროებს შორის ინტერნეტ-მედია და სოციალური ქსელი დაასახელა, ასევე იმ რესპონდენტებს შორის, ვინც რომელიმე წყაროდან მაინც იღებს ინფორმაციას ლგბტ(ქ) საკითხებზე და ვინც არცერთი წყაროდან არ იღებს ინფორმაციას.

1973 წელს „ამერიკის ფსიქიატრთა ასოციაციამ“ ჰომოსექსუალობა ფსიქიკურ აშლილობათა სიიდან ამოიღო, რითაც აღიარა, რომ ჰომოსექსუალობა ადამიანის სექსუალობის გამოხატვის მისაღები ფორმაა.

1975 წელს ამ გადაწყვეტილებას „ამერიკის ფსიქოლოგთა ასოციაციაც“ შეუერთდა, 1990 წელს კი მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციამ (WHO) ეს გადაწყვეტილება დაავადებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციაში (მე-10-ე შესწორება) ასახა⁶⁹. მიუხედავად ამისა, მოსაზრებას, რომ „**ჰომოსექსუალობა დაავადებაა, რომელსაც უნდა უმკურნალო**“, გამოკითხულთა 28% საცებით ან მეტწილად იზიარებს. სრულიად ან ნაწილობრივ არ ეთანხმება მხოლოდ მე-სამედი – 33.8%. 15% არც ეთანხმება და არც ეწინააღმდეგება. თითქმის ყოველი მეხუთე კი ამბობს, რომ უჭირს ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა (23.2%).

დიაგრამა #8

პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „ჰომოსექსუალობა დაავადებაა, რომელიც შეიძლება განიკურნოს“

ქალები და ახალგაზრდები ნაკლებად იზიარებენ ამ მითს, ვიდრე კაცი რესპონდენტები და მაღალი ასაკობრივი ჯგუფის წარმომადგენლები. უმაღლესი განათლების მქონე, დედაქალაქში მცხოვრებ რესპონდენტებს შორის უფრო ნაკლებად პოპულარულია მითი, ვიდრე ქალაქებსა (დედაქალაქის გარდა) და სოფლებში მცხოვრებ რესპონდენტებს შორის. ჯგუფის წევრთან კონტაქტი/ნაცნობობა ასევე ახდენს გავლენას ჰომოსექსუალობის დაავადებად აღქმაზე – ისინი, ვინც

69 ხელმისაწვდომია ბმულზე (10 მარტი, 2022): <http://apps.who.int/classifications/apps/icd/icd10online/>

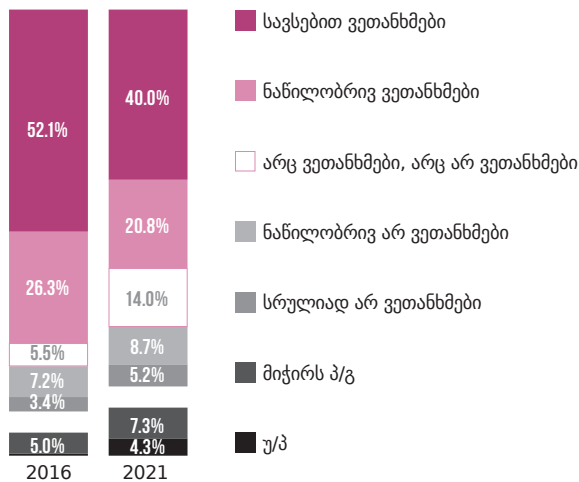
ჯგუფის ერთ წარმომადგენელს მაინც იცნობენ, ამ მოსაზრებას უფრო იშვიათად იზიარებენ. მითი ნაკლები პოპულარობით სარგებლობს მათ შორისაც, ვინც ინფორმაციის წყაროებს შორის ინტერნეტ-მედია და სოციალური ქსელი დაასახელა. მითის პოპულარობის თვალსაზრისით, სხვაობა ყველაზე თვალსაჩინოა იმ რესპონდენტებს შორის, ვინც რომელიმე წყაროდან მაინც იღებს ინფორმაციას ლგბტ(ქ)ი საკითხებზე და ვინც არცერთი წყაროდან არ იღებს ინფორმაციას.

ორი მითი, რომელიც ჰომოფობიური განწყობების უნივერსალიზაციასა და ლეგიტიმაციას ემსახურება, 2016 წელს ყველაზე გავრცელებულ მითებს წარმოადგენდა.

მითი ჰომოფობიის უნივერსალურობის შესახებ „ჰომოსექსუალობის მიმართ ყველგან და ყოველთვის ნეგატიური დამოკიდებულება აქვთ და ჰქონდათ“ ერთ-ერთ ყველაზე პოპულარულ მითად რჩება დღემდე. 60.8% სავსებით ან მეტწილად ეთანხმება ამ მოსაზრებას, 13.9% სრულიად ან ნაწილობრივ არ იზიარებს, 14% კი ნეიტრალურ პოზიციას გამოხატავს.

დიაგრამა #9

პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „ჰომოსექსუალობის მიმართ ყველგან და ყოველთვის ნეგატიური დამოკიდებულება იყო და არსებობს“

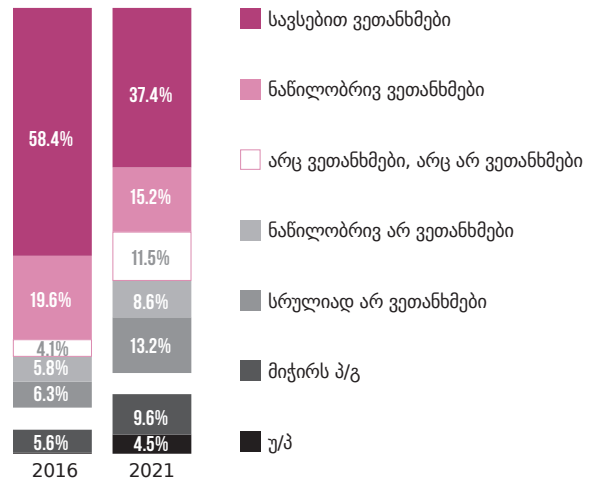
სხვა მითებისგან განსხვავებით, აღნიშნული დებულება თანაბრად პოპულარულია საზოგადოების

თითქმის ყველა ფენაში და განსხვავებები სქესის, განათლების, კონტაქტის/ნაცნობობის ჭრილში სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი არაა. სოციალურ-დემოგრაფიული ცვლადებიდან, განსხვავება დასახლების ტიპის მიხედვით შეინიშნება – მითი უფრო მეტი პოპულარობით სარგებლობს ქალაქებსა (დედაქალაქის გარდა) და სოფლის ტიპის დასახლებებში, ვიდრე დედაქალაქში. ასაკობრივ ჯგუფებს შორის, მითს ყველაზე იშვიათად პირველი ასაკობრივი ჯგუფის რესპონდენტები იზიარებენ. ის, ვინც ლგბტ(ქ)ი საკითხების შესახებ ინფორმაციას არ იღებს და არც ერთი წყაროთი არ სარგებლობს, უფრო მეტად იზიარებს ამ მოსაზრებას, ვიდრე ის, ვინც რაიმე წყაროდან მაინც იღებს ინფორმაციას.

მოსაზრება, რომ „ჰომოსექსუალთა რიცხვი მოიმატებს იმ შემთხვევაში, თუ საზოგადოება არ განაცხადებს ხმამაღლა, რომ ჰეტეროსექსუალობა ურთიერთობის ერთადერთი სწორი ფორმაა“, კიდევ ერთი პოპულარული მითია, რომელიც ხშირად ჰომოფობიური განწყობების გამოხატვის ლეგიტიმაციისთვის გამოიყენება. რესპონდენტთა ნახევარზე მეტი (53.6%) მეტწილად ან სავსებით ეთანხმება დებულებას, 21.8% არ იზიარებს, 11.5% კი არც ეთანხმება და არც არ ეთანხმება.

დიაგრამა #10

პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „ჰომოსექსუალთა რიცხვი მოიმატებს იმ შემთხვევაში, თუ საზოგადოება არ განაცხადებს ხმამაღლა, რომ ჰეტეროსექსუალობა ურთიერთობის ერთადერთი სწორი ფორმაა“, 2016 და 2021 წლებში

ეს მითი უფრო ნაკლებად პოპულარულია ქალ, ვიდრე კაც რესპონდენტებში. რაც უფრო მაღალ ასაკობრივ ჯგუფს მიეკუთვნება რესპონდენტი, ამ მითს მით უფრო მეტად იზიარებს. ცვლადის განხილვა განათლების ჭრილში აჩვენებს, რომ დებულებას ის რესპონდენტები უფრო მეტად იზიარებენ, ვისაც არასრული, სრული საშუალო ან პროფესიული განათლება აქვთ. სტუდენტები, არასრული უმაღლესი განათლებისა და უმაღლესი განათლების მქონე რესპონდენტები ნაკლებად ეთანხმებიან აღნიშნულ მითს. მითი სოფლის ტიპის დასახლებებში უფრო პოპულარულია, ვიდრე ურბანული ტიპის დასახლებებში. სტატისტიკურად სანდო განსხვავებაა ასევე იმ რესპონდენტების პასუხებს შორის, ვინც იცნობს/არ იცნობს ლგბტი ჯგუფის წარმომადგენელს – მითი ნაკლებადაა გავრცელებული იმ რესპონდენტებში, ვინც ლგბტი ჯგუფის ერთ წარმომადგენელს მაინც იცნობს. მითი უფრო პოპულარულია იმ რესპონდენტებს შორის, ვინც ინფორმაციის მისაღებად არცერთი წყაროთი არ სარგებლობს.

ერთი შეხედვით, ეტიოლოგია გავლენას ახდენს ამ დებულების პოპულარობაზე: მოსაზრებას ყველაზე მეტად ის რესპონდენტები იზიარებენ, ვინც მიიჩნევენ, რომ ჰომოსექსუალობა სოციალური ფაქტორების გავლენით ყალიბდება. მეორე მხრივ, პასუხები სხვადასხვა თეორიის მომხრეებს შორის ალოგიკურად არის გადანაწილებული (მაგ., იმ რესპონდენტების უმეტესობაც კი (54.6%), ვინც მიიჩნევს, რომ ჰომოსექსუალობა ბიოლოგიური ფაქტორებითაა განპირობებული, ამავდროულად იზიარებს დებულებას, რომ ჰომოსექსუალების რაოდენობა შეიძლება შემცირდეს ან გაიზარდოს საზოგადოებაში იმისდა მიხედვით, თუ რას აღიარებს ნორმად საზოგადოების უმრავლესობა. და, პირიქით, ისინი, ვინც მიიჩნევენ რომ ჰომოსექსუალობა ადამიანის არჩევანია, ამ მოსაზრებას ყველაზე ნაკლებად ეთანხმებიან (39.1%).

ეს დებულება აჩვენებს გეების/ლესბოსელების შესახებ გენდერულად ინვერსიული სტერეოტიპების ძლიერ კორელაციას დამოკიდებულებასთან გენდერულად არაკონფორმული ქალის/კაცის მიმართ, ლგბტი(ქ)ი თემის წევრების მიმართ წინარწმენებთან და ჯგუფთან დაკავშირებულ აღქმულ სიმბოლურ თუ რეალისტურ საფრთხეებთან⁷⁰. ამგვარი ურთიერთკავშირები შესაძლოა იმაზე მიანიშნებდეს, რომ, ერთი მხრივ, ლგბტი(ქ)ი ადამიანების რაოდენობა მათ ხილვადობასთან არის გაიგივებული და, მეორე მხრივ, აღნიშნული დებულება ლგბტი(ქ)ი თემის მიმართ ნეგატიური განწყობების მანიფესტაცია უფროა, ვიდრე სექსუალური ორიენტაციის შესახებ ცოდნის დეფიციტზე დაფუძნებული მითი.

მითი, რომ „საქართველო ვალდებულია დააკანონოს გეი-ქორწინება ევროკავშირში განუერთიანებისათვის“ ერთ-ერთი ყველაზე „ძველი“ ჰომოფობიური მითია, რომელიც ჰომოსექსუალობის საკითხის პოლიტიკური ინსტრუმენტალიზაციის პირველივე ეტაპზე გამოჩნდა და დიდი ხნის განმავლობაში ანტიდასავლური პროპაგანდის მნიშვნელოვანი და უცვლელი საკითხი იყო. ანტიდისკრიმინაციული კანონის მიღებისას მონინალმდეგეთა ერთ-ერთ მნიშვნელოვან კონტრარგუმენტს სწორედ გეი-ქორწინება წარმოადგენდა. მიუხედავად იმისა, რომ კანონი ამ საკითხს საერთოდ არ ეხებოდა, მონინალმდეგეთა მხრიდან ის ინტერპრეტირდებოდა როგორც „გეი-ქორწინების“ დაკანონების მცდელობა. ამის გამო, „ანტიდისკრიმინაციული კანონის მიღების პროცესში, არაერთმა პარლამენტარმა, რომელმაც მხარი დაუჭირა კანონის მიღებას, პარლამენტის ტრიბუნლიდან დააზუსტა საკუთარი ნეგატიური პოზიცია გეი-ქორწინებასთან მიმართებაში⁷¹, შემდეგ კი თავად ხელისუფლებამ გადანყვიტა „პრევენციის მიზნით“ კონსტიტუციაში სათანადო ცვლილებების შეტანა ოჯახის დეფინიციასთან

70 $r_s=601$, $p=.000$ და $r_s=518$, $p=.000$

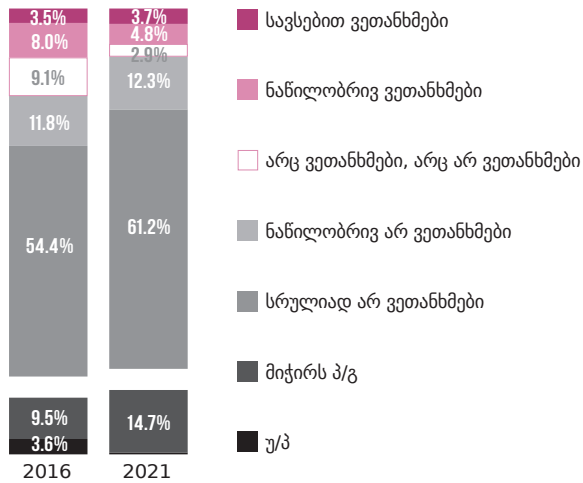
71 დისკრიმინაციიდან თანასწორობამდე: საზოგადოების ცოდნის, დამოკიდებულებისა და ინფორმირებულობის კვლევა ლგბტი ადამიანებისა და მათი უფლებბრივი თანასწორობის მიმართ. WISG. თბილისი. 2016. გვ.76.

დაკავშირებით⁷². საკითხით ხანგრძლივი მანიპულაციის მიუხედავად, როგორც 2016, ისე 2021 წელს აღნიშნული მითი ყველაზე ნაკლებ პოპულარულია. აღნიშნულ დებულებას არ იზიარებს რესპონდენტთა დიდი უმრავლესობა (66.2%), განსაკუთრებით მაღალია რადიკალურად განწყობილ რესპონდენტთა პროცენტული მაჩვენებელი („სრულიად არ ვეთანხმები“ – 54.4%). მცირეა იმ რესპონდენტთა წილი, რომლებიც ნაწილობრივ ან სრულიად იზიარებენ აღნიშნულ დებულებას (11.5%), 11.8% კი მითს არც ეთანხმება და არც არ ეთანხმება.

ევროკავშირთან მიმართებაში ცოდნისა და ინფორმირებულობის ასიმეტრიული ხასიათი ეთნიკურ ჭრილში აღნიშნულ მითთან მიმართებაზეც აისახება: ეთნიკური ქართველებისგან განსხვავებით, რომელთა ორი მესამედი (66.7%) სრულიად ან მეტწილად არ იზიარებს აღნიშნულ მითს, ეთნიკურად აზერბაიჯანელებსა და რესპონდენტებში, ვინც ეთნიკურ კუთვნილებად სომეხი მიუთითა, იმ რესპონდენტთა წილი, ვისაც მკაფიო პოზიცია არ აქვს საკითხთან მიმართებაში ან პასუხის გაცემა გაუჭირდა, თითქმის ნახევარს შეადგენს.

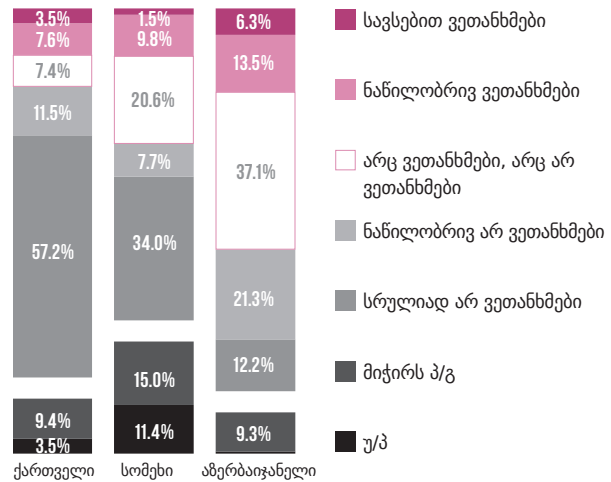
დიაგრამა #11

პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „ევროკავშირში განვერიანებისათვის საქართველო ვალდებულია დააკანონოს გვი-ქორწინება“, 2016 და 2021 წლებში

დიაგრამა #12

პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „ევროკავშირში განვერიანებისათვის საქართველო ვალდებულია დააკანონოს გვი-ქორწინება“, ეთნიკური მიკუთვნებულობის ჭრილში

72 „28 მარტს, მთავრობის სხდომაზე, პრემიერ-მინისტრი ირაკლი ლარიაშვილმა, ანტიდისკრიმინაციულ კანონპროექტზე საუბრისას ახალი საკონსტიტუციო ინიციატივა გააჟღერა: „გამოვდივარ ინიციატივით, რომ კონსტიტუციაში შევიტანო ჩანაწერი, რომ ოჯახი (პრემიერ-მინისტრი, სავარაუდოდ, ქორწინებას გულისხმობდა) არის ქალისა და მამაკაცის ერთობა. ასე მოიქცა ლატვია, შარშან კი ხორვატია ევროკავშირში შესვლის წინ“. პრემიერ-მინისტრმა იქვე განმარტა, რომ გადანყვეტილება ანტიდისკრიმინაციული კანონპროექტის „არასწორი ინტერპრეტაციის“ თავიდან აცილებას უკავშირდება: „მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს არსებული კანონმდებლობით ოჯახი ისედაც განიხილება, როგორც ქალისა და მამაკაცის ერთობა, რომ არ მოხდეს არასწორი ინტერპრტირება, ფიქრობ, სასურველია ამ საკონსტიტუციო ჩანაწერის არსებობა“. ხელმისაწვდომია ბმულზე (10 მარტი, 2022): <https://wisg.org/ka/news/detail/22>

თუკი 2016 წლის შედეგების მიხედვით აღნიშნული დებულება რესპონდენტის საგარეო ორიენტაციასთან კავშირში არ იყო, ამჯერად აღნიშნულ მითსა და რესპონდენტის დამოკიდებულებას შორის ევროკავშირთან ურთიერთობის ინტენსივობის შესახებ გარკვეული კორელაცია გამოჩნდა. 2021 წლის კვლევის შედეგების მიხედვით, იმ რესპონდენტებისთვის, ვინც ეთნიკურ კუთვნილებად ქართველი მიუთითა, მითის პოპულარობა უშუალოდ ევროკავშირთან ურთიერთობის მიმართ დამოკიდებულებასთან კავშირშია – ის რესპონდენტები, ვინც ევროკავშირთან უფრო მჭიდრო ურთიერთობის მომხრეა, უფრო ნაკლებად იზიარებენ ამ მითს, ვიდრე ისინი, ვინც ამბობენ, რომ საქართველოს ევროკავშირთან ურთიერთობა იგივენაირი ან უფრო დისტანცირებული უნდა იყოს. ეთნიკურად სომეხი რესპონდენტებისთვის მითის პოპულარობა კავშირშია როგორც ევროკავშირთან, ისე რუსეთთან სასურველი ურთიერთობის ფორმასთან, ეთნიკურად აზერბაიჯანელი რესპონდენტების შემთხვევაში კი მითის პოპულარობასა და საგარეო პოლიტიკურ ორიენტაციას შორის კავშირი საერთოდ არაა გამოკვეთილი⁷³.

აღქმული „რეალისტური საფრთხეები“

ლგბტ(ქ)ი თემის წევრთა შესახებ გავრცელებული მითებისა და სტერეოტიპების ნაწილი, რომელიც ფაქტორული ანალიზის დროს ორ ცალ-ცალკე ჯგუფად გამოიყო, გავაერთიანეთ აღქმული სიმბოლური და რეალური საფრთხეების სახელით და რეგრესიულ ანალიზში სწორედ ასეთი სახითაა ჩართული. თუმცა, კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილად მივიჩნევთ, ცალ-ცალკე განვიხილოთ ყველა მითი და სტერეოტიპი, რომელიც კითხვარში იყო გამოყენებული.

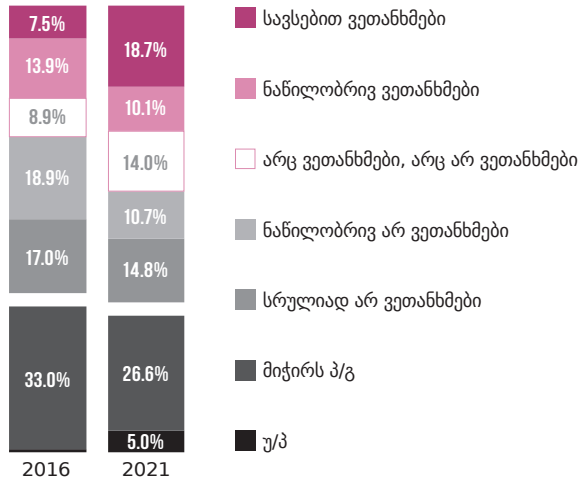
ქვემოთ ჩამოთვლილი დებულებებიდან, რომელიც პირობითად რესპონდენტის მიერ აღქმულ „რეალისტურ“ საფრთხეებს უკავშირდება, ორი ჩართული იყო 2016 წლის კვლევაშიც. მონაცემთა შედარება აჩვენებს, რომ ორივე დებულების მომხრეთა რაოდენობა არათუ შემცირდა, არამედ გაიზარდა კიდევაც ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში.

კვლევების მიხედვით რისკი, რომ ბავშვი ჰეტეროსექსუალი მამაკაცის მხრიდან სექსუალური ძალადობის მსხვერპლი გახდეს, ასჯერ უფრო მეტია, ვიდრე ის, რომ გეი მამაკაცი იყოს მოძალადე (ჯენინი და სხვ., 1994). პედოფილებს შორის, 60%-65% მამაკაცია, რომელსაც მცირეწლოვანი გოგონები იზიდავს, მიახლოებით 10%-ს – ბიჭები. 20-25%-ისთვის მცირეწლოვანი მსხვერპლის სქესი კი არა, ასაკია განსაზღვრელი და ორივე იზიდავს (კოენი და სხვ., 2002). მიუხედავად ამისა, მითი, რომ **„გეი კაცების უმეტესობა პედოფილია“**, საზოგადოებაში ჰომოსექსუალებისგან მომდინარე „საფრთხის“ გასაძლიერებლად აქტიურად გამოიყენება. აღნიშნული დებულება 2016 და 2021 წელსაც უარყოფითი შეფასების ველში მოხვდა, თუმცა, ორივე შემთხვევაში, ძალიან მაღალია იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც ამბობს, რომ პასუხის გაცემა უჭირს (2016 წელს ასეთი რესპონდენტების წილი 33 %-ს შეადგენდა, 2021 წელს – 26%-ს). 2016 წელს ამ დებულებას რესპონდენტთა მხოლოდ 21.4% იზიარებდა, 2021 წელს კი მათი წილი 28.8%-მდე გაიზარდა. და, პირიქით, იმ რესპონდენტთა სიხშირე, ვინც პედოფილიას სექსუალურ ორიენტაციას არ უკავშირებდა, 35.9%-იდან 25.5%-მდე შემცირდა.

73 ეთნიკურად ქართველებისთვის ჯგუფებს შორის სხვაობა ევროკავშირთან სასურველი ურთიერთობის ძრილში: $F(2,962)=7.352$, $p<.005$, $ES=.015$; ეთნიკურად სომეხი რესპონდენტებისთვის ევროკავშირთან სასურველი ურთიერთობის ძრილში $F(2,141)=10.632$, $p=.000$, $ES=.131$; რუსეთთან ურთიერთობის ძრილში – $F(2,146)=16.226$, $p=.000$, $ES=.181$;

დიაგრამა #13

პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „გიი კაცები უმეტესობა პედოფილია“, 2016 და 2021 წლებში

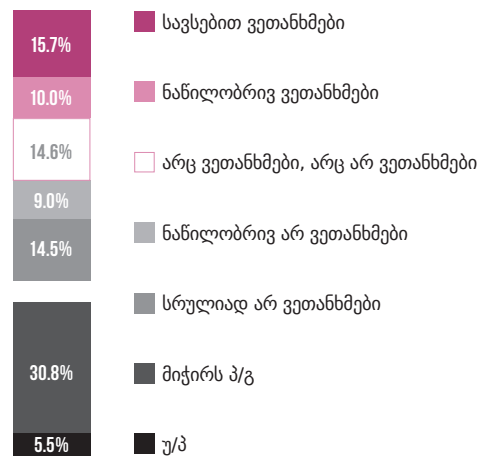
ისევე, როგორც სხვა მითების უმეტესობა, ამ დებულების პოპულარობაც განსხვავდება სქესის (ქალები ნაკლებად იზიარებენ), ასაკის (ოლონდ წრფივი კავშირი არ არის), დასახლების ტიპის (დედაქალაქში ნაკლებად პოპულარულია, ვიდრე სხვა ქალაქებსა და სოფლებში), კონტაქტის/ნაცნობობის (ის, ვინც ჯგუფის ერთ წარმომადგენელს მაინც იცნობს, ამ მოსაზრებას ნაკლებად იზიარებს), ჰომოსექსუალობის ეტიოლოგიის (ის, ვინც სოციალური ფაქტორების თეორიას იზიარებს, სხვა თეორიის მომხრეებთან შედარებით, ამ მოსაზრებას უფრო მეტად ეთანხმება. თუმცა, ყველაზე მეტად თეორია იმ რესპონდენტებს შორისაა პოპულარული, ვისაც კითხვაზე ჰომოსექსუალობის „მიზეზების“ შესახებ პასუხის გაცემა გაუჭირდა), ინფორმაციის წყაროების ჭრილში – განსხვავება ყველაზე გამოხატულია იმ რესპონდენტებს შორის, ვინც არცერთ საინფორმაციო წყაროს არ მიმართავს და ვინც ინფორმირებისთვის რომელიმეს მაინც მოიხმარს). ამ მითს ეთნიკურად აზერბაიჯანელი რესპონდენტები უფრო ნაკლებად იზიარებენ, ვიდრე ეთნიკურად სომხები და ქართველები.

სექსუალური ძალადობა და გაუპატიურება, ისევე როგორც ძალადობის სხვა ფორმები, უკავშირდება

არა სიამოვნებას, სექსუალურ ლტოლვას ან მიზიდულობას, არამედ აგრესიას და სხვა ინდივიდზე კონტროლის სურვილს, განურჩევლად ორიენტაციისა. დებულებას, რომ „**მხოლოდ ჰომოსექსუალი კაცები ძალადობენ სექსუალურად სხვა მამაკაცებზე**“ თითქმის იმდენივე რესპონდენტი იზიარებს (23.5%), რამდენიც უსაფუძვლოდ მიიჩნევს – (25.7%), 14.6% კი ამ დებულებას არც ეთანხმება და არც არ ეთანხმება.

დიაგრამა #14

პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „მხოლოდ ჰომოსექსუალი კაცები ძალადობენ სექსუალურად სხვა მამაკაცებზე“

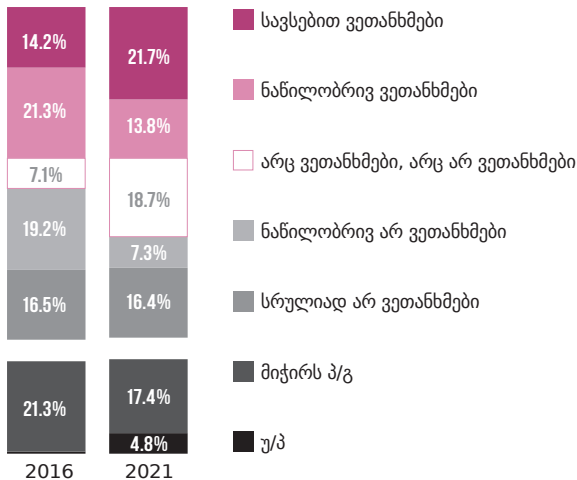
ეს მითი უფრო ნაკლებად პოპულარულია ქალ, ვიდრე კაც რესპონდენტებს შორის. ასაკის ზრდასთან ერთად, მითის პოპულარობა იზრდება. დედაქალაქში ნაკლებ პოპულარულია, ვიდრე სოფლებსა და სხვა ქალაქებში. მითის პოპულარობა განსხვავდება კონტაქტის/ნაცნობობის ჭრილშიც – ის, ვინც ჯგუფის ერთ წარმომადგენელს მაინც იცნობს, ამ მითს ნაკლებად იზიარებს, ვიდრე ის, ვინც არავის იცნობს. ვინც ლგბტ(ქ)ი თემის წევრებს, ორგანიზაციის წარმომადგენლებს, ომბუდსმენს, მეცნიერს/ექსპერტს მიიჩნევს სანდო წყაროდ, ამ დებულებას ნაკლებად ან სრულიად არ იზიარებს. მითი პოპულარულია მხოლოდ იმ რესპონდენტებს შორის, ვინც ლგბტ(ქ)ი საკითხებზე არცერთ წყაროს არ მიიჩნევს სანდოდ. ეტიოლოგიის ჭრილში, ამ დებულებას ისინი უფრო უჭერენ მხარს, ვინც ჰომოსექსუალობის „მიზეზად“ სოციალურ ფაქ-

ტორებს მიიჩნევენ. მათ შორის, ვინც ამ საკითხებზე ინფორმაციას ინტერნეტ მედიისა და სოციალური ქსელის მეშვეობით იღებს, მითი ნაკლებ პოპულარულია. ყველაზე გამოხატულია განსხვავება იმ რესპონდენტებს შორის, ვინც არცერთ საინფორმაციო წყაროს არ მიმართავს და ვინც ინფორმირებისთვის რომელიმეს მაინც მოიხმარს.

დადებითი შეფასების ველში მოხვდა მოსაზრება, რომ „აივ-ინფექცია/შიდსის ძირითადი გამავრცელებლები გეები არიან“ – რესპონდენტთა დიდი ნაწილი სავსებით ან მეტწილად ეთანხმება (35.5%). ამ მოსაზრებას 23.7% სრულიად ან ნაწილობრივ არ ეთანხმება, თითქმის მეხუთედმა (18.7%) მიუთითა, რომ არც ეთანხმება და არც ეთანხმება, ხოლო დაახლოებით ამდენივეს პასუხის გაცემა გაუჭირდა (17.4%).

დიაგრამა #15

პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „აივ-ინფექცია/შიდსის ძირითადი გამავრცელებლები გეები არიან“, 2016 და 2021 წლებში

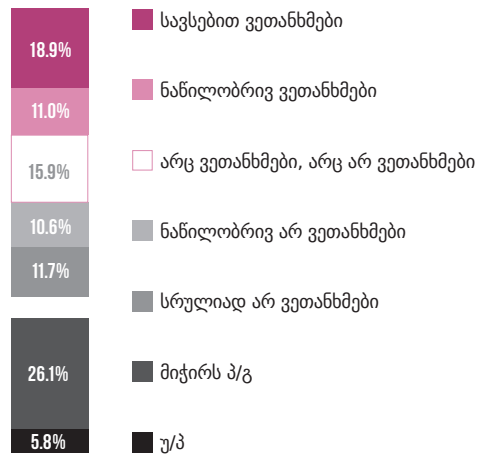
რაც უფრო ახალგაზრდაა რესპონდენტი, მით ნაკლებად ეთანხმება ამ მოსაზრებას. სხვა მითებისგან განსხვავებით, ამ დებულებას უფრო მეტი მხარდამჭერი ჰყავს დედაქალაქში, ვიდრე სოფლებსა და სხვა ქალაქებში. ეთნიკურად აზერბაიჯანელ რესპონდენტებში უფრო მეტად იზიარებენ ამ მითს, ვიდრე ეთნიკურად ქართველი და სომეხი რესპონ-

დენტები ან ისინი, ვინც ეთნიკურ კუთვნილებად „სხვა“ მიუთითა.

დისკრიმინაციის, ძალადობისა და მარგინალიზაციის გამოცდილება, ოჯახის წევრების მხრიდან მხარდაჭერის ნაკლებობა და უსახლკარობის საფრთხე ლგბტ(ქ) ახალგაზრდებს ხშირად აიძულებთ კომერციულ სექს-სამუშაოში ჩაერთონ. გამოცდილება აჩვენებს, რომ ტრანს ქალების შემთხვევაში რისკები განსაკუთრებით მაღალია. თუმცა, ეს არ ნიშნავს, რომ ყველა მათგანი აპრობორი სექს-სამუშაოშია ჩართული. ამ შემთხვევაში ნეგატიური ატრიბუცია ქცევას უკავშირდება, რომელიც სოციალურ და/ან სექსუალურ დევიაცად არის აღიარებული და ჯგუფისაგან მომავალ „საფრთხეს“ ზრდის. მოსაზრებას, რომ „გეი კაცების უმეტესობა სექს-მუშაკია“, სავსებით ან მეტწილად იზიარებს რესპონდენტთა თითქმის მესამედი (29.9%). 15.9% არც ეთანხმება და არც არ ეთანხმება, 22.3% კი სრულიად ან მეტწილად არ იზიარებს ამ დებულებას.

დიაგრამა #16

პასუხების განაწილების სიხშირე დებულებაზე „გეი კაცების უმეტესობა სექს-მუშაკია“

დებულებას ტრანს ქალების სექს-სამუშაოში ჩართულობის შესახებ უფრო მეტი რესპონდენტი იზიარებს, ვიდრე გეი კაცების შემთხვევაში. მოსაზრებას „ტრანს ქალების უმეტესობა სექს-მუშაკია“ სავსებით ან მეტწილად იზიარებს რესპონდენტთა

რესპონდენტთა პასუხების განსხვავდება სქესის, ასაკის და ინტერნეტ-მედიის მოხმარების ჭრილში (ქალები, პირველი ასაკობრივი ჯგუფის წევრები, საშუალოზე მაღალი განათლების მქონე რესპონდენტები და ისინი, ვინც ინტერნეტ-მედიით სარგებლობენ, ნაკლებად იზიარებენ ამ მითს), თუმცა, ეფექტის თვალსაზრისით, ეს განსხვავებები მცირეა. აღქმული სიმბოლური საფრთხეები უფრო ისეთ პიროვნულ მახასიათებელს უკავშირდება, როგორცაა მემარჯვენე ფრთის ავტორიტარიზმი.

აღქმული სიმბოლური საფრთხეები ასევე კორელაციამა რელიგიურობის ინდექსთან (თუმცა, ეფექტი მემარჯვენე ფრთის ავტორიტარიზმისგან განსხვავებით, ზომიერია): რაც უფრო დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს რესპონდენტი რელიგიას მის ცხოვრებაში, ხშირად იღებს მონაწილეობას რელიგიურ რიტუალებში და რაც უფრო ხშირად უთმობს დროს რელიგიურ პრაქტიკებს, როგორცაა ლოცვა ან მედიტაცია, მით მეტად არის მიდრეკილი, ჯგუფთან დაკავშირებული აღქმული სიმბოლური საფრთხეები გაიზაროს⁷⁴. მითების პოპულარობა ეთნიკური მიკუთვნებულობის ჭრილშიც განსხვავდება. დებულებები, რომელიც აღქმულ სიმბოლურ საფრთხეებს უკავშირდება, ეთნიკურად ქართველებში უფრო პოპულარულია, ვიდრე ვიდრე ეთნიკურ უმცირესობებს შორის. აღქმული სიმბოლური საფრთხეების მიმართ უფრო დაბალი მგრძობელობა ეთნიკურ უმცირესობებში შესაძლოა ნაციონალური დისკურსის სპეციფიკასაც უკავშირდებოდეს: დებულებების შინაარსი ნაციონალური იდენტობისთვის საფრთხის შექმნას იდეას მჭიდროდ

უკავშირდება. ამ მითების ადრესატებადაც პირველ რიგში ეთნიკურად ქართველი, მართლმადიდებელი მოქალაქეები მოიაზრებიან. ცხადია, „ქართველობას გვართმევინ“ ნარატივი ნაკლებ საფრთხედ აღიქმება ეთნიკური უმცირესობებისთვის.

დებულებას „ღვთის ადამიანები პრივილეგიებისთვის იბრძვიან და არა თანასწორი უფლებებისთვის“ ყველაზე ნაკლებად ეთნიკურად აზერბაიჯანელი რესპონდენტები იზიარებენ, ყველაზე მეტად – ეთნიკურად სომხები. მომდევნო ხუთი დებულება („ღვთის ადამიანები ებრძვიან მართლმადიდებლურ ეკლესიას“, „ღვთის ადამიანები ეწინააღმდეგებიან ჩვენს კულტურას“ „ღვთის ადამიანები ძირს უთხრიან ჩვენს ტრადიციულ ფასეულობებს“, „ღვთის ადამიანების შეხედულებები მორალსა და რელიგიაზე სრულიად განსხვავდება ჰეტეროსექსუალი ადამიანების შეხედულებებისგან“ და „ღვთის ადამიანებს სურთ მორალურად გახრწან ჩვენი ახალგაზრდობა“) ეთნიკურად ქართველ და სომეხ რესპონდენტებს შორის უფრო მეტი პოპულარობით სარგებლობს, ვიდრე ეთნიკურად აზერბაიჯანელებში.

ღვთის (ქ)ი თემის წევრთა აგრესიულობა კიდევ ერთი სტერეოტიპია, რომელსაც ჰომოფობიური პრაქტიკების გასამართლებლად ხშირად იყენებენ – ასეთ შემთხვევაში, საზოგადოების მიერ გამოვლენილი ჰომოფობია ითარგმნება როგორც ჯგუფის მიმართ „საპასუხო აგრესია“. ყველა დებულება უარყოფითი შეფასების ველში მოხვდა, თუმცა, ამ კითხვებზე, ყველაზე მეტმა რესპონდენტმა მიუთითა „მიჭირს პასუხის გაცემა“. ამის გამო, აღნიშნული სტერეოტიპები მომდევნო ანალიზში აღარ გამოგვიყენებია.

ცხრილი #16

აგრესიულობის სტერეოტიპების შესახებ დებულებათა საშუალოების მნიშვნელობები

დებულება	N	M	Std.
გვი კაცები ურთიერთობაში აგრესიული ხასიათით და ქცევით გამოირჩევიან	1014	2.71	1.379
ლესბოსელები ურთიერთობაში აგრესიული ხასიათით და ქცევით გამოირჩევიან	1014	2.79	1.410
ტრანსი ადამიანები ურთიერთობაში აგრესიული ქცევით გამოირჩევიან	1012	2.92	1.418

74 მუსლიმი და მართლმადიდებელი რესპონდენტებისთვის, ინდექსის ეფექტი განსხვავებულია არა მხოლოდ ისეთ დებულებაზე, რომელიც უშუალოდ მართლმადიდებლობას მიემართება, არამედ სხვა აღქმულ სიმბოლურ საფრთხეებთან დაკავშირებულ მითებზეც. ამგვარი „გაბნეული“ ეფექტის მიზეზი ეთნიკურობასა და რელიგიურობას შორის კავშირის სპეციფიკა უნდა იყოს, თუმცა, აღნიშნული კვლევის ფარგლებში არსებული მონაცემები ამგვარი ჩაღრმავებული ანალიზის საშუალებას არ იძლევა.

სამივე მოსაზრება უარყოფითი შეფასების ველში მოხვდა და პასუხები სამივე შეკითხვაზე თითქმის თანაბარი პროპორციით გადანაწილდა.

დასახლების ტიპის ჭრილში, განსხვავება მხოლოდ ტრანსგენდერ ადამიანებთან დაკავშირებით ჩნდება – დედაქალაქში უფრო ბევრი იზიარებს დებულებას, რომ ტრანსგენდერი ადამიანები ურთიერთობაში აგრესიული ქცევით გამოირჩევიან, ვიდრე სხვა ქალაქებსა და სოფლებში. ასაკობრივ ჭრილში განსხვავებები არ ატარებს წრფივ ხასიათს (ვერ ვიტყვი, რომ რაც უფრო ახალგაზრდაა, მით ნაკლებად იზიარებს სტერეოტიპებს). რაც უფრო მეტ ღირებულებას ანიჭებს რელიგიურობას რესპონდენტი ყოველდღიურ ცხოვრებაში და ხშირად მიმართავს რელიგიურ პრაქტიკებს, მით მეტად უჭერს მხარს აგრესიულობასთან დაკავშირებულ სტერეოტიპს. ისინი, ვინც ჯგუფის ერთ წარმომადგენელს მაინც იცნობენ, ამ მოსაზრებას ნაკლებად იზიარებენ, ვიდრე ისინი, ვინც არავის იცნობს. ისინი, ვინც ინფორმაციას ინტერნეტ-მედიის და სოციალური ქსელების საშუალებით იღებენ, ამ სტერეოტიპებს ნაკლებად იზიარებენ. ყველაზე მეტად განსხვავდება მათი პასუხები, ვინც არცერთი წყაროდან არ იღებს ინფორმაციას და ვინც რომელიმე წყაროთი მაინც სარგებლობს.

გენდერული სტერეოტიპები

გენდერული გამოხატვა და სექსუალური ორიენტაცია ადამიანის სექსუალობის სხვადასხვა ასპექტებია, რომელიც დაკავშირებულია ერთმანეთთან, მაგრამ ურთიერთგანმსაზღვრელი არ არის. მიუხედავად ამისა, საზოგადოების წარმოდგენებში ჰომოსექსუალური ორიენტაცია გენდერულ არაკონფორმულობას მჭიდროდ უკავშირდება. გეებსა და ლესბოსელებს ხშირად მიენერებათ სხვა გენდერისათვის დამახასიათებელ ფემინური ან მასკულინური ქცევები. ამგვარი მოლოდინების თანახმად, ჰომოსექსუალი არღვევს არა მხოლოდ სექსუალურ, არამედ „ტრადიციულ“ გენდერულ ნორმებსაც. ცალკეული კვლევები აჩვენებს, რომ ამგვარი სტერეოტიპიზაცია აძლიერებს წინარწმენებს და ზრდის ლესბოსელებისა და გეების მიმართ ძალადობის რისკებს.

პოზიტიური შეფასების ველში მოხვდა სტერეოტიპები გეებისა და ლესბოსელების შესახებ, რომელთა მიხედვითაც მათ გენდერულად არაკონფორმული გამოხატვა მიენერებათ. ინვერსიული სტერეოტიპები („ყველა კაცი რომელსაც „ქალური“ მანერები აქვს გვია“ და „ყველა ქალი რომელსაც „კაცური“ მანერები აქვს, ლესბოსელია“) რესპონდენტებს შორის საკმაოდ გავრცელებული აღმოჩნდა⁷⁵.

ცხრილი #17

გენდერული სტერეოტიპების შესახებ დებულებათა საშუალოების მნიშვნელობები

დებულება	N	M	Std
გვი კაცების უმეტესობა გამოიყურება და იქცევა როგორც ქალი	1341	3.48	1.516
ლესბოსელების უმეტესობა გამოიყურება და იქცევა როგორც „კაცი“	1301	3.07	1.544
ყველა კაცი, რომელსაც „ქალური“ მანერები აქვს გვია	1364	2.52	1.501
ყველა ქალი, რომელსაც „კაცური“ მანერები აქვს, ლესბოსელია	1344	2.39	1.463

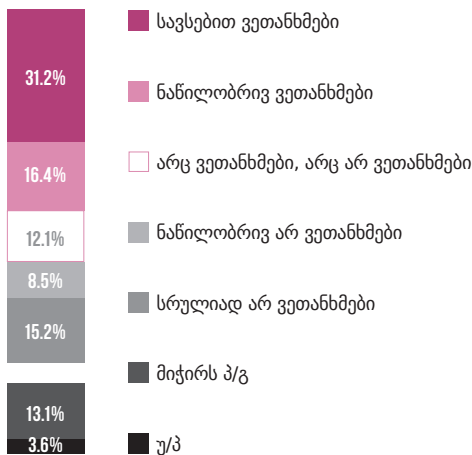
75 იმ რესპონდენტთა წილი ვისაც ლესბოსელებისა და გეების შესახებ არსებულ გენდერულ სტერეოტიპებთან დაკავშირებულ შეკითხვებზე პასუხის გაცემა გაუჭირდა ან პასუხზე უარი თქვა, 15%-დან 19%-მდე მერყობს. არგამოპასუხების მაჩვენებელი მჭიდრო კავშირშია ასაკთან. კითხვაზე პასუხის გაცემა ძირითადად 55+ ასაკის მონაწილეებს უჭირდათ.

გამოკითხულთა თითქმის ნახევარზე მეტი (47.6%) სრულად ან ნაწილობრივ იზიარებს გენდერულ სტერეოტიპს გეების შესახებ – „**გეი კაცების უმეტესობა გამოიყურება და იქცევა როგორც ქალი**“. თითქმის ორჯერ ნაკლებია იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც მოსაზრებას გეების ფემინურობის შესახებ არ ეთანხმება (23.7%), 12.1%-მა ნეიტრალური პოზიცია არჩია.

დიაგრამა #18

პასუხების სიხშირული განაწილება დებულებაზე „**გეი კაცების უმეტესობა გამოიყურება და იქცევა როგორც ქალი**“.

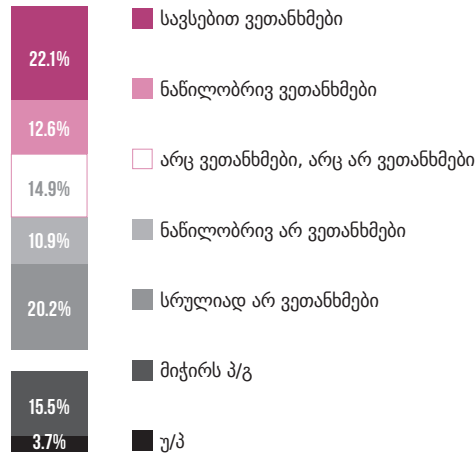

აღნიშნულ სტერეოტიპი კაც რესპონდენტებში უფრო პოპულარულია, ვიდრე ქალებს შორის. პასუხები განსხვავდება ასაკობრივი ჯგუფის, დასახლების ტიპის, განათლების, კონტაქტის/ნაცნობობის ქრილში.

გეებისგან განსხვავებით, ლესბოსელების მასკულიზირებული გარეგნობისა და მანერების შესახებ სტერეოტიპთან მიმართებაში („**ლესბოსელების უმეტესობა გამოიყურება და იქცევა როგორც „კაცი“**“) რესპონდენტთა მოსაზრებები ნაკლებად რადიკალიზებულია და თითქმის თანაბრად გაიყო – 34.7% ნაწილობრივ ან სრულიად იზიარებს სტერეოტიპს, 31.1% სავსებით ან ნაწილობრივ არ ეთანხმება ამ მოსაზრებას, 14.9%-მა კი ნეიტრალური პოზიცია არჩია. გამოკითხულთაგან თითქმის ყოველ მეხუთეს გაუჭირდა კითხვაზე პასუხის გაცემა (19.2%).

დიაგრამა #19

პასუხების სიხშირული განაწილება დებულებაზე ლესბოსელების უმეტესობა გამოიყურება და იქცევა როგორც „კაცი“

გეების „ფემინურობასთან“ დაკავშირებული სტერეოტიპისგან განსხვავებით, წარმოდგენა ლესბოსელების „მასკულიზირებულთან“ დაკავშირებით თანაბრად არის გავრცელებული როგორც ქალ, ისე კაც რესპონდენტებში. პასუხები სხვა სოციო-დემოგრაფიული ცვლადების – ასაკობრივი ჯგუფის, განათლებისა და კონტაქტის/ნაცნობობის ქრილში განსხვავდება.

ინვერსიული სტერეოტიპები – „ყველა კაცი, რომელსაც „ქალური“ მანერები აქვს, გეია“ და „ყველა ქალი, რომელსაც „კაცური“ მანერები აქვს, ლესბოსელია“ – ნაკლებ გავრცელებული აღმოჩნდა: გამოკითხულთა თითქმის ნახევარი არ ეთანხმება მოსაზრებას, რომ „**ყველა კაცი, რომელსაც „ქალური“ მანერები აქვს, გეია**“ (47.2%), თითქმის ორჯერ ნაკლებია რესპონდენტების წილი (24.9%) ვინც სრულიად ან ნაწილობრივ ეთანხმება ამ მოსაზრებას. 12.6% ნეიტრალურ პოზიციას არჩევს.

აღნიშნული სტერეოტიპი, ისევე როგორც წარმოდგენა „გეების ფემინურობის“ შესახებ, უფრო გავრცელებულია კაც, ვიდრე ქალ რესპონდენტებში. პასუხები განსხვავდება ასევე ფორმალური განათლების დონის, საინფორმაციო წყაროებისა და ასაკობრივი ჯგუფის ქრილშიც – ეს სტერეოტიპი 18-24 წლის ახალგაზრდებში უფრო ნაკლებადაა გავრცელებული, ვიდრე მაღალ ასაკობრივ ჯგუფებში.

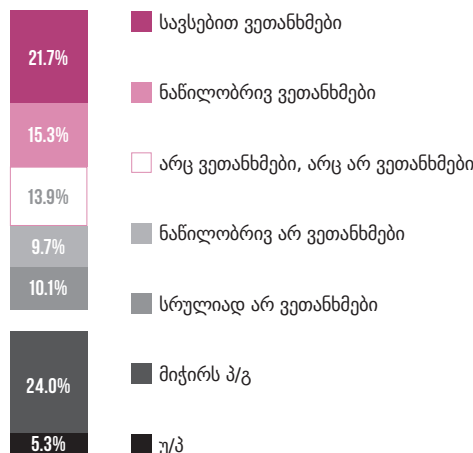
მოსაზრებაზე, რომ „ყველა ქალი რომელსაც „კაცური“ მანერები აქვს, ლესბოსელია“ რესპონდენტების უფრო ჩამოყალიბებული პოზიცია აქვთ: 49.6% სავსებით ან ნაწილობრივ არ ეთანხმება ამ მოსაზრებას, 12.4%-მა ნეიტრალური პოზიცია დააფიქსირა, სტერეოტიპს კი ნაწილობრივ ან სრულიად 21.4% დაეთანხმა.

პასუხები განსხვავდება სქესის, ფორმალური განათლების დონის, ასაკის, ჰომოსექსუალობის ეტიოლოგიის თეორიების, ინფორმაციის წყაროების ჭრილში: ქალები, 18-24 წლის ახალგაზრდები, უმაღლესი განათლების მქონე რესპონდენტები და ისინი, ვინც მიიჩნევენ, რომ ჰომოსექსუალობა ადამიანის არჩევანია, ამ მოსაზრებას უფრო ნაკლებად იზიარებენ. ტრადიციულად, სტერეოტიპი ნაკლებად პოპულარულია იმ რესპონდენტებს შორის, ვინც ინფორმაციის ძირითად წყაროდ სოციალური ქსელებს ასახელებს და ინფორმაციას რომელიმე წყაროდან მაინც იღებს.

დებულებას, რომ ყველა ტრანს ადამიანს სქესის ქირურგიული გზით შეცვლა სურს, არ იზიარებს რესპონდენტთა თითქმის მეხუთედი (19.8%), 37% სავსებით ან მეტ-წილად ეთანხმება დებულებას, 13.9% კი არც ეთანხმება და არც არ ეთანხმება. სხვა მითებისა და სტერეოტიპებისგან განსხვავებით, ამ მოსაზრებას ის რესპონდენტები უფრო იზიარებენ, ვინც ინფორმაციის ერთ რომელიმე წყაროს მაინც ასახელებს.

დიაგრამა #20

პასუხების სიხშირული განაწილება დებულებაზე „ყველა ტრანს ადამიანს სურს ქირურგიულად „შეიცვალოს“ სქესი“

5.4. კონტაქტი/ნაცნობობა ლგბტ(ქ)ი თემის წევრთან

- ყოველი მეათე რესპონდენტი (11.8%) ამბობს, რომ ლგბტ(ქ)ი თემის ერთ წევრს მაინც იცნობს;
- 2016 წელთან შედარებით, ჯგუფის ხილვადობის საერთო მაჩვენებელი საგრძნობლად არ შეცვლილა (იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც ამბობს, რომ იცნობს ლგბტ(ქ)ი თემის ერთ წევრს მაინც, არათუ არ გაზრდილა, არამედ მცირედით შემცირდა კიდეც), თუმცა, მრავალფეროვნების ტენდენცია შეინიშნება – ჯგუფის ნაცნობი წევრის სექსუალური იდენტობის მითითებისას რესპონდენტები უფრო მეტი სიხშირით ასახელებენ ლესბოსელებს, ბისექსუალ ქალებსა და ტრანს ადამიანებს;
- ლგბტ(ქ)ი თემის წევრებს შორის, გეები ყველაზე ხილვად ჯგუფად რჩება – იმ რესპონდენტების ნახევარზე მეტი, ვინც ლგბტ(ქ)ი თემის ერთ წევრს მაინც იცნობს (56.3%), ჯგუფის ნაცნობი წევრის იდენტობად გეის ასახელებს;
- კონტაქტის/ნაცნობობის ჭრილში, ინფორმაციის წყაროების ანალიზმა აჩვენა, რომ 2016 წელთან შედარებით, ნებაყოფლობით ქამინგაუთს, როგორც ლგბტ(ქ)ი თემის ნაცნობი წევრის სექსუალური/გენდერული იდენტობის შესახებ ინფორმაციის წყაროს, ერთნახევარჯერ უფრო ხშირად ასახელებენ;
- ახალგაზრდები უფრო ხშირად პასუხობდნენ, რომ იცნობენ ლგბტ(ქ)ი თემის ერთ წევრს მაინც. რაც უფრო მაღალ ასაკობრივ ჯგუფს მიეკუთვნება რესპონდენტი, მით უფრო მცირდება მათ შორის ისეთი რესპონდენტების წილი, ვინც ამბობს, რომ ჯგუფის წევრს იცნობს;
- ლგბტ(ქ)ი თემის ხილვადობა უფრო მაღალია თბილისში, ვიდრე სხვა ქალაქებსა და სოფლებში (თბილისში მცხოვრებ რესპონდენტთა 23.8% ამბობს, რომ ლგბტ(ქ)ი თემის ერთ წევრს მაინც იცნობს, მაშინ როცა სხვა ქალაქებსა და სოფლად მცხოვრებ რესპონდენტებში ასეთი რესპონდენტების წილი, შესაბამისად, 11.3% და 5.1%-ია);
- კონტაქტის/ნაცნობობის მახასიათებლებიდან, ინფორმაციის წყარო (ვისგან შეიტყო რესპონ-

დენტმა ნაცნობი პირის იდენტობის შესახებ) და დისტანცია (როგორ ახასიათებს ურთიერთობას ნაცნობ პირთან – მეგობარი, ოჯახის წევრი, მეზობელი და სხვ.), გავლენას ახდენს დამოკიდებულებაზე ლგბტ(ქ)ი თემის წევრთა და მათი უფლებრივი თანასწორობის მიმართ⁷⁶;

- 2016 წელთან შედარებით, მთლიანობაში ჯგუფისგან ნაკლებად დისტანცირების ტენდენცია შეინიშნება. 2016 წელს ნათესავი მხოლოდ ექვსმა რესპონდენტმა დაასახელა. არავის დაუსახელებია ოჯახის წევრი. მეგობრის სტატუსი მხოლოდ რესპონდენტთა 5%-მა მიუთითა, 11.4% – მეზობელი, 76.1%-მა კი სტატუსად უბრალოდ ნაცნობი მონიშნა. 2021 წელს კი 58.1% შემთხვევაში, რესპონდენტებმა მათთან კონტაქტში მყოფ ლგბტ(ქ)ი თემის წარმომადგენელს ზოგადად, ნაცნობის სტატუსი მიანიჭეს; 22% შემთხვევაში – მეგობრის, 9.1% შემთხვევაში – მეზობლის და ა.შ.

კითხვაზე: „იცნობთ თუ არა ლგბტ(ქ)ი თემის წარმომადგენელს?“ რესპონდენტთა დიდმა უმრავლესობამ (84.3%) უარყოფითად უპასუხა, 1.5%-ს პასუხის გაცემა გაუჭირდა, 2.5%-მა კი პასუხის გაცემაზე უარი თქვა. ლგბტ(ქ)ი თემის წარმომადგენლებთან პირადი ნაცნობობა გამოკითხულთა მხოლოდ 11.8%-მა დაადასტურა.

ცხრილი #18

პასუხების სიხშირული განაწილება ლგბტ(ქ)ი თემის წევრის ნაცნობობის შესახებ, 2016 და 2021 წლებში

კონტაქტი/ნაცნობობა	%	
	2016	2021
დიახ	15.3	11.8
არა	83.8	84.3
უარი პასუხზე	0.4	2.5
მიჭირს პასუხის გაცემა	0.7	1.5

ლგბტ(ქ)ი თემის წარმომადგენელთან ნაცნობობის უარყოფის ასეთი მაღალი მაჩვენებელი, ფაქტობრივ ვითარებასთან ერთად, შესაძლოა, დამოკიდებულების გამომხატველიც იყოს⁷⁷. ამასთან, აღსანიშნავია, რომ 2016 წლის კვლევის შედეგებთან შედარებით, კონტაქტის/ნაცნობობის მაჩვენებელი მცირე, მაგრამ მაინც კლების ტენდენციას ავლენს: 2016 წლის კვლევის შედეგების თანახმად „კვლევის ფარგლებში გამოკითხულთა 15.2% აღნიშნავს, რომ იცნობს ადამიანს, რომელიც ლგბტ(ქ)ი თემის წევრია. ეს მცირე განსხვავება, შესაძლოა, სიტუაციური ფაქტორებითაც იყოს გაპირობებული (კვლევის პერიოდში ლგბტ(ქ)ი ჯგუფთან დაკავშირებული საკითხები მწვავე პოლიტიკური დაპირისპირების კონტექსტში იყო მოქცეული), მაგრამ, იმ დასკვნის სასარგებლოდ მეტყველებს, რომ, უკეთეს შემთხვევაში, მდგომარეობა უცვლელია და პოზიტიური მიმართულებით არ განვითარებულა.

ეთნიკურად ქართველი და აზერბაიჯანელი რესპონდენტები უფრო ხშირად პასუხობენ, რომ იცნობენ ჯგუფის ერთ წარმომადგენელს მაინც, ვიდრე კვლევაში მონაწილე ეთნიკურად სომეხი რესპონდენტები (ქართველი – 12.8%, სომეხი – 0.5%, აზერბაიჯანელი – 10.4%).

თბილისში მცხოვრები რესპონდენტები უფრო ხშირად პასუხობენ დადებითად შეკითხვას, ვიდრე ისინი, ვინც სოფლად ან სხვა ქალაქში ცხოვრობს. დედაქალაქში მცხოვრები რესპონდენტებიდან თითქმის ყოველი მეხუთე (22.6%) ამბობს, რომ ჯგუფის ერთ წევრს მაინც იცნობს. მათ შორის, ვინც საცხოვრებელ ადგილად ქალაქი მიუთითა, ასეთი რესპონდენტების წილი 10.9%-ია, სოფლად მაცხოვრებელ რესპონდენტთაგან კი მხოლოდ 4.9% პასუხობს, რომ ლგბტ(ქ)ი თემის წევრს იცნობს⁷⁸ (იხ. დიაგრამა 21).

76 ნაცნობობა/კონტაქტის სხვა მახასიათებლების – ნაცნობი ჯგუფის წევრთა რაოდენობის, სექსუალური იდენტობისა და ურთიერთობის სიხშირის გავლენა ჰომო/ბი/ტრანსფობიაზე გამოკვეთილი არაა. თუმცა, აღნიშნულ სურათზე შესაძლოა გავლენას ახდენდეს როგორც ერთიანი ინდექსის დათვლის წესი, ისე მონაცემების სიმცირე.

77 გარდა იმისა, რომ პასუხის გაცემას უფრო მეტმა რესპონდენტმა აარიდა თავი, აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ის რესპონდენტები, ვინც პასუხის გაცემაზე უარს ამბობენ (N=40), განწყობების თვალსაზრისით, უფრო მეტ ტოლერანტობას ამჟღავნებენ ლგბტ(ქ)ი ადამიანების მიმართ, ვიდრე ისინი, ვინც მიუთითა, რომ ლგბტ(ქ)ი ჯგუფის წარმომადგენლებს არ იცნობს.

78 2016 წლის შედეგების მიხედვით, დასახლების ტიპის ჩრილში განსხვავება სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი არ იყო.

ლგბტ(ქ)ი თემის შიდა მიგრაციაზე დაკვირვება აჩვენებს, რომ ლგბტ(ქ)ი თემის ახალგაზრდა წევრები ხშირად ცდილობენ, საცხოვრებლად ისეთი ადგილი შეარჩიონ, რომელიც, ერთი მხრივ, საშუალებას მისცემთ ოჯახის წევრების, ნათესავებისა და ნაცნობებისგან შორს იყვნენ, რათა მათ „კონტროლს“ თავი აარიდონ და, მეორე მხრივ, დიდ ქალაქებში, სადაც მეტი მრავალფეროვნებაა და თვითგამოხატვაზე წნეხი უფრო ნაკლებია. სოფლად მაცხოვრებელი ახალგაზრდები ცდილობენ ქალაქში გადავიდნენ საცხოვრებლად. ისინი ერთი ქალაქიდან მეორეში გადადიან და ა.შ. შესაბამისად, თბილისსა და სხვა ქალაქებში უფრო მეტია შანსი, რესპონდენტი იცნობდეს ადამიანს, რომელიც საკუთარ სექსუალურ იდენტობას არ მალავს.⁷⁹

რაც უფრო დაბალ ასაკობრივ ჯგუფს მიეკუთვნება რესპონდენტი, მით უფრო მეტია ისეთი რესპონდენტების წილი, ვინც ლგბტ(ქ)ი თემის წევრს იცნობს (იხ. დიაგრამა 21).

მათგან, ვინც ლგბტ(ქ)ი თემის წარმომადგენელთან ნაცნობობა დაადასტურა, 54.7%-ს მხოლოდ ერთი ნაცნობი ჰყავს, 23.2%-ს – ორი ნაცნობი, 9.4%-ს – სამი ნაცნობი, 4.3%-ს – ოთხი ნაცნობი, 2%-ს – ხუთი ნაცნობი, 6.3%-ს – ხუთზე მეტი ნაცნობი. *ჯგუფის ცენტრალური ტენდენციის მაჩვენებელი – მედიანური მნიშვნელობა ერთია.* ეს მონაცემები, როგორც კონტაქტის/ნაცნობობის დამყარების, ისე მისი გაფართოების/ტრანსმისიის საკითხის უფრო სიღრმისეულად და დეტალურად კვლევის აქტუალობაზე მიუთითებს.

რესპონდენტებს მათი ნაცნობი ლგბტ(ქ)ი თემის წარმომადგენლების სექსუალური ორიენტაცია/გენდერული იდენტობა უნდა დაესახელებინათ/გაეხსენებინათ. აღსანიშნავია, რომ დაახლოებით 95% შემთხვევაში, მათ შეძლეს დასახელება/გახსენება. 2016 წლის კვლევის შედეგებთან შედარებით, რესპონდენტთა პასუხების გადანაწილება ლგბტ(ქ)ი თემის ნაცნობის წევრის იდენტობის მიხედვით უფრო მრავალფეროვანია⁸⁰ და იმას უნდა მიანიშნებდეს, რომ ლგბტ(ქ)ი თემის სხვა წევრების ინდივიდუალური ხილვადობაც ნელ-ნელა იზრდება, თუმცა, ჯერ-ჯერობით, სხვებთან შედარებით, გეები ყველაზე ხილვად ჯგუფად რჩება. ნაცნობი ლგბტ(ქ)ი თემის წევრების იდენტობის დასახელებისას, სიხშირეები შემდეგნაირად გადანაწილდა: 56.3% – გეი, 23.9% – ლესბოსელი, 9.8% – ქალი ბისექსუალი, 3.2% – კაცი ბისექსუალი⁸¹, 3.8% – ტრანსი ქალი, 2.5% კი – ტრანსი კაცი (იხ. დიაგრამა 22). მხოლოდ ერთმა რესპონდენტმა აღნიშნა, რომ ინტერსექს ადამიანს იცნობს (0.4%). გეი, როგორც ლგბტ(ქ)ი თემის ნაცნობი წევრის იდენტობა თანაბარი სიხშირით დაასახელეს ქალმა და კაცმა რესპონდენტებმა (შესაბამისად, 56.1% და 56.7%). ქალებთან შედარებით, ლესბოსელებსა და ტრანს ქალებს კაცები უფრო ხშირად ასახელებდნენ, როგორც ჯგუფის ნაცნობი წევრის იდენტობას (შესაბამისად, 30% და 5.1% კაცი რესპონდენტის და 19.6% და 2.9% ქალი რესპონდენტის შემთხვევაში), ქალი რესპონდენტების ჯგუფის ნაცნობ წევრებს შორის კი ბისექსუალები და ტრანს კაცები უფრო ხშირად სახელდება (შესაბამისად, 17.2%

79 ტენდენციას ლგბტ(ქ)ი ჯგუფში ჩატარებული კვლევებიც ამაყარებს. 2020 წელს ჩატარებული კვლევის თანახმად, თბილისში მცხოვრები რესპონდენტების ორიენტაციისა და იდენტობის შესახებ უფრო მეტმა ადამიანმა იცის გარემოცვიდან, ვიდრე რეგიონებში. თბილისში მცხოვრები რესპონდენტების 76.45% ამბობს, რომ მათ შესახებ მათი ნაცნობების დიდმა ნაწილმა ან თითქმის ყველამ იცის, მაშინ როცა რეგიონის მცხოვრებთა შორის ასეთი რესპონდენტების წილი ნახევარზე ცოტა მეტია – 56.3%. COVID-19-ის გავლენა ლგბტ(ქ)ი ადამიანების მდგომარეობაზე საქართველოში. WISG. თბილისი. 2021.

80 რესპონდენტთა უმეტესობამ თავიანთი ნაცნობი ლგბტ(ქ)ი პირების სექსუალური ორიენტაციის ან გენდერული იდენტობის დასახელებისას უმეტესობა (64.1%) გეი მამაკაცებს მიაკუთვნეს. ასევე, სხვებთან შედარებით ხშირად ასხენეს ლესბოსელი ქალი (14.7%) და ბისექსუალი მამაკაცი (10.6%). დისკრიმინაციიდან თანასწორობამდე: საზოგადოების ცოდნის, დამოკიდებულებისა და ინფორმირებულობის კვლევა ლგბტ ადამიანებისა და მათი უფლებრივი თანასწორობის მიმართ. WISG. თბილისი. 2016.

81 ამგვარი ასიმეტრია კონტაქტი/ნაცნობობის თვალსაზრისით ბისექსუალ ქალებსა და კაცებს შორის, შესაძლოა, ხილვადობის პოლიტიკას არ უკავშირდებოდეს. 2012 წლიდან მოყოლებული ლგბტ(ქ)ი ჯგუფის წევრებთან პერიოდულად ჩატარებული ძალადობისა და დისკრიმინაციის კვლევების მონაცემები, არარეპრეზენტატიულობის მიუხედავად, მყარ ტენდენციას აჩვენებს – მამრობითი სქესის რესპონდენტების შემთხვევაში, სექსუალური მიზიდულობა, ქცევა და თვითიდენტიფიკაცია უფრო მყარ კავშირშია ერთმანეთთან, ვიდრე მდედრობითი რესპონდენტების შემთხვევაში. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, კვლევის მდებარეობით რესპონდენტები უფრო ხშირად იდენტიფიცირდებიან როგორც ბისექსუალები, ვიდრე მამრობითი სქესის რესპონდენტები.

და 3.5%), ვიდრე კაცი რესპონდენტების ნაცნობებს შორის (შესაბამისად, 6.3% და 1.1%).

კითხვარი ასევე ითვალისწინებდა შეკითხვას იმის თაობაზე, თუ ვისგან შეიტყო რესპონდენტმა ნაცნობი პირის იდენტობის შესახებ. 42.4% შემთხვევაში ნაცნობი პირის სექსუალური ორიენტაციის/გენდერული იდენტობის შესახებ ინფორმაციის წყაროდ უშუალოდ კონტაქტში მყოფი ლგბტ(ქ) თემის წარმომადგენლები დასახელდა, 32.6% შემთხვევაში რესპონდენტს ეს სხვა პირმა გაუმჟღავნა, 24.1% შემთხვევაში კი რესპონდენტმა მიუთითეს, რომ მათთან კონტაქტში მყოფი ლგბტ(ქ) თემის წარმომადგენლის სექსუალური ორიენტაცია/გენდერული იდენტობა თავად დაადგინეს. 2016 წლის მონაცემებთან შედარებით⁸², ნებაყოფლობით ქამინგაუთს, როგორც ინფორმაციის წყაროს, რესპონდენტები ერთნახევარჯერ უფრო ხშირად ასახელებენ.

როგორც ჩანს, ლგბტ(ქ) თემის წევრები ქალებთან უფრო მეტ ღიაობას ამჟღავნებენ, ვიდრე კაცებთან – ქალი რესპონდენტების შემთხვევაში, პასუხის „მან თავად მითხრა“ სიხშირე 45.5%-ს შეადგენს, მაშინ როცა კაც რესპონდენტებში იგივე მაჩვენებელი მხოლოდ 38.3%-ია. პასუხის „სხვისგან შევიტყვე“ სიხშირე სქესის ჭრილში თითქმის არ განსხვავდება, „მე თვითონ დავადგინე“ პასუხების სიხშირე კი, პირიქით, კაც რესპონდენტებში უფრო მაღალია (29.7%), ვიდრე ქალ რესპონდენტებს შორის (19%).

ლგბტ(ქ) თემის წარმომადგენლის სტატუსი რესპონდენტთან მიმართებაში

2016 წლის შედეგებთან შედარებით, სიტუაცია მკვეთრად შეიცვალა. ლგბტ(ქ) თემის წარმომადგე-

ნელთა სტატუსის განაწილებაში ჯერ კიდევ შეინიშნება დისტანცირების ტენდენცია⁸³. ნახევარზე მეტ შემთხვევაში (58.1%), რესპონდენტთა მხრიდან მათთან კონტაქტში მყოფ ლგბტ(ქ) თემის წარმომადგენელს ზოგადად, ნაცნობის სტატუსი ენიჭება; 22% შემთხვევაში – მეგობრის, 9.1% შემთხვევაში – მეზობლის, 4.2% შემთხვევაში – კურსელის, 4.% შემთხვევაში – თანამშრომლის, 1.6% შემთხვევაში – ნათესავის, 0.5% შემთხვევაში – ოჯახის წევრის, 0.3% შემთხვევაში – მასწავლებლის/ლექტორის, ხოლო 0.3% შემთხვევაში – მოსწავლის/სტუდენტის⁸⁴.

დისტანცირების ტენდენცია კაც რესპონდენტებში უფრო შეინიშნება, ვიდრე ქალ რესპონდენტებს შორის: კაცი რესპონდენტების შემთხვევაში დასახელებული ნაცნობებიდან, 64.1%-ს „ნაცნობის“ სტატუსი აქვს და მხოლოდ 17.5% შემთხვევაში ამბობენ, რომ ნაცნობი ლგბტ(ქ) პირი მათი მეგობარია, მაშინ როცა ქალები დასახელებულ პირთაგან მხოლოდ 53%-ს ანიჭებენ „ნაცნობის“ სტატუსს, 25.4% შემთხვევაში კი – მეგობრისას.

კომუნიკაციის სიხშირე

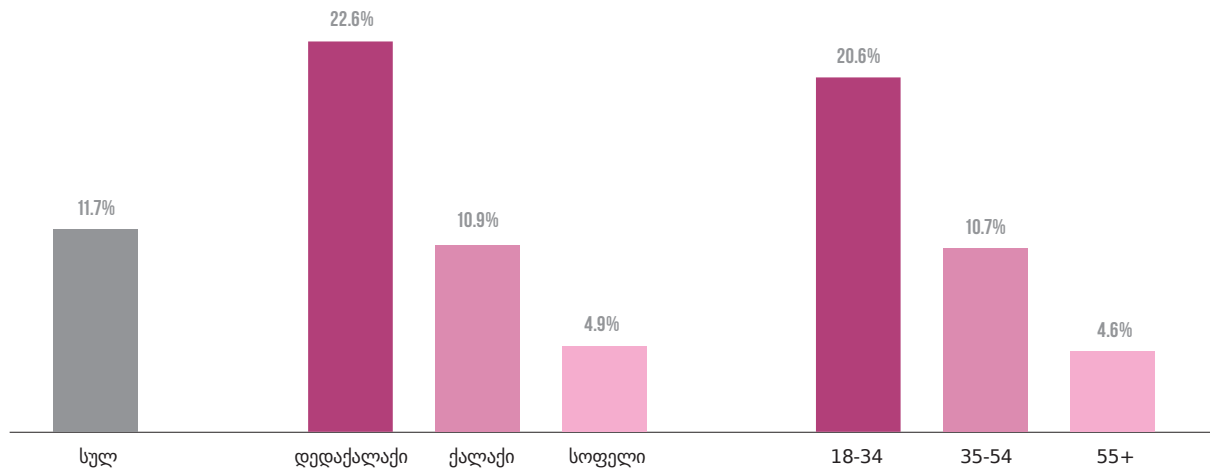
76.4% შემთხვევაში, ლგბტ(ქ) თემის წარმომადგენელ ნაცნობთან კონტაქტის სიხშირე საკმაოდ მცირეა: „უფრო იშვიათად, ვიდრე წელიწადში რამდენჯერმე“, 30.7% შემთხვევაში კონტაქტი თვეში რამდენჯერმე მყარდება, 21.7% შემთხვევაში – კვირაში რამდენჯერმე, 20% შემთხვევაში – ექვს თვეში რამდენჯერმე, ხოლო 24.3% შემთხვევაში – წელიწადში რამდენჯერმე. 5.6%-მა საერთოდ შეწყვიტა ურთიერთობა იმ პირთან, ვის შესახებაც გაიგო, რომ ლგბტ(ქ) თემის წარმომადგენელია.

82 „მათთვის ნაცნობი ლგბტ(ქ) პირის სექსუალური ორიენტაციის/გენდერული იდენტობის შესახებ რესპონდენტთა ყველაზე დიდი ნაწილი (43.3%) სხვისგან იღებს ინფორმაციას. შემთხვევათა მეოთხედში (25.3%) ისინი აღნიშნავენ, რომ ეს თავად დაადგინეს, ხოლო ოდნავ მეტ რესპონდენტთან (26.2%) ინფორმაციის წყარო თავად ლგბტ(ქ) პირია.“ დისკრიმინაციიდან თანასწორობამდე: საზოგადოების ცოდნის, დამოკიდებულებისა და ინფორმირებულობის კვლევა ლგბტ ადამიანებისა და მათი უფლებრივი თანასწორობის მიმართ. WISG. თბილისი. 2016. გვ. 83 2016 წლის კვლევაში, ნათესავი მხოლოდ ექვსმა რესპონდენტმა დაასახელა. არავის დაუსახელებია ოჯახის წევრი. მეგობრის სტატუსი მხოლოდ რესპონდენტთა 5%-მა მიუთითა, 11.4% – მეზობელი, 76.1%-მა კი სტატუსად უბრალოდ ნაცნობი მონიშნა. „დისკრიმინაციიდან თანასწორობამდე: საზოგადოების ცოდნის, დამოკიდებულებისა და ინფორმირებულობის კვლევა ლგბტ ადამიანებისა და მათი უფლებრივი თანასწორობის მიმართ“. WISG. თბილისი. 2016. გვ. 85.

84 მეგობრებთან ქამინგაუთი ოჯახის წევრებთან ან ნათესავებთან ქამინგაუთისაგან განსხვავდება. მათ შეუძლიათ აირჩიონ მეგობრები ან განწყვიტონ მათთან ურთიერთობა, მაგრამ მათ არ აქვთ ასეთი არჩევანის შესაძლებლობა ოჯახის წევრებთან ურთიერთობისას, ამიტომ, ურთიერთობების გაუარესების შიშის გამო, თემის წევრთა უმეტესობა ოჯახის წევრებთან ქამინგაუთისას განსაკუთრებულ სიფრთხილეს იჩენს.

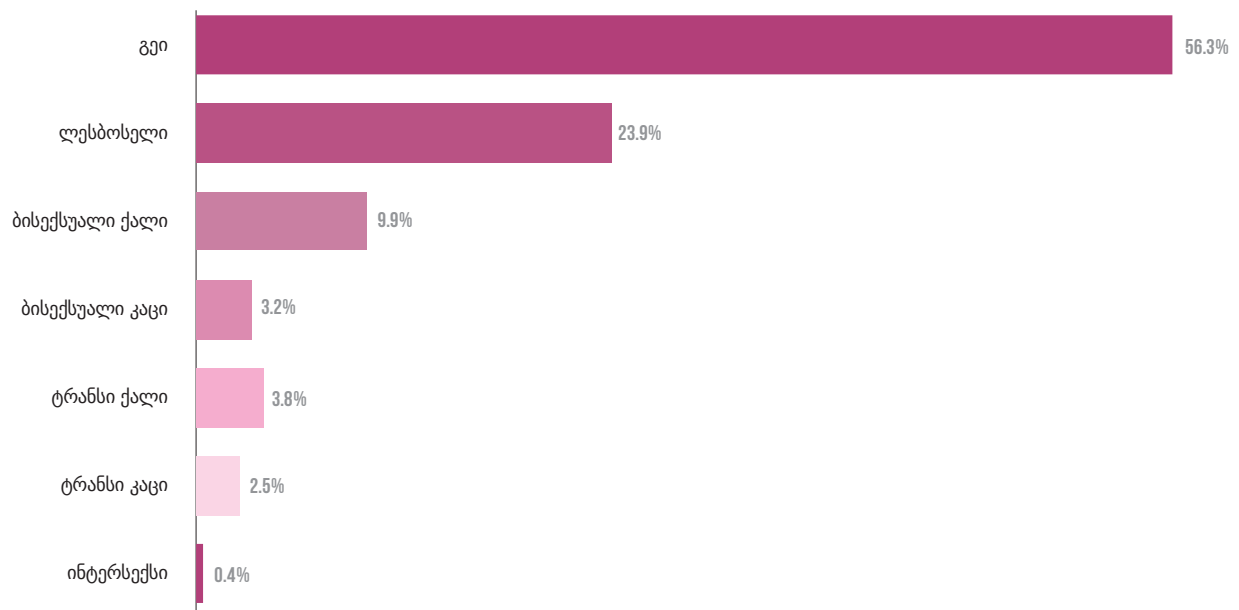
დიაგრამა #21

პასუხების სიხშირული განაწილება ლგბტ(ქ)ი თემის წევრთან კონტაქტის/ნაცნობობის თაობაზე, დასახლების ტიპის და ასაკის ტრილში

დიაგრამა #22

პასუხების სიხშირული განაწილება ლგბტ(ქ)ი თემის ნაცნობი წევრის იდენტობის მიხედვით

5.5. დამოკიდებულება ლგბტ ადამიანებისა და მათი უფლებრივი თანასწორობის მიმართ

ჰომოფობია

- 2016 წელთან შედარებით, ჰომოფობიური განწყობები უფრო ნაკლებადაა გამოხატული. მნიშვნელოვნადაა შემცირებული იმ რესპონდენტების წილი, ვინც გეი/ლესბოსელი ადამიანების მიმართ ზიზღს განიცდის, ურთიერთობებს კი გარყვნილებად ან „არაბუნებრივად“ აღიქვამს.
- 2016 წლის მსგავსად, სქესი, ასაკი და საცხოვრებელი ადგილი ჰომოფობიის მნიშვნელოვან პრედიქტორად რჩება. კაცები, უფროსი ასაკის, ქალაქებსა (დედაქალაქის გარდა) და სოფლად მცხოვრები რესპონდენტები უფრო ნეგატიურად არიან განწყობილი გეი და ლესბოსელი ადამიანების მიმართ, ვიდრე ქალები, ახალგაზრდები და დედაქალაქში მცხოვრები რესპონდენტები.
- კონტაქტი/ნაცნობობა პოზიტიურ გავლენას ახდენს დამოკიდებულებაზე გეების/ლესბოსელების მიმართ. ის რესპონდენტები, ვინც ჯგუფის ერთ წარმომადგენელს მაინც იცნობენ, გაცილებით უფრო მაღალი მიმღებლობით გამოირჩევიან, ვიდრე ისინი, ვინც არავის იცნობენ. ჰომოფობიის ინდექსზე გავლენას ახდენს არა მხოლოდ ნაცნობობა, არამედ კონტაქტის/ნაცნობობის სხვა მახასიათებლებიც – დისტანცია და ქამინგაუთის წყარო: ის, ვინც ლგბტ(ქ)ი თემის ნაცნობ წევრს ახასიათებს როგორც „მეგობარს“, უფრო მაღალი მიმღებლობით გამოირჩევა, ვიდრე ისინი, ვინც „ოჯახის წევრი/ნათესავი“, „მეზობელი“ ან „უცნობი“ მიუთითეს. ის რესპონდენტები, ვინც ამბობენ, რომ ლგბტ(ქ)ი თემის ნაცნობი წევრის იდენტობის შესახებ ინფორმაციის წყარო თავად ჯგუფის წევრი იყო, უფრო მეტ მიმღებლობას იჩენენ, ვიდრე ისინი, ვინც წყაროდ სხვა ადამიანებს ასახელებენ („სხვისგან გავიგე“) ან ამბობენ, რომ „თავად მიხვდა“.
- პოზიტიური ცვლილებები გამოკვეთილად ასიმეტრიულ ხასიათს ატარებს და მდებარეობით სქესის, ახალგაზრდა და დედაქალაქში მცხოვრებ რესპონდენტებში უფრო მკაფიოადაა გამოხატული, ვიდრე მამრობითი სქესის, უფროსი ასაკისა და სხვა ქალაქებში ან სოფლის ტიპის დასახლებაში მცხოვრებ რესპონდენტებს შორის.
- 2016 წელთან შედარებით, ლესბოსელების მიმართ მიმღებლობა უფრო გაიზარდა, ვიდრე გეების მიმართ;
- ჰომოფობიის ინდექსზე ნეგატიურ გავლენას ახდენს გენდერული ნორმებისა და თანასწორობის მიმართ დამოკიდებულება (როგორც რადიკალური გენდერული უთანასწორობის, ისე ოჯახური ასიმეტრიის ფაქტორები), ინვერსიულ გენდერულ როლებთან დაკავშირებული გეი/ლესბო სტერეოტიპების გავრცელება და გენდერულად არაკონფორმული ქალის/კაცის მიმართ დამოკიდებულება;
- ჰომოფობიის ინდექსი ეთნიკურად სომეხ რესპონდენტებში უფრო მაღალია, ვიდრე ეთნიკურად ქართველ ან ეთნიკურად აზერბაიჯანელ რესპონდენტებში.
- სხვა ცვლადებთან ერთად, ეთნიკურად ქართველ რესპონდენტებში, ჰომოფობიის ხარისხზე მემარჯვენე ფრთის ავტორიტარიზმის ნეგატიურ გავლენას აძლიერებს როგორც აღქმული სიმბოლური, ისე „რეალური“ საფრთხეები. ეთნიკური უმცირესობების შემთხვევაში მხოლოდ აღქმული „რეალური“ საფრთხეები არის მნიშვნელოვანი.
- 2016 წლისგან განსხვავებით, საგარეო პოლიტიკურ ორიენტაციასა და ჰომოფობიას შორის კავშირი გამოკვეთილია: იმ რესპონდენტებს, ვინც ამერიკასა და ევროკავშირთან უფრო მჭიდრო ურთიერთობის მომხრენი არიან, უფრო მიმღებლური დამოკიდებულება აქვთ ჰომოსექსუალების მიმართ, ვიდრე იმ რესპონდენტებს, ვინც უფრო დისტანციური ან იგივენაირი ურთიერთობის შენარჩუნების მომხრეა და, პირიქით, ვინც მკაფიოდ გამოხატავს რუსეთთან

უფრო დისტანცირებული ურთიერთობის სურვილს, უფრო ტოლერანტულები არიან, ვიდრე ისინი, ვისაც იგივენაირი ურთიერთობის შენარჩუნება სურს ან უფრო მჭიდრო ურთიერთობის მომხრეა.

ჰომოფობიის გასაზომად ჰერეკის სკალის შემოკლებული ვერსია შევარჩიეთ⁸⁵. სკალა ორი სუბსკალისაგან შედგება, რომლებიც საშუალებას იძლევა, ჰომოფობიის საერთო დონესთან ერთად ლესბოსელებისა და გეების მიმართ დამოკიდებულებები ცალ-ცალკე გაიზომოს და სრულფასოვნად შედარდეს კიდევაც ერთმანეთს⁸⁶.

ცხრილი #19

ჰომოფობიის ინდექსი, დამოკიდებულება ლესბოსელებისა და გეების მიმართ, 2016 და 2021 წლებში

ინდექსი	2016			2021		
	N	M	Std.	N	M	Std.
ATL	1779	3.90	0.813	1359	3.45	0.998
ATG	1787	3.82	0.832	1387	3.46	0.939
ATLG	1759	3.85	0.782	1382	3.45	0.935

ATL – დამოკიდებულება ლესბოსელების მიმართ; ATG – დამოკიდებულება გეების მიმართ; ATLG – ჰომოფობიის საერთო ინდექსი

წინამდებარე კვლევის ფარგლებში, ჰომოფობიის საერთო ინდექსი, ისევე როგორც სუბსკალეების მაჩვენებლები, რომლებიც გეებისა და ლესბოსელების მიმართ დამოკიდებულებას ცალ-ცალკე ზომავს, უფრო დაბალია, ვიდრე 2016 წლის კვლევამ აჩვენა⁸⁷. თუმცა, ჰომოფობიის ინდექსის ანალიზი სოციო-დემოგრაფიული ცვლადების ჭრილში ხუთი წლის წინ ჩატარებული კვლევის დროს გამოვლენილ ტენდენციებს თითქმის უცვლელად იმეორებს.

2016 წელს ჩატარებული კვლევის შედეგების მსგავსად, დედაქალაქში ჰომოფობიის ინდექსი

უფრო დაბალია, ვიდრე სოფლებსა და სხვა ქალაქებში, რაც დიდი ქალაქებისთვის დამახასიათებელი მრავალფეროვნებით შეიძლება აიხსნას. მცირე ზომის დასახლებებში მცხოვრები ადამიანებისგან განსხვავებით, დიდ ქალაქებში მცხოვრებ ადამიანებს უფრო ხშირად უწევთ ურთიერთობა მათგან განსხვავებული სხვადასხვა ჯგუფის წარმომადგენლებთან და, ზოგადად, უფრო მეტი მიმდებლობით ხასიათდებიან სხვადასხვა ჯგუფის მიმართ, ვიდრე სოფლად და სხვა ქალაქებში მცხოვრები რესპონდენტები.

ჰომოფობიური განწყობები განსხვავდება გენდერულ და ასაკობრივ ჭრილშიც – მამრობითი სქესის რესპონდენტები უფრო მეტად აფიქსირებენ მტრულ განწყობებს ჰომოსექსუალების მიმართ, ვიდრე მდედრობითი სქესის რესპონდენტები. 2016 წელთან შედარებით, ჰომოფობიის ინდექსი ორივე ჯგუფში უფრო დაბალია, თუმცა, მონაცემთა ანალიზი აჩვენებს, რომ პოზიტიური ცვლილებების დინამიკა მდედრობითი სქესის რესპონდენტებში უფრო მკაფიოდაა გამოხატული, ვიდრე მამრობითი სქესის რესპონდენტებში.

ჰომოფობიის ინდექსი განსხვავდება ასაკის ჭრილშიც – ჰომოსექსუალთა მიმართ ყველაზე მეტი მიმდებლობას 18-24 წლის რესპონდენტები იჩენენ. რაც უფრო მაღალ ასაკობრივ ჯგუფს მიეკუთვნება რესპონდენტი, მით მაღალია ჰომოფობიის ინდექსი, თუმცა, 44 წელზე უფროს ასაკობრივ ჯგუფებს შორის განსხვავება სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი აღარ არის.

ასევე არ შეინიშნება წრფივი კავშირი ფორმალური განათლების დონესა და ჰომოფობიის ინდექსს შორის. ისევე, როგორც ბიფობიისა და ტრანსფობიის შემთხვევაში, რესპონდენტები, ვინც ფორმალური განათლების უმაღლეს დონედ პროფესიული განათლება მიუთითეს, ჰომოფობიის ყველაზე მაღალი ხარისხით გამოირჩევიან. უმაღლესი განათლების მქონე ქალ რესპონდენტებში ჰომოფობიის დონე მკვეთრად ეცემა, მა-

85 ATLG-R, Revised Short Version. ჰომოფობიის საერთო ინდექსი წინამდებარე კვლევის ფარგლებში 34.86 (N=1382, SD=9.291).

86 სკალის აღნიშნულ ვერსიაში სუბსკალეები (ATG-R-S5, ATL-R-S5) მოიცავს იდენტურ კითხვებს.

87 ATL – t(1351)=-16.672, p=.000; ATG – t(1385)=-14.124, p=.000; ATLG – t(1333)=-15.756, p=.000

შინ, როდესაც, კაც რესპონდენტებში, ის უმნიშვნელოდ მცირდება.

ის რესპოდენტები, რომლებიც ამბობდნენ, რომ ლგბტ(ქ) თემის ერთ წარმომადგენელს მაინც იცნობენ, გაცილებით ტოლერანტულები არიან ჰომოსექსუალების მიმართ, ვიდრე ისინი, ვინც უარყოფითად უპასუხა შეკითხვას. 2016 წელს ჩატარებული კვლევის შედეგებთან შედარებით, უფრო მკაფიოდაა გამოკვეთილი ჰომოფობიის ინდექსზე კონტაქტის/ნაცნობობის გავლენა⁸⁸.

ჰომოფობიის ინდექსზე ცოდნა/წარმოდგენა ჰომოსექსუალობის „მიზეზების“ შესახებ ასევე ახდენს გავლენას. ის რესპოდენტები, ვინც მიიჩნევს, რომ ჰომოსექსუალური ორიენტაცია სოციალური ფაქტორების გავლენის შედეგად ყალიბდება, ჰომოსექსუალთა მიმართ ყველაზე ნეგატიურად არიან განწყობილი. ის რესპოდენტები, ვინც მიიჩნევენ, რომ სექსუალური ორიენტაცია ბიოლოგიურადაა დეტერმინირებული ან „მიზეზებს“ შორის, სოციალურთან ერთად, გენეტიკურ ფაქტორებსაც მოიაზრებს, შედარებით უფრო ტოლერანტულია გეებისა და ლესბოსელების მიმართ. პარადოქსულია, მაგრამ ვინც მიიჩნევს, რომ სექსუალური ორიენტაცია ადამიანის არჩევანია, ის ყველაზე მეტ მიმდებლობას ამჟღავნებს ჰომოსექსუალების მიმართ⁸⁹.

2016 წლის კვლევასთან შედარებით, უფრო გამოკვეთილია რესპოდენტთა საგარეო ორიენტაცია აშშ-სთან, ევროკავშირსა და რუსეთთან მიმართებაში, და ჰომოფობიის ინდექსთან კავშირის გარკვეულ ტენდენციასაც აჩვენებს. კერძოდ, იმ რესპოდენტებს, ვინც აშშ-სთან და ევროკავშირთან უფრო მჭიდრო ურთიერთობის მომხრენი არიან, უფრო

მიმდებლური დამოკიდებულება აქვთ ჰომოსექსუალების მიმართ, ვიდრე იმ რესპოდენტებს, ვინც უფრო დისტანციური ან იგივენაირი ურთიერთობის შენარჩუნების მომხრეა და, პირიქით, ვინც მკაფიოდ გამოხატავს რუსეთთან უფრო დისტანცირებული ურთიერთობის სურვილს, უფრო ტოლერანტულია, ვიდრე ისინი, ვისაც იგივენაირი ურთიერთობის შენარჩუნება სურს ან უფრო მჭიდრო ურთიერთობის მომხრეა (იხ. დიაგრამა 23).

მითები და წარმოდგენები ჰომოსექსუალობის სხვა ასპექტების შესახებ, ასევე ახდენს გავლენას ჰომოფობიის ინდექსზე. იმ რესპოდენტებში, ვინც სრულად ან ნაწილობრივ ეთანხმება მითებს, რომელიც ჰომოფობიის უნივერსალობას, ისტორიულ უცვლელობასა („ჰომოსექსუალების მიმართ ყველგან და ყოველთვის ნეგატიური დამოკიდებულება არსებობდა და არსებობს“) და ლეგიტიმაციას („ჰომოსექსუალთა რიცხვი გაიზარდება, თუ საზოგადოება არ განაცხადებს ხმამაღლა, რომ ჰეტეროსექსუალობა ურთიერთობის ერთადერთი სწორი ფორმაა“), ჰომოსექსუალობის „არაბუნებრიობას“ („ჰომოსექსუალობა არ გვხვდება ცხოველებსა და სხვა ცოცხალ არსებებში, გარდა ადამიანის“) და პათოლოგიზაციას („ჰომოსექსუალობა დაავადებაა, რომელიც შეიძლება განიკურნოს“) უკავშირდება, ჰომოფობიის ინდექსი უფრო მაღალია, ვიდრე მათ შორის, ვინც არ ეთანხმება ან ნეიტრალურ პოზიციას აფიქსირებს⁹⁰.

მითების ის ნაწილი, რომელიც პირობითად აღქმული სიმბოლური და რეალისტური საფრთხეების ფაქტორებში გაერთიანდა, მემარჯვენე ფრთის ავტორიტარიზმთან, გენდერული როლებისა და

88 2016 წლის მონაცემებში ($F(1,1740)=65.37, p<.001, ES=.036$; 2021 – ($F(1, 1335)=166.64, p<.001, ES=.111$

89 $F(1, 1242)=47.739, p=.000, ES=.131$; მემარჯვენე ფრთის ავტორიტარიზმის დებულებების ფაქტორული ანალიზის დროს, დებულება, რომელიც გეებსა და ლესბოსელებს ეხება, მაგრამ კონვენციონალიზმის სუბსკალას მიემართება („გეები და ლესბოსელები ისეთივე ჯანმრთელები და მორალურები არიან, როგორც სხვა ადამიანები“), ავტორიტარული მორჩილების სუბსკალის დებულებებთან ჯდება, რომელიც ფემინისტების, უფლებადამცველების, ხელისუფლების მიმართ კრიტიკულად განწყობილი ადამიანების მიმართ დამოკიდებულებას აღწერს. Post hoc ტესტი აჩვენებს, რომ ამ დებულებას ის რესპოდენტები უფრო იზიარებენ, ვინც სექსუალური ორიენტაციას ადამიანის არჩევანს უკავშირებენ ან არცერთ დებულებას არ ეთანხმებიან. შესაძლოა, ჰომოსექსუალობა ახალგაზრდებში ამბოხს, დაუმორჩილებლობას, პოზიციონირებას უფრო უკავშირდება, ვიდრე ადამიანის სექსუალობის მრავალფეროვნების ერთ-ერთ ასპექტს.

90 $F(1, 1258)=41.568, p=.000, ES=.117$; $F(1, 1225)=196.249, p=.000, ES=.391$; $F(1, 1120)=54.804, p=.000, ES=.164$; $F(1, 957)=40.038, p=.000, ES=.144$.

თანასწორობის მიმართ დამოკიდებულებასა და გეი/ლესბი სტერეოტიპებთან, სქესის ბინარულ მოდელთან ერთად, ჰომოფობიის ინდექსზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს.

ქვეყნის გარეთ ჩატარებული კვლევების დიდი ნაწილი აჩვენებს, რომ საზოგადოებრივი განწყობები გეების მიმართ უფრო მტრულია, ვიდრე ლესბოსელების მიმართ. კვლევაში გამოყენებული სკალა საშუალებას იძლევა ცალ-ცალკე შეფასდეს დამოკიდებულებები ლესბოსელებისა (ATL) და გეების (ATG) მიმართ. 2016 წლის კვლევამ ლესბოსელებთან/გეებთან მიმართებაში სხვა ქვეყნებისგან განსხვავებული შედეგები აჩვენა: განწყობები ლესბოსელების მიმართ უფრო ნეგატიური იყო, ვიდრე გეების მიმართ. სხვადასხვა სოციო-დემოგრაფიული მახასიათებლის ჭრილში სუბსკალების საშუალო მაჩვენებლების შედარებამ აჩვენა, რომ აღნიშნული ტენდენცია სოფელი/ქალაქი/თბილისის, ასაკობრივი ჯგუფებისა და განათლების ჭრილშიც შენარჩუნებული იყო. 2021 წლის კვლევის მიხედვით, ჰომოფობია ნაკლებად არის გამოხატული როგორც გეების, ისე ლესბოსელების მიმართ, თუმცა, განსხვავება გეებისა და ლესბოსელების მიმართ დამოკიდებულებას შორის სტატისტიკურად უმნიშვნელოა. შეიძლება ითქვას, რომ ჩვენს ქვეყანაში ლესბოსელების/გეების მიმართ დამოკიდებულება მაინც არ ატარებს სხვა ქვეყნებისთვის დამახასიათებელი ასიმეტრიულ ხასიათს.

ცვლილებები როგორც ლესბოსელების, ისე გეების მიმართ დამოკიდებულებებში, ქალ რესპონდენტებში უფრო გამოხატულია, ვიდრე კაც რესპონდენტებში. ისევე, როგორც 2016 წელს, ქალი რესპონდენტები უფრო ნაკლებად მტრულ განწყობებს ამჟღავნებენ როგორც გეების, ისე ლესბოსელების მიმართ, ვიდრე კაცი რესპონდენტები. ორივე სქესის რესპონდენტებში ლესბოსელების მიმართ ნეგატიური დამოკიდებულება უფრო შემცირდა, ვიდრე გეების მიმართ.

ასაკის ჭრილში მონაცემების ანალიზი აჩვენებს, რომ ცვლილებები ლესბოსელების მიმართ დამოკიდებულებებში თითქმის ყველა ასაკობრივ

ჯგუფზე აისახა, გეების მიმართ კი მაღალ ასაკობრივ ჯგუფში ცვლილებები ნაკლებადაა გამოხატული.

გეების/ლესბოსელების მიმართ დამოკიდებულებაზე გავლენას ახდენს დამოკიდებულება გენდერულად არაკონფორმული ქალის/კაცის მიმართ („ქალური კაცები დისკონფორტს მიქმნიან“/“კაცური ქალები დისკონფორტს მიქმნიან“) და ლესბოსელებისა და გეების შესახებ არსებული სტერეოტიპები, რომლებიც გენდერული როლების ინვერსიას უკავშირდება („გეი კაცების უმეტესობა გამოიყურება და იქცევა როგორც ქალი“/“ლესბოსელების უმეტესობა გამოიყურება და იქცევა როგორც კაცი“). ამასთან, გენდერულად არაკონფორმული კაცის მიმართ დაბალი მიმდებლობა უფრო ძლიერ გავლენას ახდენს როგორც ლესბოსელების, ისე გეების მიმართ დამოკიდებულებაზე, ვიდრე ნეგატიური დამოკიდებულება გენდერულად არაკონფორმული ქალის მიმართ.

ბიფობია

- ჰომოფობიისა და ტრანსფობიის მსგავსად, 2016 წელთან შედარებით, ბიფობიაც შემცირების ტენდენციას ამჟღავნებს;
- წინამდებარე კვლევა 2016 წელს ჩატარებული კვლევის დროს გამოვლენილ შემდეგ ტენდენციებს იმეორებს:
  - რესპონდენტების მნიშვნელოვან ნაწილს ბიფობიასთან დაკავშირებულ იმ შეკითხვებზე გაუჭირდა პასუხის გაცემა, რომლებიც ბისექსუალობის, როგორც სექსუალური ორიენტაციის ერთ-ერთი კატეგორიის, მიმართ რესპონდენტის აღქმას ზომავს. რესპონდენტები უფრო ადვილად იმ შეკითხვებს პასუხობდნენ, რომელიც ბისექსუალების მიმართ ტოლერანტობას ზომავს, მაგრამ უჭირდათ პოზიციის დაფიქსირება ბისექსუალობის, როგორც „მყარი/სტაბილური“ სექსუალური ორიენტაციის შესახებ.
  - საზოგადოებაში ბიფობიური განწყობები უფრო მძლავრია, ვიდრე ჰომოფობიური.
  - დამოკიდებულება ბისექსუალი კაცების მი-

მართ უფრო ნეგატიურია, ვიდრე გეების მიმართ.

- o ლგბ(ქ)ი თემის წარმომადგენელთან კონტაქტი/ნაცნობობა გავლენას ახდენს ბიფობიის დონეზე.
- 2016 წელს ჩატარებული კვლევისგან განსხვავებით, ბიფობიის ინდექსის შემთხვევაში განსხვავება რესპონდენტის სქესისა და ასაკის, ისევე როგორც საცხოვრებელი ადგილის ქრილში სტატისტიკურად მნიშვნელოვანია – ქალები, ახალგაზრდები და დედაქალაქში მცხოვრები რესპონდენტები უფრო ნაკლებად ამჟღავნებენ ბიფობიურ განწყობებს, ვიდრე კაცები, უფროს ასაკის, სოფლად და სხვა ქალაქებში მცხოვრები რესპონდენტები. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, დამოკიდებულებებში ცვლილება ახალგაზრდებში, ქალებსა და დედაქალაქში მცხოვრებ რესპონდენტებში უფრო გამოკვეთილია.

ბისექსუალობის/ბისექსუალების მიმართ დამოკიდებულების შესასწავლად, კვლევაში გამოყენებული კითხვარი ARBS⁹¹ (მორი და როხლინი, 1999) ორ ქვესკალას მოიცავს, რომელთაგან ერთი ჯგუფის წევრების მიმართ დამოკიდებულებას აფასებს (ARBS tolerance), მეორე კი აჩვენებს თუ რამდენად აღიქვამენ რესპონდენტები ბისექსუალობას როგორც სტაბილურ, მყარ ორიენტაციას (ARBS stability)⁹².

ჰომოფობიისა და ტრანსფობიის მსგავსად, 2016 წლის შედეგებთან შედარებით, ბიფობიის ინდექსიც კლების ტენდენციას აჩვენებს. ცვლილებები თითქმის თანაბრად აისახა როგორც სტაბილურობის, ისე, ტოლერანტობის ქვესკალაზეც⁹³.

ცხრილი #20

ბიფობიის ინდექსის, ტოლერანტობისა და სტაბილურობის ქვესკალების, ბისექსუალური ქალის/კაცის მიმართ დამოკიდებულების საშუალო მანვენებლები, 2016 და 2021 წელს

ინდექსი	2021			2016		
	N	M	Std.	N	M	Std.
ARBS_FM	1168	3.53	0.817	1288	3.93	0.512
ARBS_tolerance	1303	3.82	1.068	1720	4.36	0.642
ARBS_stability	1042	3.32	0.693	1143	3.60	0.529
ARBS_M	1064	3.52	0.816	1331	4.07	0.624
ARBS_F	1176	3.47	0.92	1324	3.79	0.534

ARBS_FM – ბიფობია, ARBS_tolerance – ტოლერანტობის ქვესკალა, ARBS_stability – სტაბილურობის ქვესკალა, ARBS_M – დამოკიდებულება ბისექსუალური კაცების მიმართ, ARBS_F – დამოკიდებულება ბისექსუალური ქალების მიმართ

ისევე, როგორც 2016 წლის გამოკითხვაში, ბისექსუალების მორალური შეფასებისგან განსხვავებით (ARBS tolerance), რესპონდენტებს ცოდნასთან დაკავშირებულ იმ დებულებებზე პასუხის გაცემა გაუჭირდათ, რომელიც ბისექსუალობის, როგორც ორიენტაციის სტაბილურობას შეეხება (მაგ., „კაცისთვის ბისექსუალობა სტაბილური სექსუალური ორიენტაციაა“; „ქალისთვის ბისექსუალობა დროებითი ექსპერიმენტია“). პასუხების ამგვარი განაწილება ცალსახად მიუთითებს სექსუალობის, სექსუალური ორიენტაციის და, კონკრეტულად, ბისექსუალობის შესახებ ადეკვატური ინფორმაციის ნაკლებობაზე საზოგადოებაში⁹⁴. პასუხის გაცემა მაღალი ასაკობრივი ჯგუფისა და სოფლად/ქალა-

91 ბიფობიის საერთო ინდექსისთვის – Cronbach’s Alpha=.85; ტოლერანტობის ქვესკალისთვის – Cronbach’s Alpha=.88; სტაბილურობის ქვესკალისთვის – Cronbach’s Alpha=.67

92 კორელაციის მანვენებელი ქვესკალებს შორის (r(1303)=.759, p<.001).

93 ბიფობიის საერთო ინდექსისთვის ARBS_FM – t(1167)=-16.935, p=.000; ARBS_tolerance – t(1303)=-18.26, p=.000; ARBS_stability – t(1041)=-12.894, p=.000

94 ის რესპონდენტები, ვინც ტოლერანტობასთან დაკავშირებულ შეკითხვებს პასუხი გაცემს, მაგრამ სტაბილურობასთან დაკავშირებულ დებულებებზე უპასუხოდ დატოვეს ან „მიჭირს პასუხის გაცემა“ მიუთითებს, არა მხოლოდ ტოლერანტობის ქვესკალაზე, არამედ ჰომოფობიის, ტრანსფობიისა და მემარჯვენე ფრთის ავტორიტარიზმის სკალაზეც უფრო მაღალი მანვენებებით გამოირჩევიან, ვიდრე ის რესპონდენტები, ვინც ბიფობიის ორივე ქვესკალის დებულებებს უპასუხებს ან ორზე მეტი შეკითხვა საერთოდ უპასუხოდ დატოვეს. შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ასეთი რესპონდენტების მნიშვნელოვანი ნაწილის პოზიცია მხოლოდ ცოდნასთან დაკავშირებულ პრობლემას კი არ უკავშირდება, არამედ ნეგატიურ დამოკიდებულებას.

ქებში (დედაქალაქის გარდა) მცხოვრებ რესპონდენტებს განსაკუთრებით გაუჭირდათ.

იმ რესპონდენტების პროცენტული წილი, ვინც ბისექსუალების მიმართ მკაფიოდ ნეგატიურ პოზიციას აფიქსირებდა და ეთანხმებოდა მოსაზრებას ბისექსუალობის/ბისექსუალების „ავადმყოფობის“ („ბისექსუალი კაცები ავადმყოფები არიან“), „ამორალობისა და გარყენილების“ („კაცის ბისექსუალობა ამორალურია“, „კაცის ბისექსუალობა გარყენილებაა“), „არაბუნებრიობის“ („ქალის ბისექსუალობა ენინაალმდეგება ბუნებას“) შესახებ, საშუალოდ 10-15%-ით შემცირდა⁹⁵.

ისევე, როგორც 2016 წლის კვლევაში, დამოკიდებულებები ბისექსუალი კაცების მიმართ უფრო ნეგატიურია, ვიდრე ბისექსუალი ქალების მიმართ ($t(1033)=3.306, p=.000$). ტენდენცია შენარჩუნებულია რესპონდენტის სქესისა და ასაკის ჭრილშიც.

2016 წლის კვლევაში, ბისექსუალი ადამიანების მიმართ დამოკიდებულება სქესის ჭრილში არ განსხვავდებოდა – ქალი და კაცი რესპონდენტები ერთნაირი სიხშირით გამოხატავდნენ ნეგატიურ დამოკიდებულებას. წინამდებარე კვლევის შედეგები აჩვენებს, რომ დამოკიდებულებებს შორის, რესპონდენტის სქესის მიხედვით, მნიშვნელოვანი სხვაობა გაჩნდა – ისევე როგორც ჰომოფობიისა და ტრანსფობიის შემთხვევაში, ქალი რესპონდენტები უფრო ნაკლებად ამჟღავნებენ ნეგატიურ დამოკიდებულებას ბისექსუალი ადამიანების მიმართ, ვიდრე კაცი რესპონდენტები. ტენდენცია შენარჩუნებულია ასაკისა და დასახლების ტიპის ჭრილშიც.

ტოლერანტობის ინდექსის მიხედვით, თბილისში მცხოვრები რესპონდენტები უფრო მაღალი მიმდებლობით გამოირჩევიან, ვიდრე სოფლებსა და სხვა ქალაქებში. ბისექსუალების მიმართ დამოკიდებულება ასაკის ჭრილშიც განსხვავდება: 18-24 წლის ახალგაზრდები უფრო ტოლერანტულები არიან ბისექსუალი ადამიანების მიმართ, ვიდრე უფროსი ასაკის რესპონდენტები. ტოლერანტობის

ინდექსი მცირდება ასაკის ზრდასთან ერთად – რაც უფრო მაღალ ასაკობრივ ჯგუფს მიეკუთვნება რესპონდენტი, მით უფრო ნეგატიურია მისი განწყობა ბისექსუალი ქალების/კაცების მიმართ. კონტაქტი/ნაცნობობა ლგბტ(ქ)ი თემის წარმომადგენელთან გავლენას ახდენს ბიფობიის დონეზე. დამოკიდებულებები ბისექსუალი კაცების მიმართ უფრო ნეგატიურია, ვიდრე ბისექსუალი ქალების მიმართ ($t(1036)=3.306, p<.005$).

კვლევამ აჩვენა, რომ ბიფობია მჭიდრო კავშირშია როგორც ჰომოფობიასთან ($r(1333)=.665, p<.001$), ისე ტრანსფობიასთან – ($r(1293)=.700, p<.001$). რესპონდენტები, რომლებიც ჰომოფობიისა და ტრანსფობიის მაღალი დონით გამოირჩევიან, ბისექსუალების მიმართაც უფრო ნეგატიურ განწყობებს ამჟღავნებენ.

ჰომოფობიისა და ბიფობიის ინდექსების შედარება იმეორებს ტენდენციას, რომელიც 2016 წლის კვლევაში აჩვენა – საზოგადოებაში ბიფობიური განწყობები უფრო მძლავრია, ვიდრე ჰომოფობიური ($t(1112)=-4.982, p=.000$). ამის ასხნა შესაძლებელია სექსუალობის დიქოტომიური მოდელით (ჰეტერო/ჰომოსექსუალობა), რომელიც ბისექსუალობას განიხილავს როგორც „არასტაბილურ“ ორიენტაციას, ერთგვარ გარდამავალ ფაზას ჰეტერო და ჰომოსექსუალობას შორის. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ბისექსუალები აღიქმებიან ადამიანებად, რომლებიც გენდერული/სექსუალური სტრატეგიკაციის არსებულ ორგანზომილებიან მოდელს არღვევენ.

დამოკიდებულება ტრანს ადამიანებისა და გენდერულად არაკონფორმული ქალის/კაცის მიმართ

- 2016 წელთან შედარებით, ტრანსფობიური განწყობები უფრო ნაკლებადაა გამოხატული. ცვლილებები სკალის ცოდნისა და ემოციურ კომპონენტზე უფრო აისახა, ვიდრე აგრესიული ქცევისადმი მზაობაზე.

⁹⁵ ნეგატიურად განწყობილთა წილი ძირითადად იმათ ხარჯზე შემცირდა, ვინც ამჯერად ნეიტრალურ პოზიციას აფიქსირებს ან „მიჭირს პასუხის გაცემას“ ირჩევს.

- მნიშვნელოვნადაა შემცირებული იმ რესპონდენტების წილი, ვინც ტრანსგენდერობას, არაკონფორმულ გენდერულ გამოხატვასა და ქროსდრესინგს დაავადებად აღიქვამს ან ასეთ ადამიანებს მორალურად განიკითხავს;
- გენდერის ბინარული მოდელი („ადამიანი ან ქალი, ან კაცი“) უფრო ნაკლები პოპულარობით სარგებლობს;
- გაიზარდა იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც მზაობას გამოთქვამს მეგობარს მხარი დაუჭიროს, თუკი ის სქესის კვლავმინიჭების ქირურგიული ოპერაციის ჩატარებას გადაწყვეტს.
- ცვლილებები გამოკვეთილად ასიმეტრიულ ხასიათს ატარებს და მდებარეობითი სქესის, ახალგაზრდა და დედაქალაქში მცხოვრებ რესპონდენტებში უფრო მკაფიოდაა გამოხატული, ვიდრე მამრობითი სქესის, უფროსი ასაკისა და სხვა ქალაქებში ან სოფლის ტიპის დასახლებაში მცხოვრებ რესპონდენტებს შორის.
- 2016 წლის მსგავსად, სქესი ტრანსფობიის მნიშვნელოვან პრედიქტორად რჩება. კაცები მკვეთრად უფრო ნეგატიურად არიან განწყობილი ტრანსგენდერი და გენდერულად არაკონფორმული ადამიანების მიმართ, ვიდრე ქალები. აღნიშნული ტენდენცია ასაკისა და განათლების წრილობით შენარჩუნებულია.
- მიმღებლობის თვალსაზრისით, ასიმეტრიულობა გენდერის წრილობით შესამჩნევია – 2016 წელთან შედარებით, გენდერულად არაკონფორმული კაცების მიმართ მიმღებლობა უფრო გაიზარდა, ვიდრე გენდერულად არაკონფორმული ქალების მიმართ, რაც ხილვადობის

- განსხვავებული პოლიტიკით შეიძლება აიხსნას – ბოლო რამდენიმე წელში ტრანს ქალების ხილვადობა მკვეთრად გაიზარდა, მაშინ როცა ტრანს კაცები ისევ „უხილავ“ ჯგუფად რჩებიან;
- გენდერული ნორმებისა და თანასწორობის მიმართ დამოკიდებულება (როგორც რადიკალური უთანასწორობის, ისე ოჯახური ასიმეტრიის ფაქტორები) ტრანსფობიის ინდექსზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს;
- ჰომოფობიის მსგავსად, ეთნიკურად ქართველ რესპონდენტებში, ტრანსფობიის ხარისხზე მემარჯვენე ფრთის ავტორიტარიზმის ნეგატიურ გავლენას როგორც აღქმული სიმბოლური, ისე „რეალური“ საფრთხეები აძლიერებს, ეთნიკური უმცირესობების შემთხვევაში კი მხოლოდ აღქმული „რეალური“ საფრთხეები არის მნიშვნელოვანი.

ტრანს ადამიანებისა და გენდერულად არაკონფორმული ადამიანების მიმართ დამოკიდებულების გასაზომად გენდერიზმის⁹⁶ და ტრანსფობიის სკალა გამოვიყენეთ – GTS (ჰილი და ვილოუზი, 2005), რომელიც არა მხოლოდ ზომის, არამედ მისი ინკლუზიურობის გამოც შევარჩიეთ: GTS სკალა ზომავს დამოკიდებულებებს ტრანსექსუალების, ტრანსგენდერების, ტრანსვესტიტების და გენდერულად არაკონფორმული ადამიანების მიმართ⁹⁷. სკალა 30 კითხვისა და ორი სუბსკალისაგან შედგება, რომელთაგან ერთი დამოკიდებულების ქცევით კომპონენტს (GTS gender bashing) ზომავს, ხოლო მეორე – კოგნიტურსა და აფექტურს (GTS genderism and transphobia).

96 გენდერიზმი (ჰეტეროსექსიზმის მსგავსად) წარმოადგენს იდეოლოგიას, რომელიც ამყარებს შეუსაბამობას ბიოლოგიურ სქესსა და გენდერს შორის ან აძლიერებს გენდერული არაკონფორმულობის შეფასებას. ეს არის კულტურული წარმოდგენა, რწმენა, რომელიც ცდილობს განიკითხოს, შეაფასოს ადამიანები, ვინც ქალებისა და მამაკაცების შესახებ სტერეოტიპულ წარმოდგენებს არ შეესაბამებიან. გენდერიზმი, ისევე, როგორც ჰეტეროსექსიზმი ასევე გამოიყენება სოციალური ზენოლისთვის, რათა ჩაუნერგოს სირცხვილისა და დანაშაულის განცდა ადამიანს, რომელიც გენდერულად არაკონფორმულია და/ან არ შეესაბამება გავრცელებულ წარმოდგენებს გენდერულ როლებისა და მასთან დაკავშირებული ქცევების მიმართ.

97 ჩვენ მიერ ჩატარებული რაოდენობრივი კვლევის ფარგლებში ტრანსფობიის საერთო ინდექსი $GTS = 125.40 (N=1516, SD=39.631)$ -ს უტოლდება.

ცხრილი #21

ტრანსფობიის ინდექსების საშუალო მაჩვენებლები 2016 და 2021 წლებში

	2016			2021		
	N	M	Std.	N	M	Std.
GTS	1915	4.70	0.885	1516	4.15	1.295
GTS_gender bashing	1918	2.65	1.399	1537	2.34	1.471
GTS_genderism and transphobia	1839	5.34	0.897	1481	4.70	1.444

GTS – დამოკიდებულება ტრანს ადამიანებისა და გენდერულად არაკონფორმული ქალის/კაცის მიმართ; GTS gender bashing – აგრესიული ქცევისადმი მზობა ტრანსი და გენდერულად არაკონფორმული ადამიანების მიმართ; GTS genderism and transphobia – გენდერიზმისა და ტრანსფობიის სუბსკალა

ჰომოფობიისა და ბიფობიის მსგავსად, როგორც ერთიანი სკალის, ისე სუბსკალების ინდექსების საშუალოების მნიშვნელობა უფრო დაბალია, ვიდრე 2016 წელს⁹⁸.

ცვლილებები ტრანსფობიის ინდექსის კოგნიტურ და აფექტურ კომპონენტზე უფრო აისახა, ვიდრე ქცევითზე. ცალკეული დებულების მიმართ დამოკიდებულება იმდენად შეცვლილია, რომ ცალკე შეფასება სჭირდება. მკვეთრად შეიცვალა მიმართება დებულებებთან, რომელიც სქესის ბინარულ მოდელს აღწერს და, სექსუალობის სხვა ასპექტებზე ესენციალისტური წარმოდგენების მსგავსად, ჰომო და ბიფობიაზეც მნიშვნელოვან გავლენას ახდენდა და ახდენს. („ღმერთმა მხოლოდ და მხოლოდ ორი სქესი შექმნა – ქალი და კაცი“ და „ადამიანები ან კაცები არიან, ან ქალები“). 2016 წელთან შედარებით, 16.7%-ით (პირველი დებულებისთვის) და 17.9%-ით (მეორე დებულებისთვის) ნაკლებია იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც სქესის ბინარული მოდელის შესახებ წარმოდგენებს იზიარებს. 18.3%-ით შემცირდა ისეთი რესპონდენტების წილი, ვინც „სქესის შეცვლის“ ოპერაციას მორალურად არასწორად მიიჩნევს. თითქმის მეხუთედით (20.1%) შემცირდა იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც ქროსდრესინგს ავად-

ყოფობად მიიჩნევდა („კაცი, რომელიც ქალის ტანსაცმელს იცვამს, ავადმყოფია“), ან მიიჩნევს, რომ ტრანსგენდერობა დაავადებაა („ქალები, რომლებიც საკუთარ თავს კაცად აღიქვამენ, ავადმყოფები არიან“) – 20.5%; მეოთხედით არის შემცირებული იმათი სიხშირე (24.7%), ვინც მიიჩნევს, რომ გენდერულ არაკონფორმულობას მკურნალობა სჭირდება („ქალურ“ ბიჭებს უნდა უმკურნალო“). 15.7%-ითაა შემცირებული იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც სრულიად ან მეტ-ნაკლებად ეთანხმება მოსაზრებას – „თავს ავარიდებდი ისეთ ქალთან საუბარს, რომელზეც მეცოდინებოდა, რომ „სქესის შეცვლის ოპერაცია“ გაიკეთა“. დებულებაზე „თუ გავიგებდი, რომ ჩემს მეგობარ კაცს, რომელიც თავს ქალად აღიქვამს, სასქესო ორგანოს ქირურგიული გზით შეცვლა უნდა, ღიად დავუჭერდი მხარს“ პასუხების განაწილება აჩვენებს, რომ „მხარდამჭერთა“ წილი 10% გაიზარდა, იმათი წილი კი ვინც 2016 წელს უარს ამბობდა მხარდაჭერაზე, 20.5%-ითაა შემცირებული.

2016 წლის კვლევის მსგავსად, როგორც ტრანსფობიის საერთო ინდექსის, ასევე ორივე სუბსკალის საშუალო მაჩვენებლები სქესის ჭრილში მნიშვნელოვნად განსხვავდება: კაცი რესპონდენტები ბევრად უფრო ნეგატიურად არიან განწყობილი ტრანსგენდერებისა და გენდერულად არაკონფორმული ადამიანების მიმართ, ვიდრე ქალები. უნდა აღნიშნოს, რომ განსხვავება ქალ/კაც რესპონდენტებს შორის უფრო გამოკვეთილია, ვიდრე 2016 წელს, რაც იმაზე მიანიშნებს, რომ დამოკიდებულებები კაც რესპონდენტებში ქალებთან შედარებით უფრო ძნელად იცვლება.

ტენდენცია შენარჩუნებულია ასაკის, კონტაქტის/ნაცნობობისა და განათლების ჭრილშიც – სამივე ცვლადი ქალების დამოკიდებულებაზე უფრო ახდენს გავლენას, ვიდრე კაცების. მაგალითად, კაცებში სხვაობა ასაკობრივ ჯგუფებს შორის ტრანსფობიის ინდექსის მიხედვით უფრო მცირეა, ვიდრე ქალების შემთხვევაში; დასახლების ტიპი და განათლების დონე კაცებში ტრანს-

98 GTS – $t(1515)=-16.572, p=.000$; GTS_bushing – $t(1505)=-8.216, p=.000$; ; GTS_genderism and transphobia – $t(1511)=-17.355, p=.000$

ფობიის საერთო ინდექსთან და გენდერიზმისა და ტრანსფობიის სუბსკალასთან სტატისტიკურად მნიშვნელოვან კავშირს არ აჩვენებს. რაც შეეხება გენდერულ ბეზინგს, არასრული ზოგადი განათლების მქონე კაცები უფრო ხშირად აფიქსირებენ აგრესიული ქცევისადმი მზაობას, ვიდრე უფრო მაღალი აკადემიური განათლების მქონე რესპონდენტები. საინტერესოა განსხვავება დასახლების ტიპის მიხედვითაც: თბილისში მცხოვრები კაცი რესპონდენტების ნეგატიური განწყობები უფრო იშვიათად „კონვერტირდება“ აგრესიულ ქცევამდე ტრანსგენდერი და გენდერულად არაკონფორმული ადამიანების მიმართ, ვიდრე სხვა ქალაქებსა და სოფლებში მცხოვრები კაცი რესპონდენტების. კონტაქტის შემთხვევაშიც, კაცებისთვის ჯგუფის წევრთან ნაცნობობას ტრანსფობიის ხარისხზე ზომიერი ეფექტი აქვს, მაშინ როცა ქალებისთვის ეფექტი საკმაოდ მაღალია⁹⁹.

მთლიანობაში, როგორც გენდერიზმისა და ტრანსფობიის საერთო ინდექსი, ისე სუბსკალეზის საშუალო მაჩვენებლები, ჰომო და ბიფობიის მსგავსად, დასახლების ტიპის მიხედვით მნიშვნელოვნად განსხვავდება. თბილისში მცხოვრები რესპონდენტები ტრანსგენდერი და გენდერულად არაკონფორმული ადამიანების მიმართ უფრო მეტად მიმდებლურ დამოკიდებულებას იჩენენ, ვიდრე სხვა ქალაქებში/სოფლის ტიპის დასახლებებში მცხოვრები რესპონდენტები.

რაც უფრო მაღალ ასაკობრივ ჯგუფს მიეკუთვნება რესპონდენტი, მით უფრო ნეგატიურია მისი განწყობა ტრანსგენდერი და გენდერულად არაკონფორმული ადამიანების მიმართ¹⁰⁰. ყველაზე მეტ მიმდებლობას პირველი ასაკობრივი ჯგუფის რესპონდენტები ავლენენ. ზედა ასაკობრივ ჯგუფებში განწყობებს შორის სხვაობა ნაკლებადაა გამოხატული.

კონტაქტი/ნაცნობობა ჯგუფის წევრთან, ტრანსგენდერი და გენდერულად არაკონფორმული ადამიანების მიმართ მიმდებლობაზეც ახდენს გავლენას. ისინი, ვინც ჯგუფის ერთ წარმომადგენელს მაინც იცნობენ, უფრო კეთილგანწყობილი არიან ტრანსი და გენდერულად არაკონფორმული ადამიანების მიმართ, ვიდრე ისინი, ვინც არაფერს იცნობენ¹⁰¹.

ინდექსების ანალიზმა ეთნიკურ ჭრილში აჩვენა, რომ საერთო ინდექსისა და გენდერიზმისა და ტრანსფობიის ქვესკალაზე არის სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი განსხვავება, თუმცა, ცვლადის ეფექტი საკმაოდ სუსტია. რაც შეეხება აგრესიული ქცევისადმი მზაობას, განსხვავებები ჯგუფებს შორის სტატისტიკურად უმნიშვნელოა. რეგრესიული მოდელების შედარების საფუძველზე შეიძლება ითქვას, რომ სხვადასხვა პრედიქტორის მიუხედავად, ტრანსფობიის ინდექსის თვალსაზრისით, ეთნიკურ ჭრილში მნიშვნელოვანი განსხვავებები არ შეინიშნება.

ტრანსფობიის ხარისხზე, სოციალურ-დემოგრაფიული ცვლადების გარდა, გავლენას ახდენს მემარჯვენე ფრთის ავტორიტარიზმი, აღქმული სიმბოლური და რეალური საფრთხეები, გენდერულ როლებთან და თანასწორობასთან, ინვერსიულ გენდერულ სტერეოტიპებთან რესპონდენტის დამოკიდებულება და მიმართება სექსთან. ისევე, როგორც ჰომოფობიის შემთხვევაში, თუკი ეთნიკურად ქართველი რესპონდენტებისთვის ტრანსფობიის დონეზე გავლენას ახდენს როგორც აღქმული სიმბოლური, ისე აღქმული რეალური საფრთხეები, ეთნიკური უმცირესობების შემთხვევაში ტრანსფობიის ხარისხზე გავლენას ახდენს მხოლოდ რეალური საფრთხეები. ამგვარ სურათს, ერთი მხრივ, ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებს შორის აღქმულ რეალურ საფრთხეებთან დაკავშირებული მითების უფრო მე-

99 $ES=.045$ კაცებისთვის და $ES=.101$ ქალებისთვის.

100 ერთიანი სკალისთვის $F(1,1515)=30.027, p=.000, ES=.090$; გენდერული ბეზინგი – $F(1,1505)=10.562, p=.000, ES=.034$; გენდერიზმისა და ტრანსფობიის სუბსკალისთვის – $F(1,1511)=30.830 p=.000, ES=.093$

101 აღნიშნული კვლევის ფარგლებში, გადავამოწმეთ გამოტოვებული პასუხების მქონე რესპონდენტთა ინდექსებიც – ისინი, ვინც უარი თქვეს პასუხზე ჯგუფის წევრთან ნაცნობობასთან/კონტაქტთან დაკავშირებით ინფორმაციის გაზიარებაზე, ტრანსფობიის ისეთივე დაბალი მაჩვენებლებით გამოირჩევიან, როგორცაც ისინი, ვინც იცნობს ჯგუფის წევრებს და, პირიქით, ის რესპონდენტები, ვისაც პასუხის გაცემა გაუჭირდა, ყველაზე უფრო აგრესიულ განწყობებს ამჟღავნებენ.

ტი გავრცელება განაპირობებს, ხოლო მეორე მხრივ, აღქმული სიმბოლური საფრთხეების ფაქტორის ქვეშ გაერთიანებული დებულებების შინაარსი.

კორელაციური მატრიცა ჰომოფობიასა და ტრანსფობიას შორის ($r=.708$, $p<.001$) წრფივ პოზიტიურ კავშირებს აჩვენებს. საერთო პრედიქტორების გარდა, ჰომო/ტრანსფობიის სკალებს შორის მჭიდრო კავშირს ისიც განაპირობებს, რომ გენდერული არაკონფორმულობა ხშირად აღიქმება როგორც ჰომოსექსუალობის „ნიშანი“ – გეებისა და ლესბოსელების შესახებ გავრცელებული სტერეოტიპები სწორედ გენდერული როლების ინვერსიას უკავშირდება („გეების უმეტესობა გამოიყურება და იქცევა როგორც ქალი“/“ლესბოსელების უმეტესობა გამოიყურება და იქცევა როგორც კაცი“). კვლევები ადასტურებს, რომ მასკულიზირებული, ფემინური კაცები და ტრანსგენდერი ადამიანები, შესაძლოა, ძალადობის უფრო მაღალი რისკის ქვეშ იყვნენ არა იმიტომ, რომ ისინი ჰომოსექსუალები არიან, არამედ იმიტომ, რომ გენდერულ ნორმებს არღვევენ (ნამასტე, 1996). ამიტომაც ლოგიკურია, ვივარაუდოთ, რომ ის, ვინც ტრანსფობიის მაღალ ხარისხს ამჟღავნებს, ჰომოფობიცი იქნება და პირიქით.

ტრანსფობიისა და გენდერიზმის სკალა რამდენიმე იდენტურ კითხვას მოიცავს, რომელთაგან სამი გენდერულად არაკონფორმულ ქალს მიემართება, სამი – კაცს, რაც საშუალებას იძლევა დამოკიდებულებები და აგრესიული ქცევისადმი მზაობა გენდერულად არაკონფორმული ქალების/კაცების მიმართ ერთმანეთს შევადაროთ.

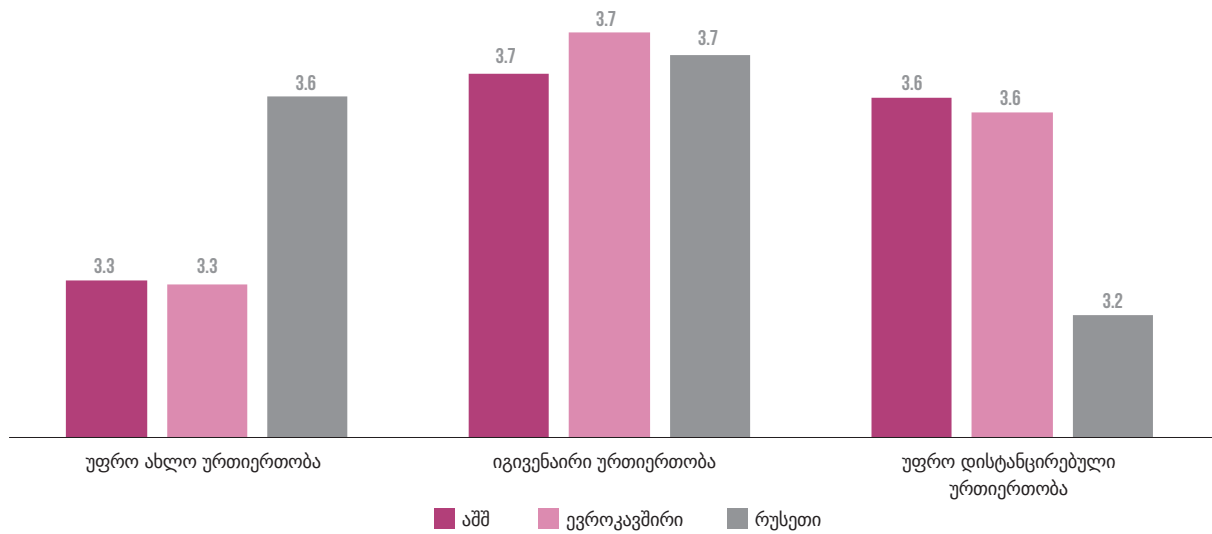
- „ქალური“ კაცები დისკომფორტს მიქმნიან / „კაცური“ ქალები დისკომფორტს მიქმნიან
- შეურაცხყოფას მივაყენებდი „ქალურ“ კაცს / შეურაცხყოფას მივაყენებდი „კაცურ“ ქალს
- აგრესიულად მოვექცეოდი „ქალურ“ კაცს / აგრესიულად მოვეპყრობოდი ქალს იმის გამო, რომ ის „კაცივით“ გამოიყურება და იქცევა.

მონაცემთა შედარება აჩვენებს, რომ დამოკიდებულებები გენდერულად არაკონფორმული კაცის მიმართ უფრო მეტად შეიცვალა, ვიდრე ქალის მიმართ. მიუხედავად იმისა, რომ ტენდენცია იგივე რჩება, რაც 2016 წელს – საზოგადოება გენდერულად არაკონფორმული კაცების მიმართ უფრო ნეგატიურადაა განწყობილი, ვიდრე ქალების მიმართ ($t(1491)=-4.044$, $p=.000$), დამოკიდებულებებს შორის სხვაობა შემცირდა („ქალური“ კაცები დისკომფორტს მიქმნიან / „კაცური“ ქალები დისკომფორტს მიქმნიან), ისევე, როგორც სხვაობა აგრესიული ქცევისადმი მზაობის თვალსაზრისით (აგრესიულად მოვექცეოდი „ქალურ“ კაცს / აგრესიულად მოვექცეოდი „კაცურ“ ქალს – $t(1491)=-2.609$, $p=.009$). რაც შეეხება დებულებებს – „შეურაცხყოფას მივაყენებდი „ქალურ“ კაცს / შეურაცხყოფას მივაყენებდი „კაცურ“ ქალს“, წყვილების t ტესტმა აჩვენა, რომ განსხვავება არაა სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი. დამოკიდებულებებს შორის ცვლილებების არათანაბარი ხასიათი ტრანს ქალების უფრო მაღალი ხილვადობით შეიძლება აიხსნას – ბოლო რამდენიმე წელიწადში ტრანს ქალების ხილვადობა მკვეთრად გაიზარდა, ტრანს კაცებს შორის კი მხოლოდ ერთი აქტივისტია, რომელიც ღიად პოზიციონირებს და ჩანს მედია საშუალებებში.

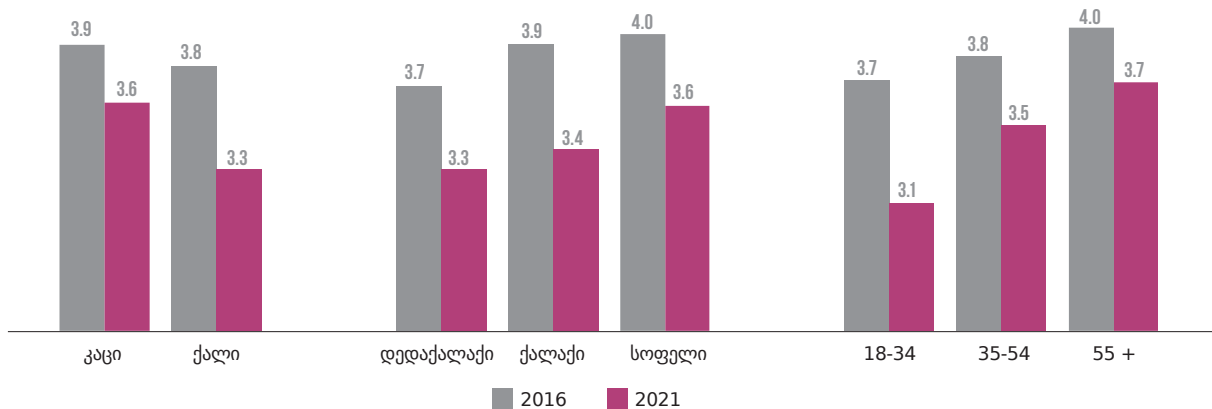
დიაგრამა #23

პოლოლობიის ინდექსი საგარეო პოლიტიკური ორიენტაციის ჭრილში

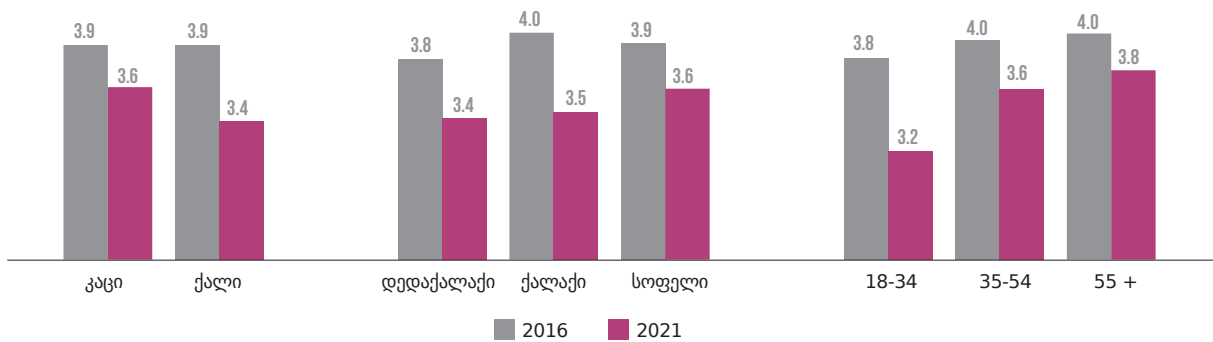
დიაგრამა #24

პოლოლობიის ინდექსი სქესის, ასაკის, სტრატის ჭრილში, 2016 და 2021 წლებში

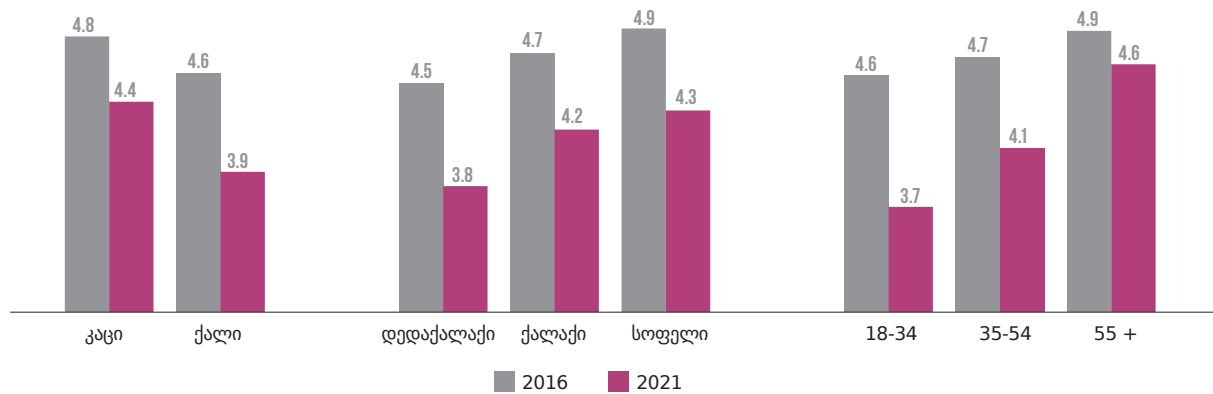
დიაგრამა #25

ბიზნის ინდექსი სქესის, ასაკის, სტრატის ჭრილში, 2016 და 2021 წლებში

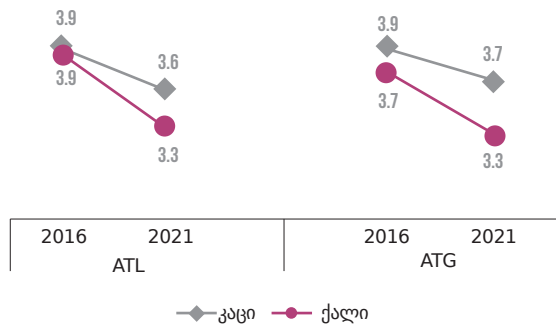
დიაგრამა #26

ტრანსფორმაციის ინდექსი სქესის, ასაკის, სტრატის ჭრილში, 2016 და 2021 წლებში

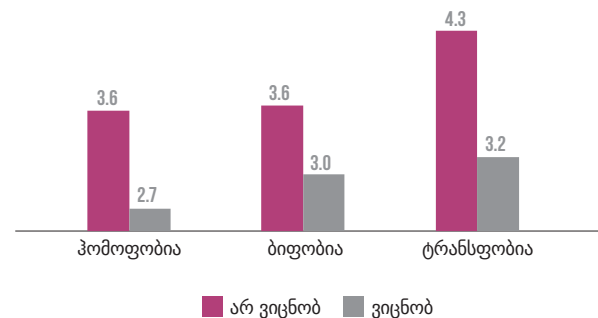
დიაგრამა #27

ლესოსელების/გეების მიმართ დამოკიდებულება სქესის ჭრილში, 2016 და 2021 წლებში

დიაგრამა #28

პომო/ბი/ტრანსფორმაციის ინდექსი კონტაქტის ჭრილში

5.6. დამოკიდებულება ლგბტ(ქ)ი პირების უფლებრივი მდგომარეობის მიმართ¹⁰²

- 2016 წელთან შედარებით, საზოგადოება ლგბტ(ქ)ი უფლებადამცველებს უფრო პოზიტიურად აფასებს და ჯგუფის უფლებრივი თანასწორობის საკითხების მიმართ მეტ მიმდებლობას იჩენს. მათ შორის:
  - გეი-ქორწინების მონინალმდეგეთა პროცენტული წილი 15.4%-ით შემცირდა (88.8%-იდან 74.6%-მდე), მომხრეთა რაოდენობა კი 4.7%-დან 10.3%-მდე გაიზარდა;
  - გეი/ლესბოსელი წყვილებისთვის შვილად აყვანის უფლების მონინალმდეგეთა წილი შემცირდა დაახლოებით 81.3%-დან 67.6%-მდე და 66.9%-მდე, ხოლო მათი რაოდენობა, ვინც ამ აკრძალვას არ იზიარებს, 15%-ით გაიზარდა;
  - შეიცვალა დამოკიდებულება აქტივისტების მიმართაც. თითქმის 20 %-ით შემცირდა იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც მათ საქმიანობას ნეგატიურად აფასებდა (74,5%-დან 56.8%-მდე), ხოლო მხარდამჭერთა რიცხვი თითქმის ორჯერ გაიზარდა. თუმცა, 2016 წლის მსგავსად, რესპონდენტები აქტივისტების მიმართ უფრო ნეგატიურად არიან განწყობილი, ვიდრე ზოგადად ჰომოსექსუალების მიმართ;
  - ლგბტ(ქ)ი თემის უფლებრივ თანასწორობაზე საუბარს უფრო ნაკლები რესპონდენტი აღიქვამს „პროპაგანდად“ და „საკუთარი ცხოვრების წესის სხვებისთვის თავზე მოხვევად“ (2016 წელს – 66.5%, ხოლო 2021 წელს – 55.9%);
  - მიუხედავად იმისა, რომ რესპონდენტთა ნახევარზე მეტი (53%) კვლავ ემხრობა მოსაზრებას, რომ ლგბტ(ქ)ი ადამიანებს შეკრებისა და გამოხატვის უფლება კანონით უნდა აკრძალვოთ, 2016 წელთან შედარებით, ასეთი რესპონდენტების წილი თითქმის 25%-ითაა

შემცირებული, ხოლო იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც ასეთ შეზღუდვას მიუღებლად მიიჩნევს, ორჯერ არის გაზრდილი – 2016 წელს ასეთი რესპონდენტების წილი მხოლოდ 14.6% იყო, 2021 წელს კი 27.1%;

- გამოკითხულთაგან, ხუთიდან ორი რესპონდენტი (39.5%) მიიჩნევს, რომ ჩვენს ქვეყანაში ლგბტ(ქ)ი ადამიანთა უფლებები დაცულია. რესპონდენტთა მეხუთედზე მეტი (22%) სრულიად ან მეტწილად არ ეთანხმება, თითქმის ამდენივეს (20.8%) პასუხის გაცემა გაუჭირდა ან პასუხზე უარი თქვა;
- ნეგატიური შეფასების ველში მოხვდა სახელმწიფოს მიერ განეული ძალისხმევა სოგის ნიშნით ძალადობისა და დისკრიმინაციის ფაქტებზე რეაგირების თვალსაზრისით. ხუთიდან ორი რესპონდენტი (38.6%) მიიჩნევს, რომ სახელმწიფო სათანადოდ არ რეაგირებს ლგბტ(ქ)ი თემის მიმართ ძალადობისა და დისკრიმინაციის ფაქტებზე. გამოკითხულთა მხოლოდ 30.7% აფასებს სახელმწიფოს რეაგირებას, როგორც სათანადოს;
- 2016 წლის შედეგებისგან განსხვავებით, ამჯერად გამოიკვეთა კავშირი ღირებულებათა იერარქიასა და ლგბტ(ქ)ი უფლებებს შორის. ის რესპონდენტები, ვინც ღირებულებათა პირველ სამეულში ადამიანის უფლებებს/სიტყვის თავისუფლებას ასახელებენ, ლგბტ(ქ)ი ადამიანთა უფლებრივი თანასწორობის საკითხებზე მკვეთრად განსხვავებულ დადებით პოზიციას აფიქსირებენ;
- ცვლილებები ყველაზე უფრო მკაფიოდ ისეთ საკითხებთან მიმართებაში არის გამოხატული, როგორცაა საგანმანათლებლო სფეროში დასაქმება და შეკრებისა და გამოხატვის თავისუფლება;
- ცვლილებები ქალებზე, ახალგაზრდებსა და დედაქალაქში მცხოვრებ რესპონდენტებზე უფრო აისახა, ვიდრე კაცებზე, მაღალი ასაკობრივი ჯგუფისა და სხვა ქალაქებში/სოფლად მცხოვრებ რესპონდენტებზე;

102 უფლებებთან დაკავშირებული დებულებები უკავშირდება სამუშაო ადგილებზე დისკრიმინაციას (ბავშვებთან და მოზარდებთან მუშაობის უფლების შეზღუდვა), ქორწინების, შვილად აყვანის, შეკრებისა და გამოხატვის თავისუფლებით სარგებლობის უფლებას. ეს სწორედ ის საკითხებია, რომლითაც ხშირად სპეკულირებენ რადიკალური ჯგუფები, პოლიტიკოსების, სასულიერო პირების ის ნაწილი, რომლებიც ჰომოფობიური სიძულვილის ენის მთავარი აქტორები არიან.

- მიმღებლობის გაზრდის მიუხედავად, საკითხების რანჟირება იგივენაირად გამოიყურება, როგორც 2016 წელს – საზოგადოება ყველაზე ნაკლებ მიმღებლობას ერთი სქესის ადამიანებს შორის ქორწინებისა და შვილად აყვანის საკითხებთან მიმართებაში ამჟღავნებს;
- შვილად აყვანის უფლება ლესბოსელი და გეი ადამიანებისთვის, ისევე როგორც ქორწინების უფლება გაიგივებულია „პრივილეგიასთან“ და არა თანასწორუფლებიანობასთან. ის, რესპონდენტები, ვინც მეტწილად ან სავსებით ეთანხმებიან მოსაზრებას, რომ „ლგბტ(ქ)ი ადამიანები პრივილეგიებისთვის იბრძვიან და არა თანასწორუფლებიანობისთვის“, უკიდურესად ნეგატიურ დამოკიდებულებას ამჟღავნებენ შვილად აყვანის უფლების მიმართ;
- გენდერული ნორმებისა და თანასწორობის მიმართ დამოკიდებულება (რადიკალური უთანასწორობის და ოჯახური ასიმეტრიის ფაქტორები) მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს როგორც ქორწინების, ისე შვილად აყვანის უფლებებზე. ისინი, ვინც გენდერული თანასწორობის იდეებს კაცების წინააღმდეგ მიმართულ ჩაგვრად აღიქვამენ და რადიკალურ პოზიციას გამოხატავენ – სავსებით ეთანხმებიან მოსაზრებებს, რომ „როცა ქალები უფლებებს იღებენ, ისინი კაცებს ართმევენ ამ უფლებებს“ და „როდესაც ქალები მუშაობენ, ისინი კაცებს ართმევენ მუშაობის შესაძლებლობას“ – ლესბოსელებისთვის შვილად აყვანის უფლებას უფრო ეწინააღმდეგებიან, ვიდრე გეი წყვილებისთვის.
- შვილად აყვანის უფლებაზე, სხვა ცვლადებთან ერთად, აღქმული სიმბოლური საფრთხეები ახდენს გავლენას და არა აღქმული რეალური

საფრთხეები ან ეტიოლოგიასთან დაკავშირებული მოსაზრებები.

- ლესბოსელებთან და გეებთან შედარებით, საგანმანათლებლო სფეროში ტრანსგენდერების დასაქმებას უფრო მეტი რესპონდენტი აფასებს ნეგატიურად; კაცები, რესპონდენტები, ვისაც 18 წლამდე მოზარდი ჰყავს ოჯახში და ეთნიკურად აზერბაიჯანელები საგანმანათლებლო სფეროში ლგბტ(ქ)ი ადამიანების დასაქმების უფლების შეზღუდვას უფრო გამართლებულად მიიჩნევენ;
- რესპონდენტთა მესამედისთვის (33%), 17 მაისი არ უკავშირდება არც „ოჯახის სინმინდის“ და არც ჰომოფობიასთან ბრძოლის საერთაშორისო დღეს. თითქმის ამდენივე რესპონდენტისთვის (35.3%) ეს დღე „ოჯახის სინმინდის დღესთან“, 13%-ისთვის კი ორივე თემასთან ან მხოლოდ ჰომოფობიასთან ბრძოლის დღესთან ასოცირდება. ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლების უმეტესობას პასუხის გაცემა გაუჭირდა ან მიუთითა რომ ეს დღე მათთვის არც ერთთან არ ასოცირდება. რესპონდენტები, ვისთვისაც ეს დღე კავშირშია ეკლესიის მიერ შემოღებულ დღესასწაულთან, ეთნიკურად ქართველები ან სომხები არიან. ეთნიკურად აზერბაიჯანელ რესპონდენტებში არავინ აღმოჩნდა ისეთი, ვისთვისაც ეს დღე „ოჯახის სინმინდის დღეს“ უკავშირდება. თბილისში მცხოვრები რესპონდენტები უფრო უკავშირდებიან ამ დღის აღნიშვნას „ოჯახის სინმინდის დღეს“, ვიდრე სხვა ქალაქებში ან სოფლის ტიპის დასახლებებში მცხოვრები რესპონდენტები;
- კონტაქტი/ნაცნობობა ჯგუფის წევრთან მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს დამოკიდებულებაზე როგორც უფლებადაცველების, ისე უფლებრივი თანასწორობის საკითხების მიმართ¹⁰³.

103 შესაძლოა კონტაქტის როლის შეფასება გადაჭარბებული იყოს ამ შემთხვევაში. მონაცემების სიმცირის გამო ძნელია განზოგადებული მსჯელობა იმაზე, თუ რა გავლენას ახდენს რესპონდენტის რელიგიურობა, მემარჯვენე ავტორიტარიზმი, ტრადიციული გენდერული როლებისა და გენდერულად არაკონფორმული ადამიანების მიმართ დამოკიდებულება ამ ურთიერთკავშირზე. ზედაპირული ანალიზი (მოდერაციული ეფექტის შესამოწმებლად PROCESS v3. 5, by Andrew F. Hayes, გამოვიყენეთ) აჩვენებს, რომ ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი ბუფერულ როლს ასრულებს და არათუ ამცირებს კონტაქტის ეფექტს როგორც ჯგუფების, ისე მათი უფლებრივი თანასწორობის მიმართ დამოკიდებულებაზე, არამედ უარყოფით მნიშვნელობასაც აძლევს მას. უფრო მნიშვნელოვანია კონტაქტის ისეთი მახასიათებლები, როგორცაა დისტანცია და ქამინგაუთის წყარო. თუმცა ამ მიმართულებით მონაცემები ცოტაა და არ არის საკმარისი ანალიზისთვის.

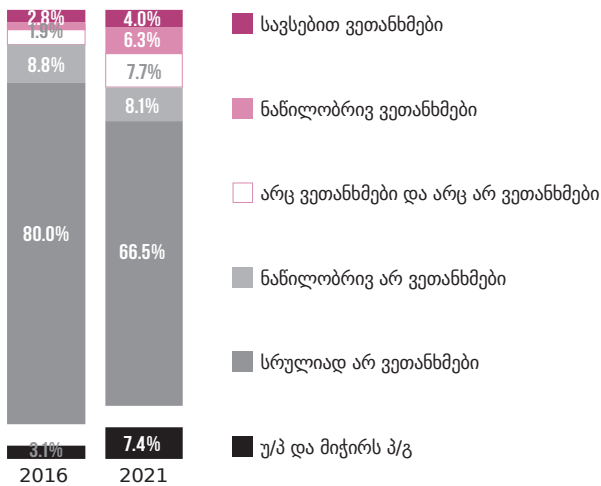
დამოკიდებულება ერთი სქესის პარტნიორებს შორის ქორწინების უფლების მიმართ

მთლიანობაში, 2016 წელთან შედარებით, ქორწინების უფლებას ერთი სქესის ადამიანებს შორის რესპონდენტთა უფრო მცირე წილი მიიჩნევს მიუღებლად (შესაბამისად, 2016 წელს ასეთი რესპონდენტების წილი 88.8% იყო, ხოლო 2021 წელს – 76.4%).

უფლებრივ საკითხებთან მიმართებაში, რესპონდენტებისთვის ყველაზე მიუღებელი ქორწინებისა და შვილად აყვანის უფლებებია. მოსაზრებას, რომ „კანონი უნდა უშვებდეს ჰომოსექსუალებს შორის ქორწინებას“, რესპონდენტთა 74.6% სრულიად ან მეტწილად არ ეთანხმება. განსაკუთრებით მაღალია იმ რესპონდენტთა ხვედრითი წილი, ვინც რადიკალურ პოზიციას აფიქსირებს („სრულიად არ ვეთანხმები“ – 66.6%). რესპონდენტთა 7.7% ნეიტრალურ პოზიციას არჩევს, 9.3% კი მეტწილად ან საცხებით უჭერს მხარს ამ დებულებას¹⁰⁴.

დიაგრამა #29

დამოკიდებულება ერთი სქესის პარტნიორებს შორის ქორწინების უფლების მიმართ, 2016 და 2021 წლებში

რესპონდენტები, ვინც ლგბტ(ქ)ი თემის ერთ წევრს მაინც იცნობენ, შედარებით ნაკლებად გამოხატავენ ნეგატიურ დამოკიდებულებას ქორწინების უფლების მიმართ, ვიდრე ის რესპონდენტები, ვინც არავის იცნობენ.

ისინი, ვინც ღირებულებათა პრიორიტეტულ სამეულში ოჯახი არ დაასახელა, ნეგატიურ დამოკიდებულებებს გეი-ქორწინების უფლების მიმართ ნაკლებად კატეგორიულად გამოხატავენ. იმ რესპონდენტთა 82.6% ვისთვისაც ოჯახს მაღალი პრიორიტეტული ღირებულება აქვს, გეი ქორწინებას ეწინააღმდეგება, განსხვავებით რესპონდენტებისგან, ვისი ღირებულებათა პრიორიტეტული სამეული „ოჯახს“ არ მოიცავს (59.2%). განსხვავებები შედარებით სუსტადაა გამოკვეთილი იმ რესპონდენტებს შორის, ვინც პირველ სამეულში რელიგია და სამშობლო დაასახელეს ან არ დაასახელეს. ის რესპონდენტები, ვინც პირველ სამეულში ადამიანის უფლებები და სიტყვის თავისუფლება დაასახელეს, გეი ქორწინებასთან თაობაზე ასევე მკვეთრად განსხვავებულ მიმართებას ამჟღავნებენ.

სხვა უფლებებისგან განსხვავებით, ქორწინების უფლების საწინააღმდეგო პოზიციას თითქმის თანაბრად „კვებავს“ როგორც აღქმულ სიმბოლურ, ისე რეალისტურ საფრთხეებთან დაკავშირებული მითები და მოსაზრებები ჰომოფობიის უნივერსალურობისა და ჰომოსექსუალობის „არაბუნებრიობის“ შესახებ. ინვერსიული გენდერული სტერეოტიპები გეებისა და ლესბოსელების შესახებ და ჰეტერონორმატიული წარმოდგენები ოჯახზე, ასევე ახდენს გავლენას ქორწინების უფლების მიმართ დამოკიდებულებაზე. რელიგიურობის ხარისხსაც თავისი წვლილი შეაქვს ქორწინების უფლების მიმართ ნეგატიურ დამოკიდებულებებში.

ეთნიკურ ჭრილში მონაცემების ანალიზი აჩვენებს, რომ იმ რესპონდენტებს, ვინც ეთნიკურ იდენტობად სომეხი მიუთითა და გენდერული და სექ-

104 „ქორწინება ფართოდ აღიქმება როგორც სოციალური სტატუსი – თვითრეალიზაციის საშუალება (გამოკითხულთა 75.4%), 95.4% თვლის, რომ ქორწინება მნიშვნელოვანია შვილის აღზრდისთვის, 81.6%-ისთვის ქორწინება მნიშვნელოვანია ოჯახის მატერიალური უზრუნველყოფისთვის. რამდენად აღიქმება ქორწინება, როგორც კონტრაქტი ორ ზრდასრულ ადამიანს შორის, რომელიც დამატებით ახალ უფლებებს წარმოშობს, ამაზე აღნიშნული კვლევა პასუხს არ იძლევა. კეკელია თ., გავაშელიშვილი ე., ბრეგვაძე თ. „სექსუალობა თანამედროვე საქართველოში: დისკურსი და ქცევა“. თბილისი. 2012.

სუალური ნორმების მიმართ განსაკუთრებულად კონსერვატიულ დამოკიდებულებებს ამჟღავნებს¹⁰⁵, რადიკალურად ნეგატიური დამოკიდებულება აქვთ როგორც ერთი სქესის ადამიანებს შორის ქორწინების, ისე შვილად აყვანის უფლების მიმართ.

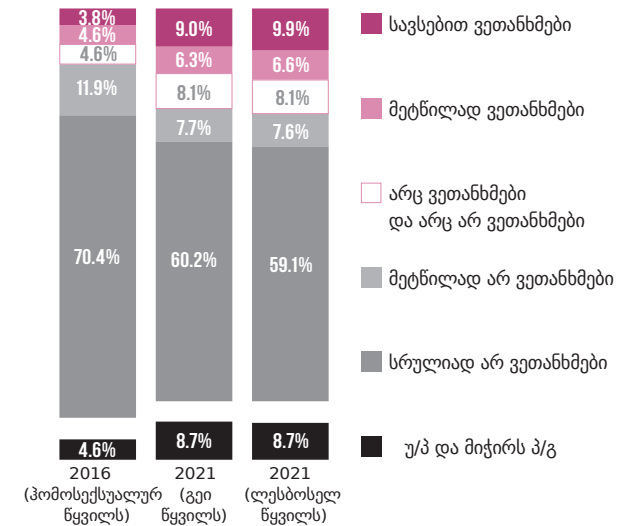
დამოკიდებულება გეი/ლესბოსელი წყვილებისთვის შვილად აყვანის მიმართ

2016 წლის კვლევაში კითხვა იმგვარად იყო ფორმულირებული („ჰომოსექსუალ წყვილს ისევე უნდა ჰქონდეს ბავშვის შვილად აყვანისა და აღზრდის უფლება, როგორც ჰეტეროსექსუალურ წყვილს“), რომ პირდაპირი შედარების საშუალებას არ იძლევა. მიუხედავად იმისა, რომ ქორწინების უფლების მსგავსად, საზოგადოება, მთლიანობაში, მკვეთრად ნეგატიურ დამოკიდებულებას ინარჩუნებს ამ საკითხის მიმართ, 2021 წლის კვლევა აჩვენებს, რომ გეი და ლესბოსელი წყვილებისთვის შვილად აყვანის საკითხთან მიმართებაში განწყობები ბევრად შერბილებულია.

დებულებას „გეი წყვილს ისევე უნდა ჰქონდეს ბავშვის აყვანის უფლება, როგორც ჰეტეროსექსუალების წყვილს“ სრულიად ან მეტწილად არ ეთანხმება რესპონდენტთა 67.9%. განსაკუთრებით მაღალია იმ რესპონდენტთა ხვედრითი წილი, ვინც აფიქსირებს რადიკალურ პოზიციას („სრულიად არ ვეთანხმები“ – 60.2%). რესპონდენტთა 8.1% ნეიტრალურ პოზიციას არჩევს, 16.3% კი მეტწილად ან სავსებით უჭერს მხარს დებულებას. რაც შეეხება ლესბოსელ წყვილს, რესპონდენტთა მოსაზრებები თითქმის იგივენაირი თანაფარდობითაა გადანაწილებული, თუმცა, მონაცემთა შედარება აჩვენებს, რომ დამოკიდებულებებს შორის არსებობს მცირე, მაგრამ სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი სხვაობა

($t(1457)=4.891, p=.000$). კაცი რესპონდენტები ერთნაირად ნეგატიურად აფასებენ ლესბოსელებისა და გეების მშობლობის საკითხს, მაშინ როცა ქალი რესპონდენტები ლესბოსელების მიმართ შედარებით მეტ მიმდებლობას ამჟღავნებენ¹⁰⁶.

დიაგრამა #30
დამოკიდებულება ჰომოსექსუალი (ლესბოსელი/გეი) წყვილებისთვის შვილად აყვანის უფლების მიმართ, 2016 და 2021 წლებში

წარმოდგენები ჰომოსექსუალური ორიენტაციის ჩამოყალიბების შესახებ შვილად აყვანის უფლების მიმართ დამოკიდებულებაზე გავლენას არ ახდენს¹⁰⁷.

რესპონდენტების დამოკიდებულება გენდერულ ნორმებთან (ოჯახური ასიმეტრიის ფაქტორი), მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს მიმართებაზე შვილად აყვანის უფლებებთან. განსხვავებები გამოკვეთი-

105 როგორც ოჯახური, ისე რადიკალური გენდერული ასიმეტრიის ფაქტორი ეთნიკურად სომეხ რესპონდენტებში საშუალოზე უფრო მაღალია ეთნიკურად ქართველებთან და აზერბაიჯანელებთან შედარებით. ქალის/კაცის სექსუალურ ქცევასთან დაკავშირებითაც, ეთნიკურად სომეხი რესპონდენტები უფრო რადიკალურ დამოკიდებულებებს ამჟღავნებენ (რეგრესიულ მოდელში, ეთნიკურად სომეხებთან, სხვა ცვლადებით გაკონტროლებისას, ოჯახური ასიმეტრიის ფაქტორი მაღალი ნონით ჯდება, ქართველებში მნიშვნელობს მნიშვნელობა აქვს როგორც ოჯახურ, ისე რადიკალური გენდერული ასიმეტრიის ფაქტორს, აზერბაიჯანელებში – რადიკალური გენდერული თანასწორობის ფაქტორს).

106 წყვილების ტესტი აჩვენებს, რომ კაცებისთვის $p>.05$, ქალი რესპონდენტებისთვის განსხვავება სტატისტიკურად მნიშვნელოვანია $t(777)=3.505, p=.000$

107 განსხვავებები სხვადასხვა თეორიის მომხრეებს შორის სტატისტიკურად უმნიშვნელოა $p>.05$

ლია არა მხოლოდ ფაქტორის, არამედ ცალკეული დებულებების ჭრილშიც: ის რესპონდენტები, ვინც სავსებით ან ნაწილობრივ მაინც იზიარებენ დებულებებს „ქალის მთავარი მოვალეობა ოჯახზე ზრუნვაა“ და „ბავშვის საფენების გამოცვლა ძირითადად ქალების საქმეა“, უკიდურესად ნეგატიურ დამოკიდებულებას იჩენენ როგორც გეი, ისე ლესბოსელი წყვილისთვის შვილად აყვანის უფლების მიმართ¹⁰⁸.

იმ რესპონდენტებს შორის, ვინც ადამიანის უფლებები და სიტყვის თავისუფლება პირველ სამ პრიორიტეტულ ღირებულებას შორის დაასახელეს, თითქმის ორჯერ მეტია გეების/ლესბოსელებისთვის შვილად აყვანის უფლების მხარდამჭერთა წილი (შესაბამისად 30%), ვიდრე იმ რესპონდენტებს შორის, ვისაც ეს ღირებულებები არ დაუსახელებია (შესაბამისად, 15%).

რელიგიურობის ინდექსი და კონტაქტი/ნაცნობობა ჯგუფის წევრთან ასევე ახდენს გავლენას დამოკიდებულებაზე შვილად აყვანის უფლებასთან. ისინი, ვინც რელიგიურობის მაღალი ხარისხით გამოირჩევიან ან ჯგუფის წარმომადგენლებს არ იცნობენ, შვილად აყვანის საკითხთან მიმართ ნაკლებად ტოლერანტულ დამოკიდებულებას იჩენენ.

შვილად აყვანის უფლება ლესბოსელი და გეი ადამიანებისთვის, ისევე როგორც ქორწინების უფლება, გაიგივებულია „პრივილეგიასთან“ და არა თანასწორუფლებიანობასთან. ის, რესპონდენტები, ვინც ნაწილობრივ ან სავსებით ეთანხმებიან მოსაზრებას, რომ „ლგბტ(ქ)ი ადამიანები პრივილეგიებისთვის იბრძვიან და არა თანასწორუფლებიანობისთვის“, შვილად აყვანის უფლების მიმართ უკიდურესად ნეგატიურ დამოკიდებულებას ამჟღავნებენ¹⁰⁹. შვილად აყვანის უფლებაზე აღქმული სიმბოლური საფრთხეების გავლენა უფრო ძლიერია, ვიდრე აღქმული რეალური საფრთხეები ან ჰომოსექსუალობის ჩამოყალიბებასთან დაკავშირებული ცოდნა.

ცალკეულ შემთხვევებში, ლესბოსელების მიერ შვილად აყვანის უფლებას უფრო მტრულადაც კი უყურებენ, ვიდრე გეი წყვილისთვის ამ უფლების მიცემას – ისინი, ვინც გენდერული თანასწორობის იდეებს კაცების წინააღმდეგ მიმართულ ჩაგვრად აღიქვამენ (სავსებით ეთანხმებიან მოსაზრებებს, რომ „როცა ქალები უფლებებს იღებენ, ისინი კაცებს ართმევენ ამ უფლებებს“ და „როდესაც ქალები მუშაობენ, ისინი კაცებს ართმევენ მუშაობის შესაძლებლობას“), ლესბოსელებისთვის შვილად აყვანის უფლებას უფრო ეწინააღმდეგებიან, ვიდრე გეი წყვილებისთვის¹¹⁰.

დამოკიდებულება ლგბტ(ქ)ი ადამიანთა უფლებადამცველების მიმართ

შიდილება ითქვას, რომ დამოკიდებულება ლგბტ(ქ)ი უფლებადამცველების მიმართ, 2016 წლის შედეგებთან შედარებით, პოზიტიურისკენ შეიცვალა: თითქმის ორჯერ არის გაზრდილი იმ რესპონდენტთა რაოდენობა, ვინც აქტივისტების საქმიანობას პოზიტიურად აფასებს. ამჯერად გამოკითხულთაგან თითქმის ყოველი მეხუთე (18,4%) სავსებით ან სრულიად ეთანხმება დებულებას, რომ „ლგბტ(ქ)ი ადამიანები რომლებიც არ მალავენ თავიანთ ორიენტაციას/იდენტობას და საკუთარი უფლებებისთვის იბრძვიან, დასაფასებლები არიან გამმედაობისთვის“. თუმცა, მთლიანობაში მათ მიმართ დამოკიდებულება კვლავ უარყოფითი შეფასების ველში რჩება. დებულებას ნაწილობრივ ან სრულიად არ იზიარებს რესპონდენტთა 56.8%, ხოლო 14% ლგბტ(ქ)ი უფლებადამცველთა საქმიანობას ნეიტრალურად აფასებს. განსაკუთრებით მაღალია იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც ლგბტ(ქ)ი უფლებადამცველთა მიმართ (44.9%) უკიდურესად ნეგატიურ განწყობას აფიქსირებს.

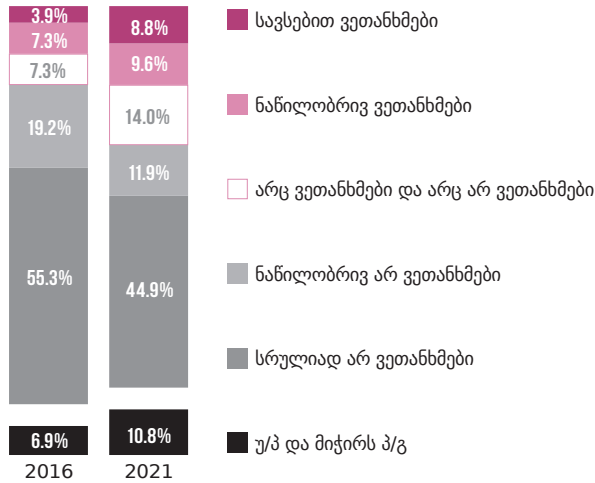
108 როგორც ჩანს, ლესბოსელობა თავისთავად გამორიცხულია „დედობის“ გენდერული კატეგორიიდან.

109 $F(4,1276)=38.172, p=.000, ES=.107$ გეი წყვილების შემთხვევაში; $F(4,1277)=36.163, p=.000, ES=.102$ ლესბოსელი წყვილების შემთხვევაში

110 შესაძლოა, ლესბოსელები, ფემინისტების მსგავსად, აღიქმება როგორც ინტერვენციული ჯგუფი, რომლებიც კაცებს „პრივილეგიებს“ ართმევენ.

დიაგრამა #31

დამოკიდებულება ლგბტ(ქ)ი აქტივისტებისა და უფლებადამცველების მიმართ, 2016 და 2021 წლებში

მათ შორის, ვინც ჯგუფის ერთ წარმომადგენელს მაინც იცნობს, იმ რესპონდენტების წილი, ვინც ლგბტ(ქ)ი უფლებადამცველთა საქმიანობას პოზიტიურად აფასებს თითქმის ორნახევარჯერ მეტია (37.1%), ვიდრე მათ შორის, ვინც ჯგუფის არც ერთ წარმომადგენელს არ იცნობს (15.7%)¹¹¹.

ლგბტ(ქ)ი უფლებადამცველთა მიმართ უფრო ნეგატიურად ის რესპონდენტები არიან განწყობილნი, ვინც ჰომოფობიის უნივერსალობის და რაციონალურობის, ჰომოსექსუალობის „არაბუნებრიობის“ შესახებ მითებს და მოსაზრებებს იზიარებენ, სჯერათ, რომ საქართველოს ევროკავშირში გასაწევრიანებლად აუცილებელია გეი-ქორწინების დაკანონება და მემარჯვენე ავტორიტარიზმის სკალაზე მაღალი მაჩვენებელი აქვთ.

მთლიანობაში, 2016 წლის მსგავსად, რესპონდენტები აქტივისტების მიმართ უფრო ნეგატიურად არიან განწყობილნი, ვიდრე ზოგადად ჰომოსექსუალების მიმართ ($t(1245)=-10.021, p=.000$). აქტივისტებისა და უფლებადამცველების საქმიანობის

მიმართ ასეთი აგრესია პირდაპირ უკავშირდება როგორც ჯგუფის ხილვადობის გაზრდის, ისე უფლებრივი საკითხების საჯარო დისკურსში შემოტანას, რომელიც ავტომატურად აღიქმება როგორც „გარყვნილების პროპაგანდა“. ამ ფაქტორების გათვალისწინებით, ისინი, ვინც ჰომოსექსუალობის „მიზეზად“ სოციალურ ფაქტორებს მიიჩნევენ, ლგბტ(ქ)ი უფლებადამცველების მიმართ უფრო აგრესიულად არიან განწყობილნი.

ლგბტ(ქ)ი უფლებრივი თანასწორობის აღქმა პროპაგანდად

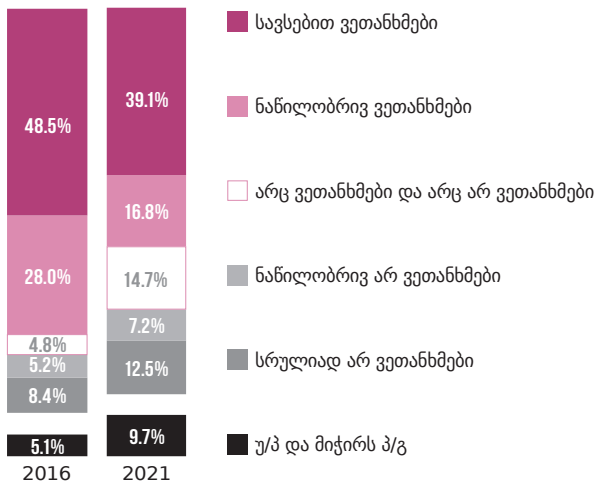
აგრესიული ჰომოფობების მხრიდან ძალადობის შემთხვევებისა და ჰომოფობიური განწყობების ღიად დეკლარირების რაციონალიზაციისთვის, და პასუხისმგებლობის ტვირთის აგრესორიდან ძალადობის მსხვერპლზე გადასატანად, იგივე მექანიზმი გამოიყენება, როგორც სექსუალური ან ფიზიკური ძალადობის მსხვერპლი ქალების შემთხვევაში, როდესაც მსხვერპლის ქცევა ფასდება როგორც ძალადობის მპროვოცირებელი. ლგბტ(ქ)ი თემის შემთხვევაში უფლებრივი თანასწორობისთვის ბრძოლა ან თვითგამოხატვა ფასდება როგორც „საკუთარი ცხოვრების წესის სხვებისთვის თავზე მოხვევა“ და/ან პროპაგანდა. დებულებას „**ლგბტ(ქ)ი ადამიანების უფლებები დაცული უნდა იყოს, მაგრამ არაა საჭირო, რომ გეებმ/ლესბოსელებმა თავიანთი ცხოვრების სტილი სხვებს მოახვიონ თავზე**“, სრულიად ან ნაწილობრივ იზიარებს გამოკითხულთა 55.9%, ნაწილობრივ ან სრულიად არ ეთანხმება რესპონდენტების 18.7%, ხოლო 14.7% ნეიტრალურ პოზიციას აფიქსირებს.

¹¹¹ ლგბტ(ქ)ი უფლებადამცველთა მიმართ კეთილგანწყობას აჩვენებენ ის რესპონდენტებიც, ვინც პასუხზე უარი თქვა და არ მიუთითა, იცნობდა თუ არა ჯგუფის წარმომადგენელს (30%).

დიაგრამა #32

ლგბტ(ქ)ი უფლებრივი თანასწორობის აღქმა პროპაგანდად

მიუხედავად იმისა, რომ გამოკითხულთა ნახევარზე მეტი (55.9%) ლგბტ(ქ)ი უფლებრივი თანასწორობისთვის ბრძოლას კვლავ „გეი პროპაგანდად“ აღიქვამს, 2016 წელთან შედარებით, ასეთი რესპონდენტების წილი 20.6%-ითაა შემცირებული. ის რესპონდენტები შორის, ვინც ოჯახში 18 წლამდე მოზარდთან ერთად ცხოვრობს, ამ მოსაზრებას უფრო მეტად იზიარებენ. ოჯახური სტატუსის მიხედვით, ის რესპონდენტები, ვინც ქორწინებაში არასოდეს ყოფილა, ამ დებულებას ყველაზე ნაკლებად ეთანხმებიან, მათთან შედარებით ვინც ქორწინებაშია ამჟამად ან ადრე იყო. მოსაზრებას ძირითადად ის რესპონდენტები უჭერენ მხარს, ვინც იზიარებს მითებს და მოსაზრებებს ჰომოფობიის უნივერსალობის („ჰომოსექსუალების მიმართ ყველგან და ყოველთვის უარყოფითი დამოკიდებულება ჰქონდათ და აქვთ“), რაციონალიზაციის („ჰომოსექსუალთა რიცხვი მოიმატებს, თუ საზოგადოება არ განაცხადებს ხმადაღმა, რომ ჰეტეროსექსუალობა ურთიერთობის ერთადერთი სწორი ფორმაა“), ჰომოსექსუალობის „არაბუნებრიობის“ („ჰომოსექსუალობა არ გვხვდება ცხოველებსა და სხვა ცოცხალ არსებებში გარდა ადამიანისა“) შესახებ, არ აღიარებს ლგბტ(ქ)ი უფლებრივი თანასწორობასთან დაკავშირებულ პრობლემებს („სინამდვილეში, ჩვენს ქვეყანაში

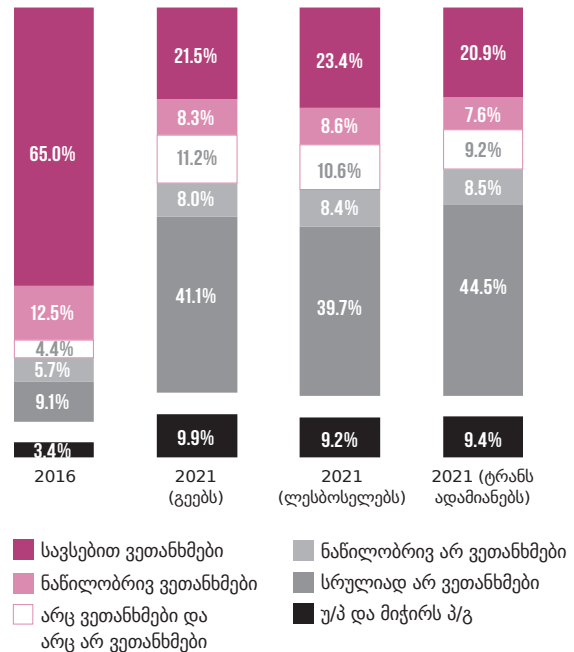
ნაში ლგბტ(ქ)ი ადამიანთა უფლებები სათანადოდაა დაცული“) და მემარჯვენე ავტორიტარიზმის სკალაზე მაღალი მაჩვენებლი აქვს.

დამოკიდებულება საგანმანათლებლო სფეროში დასაქმებასთან დაკავშირებით

2016 წლის კვლევაში გამოყენებული კითხვა („ჰომოსექსუალებს არ უნდა ჰქონდეთ ბავშვებთან და მოზარდებთან მუშაობის უფლება“) სამ შეკითხვად დაიშალა, რამაც საშუალება მოგვცა, შეგვეფასებინა განსხვავდება თუ არა ამ თვალსაზრისით რესპონდენტთა დამოკიდებულებები გენდერის/გენდერული იდენტობის ქრილში. მიუხედავად იმისა, რომ ამ ორ კითხვაზე გამოპასუხების შედეგებს ერთმანეთს პირდაპირ ვერ შევადარებთ, საერთო ტენდენციის სახით, მაინც შეიძლება ითქვას, რომ უფლებრივ საკითხებთან დამოკიდებულების თვალსაზრისით, ყველაზე ძლიერი ცვლილება სწორედ ამ საკითხებთან მიმართებაში მოხდა.

დიაგრამა #33

ლესბოსელი/გეი/ტრანს ადამიანების საგანმანათლებლო სფეროში დასაქმების უფლებასთან დამოკიდებულება, 2016 და 2021 წლებში

დებულებას „გეებს არ უნდა ჰქონდეთ ბავშვებთან და მოზარდებთან მუშაობის უფლება“ სავსებით ან ნაწილობრივ ეთანხმება რესპონდენტთა 49.1%. რესპონდენტთა 11.2% ნეიტრალურ პოზიციას ირჩევს, 29.8% კი ნაწილობრივ ან სრულიად არ ეთანხმება. ლესბოსელების შემთხვევაში, მათ დასაქმებას საგანმანათლებლო სფეროში რესპონდენტთა 48.1% ეწინააღმდეგება, ნეიტრალურ პოზიციას გამოკითხულთა 10.6% აფიქსირებს, თითქმის ყოველი მესამე (32%) კი მსგავს შეზღუდვებს არ ეთანხმება. რესპონდენტთა 53% მიიჩნევს, რომ ტრანსგენდერებს ბავშვებთან და მოზარდებთან მუშაობის უფლება არ უნდა ჰქონდეთ, 28.5% მოსაზრებას ამგვარი შეზღუდვის შესახებ არ იზიარებს, 9.2%-ს კი ნეიტრალური პოზიცია აქვს.

კაცები და ის რესპონდენტები, ვინც მიუთითა, რომ ოჯახში მასთან ერთად 18 წლამდე მოზარდი ცხოვრობს, საგანმანათლებლო სფეროში ლგბტ(ქ)ი ადამიანების დასაქმების საკითხთან მიმართებაში უფრო ნეგატიურ პოზიციას ამჟღავნებს. ის რესპონდენტები, ვინც ღირებულებათა პირველ სამეულში ოჯახი დაასახელეს, უფრო ნეგატიურადა არიან განწყობილნი ლგბტ(ქ)ი ადამიანების საგანმანათლებლო სფეროში დასაქმების მიმართ, ხოლო ისინი, ვინც პირველ სამეულში კარიერა, სოციალური კავშირები, სიტყვის თავისუფლება და ადამიანის უფლებები დაასახელა, პირიქით, მსგავსი ხასიათის შეზღუდვებს არ ეთანხმებიან.

ლესბოსელების/გეების საგანმანათლებლო სფეროში დასაქმებასთან დამოკიდებულებაზე გავლენას არ ახდენს ცოდნა/წარმოდგენები სექსუალური ორიენტაციის ჩამოყალიბების შესახებ.

სტერეოტიპი, რომ ლგბტ(ქ)ი ადამიანები აგრესიული ქცევით გამოირჩევიან, გავლენას ახდენს დამოკიდებულებაზე საგანმანათლებლო სფეროში ლგბტ(ქ)ი ადამიანების დასაქმების მიმართ – ის, ვინც იზიარებს მითს აგრესიულობის შესახებ, ნაკლებად უჭერს მხარს

ლესბოსელი, გეი და ტრანსგენდერი ადამიანების საგანმანათლებლო სფეროში დასაქმებას.

აღქმული რეალისტური საფრთხეების გარდა („გეების/ტრანსგენდერი ქალების უმეტესობა სექს მუშაკია“, „გეების უმეტესობა პედოფილია“)¹¹², საგანმანათლებლო სფეროში დასაქმების მიმართ დამოკიდებულებაზე გავლენას ასევე ახდენს ჰომოფობიის რაციონალიზაციასთან დაკავშირებული დებულება და წარმოდგენა ჰომოსექსუალობის „არაბუნებრიობის“ შესახებ („ჰომოსექსუალობა არ გვხვდება ცხოველებსა და სხვა ცოცხალ არსებებში“). ტრანს ადამიანების შემთხვევაში, ნეგატიურ შეფასებაზე გამაძლიერებელი ეფექტი აქვს წარმოდგენებს ინვერსიულ გენდერულ სტერეოტიპებზე, რაც გეების/ლესბოსელების გენდერულ არაკონფორმულობას უკავშირდება.

ცოდნა და მიმართება ლგბტ(ქ)ი თემის უფლებრივ მდგომარეობასთან

2016 წელთან შედარებით, შემცირდა იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც მიიჩნევდა, რომ ლგბტ(ქ)ი თემი ერთ-ერთი ყველაზე დისკრიმინირებული ჯგუფია ქვეყანაში¹¹³. 2016 წელს გამოკითხულთა ნახევარზე მეტი (55%) ამ მოსაზრებას ეთანხმებოდა, 2021 წელს კი ასეთი რესპონდენტების რაოდენობა 38.8%-მდე შემცირდა.

2016 წელთან შედარებით, გამოკვეთილია განსხვავებები დასახლების ტიპისა და სქესის ჭრილში: დედაქალაქის მცხოვრებლები და ქალები ამ მოსაზრებას მეტად იზიარებენ, ვიდრე სოფლებსა და სხვა ქალაქებში მცხოვრები და მამრობითი სქესის რესპონდენტები. ჯგუფის წევრთან უშუალო კონტაქტი/ნაცნობობა, 2016 წლის მსგავსად, ერთ-ერთ წინაპირობად რჩება ჯგუფის უფლებრივ მდგომარეობაზე საზოგადოების ინფორმირებულობისთვის. ის, ვინც ტელევიზიის, ინტერნეტის ან სოციალური ქსელებიდან იღებს ინფორმაციას ლგბტ(ქ)ი თემის

112 ეთნიკურად აზერბაიჯანელები, რომლებიც აღნიშნულ დებულებებს, სხვა ეთნიკურ ჯგუფებთან შედარებით, ყველაზე მეტად იზიარებენ, ყველაზე ნეგატიურად არიან განწყობილნი ლესბოსელი, გეი და ტრანსგენდერი ადამიანების საგანმანათლებლო სფეროში დასაქმების მიმართ.

113 ისევე, როგორც 2016 წლის კვლევაში, დაახლოებით ათიდან ერთ რესპონდენტს უჭირს შეაფასოს ლგბტ(ქ)ი ქვეყანაში ადამიანების მდგომარეობა. იმ 193 რესპონდენტიდან, ვისაც პასუხის გაცემა გაუჭირდა, ნახევარზე მეტი (53.9%) 55 წელს ზემოთაა.

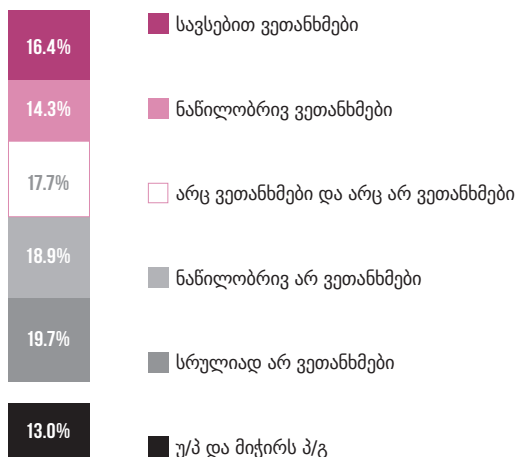
მდგომარეობისა და საკითხების შესახებ, უფრო მეტად ემხრობა მოსაზრებას ჯგუფის მონაცემების შესახებ. საპირისპირო სურათია იმ რესპონდენტებში, ვინც მიუთითა, რომ ამ საკითხების შესახებ ინფორმაციას არცერთი წყაროდან არ იღებს.

რეაგირება ლგბტ(ქ)ი ადამიანების მიმართ ძალადობასა და დისკრიმინაციის ფაქტებზე

უფლებებთან დაკავშირებული კითხვების ბლოკს ერთი შეკითხვა დაემატა, რომელიც ლგბტ(ქ)ი ადამიანების მიმართ ძალადობის ფაქტებზე სახელმწიფოს მხრიდან რეაგირებას ეხება. გამოკითხულთა 13%-ს კითხვაზე პასუხის გაცემა გაუჭირდა. იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც მიიჩნევს, რომ სახელმწიფო ლგბტ(ქ)ი თემის მიმართ ძალადობისა და დისკრიმინაციის ფაქტებზე სათანადოდ არ რეაგირებს, უფრო მეტია – ხუთიდან ორი რესპონდენტი (38.6%), ვიდრე ისინი, ვინც მიიჩნევს, რომ სახელმწიფოს რეაგირება ადეკვატურია – 30.7%. გამოკითხულთა 17.7% ამ მოსაზრებას არც ეთანხმება და არც არ ეთანხმება, 13%-ს კი შეფასება გაუჭირდა.

დიაგრამა #34

პასუხების სისწორული განაწილება დებულებაზე „სახელმწიფო სათანადოდ რეაგირებს ძალადობისა და დისკრიმინაციის ფაქტებზე ლგბტ(ქ)ი ადამიანების მიმართ“

ისინი, ვინც იზიარებენ მითს იმის თაობაზე, რომ „ლგბტ(ქ)ი ადამიანებს თავისი ლობი ჰყავთ პოლიტიკასა და შოუ-ბიზნესში“ და მიიჩნევენ, რომ „ლგბტ(ქ)ი ადამიანები პრივილეგიებისთვის იბრძვიან და არა თანასწორი უფლებებისთვის“, შეკითხვას დადებითად უფრო ხშირად პასუხობენ. ნეგატიურ ველში მოხვდა იმ რესპონდენტების შეფასებაც, ვინც აღნიშნა, რომ ლგბტ(ქ)ი თემის ერთ წარმომადგენელს მაინც იცნობს. როგორც მოსალოდნელი იყო, მემარჯვენე ფრთის ავტორიტარიზმი მნიშვნელოვან კავშირშია სახელმწიფოს მიერ განეული საქმიანობის შეფასებასთან.

დამოკიდებულება შეკრებისა და გამოხატვის თავისუფლების მიმართ

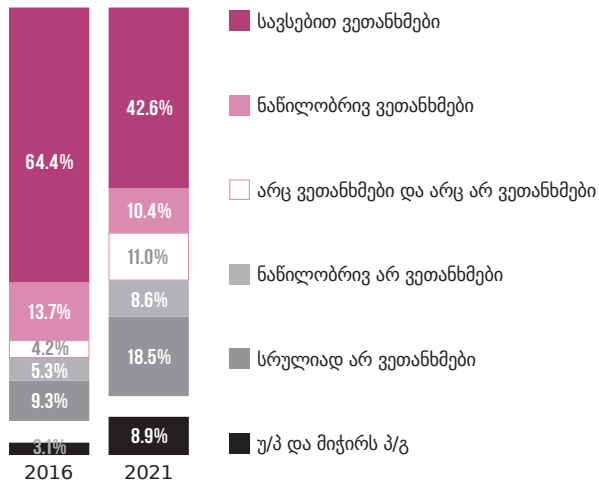
ლგბტ(ქ)ი თემისთვის შეკრებისა და გამოხატვის თავისუფლება დღემდე რჩება საკითხად, რომელიც ჰომოსექსუალობის საკითხის პოლიტიკური ინსტრუმენტალიზაციის პროცესში ყველაზე ინტენსიურად გამოიყენება. ორგანიზებული ანტი-გეი გამოსვლების სპეციფიკა და გამოკვეთილად ანტიდასავლური ხასიათი, რომელსაც უფრო დიდი ხნის ისტორია აქვს, ვიდრე თავად ლგბტ(ქ)ი თემის წევრთა მცდელობას, შეკრებისა და გამოხატვის თავისუფლებით ესარგებლათ¹⁴, აშკარად საკითხის გეოპოლიტიკურ კონტექსტზეც მიუთითებს. ხელისუფლების წარმომადგენლები, რომელთაც უშუალოდ ევალებათ გამოხატვის თავისუფლების დაცვაც, პრევენციული ღონისძიებების გატარებაცა და დანაშაულზე რეაგირებაც, ხშირად ცდილობენ საკუთარი უმოქმედობა „უმრავლესობის ნებით“ გაამართლონ. 2021 წლის 5 ივლისის ტრაგიკული მოვლენების შეფასებისას, როდესაც აგრესიულ ჰომოფობთა ჯგუფები შეიჭრნენ და დაარბიეს ლგბტ(ქ)ი ორგანიზაცია „თბილისის პრაიდისა“ და ორგანიზაცია „სირცხვილიას“ ოფისები, და თავს დაესხნენ აქციის გასაშუქებლად მისულ ჟურნალისტებს, საქართველოს პრემიერ-მინისტრმა გააკეთა განცხადება „მოსახლეობის 95%-ის ნებაზე“ მითითე-

114 E. Aghdgomelashvili. “Fight for Public Space” in “Anti Gender Movements on Rise – Fight for Equal Rights in Central and Eastern Europe”. Heinrich Boell Foundation. Tbilisi 2015.

ბით, რომელიც საქართველოში პრაიდის ჩატარების წინააღმდეგია¹¹⁵.

დიაგრამა #35

დამოკიდებულება ლგბტ(ქ)ი ადამიანებისათვის შეკრებისა და გამოხატვის უფლების შეზღუდვის მიმართ, 2016 და 2021 წლებში

მიუხედავად იმისა, რომ რესპონდენტთა ნახევარზე მეტი (53%) კვლავ ემხრობა მოსაზრებას, რომ ლგბტ(ქ)ი ადამიანებს შეკრებისა და გამოხატვის უფლება კანონით უნდა აეკრძალოთ, 2016 წელთან შედარებით, ასეთი რესპონდენტების პროცენტული წილი 25%-ითაა შემცირებული და ორჯერ არის გაზრდილი იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც ასეთ შეზღუდვას მიუღებლად მიიჩნევს (2016 წელს ასეთი რესპონდენტების წილი მხოლოდ 14.6% იყო, 2021 წელს კი – 27.1%).

სოციალურ-დემოგრაფიული ცვლადების გარდა, რესპონდენტთა პოზიციები ღირებულებათა ქრილშიც განსხვავდება. ისინი, ვინც პირველ სამ პრიორიტეტს შორის ოჯახს ასახელებენ, მკვეთრად უარყოფით დამოკიდებულებას ამჟღავნებენ ლგბტ(ქ)ი თემის წევრების მიმართ შეკრება-გამოხატვის თავისუფლებით სარგებლობის თვალსაზრისით. მათთან შედარე-

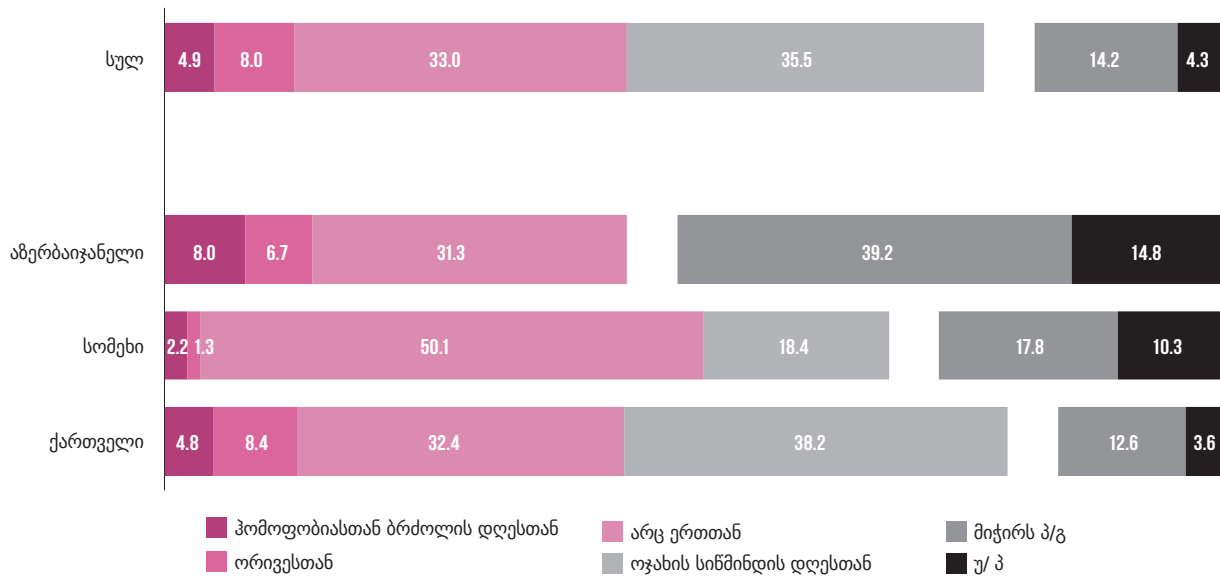
ბით, ვინც ტრადიციას ან სამშობლოს ასახელებს ან არ ასახელებს, განსხვავება უმნიშვნელოა. განსხვავებები გამოკვეთილია იმ რესპონდენტებს შორისაც, ვინც პირველ სამეულში ადამიანის უფლებებსა და სიტყვის თავისუფლებას ასახელებს/არ ასახელებს.

2013 წელს, აიდაპოს მსვლელობის მონაწილეებზე ჯგუფური თავდასხმის შემდეგ, საქართველოს მართლმადიდებლური ეკლესიის ინიციატივით, 2014 წელს, 17 მაისი „ოჯახის სინმინდის დღედ“ გამოცხადდა და მას შემდეგ ყოველწლიურად საჯარო მსვლელობით აღინიშნება. კითხვარს ცალკე შეკითხვა დაემატა, რომელიც აიდაპოს დღის „ოჯახის სინმინდის დღით“ ჩანაცვლების მცდელობის შედეგს ზომავდა. კითხვა შემდეგნაირად იყო ფორმულირებული: „რასთან ასოცირდება თქვენთვის 17 მაისის აღნიშვნა?“. რესპონდენტს უნდა აერჩია პასუხი მზა ჩამონათვალდან – „ოჯახის სინმინდის დღესთან, ჰომოფობიასთან ბრძოლის დღესთან, ორივესთან თუ არც ერთთან“. რესპონდენტთა 17.5%-ს კითხვაზე პასუხის გაცემა გაუჭირდა, ან პასუხზე უარი თქვა; მესამედისთვის (33%) ეს დღე არც აიდაპოსთან იგივედ და არც ეკლესიის მიერ დაწესებულ დღესასწაულთან. თითქმის ამდენივე რესპონდენტი (35.5%) ამ დღეს „ოჯახის სინმინდის დღეს“ უკავშირებს. 8%-ისთვის ეს დღე ორივესთან ასოცირდება, 4.9%-ისთვის კი ცალსახად უკავშირდება ლგბტ(ქ)ი უფლებებისთვის ბრძოლის დღეს. ეთნიკურ ქრილში მონაცემების ანალიზი აჩვენებს, რომ ეს დღე „ოჯახის სინმინდის დღესთან“ მხოლოდ ეთნიკურად ქართველებისთვის (38.4%) და ეთნიკურად სომხებისთვის (18.4%) ასოცირდება. ეთნიკურად ქართველების 32.4% და ეთნიკურად სომეხი რესპონდენტების ნახევარი – 50.1%, ამ დღეს არცერთ ზემოჩამოთვლილს არ უკავშირებს. ეთნიკურად აზერბაიჯანელ რესპონდენტების ნახევარზე მეტს (54%) პასუხის გაცემა გაუჭირდა (39.2%) ან პასუხზე უარი თქვა (14.8%) . მესამედმა აირჩია პასუხი „არც ერთთან“, 8%-მა მიუთითა „აიდაპო“, 6.7%-მა კი „ორივესთან“.

115 „როდესაც ჩვენი მოსახლეობის 95 % არის წინააღმდეგი დემონსტრაციულად პროპაგანდისტული მარშის თუ ალღუმის ჩატარების, ამას, მეგობრებო ყველანი უნდა დავემოწილოთ. ეს არის ჩვენი მოსახლეობის აბსოლუტური უმრავლესობის აზრი და ჩვენ როგორც ხალხის მიერ არჩეული ხელისუფლება ვართ იძულებული რომ ამას ანგარიში გავუწიოთ, ამას ყოველთვის გავუწივთ ანგარიშს, ისე აღარ იქნება როცა უმცირესობა წყვეტდა ყოველთვის უმრავლესობის ბედს, როცა ძალადობრივი ხელნერით ნებისმიერ გადაწყვეტილებას იღებდენ საქართველოში“ საქართველოს პრემიერ-მინისტრის განცხადება. 12/07/2021. ხელმისაწვდომია ბმულზე (10 მარტი, 2022): https://www.gov.ge/print.php?gg=1&sec_id=556&info_id=79787&lang_id=GEO

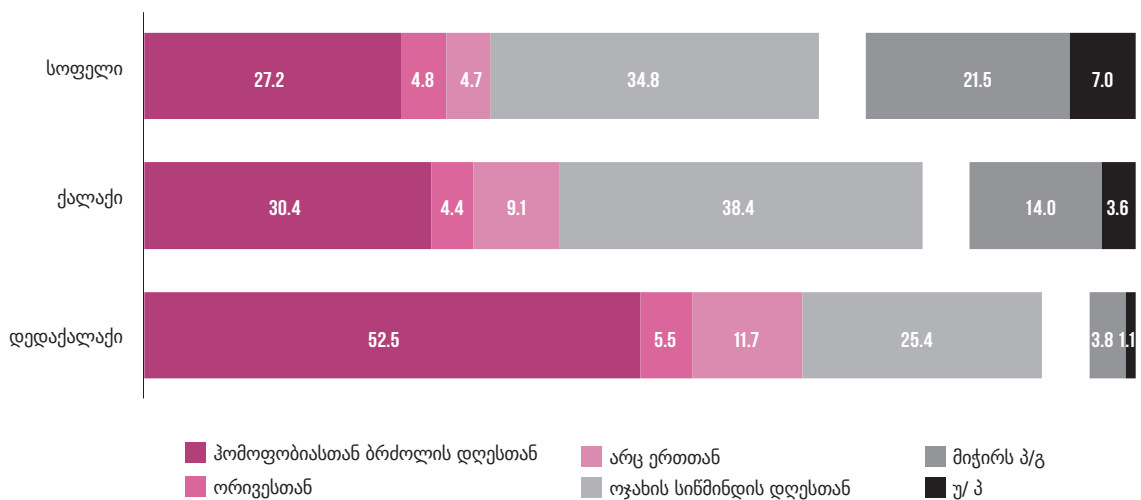
დიაგრამა #36

პასუხების სიხშირული განაწილება შეკითხვაზე „რასთან ასოცირდება თქვენთვის 17 მაისის აღნიშვნა?“ ეთნიკური მიკუთვნებულობის ტრილში

დიაგრამა #37

პასუხების სიხშირული განაწილება შეკითხვაზე „რასთან ასოცირდება თქვენთვის 17 მაისის აღნიშვნა?“ საცხოვრებელი ადგილის ტიპის მიხედვით

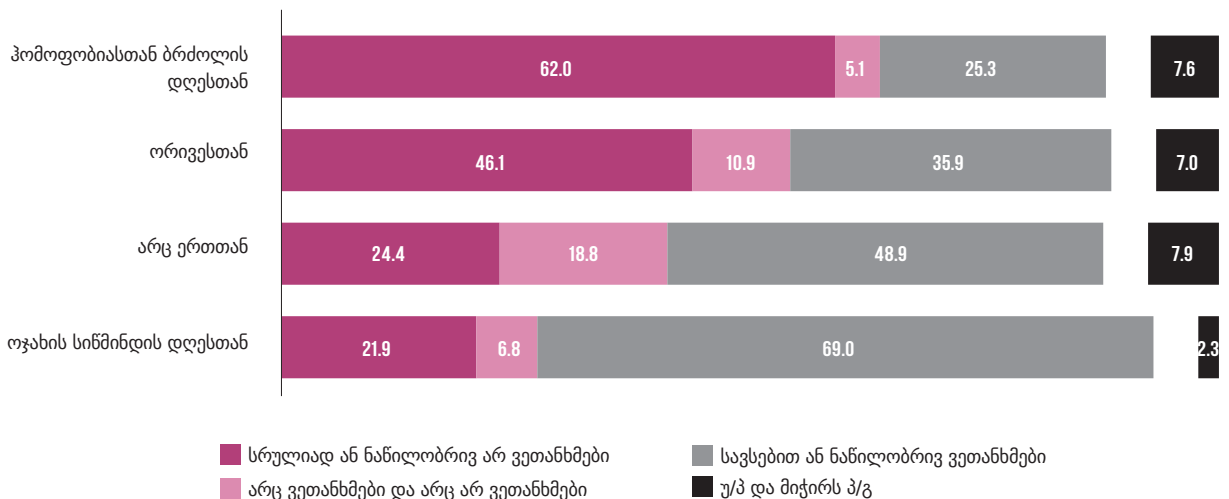
პასუხების განაწილება საცხოვრებელი ადგილის ტერიტორიაზე აჩვენებს, რომ ამ თარიღს „ოჯახის სინმინდის დღეს“ ძირითადად თბილისში მცხოვრები რესპონდენტები უკავშირდებიან (52.5%). თბილისში მცხოვრებ რესპონდენტთა 25.4%-ის, სოფლად მცხოვრები რესპონდენტების 34.8%-ისა და სხვა ქალაქებში მცხოვრები რესპონდენტების 38.4%-ისთვის ეს დღე არცერთთან არ ასოცირდება. სოფლად მცხოვრები რესპონდენტების 28.5% და ქალაქებში (დედაქალაქის გარდა) მცხოვრები რესპონდენტების 17.6%-ს პასუხის გაცემა გაუჭირდათ ან უარი თქვეს. საქართველოს მართლმადიდებლური ეკლესია დღემდე უარყოფს, რომ 2014 წელს ამ დღესასწაულის შემოღების მთავარი მიზანი სწორედ „აიდაჰოს“ ჩანაცვლება იყო, სტრატეგია კი დედაქალაქის ცენტრალურ ქუჩებში ამ დღის სახალხო მსვლელობით აღნიშვნაა, როგორც ლგბტ(ქ)ი უფლებადამცველთათვის მნიშვნელოვან დღეს იმ ადგილებზე ფიზიკური კონტროლის მოპოვების საშუალებად,

სადაც შეიძლება აქციები ჩატარდეს. პასუხების ამგვარი გადანაწილება აჩვენებს, როგორ აირეკლება საზოგადოების აღქმაზე მართლმადიდებლური ეკლესიის მიერ შემოღებული დღესასწაულის ფიზიკურ სივრცეში ლოკალიზებული ხასიათი.

17 მაისის კონცეპტუალიზაცია როგორც ჰომოფობიასთან ბრძოლის vs „ოჯახის სინმინდის“ დღედ, ლგბტ(ქ)ი თემისთვის შეკრებისა და გამოხატვის თავისუფლებასთან რესპონდენტთა მიმართებას ავტომატურად არ განსაზღვრავს. იმ რესპონდენტთა თითქმის მეხუთედი (22.4%), ვინც 17 მაისს ოჯახის სინმინდის დღედ აღიქვამს, სავსებით ან ნაწილობრივ არ ეთანხმება ლგბტ(ქ)ი თემისთვის შეკრება-გამოხატვის უფლების შეზღუდვა, ისევე, როგორც იმ რესპონდენტთა 27.4%, ვინც 17 მაისს ჰომოფობიასთან ბრძოლის დღედ უფრო აღიქვამს, ვიდრე ოჯახის სინმინდის დღედ, ლგბტ(ქ)ი თემის წევრთათვის კონსტიტუციური უფლების შეზღუდვას ემხრობა.

დიაგრამა #38

ლგბტ(ქ)ი თემის მანიფესტაციის უფლების შეზღუდვის მიმართ დამოკიდებულება „17 მაისის“ ტერიტორიაში

5.7. რესპონდენტთა აღქმა და დამოკიდებულება სექსუალური ქცევისა და სექსობრივი განათლების საკითხების მიმართ

- საზოგადოება ნაკლებ მიმღებლობას იჩენს, როცა საქმე ინტიმური ურთიერთობების საჯარო სივრცეში გამომხატვას ეხება, არა მხოლოდ გეი/ლესბოსელი, არამედ ჰეტეროსექსუალი წყვილების შემთხვევაშიც კი. გამოკითხულთა 66%-ისთვის მიუღებელია, როცა ჰეტეროსექსუალი წყვილი საჯაროდ კოცნის ერთმანეთს (განსაკუთრებით მაღალია იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც კატეგორიულად ნეგატიურ პოზიციას გამოხატავს – 56.6%. გეი/ლესბოსელი წყვილების ამგვარი ქცევა საჯარო სივრცეში მიუღებლად მიაჩნია რესპონდენტთა 81%-ს.
- გამოკითხულთა თითქმის ორი მესამედი (57%) არ იზიარებს მოსაზრებას, რომ განათლება ადამიანის სექსუალობის შესახებ სასკოლო პროგრამის ნაწილი უნდა იყოს (11%-ს გაუჭირდა პასუხის გაცემა, 31% კი დაეთანხმა).
- რესპონდენტები ფორმალური განათლების საშუალოზე მაღალი დონით უფრო უჭერენ მხარს ადამიანის სექსუალობის საკითხების სასკოლო პროგრამაში შეტანას, ვიდრე ისინი, ვისაც არასრული ან ზოგადი განათლების აქვს (სტუდენტები გამონაკლისს წარმოადგენენ).
- რესპონდენტები, ვინც არასოდეს ყოფილან ქორწინებაში, უფრო მეტად ამჟღავნებენ მხარდაჭერას საკითხის მიმართ (43.2%), ვიდრე ისინი, ვინც ქორწინებაშია /პარტნიორთან ერთად ცხოვრობს ან ოჯახურ მდგომარეობაში გაცილებული/განქორწინებული/ქვრივი მიუთითა (შესაბამისად, 26.3% და 26.8%).
- მთლიანობაში, კვლევაში მონაწილე ქალების მესამედზე მეტი (34.6%) მხარს უჭერს სექსობრივი განათლების ინტეგრირებას სასკოლო განათლებაში, მაშინ როცა კაცებს შორის ასეთი რესპონდენტების წილი 25.3%-ია. მამრობითი სქესის რესპონდენტები ასაკის, სტრატის, ფორმალური განათლების დონის, ეთნიკური მიკუთვნებულობის, ქორწინების სტატუსის,

სექსუალური გამოცდილების მიუხედავად, სქესობრივი განათლების სასკოლო პროგრამაში დანერგვას უფრო ნაკლებად უჭერენ მხარს, ვიდრე მდებდრობითი სქესის რესპონდენტები.

- იმ რესპონდენტთა უმეტესობა, ვინც სექსობრივი განათლებასთან დაკავშირებული საკითხების ზოგადი განათლების სისტამში ინტეგრირებას საჭიროდ მიიჩნევს, ფიქრობს, რომ კურსს მონვეული ექსპერტი (50%) უნდა უძღვეოდეს. 29% ექიმს ანიჭებს უპირატესობას, 15% კი პედაგოგს.
- სექსობრივი განათლებასთან დაკავშირებულ საკითხებს ასაკოვანი რესპონდენტები უფრო სამედიცინო ჭრილში აღიქვამენ – ასაკთან ერთად, იზრდება იმ რესპონდენტთა წილიც, ვინც მიიჩნევს, რომ ამ კურსს სამედიცინო განათლების მქონე ადამიანი უნდა უძღვეოდეს.
- იმ რესპონდენტთა 68.7% ვინც სასკოლო კურიკულუმში სექსობრივი განათლების შეტანას ეთანხმება, მიიჩნევს, რომ კურსი სოგი-სთან დაკავშირებულ საკითხებსაც უნდა ფარავდეს.

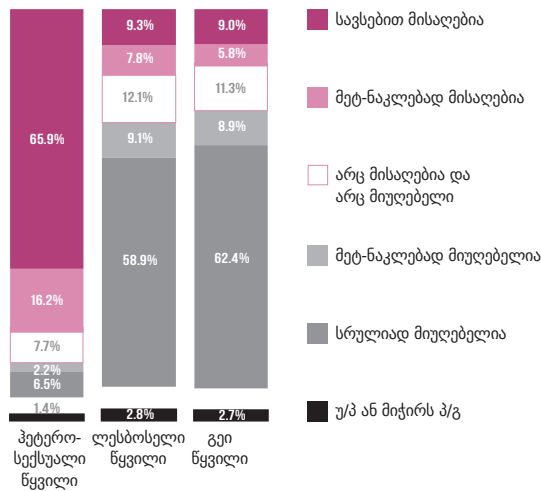
საზოგადოება ნაკლებად მიმღებლურ დამოკიდებულებას ამჟღავნებს, როცა საქმე ინტიმური ურთიერთობების საჯარო სივრცეში გამომხატვას ეხება. გამოკითხულთა 8.7%-ისთვის, ნაწილობრივ ან სრულიად მიუღებელია ქალის და კაცის ხელიხელჩაკიდებულები სეირნობა ქუჩაში; 66%-ისთვის მიუღებელია როცა ჰეტეროსექსუალი წყვილი საჯაროდ კოცნის ერთმანეთს. ჰეტეროსექსუალ წყვილებთან შედარებით, გეი წყვილების მხრიდან ამგვარი ქცევის დემონსტრირება მიუღებლად მიაჩნია საზოგადოების უფრო დიდ ნაწილს: 68% ამბობს, რომ მათთვის მისაღები არაა გეი წყვილების ხელიხელჩაკიდებული სეირნობა, 81%-სთვის კი მიუღებელია, როცა გეი წყვილი საჯაროდ კოცნის ერთმანეთს (საჯარო სივრცეში ქცევის მიმღებლობის თვალსაზრისით საზოგადოება თითქმის ერთნაირად ნეგატიურად აფასებს ლესბოსელეებისა და გეების ქცევას (იხ. დიაგრამები 39 და 40).

ჯგუფის შიგნით არსებული განსხვავებების მიუხედავად, საჯარო სივრცეში კოცნის მიმართ დამოკიდებულება ჰეტეროსექსუალი წყვილების შემთხვევაშიც კი, პოზიტიური შეფასების ველში არ მოხვდა არც ასაკის,

არც სტრატის, არც სქესისა თუ სხვა სოციო-დემოგრაფიული ცვლადების ჭრილში. რაც შეეხება ქალისა და კაცის ხელისუფლებულ სიარულს, ეთნიკურად აზერბაიჯანელი რესპონდენტების გარდა, სხვა ეთნიკური ჯგუფები საჯარო სივრცეში ქალისა და კაცის ამგვარ ქცევას დასაშვებად მიიჩნევენ (იხ. დიაგრამა 41).

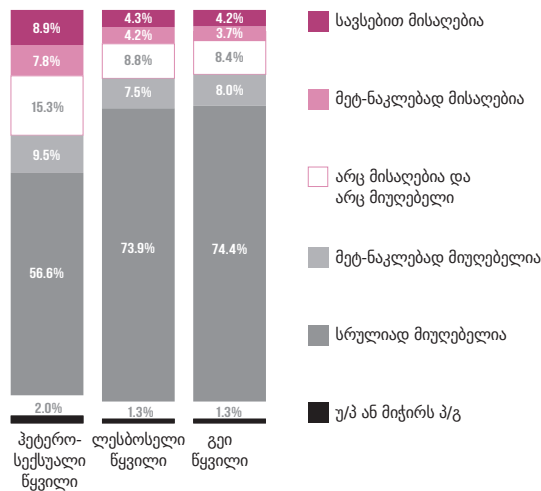
დიაგრამა #39

პასუხების სიხშირული განაწილება დებულებაზე „რამდენად მისაღებია თქვენთვის, როდესაც ქალი და კაცი/ლესბოსელების/გეების წევრი ხელისუფლებული სეირნობს ქუჩაში?“

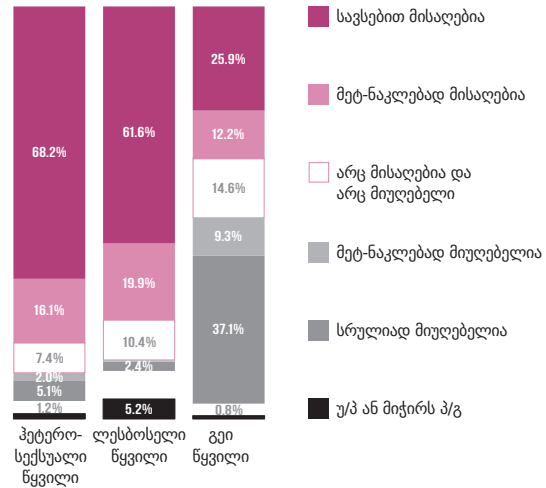
დიაგრამა #40

პასუხების სიხშირული განაწილება დებულებაზე „რამდენად მისაღებია თქვენთვის, როდესაც ქალი და კაცი/ლესბოსელების/გეების წევრი საჯაროდ კონცის ერთმანეთს?“

დიაგრამა #41

პასუხების სიხშირული განაწილება დებულებაზე „რამდენად მისაღებია თქვენთვის, როდესაც ქალი და კაცი ხელისუფლებული სეირნობს ქუჩაში?“ ეთნიკურ ჭრილში

გამოკითხულთა ნახევარზე მეტი (57%) არ იზიარებს მოსაზრებას, რომ განათლება ადამიანის სექსუალობის შესახებ სასკოლო პროგრამის ნაწილი უნდა იყოს, 11%-ს პასუხის გაცემა გაუჭირდა, 31% კი დაეთანხმა (იხ. დიაგრამა 42).

რესპონდენტები საშუალოზე მაღალი განათლების დონით უფრო უჭერენ მხარს ადამიანის სექსუალობის საკითხების სასკოლო პროგრამაში შეტანას, ვიდრე ისინი, ვისაც არასრული ან ზოგადი განათლების აქვს (სტუდენტები გამოწვევის წარმოადგენენ). რესპონდენტები, ვინც არასოდეს ყოფილა ქორწინებაში, უფრო მეტად ამჟღავნებენ მხარდაჭერას საკითხის მიმართ (43.2%), ვიდრე ისინი, ვინც ქორწინებაშია/პარტნიორთან ერთად ცხოვრობს ან ოჯახურ მდგომარეობაში გაცილებული/განქორწინებული/ქვრივი მიუთითა (შესაბამისად, 26.3% და 26.8%). მთლიანობაში, კვლევაში მონაწილე ქალების მესამედზე მეტი (34.6%) სქესობრივი განათლების სასკოლო განათლებაში ინტეგრირებას მხარს უჭერს, მაშინ როცა კაცებს შორის ასეთი რესპონდენტების წილი 25.3%-ია. მამრობითი სქესის რესპონდენტები ასაკის, სტრატის, ფორმალური განათლების დონის, ეთნიკური მიკუთვნებულობის, ქორწინების სტატუს-

სის, სექსუალური გამოცდილების მიუხედავად, უფრო ნაკლებად უჭერენ მხარს სასკოლო პროგრამაში ყოვლისმომცველი სქესობრივი განათლების დანერგვას, ვიდრე მდებარეობითი სქესის რესპონდენტები. სქესის ნიშნით განსვლა განსაკუთრებით თვალშისაცემია თბილისის ქრთილში (სხვა ქალაქებში ქალი/კაცი რესპონდენტების მოსაზრებები ამ საკითხზე თითქმის ერთნაირია (შესაბამისად, 42.9% და 42.5%), სოფლებში კი მცირედით განსხვავდება – სოფლად მცხოვრები ქალების 33.9% და კაცების 28.1% მხარს უჭერს ამ დებულებას). თბილისში მცხოვრები მდებარეობითი სქესის რესპონდენტების 41.7% მიიჩნევს, რომ სქესობრივი განათლების შეტანა სასკოლო პროგრამაში საჭიროა, მამრობითი სქესის რესპონდენტებს შორის კი მათი წილი, ვინც ასე ფიქრობს, 18.1%-ია. პასუხების ამგვარი გადანაწილება საინტერესო სურათს იძლევა და, რესპონდენტების აღქმას შორის სხვაობის გარდა (თუ რა იგულისხმებოდა სქესობრივი განათლების კურსში, აღნიშნული კვლევის ფარგლებში არ დაგვიკონკრეტებია), შესაძლოა, სქესისა და სტრატის ქრთილში ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის გზებსა და სპეციფიკას უკავშირდებოდეს, თუმცა, აღნიშნულ საკითხს უფრო ღრმა ანალიზი სჭირდება.

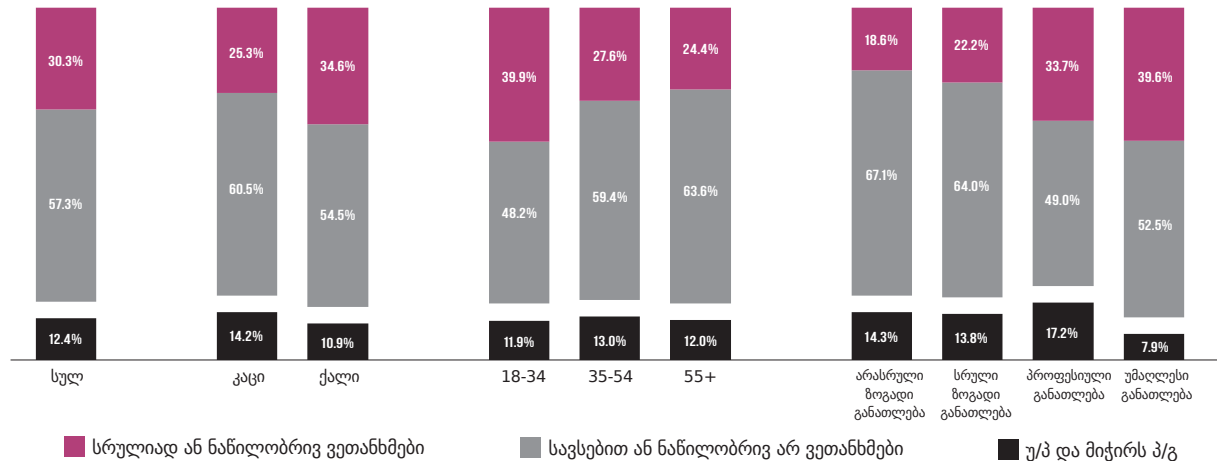
იმ 488 რესპონდენტიდან, ვინც დადებითად უპასუხა შეკითხვას, 3%-ს უჭირს პასუხის გაცემა იმაზე, თუ ვინ უნდა გადასცეს ეს ცოდნა მოსწავლეებს. პე-

დაგოგი მხოლოდ 15% მიუთითა. უმეტესობა მიიჩნევს, რომ კურსს მონვეული ექსპერტი (50%) ან ექიმი (29%) უნდა უძღვებოდეს. ასაკოვანი რესპონდენტების უმეტესობა სქესობრივი განათლებასთან დაკავშირებულ საკითხებს უფრო სამედიცინო ქრთილში აღიქვამს – ასაკთან ერთად, იზრდება იმ რესპონდენტთა წილიც, ვინც მიიჩნევს, რომ ამ კურსს სამედიცინო განათლების მქონე ადამიანი უნდა უძღვებოდეს. პედაგოგების უნარსა და კომპეტენციას ყველაზე დაბალ შეფასებას სტუდენტები აძლევენ – სტუდენტების მხოლოდ 2% მიიჩნევს, რომ ეს ფუნქცია პედაგოგებმა უნდა შეითავსონ (26% მიიჩნევს, რომ ექიმი უნდა ასწავლიდეს, 71% კი უპირატესობას მონვეულ ექსპერტს ანიჭებს).

იმ რესპონდენტიდან 68.7% ვინც სასკოლო კურიკულუმში სქესობრივი განათლების შეტანას ეთანხმება, მიიჩნევს, რომ კურსი სოგი-სთან დაკავშირებულ საკითხებსაც უნდა ფარავდეს. 13.3%-ს კითხვაზე პასუხის გაცემა გაუჭირდა, 18.1% კი ამ მოსაზრებას ეწინააღმდეგება. დებულების მხარდაჭერთა რიცხვი ასაკის პროპორციულად მცირდება – რაც უფრო მაღალ ასაკობრივ ჯგუფს მიეკუთვნება რესპონდენტი, მით უფრო ნაკლებად იზიარებს სქესობრივი განათლების კურსში სოგი-სთან დაკავშირებული საკითხების ჩართვის საჭიროებას.

დიაგრამა #42

რესპონდენტი პასუხების განაწილება ადამიანის სექსუალობის საკითხების სასკოლო პროგრამაში ჩართვის შესახებ

VI. თვისებრივი კვლევის შედეგები

წინამდებარე კვლევა ლგბტქი ადამიანების მიმართ საზოგადოებრივ განწყობებს სხვადასხვა სტრატეგიული პერსპექტივიდან მიმოიხილავს. კვლევის ფარგლებში განწყობა განხილულია როგორც ინდივიდის ან ჯგუფის შინაგანი მიმართება, რომელიც არსებობს, ქმნის მოქმედების წინაპირობას და ვლინდება სოციალურ თუ პოლიტიკურ სტრატეგიებში. გარემოს აღქმა, ჰომოფობიის სიმწვავისა და მნიშვნელობის, განმაპირობებლების, ინდიკატორების შესახებ მსჯელობა, ისევე როგორც, პრობლემის გადაჭრის გზების შესახებ ხედვა, იცვლება გამოკითხული ჯგუფების დემოგრაფიული ცვლადების მიხედვით და მოცემული ტექსტიც სწორედ ამ მრავალფეროვანი პერსპექტივების ანალიზს ეთმობა.

ძირითადი მიგნებები

- ყველა გამოკითხულ ჯგუფში, რესპონდენტების დიდი ნაწილი მიიჩნევს, რომ ჰომოფობია თანამედროვე ქართულ საზოგადოებრივ დისკურსში საყოველთაოდ გავრცელებულია და მას სოციალურ-პოლიტიკური ცხოვრების ყველა დონეზე ვხვდებით. ამასთან, გამოკითხულთა დიდი ნაწილი მიიჩნევს, რომ სახელმწიფოში ჰომოფობია არ არის აღიარებული, როგორც სისტემური პრობლემა, რაც ხელს უწყობს ლგბტქი საკითხის ინსტრუმენტალიზებას და საზოგადოებებს შორის პოლარიზებას ამყარებს.
  - რესპონდენტთა უმეტესობა, ლგბტქი თემის შიგნით მონყვლადობის განმაპირობებლებზე საუბრისას ამბობს, რომ საზოგადოებრივი განწყობების მიმართ ლგბტქი თემში ინდივიდები ერთნაირად მონყვლადები არიან. მონყვლადობის ხარისხი ინდივიდუალურ შემთხვევებში სხვადასხვა ფაქტორზეა დამოკიდებული. ყველაზე ხშირად, მონყვლადობის განმაპირობებელ დამატებით ფაქტორად რესპონდენტები საჯაროდ ხილვად სექსუალურ ორიენტაციასა
- თუ გენდერულ იდენტობას, არაკონფორმულ გარეგნობას, ჰეტერონორმატიულ წესრიგთან წინააღმდეგობას ასახელებენ.
- ხილვადობით განპირობებული ჩავვრა, ნებისმიერ სივრცეში, კრიტიკულად გამოარჩევს ტრანსგენდერ ადამიანებს. როგორც თავად ტრანსგენდერი ქალები ამბობენ, მათთვის ხშირად ქამინგაუთი არის იძულებითი. ამ ფაქტს რესპონდენტები იმით ხსნიან, რომ, განსხვავებით ლესბოსელი, გეი და ბისექსუალი ინდივიდებისგან, ტრანსგენდერი ადამიანების მიერ საკუთარი გენდერის გამჟღავნება დაკავშირებულია ისეთი ატრიბუტების ცვლილებასთან, როგორიცაა სახელი, გარეგნული მახასიათებლები, სოციალური როლი და სხვა, რაც, თავისთავად, მათ გენდერულ იდენტობას უფრო ხილულს და საჯაროს ხდის.
  - ჰომოფობიური აგრესიის ყველაზე გავრცელებულ, მასობრივ ილუსტრაციად რესპონდენტები მტრულ სემიოტიკას მიიჩნევენ. ეს საყოველთაოდ გავრცელებული მტრული სემიოტიკური შინაარსები ხშირად ფესვგადგმულ მითებსა თუ სტერეოტიპებს ეფუძნება, რომლებიც, თავის მხრივ, დომინანტური კულტურის ღირებულებით სისტემას აირეკლავს.
  - ჰომოფობიური აგრესია არა დეცენტრალიზებული და თვითორგანიზებული, ქვემოდან წამოსული და სახალხო, არამედ ცენტრალიზებული და პოლიტიკური, ზემოდან ინიცირებული და პერსონალურია. რესპონდენტები მსჯელობენ, რომ ხშირად, ინდივიდუალურ დონეზე, ჰომოფობია გაუცნობიერებელი და ინტუიტიურია, და ის მყარ ცოდნასა თუ რწმენას არ ეფუძნება.
  - რესპონდენტები თანხმდებიან, რომ განათლება დამაზიანებელ წინარწმენებს, რომლებიც უმცირესობების წინააღმდეგ არის მიმართული, სასიცოცხლო ძალას ართმევს, ხოლო მანკიერი განათლების სისტემა უთანასწორობას ამწვავებს, ადამიანის უფლებების წინააღმდეგობრივ

ნარატივებს ანარმოებს, და ინდივიდუალურ დონეზე და მიკროსოციუმებში კრიტიკული აზროვნების ჩამოყალიბებას უშლის ხელს. ეს დაინტერესებულ მხარეებს მანიპულაციებისთვის ხელსაყრელ გარემოს უქმნის. პრაქტიკულად ამ აზრს იმეორებენ სათემო ორგანიზაციების წარმომადგენლებიც, როდესაც დაასკვნიან, რომ ზოგადი განათლების სისტემური ნაკლოვანება ლგბტ(ქ) ადამიანების უფლებრივ მდგომარეობაზე პირდაპირ აისახება.

- გამოჩნდა, რომ, ერთი მხრივ, გამოწვევაა გენდერთან და სექსუალობასთან დაკავშირებული აკადემიური ცოდნის წარმოება, და ამ ფუნქციის შეთავსებას, სხვა პასუხისმგებლობებთან ერთად, სამოქალაქო ორგანიზაციები ცდილობენ; ხოლო, მეორე მხრივ, უკვე დაგროვილი ცოდნა მხოლოდ რელევანტური პროფესიული წრეებისთვის თუ იქნება მისაწვდომი, რადგან მისი გავრცელება და ლინგვისტურად ადაპტირებაც პრობლემაა.
- რესპონდენტთა უმრავლესობის პასუხებს აერთიანებს აზრი, რომ ჰომოფობიის დაძლევა-შემცირების უმთავრესი მიზანი ლგბტქ თემის დაცვა უნდა იყოს ძალადობისა და იმ შედეგებისგან, რომელთაც თემის წევრები ქვიარ ინდივიდებზე სიძულვილით მოტივირებული არაღირსეული მოპყრობისას, მათ შორის, ძალადობისას, დგება.
- ნიშანდობლივია, რომ დისკუსიების უმეტესობაში ლგბტ(ქ) ინდივიდების ოჯახები ავტომატურად მიჩნეულია ჰომოფობიის მანიფესტირების ერთ-ერთ სივრცედ, რასაც განსაკუთრებული ზიანი მოაქვს მათთვის. თუმცა, რესპონდენტების ნაწილი, უმეტესად თავად თემის წევრები, ასევე საუბრობენ ოჯახის როლზე ჰომოფობიის დაძლევის პროცესში. ამ კონტექსტში ყველა მსჯელობა ოჯახის მხარდაჭერის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ადასტურებს: ერთი მხრივ, ის ხასიათდება, როგორც ხელშემწყობი ფაქტორი თვითგამორკვევის, საკუთარი თავის მიღების პროცესში და, მეორე მხრივ, როგორც ჰომოფობიურ გარემოში უსაფრთხოების უპირობო გარანტია

6.1. ჰომოფობიური დისკურსის მიმოხილვა

თავშივე უნდა აღინიშნოს, ყველა გამოკითხულ ჯგუფში, რესპონდენტების დიდი ნაწილი მიიჩნევს, რომ ჰომოფობია თანამედროვე ქართულ საზოგადოებრივ დისკურსში საყოველთაოდ გავრცელებულია და მას სოციალური და პოლიტიკური ცხოვრების ყველა დონეზე ეხვდება. მართალია, განსხვავდება სხვადასხვა ჯგუფის პერსპექტივა გაბატონებული დისკურსისა და ინდივიდუალური განწყობის ურთიერთქმედების შესახებ, თუმცა, გამოკითხულთა უმეტესობის აღქმით, ლგბტქ ინდივიდებისთვის, გაბატონებული კულტურა და მისი სოციალური ინდიკატორები თავისივე წესრიგში ატარებს ჰომოფობიური განწყობის კველავწარმოების რისკს. ინდივიდუალური კოგნიტური სისტემის შეთავსება ზოგად სოციალურ დაკვეთასთან, მით უფრო, კოლექტივისტურ საზოგადოებებში, უმცირესობებისთვის განსაკუთრებული გამოწვევაა.

რესპონდენტთა შეფასებებზე დაყრდნობით, კოლექტივისტური კულტურის კონტექსტში, ლოგიკურია, რომ ინდივიდები საზოგადოებასთან კომპრომისისკენ მიისწრაფიან, ამგვარი წიაღები კი, თავის მხრივ, წარმატებით ქმნიან დომინანტურ ინსტიტუტებს, რომლებიც სოციალური კონტროლის სადავეებს საზოგადოების მიკროსისტემების დონეზეც იღებენ ხელს. გამოკითხულთაგან ზოგიერთ ჯგუფში, ლგბტქ თემის მიმართ მტრობა ნორმალისებურია და ის ითარგმნება, როგორც კომპრომისი.

ჰომოფობიური დისკურსის გამტარ ინსტიტუციებს შორის, უპირველესად რესპონდენტთა დიდი ნაწილი ასახელებს მართლმადიდებლურ ეკლესიას. გარდა თავად ეკლესიის მცდელობისა მოიპოვოს მენტორობა ლგბტქ თემის მიმართ მტრული განწყობის შექმნასა და კონტროლზე, რესპონდენტების ნაწილი ამბობს, რომ ეკლესიის მხრიდან წარმოებული მტრული ნარატივი სუსტად არგუმენტირებულია და მისი წარმატება დოგმატური სწავლებების უკრიტიკოდ მიღების ინსტიტუციურ დაკვეთაზე გადის. ამ პირობებში, ლგბტქ საკითხებზე ცნობიერების, განათლებისა და კრიტიკული ანალიზის შეუძლებლობა/დეფიციტი ქმნის ნიადაგს მრევლისა და სასულიერო პირების აგრესიის ლეგიტიმაციისთვის.

აგრესიული თუ მტრული განწყობის ყველაზე ხშირად გამოხატულ ფორმად რესპონდენტები სხვადასხვა ჯგუფებიდან ასახელებენ სემიოტიკასა და სიძლივის ენას, რომელიც შეიძლება დეკლარირებული ჰომოფობიური განწყობის დემონსტრირების გარდა, შეიძლება ასახავდეს შეცოდებასა თუ პოზიტიურ დისკრიმინაციას. აღსანიშნავია, რომ გამოკითხულ თემის წევრთა ნაწილი ნაკლებად კრიტიკულია ამ უკანასკნელის მიმართ და ზოგ შემთხვევაში, ასეთ განწყობას არა ჰომოფობიას, არამედ, მიმღებლობას უკავშირებს.

დისკუსიების განმავლობაში როგორც თემის წევრები, ისე სხვა სოციალური თუ პროფესიული ჯგუფების წარმომადგენლები უხვად ასახელებენ განვრცელებულ მითებსა და სტერეოტიპებს, რომლებიც, თავის მხრივ, აწარმოებენ/ამყარებენ ჰომოფობიურ განწყობებს. რესპონდენტების და მათ შორის, თემის წევრების აღქმით, გენდერთან და სექსუალობასთან დაკავშირებული მითები და სტერეოტიპები არანორმატიულ იდენტობებს ძირითადად წარმოაჩენს, როგორც პათოლოგიურს, ამორალურსა და საზოგადოებისათვის საშიშს. ამასთან, ლგბტკი იდენტობების შიში ძირითადად ირაციონალურია და უკავშირდება არა მხოლოდ ჰეტერონორმატიული წესრიგის მორღვევის, არამედ ეროვნულ, დემოგრაფიულ და გეოპოლიტიკურ საფრთხეებს.

6.2. მდუმარება თუ აქტორთა კონფლიქტი?

შეთანხმება, ნეგატიური განწყობების დომინაციაზე, სხვადასხვა ჯგუფებში სხვადასხვანაირად ხასიათდება: – მაგალითად, ლგბტკი თემის წევრები, საკითხზე მომუშავე ექსპერტები, ჟურნალისტები, რეგიონებში მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლები, ხაზს უსვამენ საზოგადოებაში არსებულ მტრულ დამოკიდებულებებს, ჭარბ აგრესიას, ჰომოფობიის არსებობას ყველა სოციალურ შრეში. მაშინ, როდესაც პედაგოგები, სამედიცინო სფეროს წარმომადგენლები, სახელმწიფო თავშესაფრის თანამშრომლები მსჯელობისას მეტ დროს უთმობენ არაერთგვაროვან დამოკიდებულებებზე მსჯელობას, ეჭვქვეშ აყენებენ ლგბტკი თემისადმი რეალური საფრთხეების არსებობას.

სათემო სერვისის მიმწოდებელი ორგანიზაციების წარმომადგენელთა მხრიდან გამოითქვა მოსაზრება, რომ სოციალურ ველში ჰომოფობია მართლაც უხილავია და საზოგადოება ჯერ კიდევ ჰიპოთეტურ პრადის ებრძვის; იმ შემთხვევაში კი, თუ ლგბტკი ადამიანების ხმა აიმაღლებენ, ხილვადი, რეალური ადამიანები საკუთარი უფლებების ლეგიტიმაციას მოითხოვენ, სწორედ მაშინ აღმოვაჩნთ, რომ მტრობა გაცილებით ღრმა და ფესვგადგმულია. ამ მოსაზრებას ეხმიანება თემის წევრების გამოცდილებაზე დაფუძნებული მოსაზრება, რომ მხარდამჭერთა ეფემერული მიმღებლობა ქრება თემის ლეგიტიმური უფლებების გაყდერებისთანავე და ის სიცოცხლისუნარია მანამ, სანამ თემი უჩინარია. გამოკითხული ჯგუფების წარმომადგენლები რეგიონებიდან, მათ შორის, შინაგან საქმეთა სამინისტროსა და სამოქალაქო ორგანიზაციების წარმომადგენლები, ხაზს უსვამენ ადგილობრივ თემებში გენდერულთან, სექსუალობასთან და თვითგამოხატვასთან დაკავშირებული ტაბუს გავლენაზე, რომელიც გამორიცხავს ლგბტკი თემის წევრებს საზოგადოებრივი ცხოვრებიდან. ეს წესრიგი ქმნის ილუზიას, რომ, ერთი მხრივ, „ჰომოსექსუალები არ არსებობენ“, ხოლო, მეორე მხრივ, რომ ნაკლებად ჰომოფობიურია გარემო, რამდენადაც ჰომოფობიური ძალადობასა თუ დისკრიმინაციას უფრო იშვიათად ვხვდებით.

ამ კონტექსტში საინტერესოა თემის წევრების გამოცდილება, რომელთაც სხვათა მსგავსად ხშირად დომინანტურ კულტურასთან კომპრომისის გაკეთება უწევთ, ხშირად თვითგამორკვევის პროცესში ფუნდამენტურად მნიშვნელოვანი თვითგამოხატვის თავისუფლების დათმობის ხარჯზე. მეორე მხრივ კი, ინტერნალიზებული ჰომოფობია, როგორც საზოგადოებაში გავრცელებული ჰომოფობიური განწყობების საკუთარ თავში და საკუთარ თავთან მიმართებაში არეკვლევა, აფერხებს თვითგამორკვევის პროცესს, შესაძლებელია დესტრუქციულ ფსიქიკურ მდგომარეობაში გადაიზარდოს და თვითდესტრუქციული ქცევის საფუძველი გახდეს. ლოკალურ კონტექსტებზე საუბრისას, რესპონდენტები რეგიონებიდან და თემის წევრები აღნიშნავენ,

რომ თვითგამორკვევის პროცესი მეტად ავტონომიურია ურბანულ მოწყობებში, სადაც შედარებით მრავალფეროვანია სოციალური და საჯარო სივრცე, რამდენადაც აქ ნაკლები ძალა აქვს ტაბუსა და საზოგადოებრივი ნორმების მიმართ კომპრომისზე დაკვეთას. გარდა ამისა, პერიფერიებში ნაკლებია კეთილდღეობის ინსტიტუტების, სამოქალაქო ორგანიზაციების გავლენა და ნაკლებად ხელმისაწვდომია ინკლუზიური ან მხარდამჭერი სივრცეები.

ყველა გამოკითხული ჯგუფიდან რესპონდენტთა დიდი ნაწილი თვლის, რომ ხილვადობით განპირობებული ჩაგვრა ნებისმიერ სივრცეში კრიტიკულად გამოარჩევს ტრანსგენდერ ადამიანებს. პირველ რიგში, განსხვავებით ლგბ თემის წევრებისაგან, ტრანსგენდერი ადამიანების მიერ საკუთარი გენდერის გამჟღავნება დაკავშირებულია ისეთი ატრიბუტების ცვლილებასთან, როგორიცაა სახელი, გარეგნული მახასიათებლები, სოციალური როლი და ასე შემდეგ, რაც, თავისთავად უფრო ხილულს და საჯაროს ხდის მათ გენდერულ მიკუთვნებულობას. ამ „იძულებით ხილვადობას“, როგორც თავად გამოკითხული თემის წევრები უწოდებენ, ტრანსგენდერი ადამიანების მოწყვლადობის განმაპირობებლად ემატება გენდერის სამართლებრივ აღიარებასთან დაკავშირებული გამოწვევები. კერძოდ, ის გარემოება, რომ ამ ადამიანების გენდერული იდენტობა არ ემთხვევა მათ პერსონალურ დოკუმენტაციებში სქესის მარკერს, რაც დამატებით დაბრკოლებას აჩენს განათლების მიღების, დასაქმების და სხვა საბაზისო სიკეთეებით სარგებლობის პროცესში. როგორც თავად თემის წევრების, ისე სხვა ჯგუფების წარმომადგენლების აღქმით, ლესბოსელი, გეი და ბისექსუალი ინდივიდებისათვის ქამინგ აუთის შემთხვევაში თუ მის გარეშე, ხილვადობის და შესაბამისად, სიძულვილით მოტივირებული თავდასხმის თავიდან აცილება უფრო ადვილადაა შესაძლებელი. სწორედ ამით ხსნიან რესპონდენტები იმას, რომ ხშირად აგრესიითა თუ დავდასხმით გამოვლენილი ჰომოფობიური განწყობა ნაკლებად მიემართებათ ლესბოსელ ქალებს, რომელთაც მოპასუხეთა უმეტესობა თემში ყველაზე ნაკლებად მოწყვლად ჯგუფად ასახელებს.

საბოლოოდ, რესპონდენტები დაასკვნიან, რომ თუ ქვიარ დისკურსი იქნება მდუმარე, ერთი მხრივ, თავიდან ავირიდებთ აქტორთა კონფლიქტს, დისკურსულ დაპირისპირებას, თუმცა ამ მდუმარებაში კიდევ და კიდევ მეტი ადამიანის ჩაგვრა გახდება უჩინარი.

6.3. თვითგამოხატვის დილემა

საკუთარ პროფესიულ პრაქტიკაზე დაყრდნობით, სათემო ორგანიზაციების წარმომადგენლები და სახელმწიფო თავმჯდომარეების თანამშრომლები განსახილველად ვთავაზობენ სპეციფიკურ ხედვას: მტრული განწყობების მაპროვოცირები არის არა სექსუალური ორიენტაცია და გენდერული იდენტობა, არამედ ზოგადად, არაპეტერონორმატიულობა და არაკონფორმული თვითგამოხატვა.

მათი შეფასებით, თუ ადამიანი სოციალურ კონტექსტში წარმოდგენილია, როგორც რეალიზებული ინდივიდი, პოზიციონირებს სოციალური კაპიტალით (განათლება, სტატუსი, ძალაუფლება და სხვა), ჰომოფობია ძალას კარგავს, ხოლო პირიქით – არაკონფორმული თვითგამოხატვის დომინაციისას – ძლიერდება. საინტერესოა, რომ ყველაზე ხშირად საზოგადოებრივი განწყობებითა და მათთან გამკლავების დამაზიანებელი სტრატეგიებით განპირობებული ფსიქოლოგიურ გამოწვევებზე საუბრისას, გამოკითხული თემის წევრები ინტერნალიზებულ ჰომოფობიას, თვითრეალიზების პრობლემებს, გარემოს მიმართ უნდობლობასა და ნიჰილიზმს ასახელებენ.

რესპონდენტები თანხმდებიან, რომ ლგბტი ადამიანების უარი თავისუფალ თვითგამოხატვაზე, ხშირად, განპირობებულია არა ავტონომიური არჩევანით, არამედ, იმ კულტურული და რელიგიური დისკურსებით, რომლებიც ბინარული დეტერმინიზმით ოპერირებენ. ზოგიერთი რესპონდენტი ჰომოფობიურ აქტსაც ამ წესრიგში წარმოადგენს, როგორც კულტურასთან კომპრომისის რადიკალური გამოვლინებას, რომელიც უმრავლესობასთან იდენტიფიცირების მოტივით განისაზღვრება და ხშირად, კარნავალიზებულ ბრძოლაში ვლინდება.

აღნიშნულ კონტექსტში გასაკვირი არ არის, რომ რესპონდენტთა ნაწილი თვითგამოხატვას უკავში-

რებს გამბედაობას, რაც ერთმნიშვნელოვნად პოზიტიურ შინაგან რესურსადაა მოაზრებული. თუმცა, რესპონდენტთა დიდი ნაწილი აქცენტს მეტად მტრულ გარემოში თვითგამოხატვის სირთულეზე, ხილვადობის შედეგად გაზრდილი ფსიქიკური ჯანმრთელობისა და ძალადობის რისკებზე საუბრობს. ამ უკასკენლს ყველაზე ხშირად ასახელებენ თემის წევრები და სხვა რესპონდენტები ჰომოფობიური სიძულვილით მოტივირებულ დანაშაულის ფორმებზე საუბრისას.

თემის წევრების მიერ გაზიარებულ ამბებში მოძალადეები არიან როგორც ოჯახის წევრები, ისე უცხო პირები თუ ინტიმური პარტნიორები. როგორც სათემო/სერვისის მიმწოდებელი ორგანიზაციების წარმომადგენლები ამბობენ, ხშირად ფიზიკური ძალადობის რისკი არის საყოფაცხოვრებო ურთიერთობებშიც – მომსახურების მიღებისას, მეზობლებისა თუ ბინის მეპატრონეების მხრიდან.

საინტერესოა ფიზიკური ძალადობის რისკებზე რეგიონული სამოქალაქო ორგანიზაციების წარმომადგენლების მსჯელობაც. მნიშვნელოვანია, რომ ამ ჯგუფების დისკუსიებში ლოკალური, შედარებით პატარა ადგილობრივი საზოგადოებების მაგალითზე უფრო მკაფიოდ გამოჩნდა შემდეგი მოცემულობა: ჰომოფობიური ძალადობის რისკი, არსებულ კულტურულ სტიგმასთან ერთად, არის თემის წევრების მიერ საკუთარი იდენტობის დაფარვის, სოციალურ იზოლაციის და ამით გამოწვეულ ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემების საფუძელი. სწორედ ამ მოცემულობის ინდიკატორად შეგვიძლია მივიჩნიოთ ისიც, რომ როგორც რეგიონული სამოქალაქო ორგანიზაციების წარმომადგენლების შეფასებებიდან ირკვევა, რეგიონებში არ ჩანან ქვიარ ადამიანები. ამ ერთვარ იძულებით სოციალურ იზოლაციაზე საუბრობენ თავად გამოკითხული თემის წევრებიც.

ლოგიკურია, რომ ერთი მხრივ, ძალადობის და მეორე მხრივ, სოციალური თვითიზოლაციის თავიდან აცილების ერთ-ერთ მექანიზმად, გამოკითხულთა დიდი ნაწილი, ძირითადად თემის წევრები და რესპონდენტები რეგიონებიდან, ასახელებს საკუთარი სექსუალობისა და გენდერული იდენტობის დაფარვას.

6.4. პოლიტიკური ინსტრუმენტალიზება

რესპონდენტთა ნაწილი თვლის, რომ საჯარო სივრცეში ჰომო/ბი/ტრანსფობიის ტირაჟირებას არა იმდენად ბუნებრივად თვითორგანიზებული ადამიანები, არამედ, პოლიტიკურად დაინტერესებული მხარეები და მიზანმიმართულად მობილიზებული ჯგუფები ახდენენ. რესპონდენტთა დიდი ნაწილი ყველა გამოკითხული ჯგუფიდან თვლის, რომ ჰომოფობია, ისევე როგორც ლგბტქი საკითხები საჯარო სივრცეში ინსტრუმენტალიზებულია სხვადასხვა ინტერესთა ჯგუფების მიერ. შესაბამისად, აგრესია ლგბტქი ჯგუფის მიმართ არის არა იმდენად ლოკალური, დეცენტრალიზებული და თვითორგანიზებული, რამდენადაც „ზემოდან ქვემოთ“ ინიცირებული და პოლიტიკური. რესპონდენტთა ნაწილი საუბრობს იმ დამაზიანებელ შედეგებზე, რაც ამ დღის წესრიგს მოაქვს არა მხოლოდ ქვიარ ადამიანებისათვის, ზოგადად საზოგადოებისთვის, როგორც მთლიანობისათვის. გამოკითხული თემის წევრები კი, რომლებიც პოზიტიური ცვლილებების მიმართ უიმედობას ამჟღავნებენ სოციალური და პოლიტიკური დისკუსიის შეფასებისას, საკუთარ განწყობას სწორედ საკითხის ინსტრუმენტალიზებას უკავშირებენ. მათივე შეფასებებიდან ირკვევა, რომ თემში ნიჰილიზმის და პროცესების მიმართ უნდობლობის გამომწვევი არა მხოლოდ ღიად და ერთმნიშვნელოვნად ჰომოფობიური დღის წესრიგის გამტარი, არამედ ფსევდო-მხარდამჭერი აქტორებიც არიან. გამოკითხული თემის წევრები, უმეტესად ტრანსი კაცების ჯგუფიდან, ამ მიმართების აღსაწერად 2021 წლის 5-6 ივლისის მოვლენებს ასახელებს – როდესაც თბილისი პრაიდის დაანონსებული „ღირსების მარშის“ დასარბევად მობილიზებულმა ჯგუფებმა თბილისის ქუჩებში ყურნალისტების დევნა და მათზე ძალადობა დაიწყო; მომდევნო დღეებში კი დეკლარირებულად თემის მხარდამჭერი საჯარო აქტორები არა ჰომოფობიურ სიძულვილზე, არამედ ვინრო პოლიტიკურ/პარტიულ დაპირისპირებაზე აპელირებდნენ.

აღსანიშნავია, რომ დისკუსიები ჩატარდა 2021 წლის ივლისის თვის ბოლოს და შესაბამისად, დისკუსიებში აქტიურად განიხილებოდა 5-6 ივლისის

მოვლენები ერთი მხრივ, როგორც საზოგადოებრივი განწყობების შეფასების ინდიკატორი, ხოლო მეორე მხრივ, როგორც სამომავლო სტრატეგიების დაგეგმვისათვის სასარგებლო კრიტიკული გამოცდილება. ამ მოვლენასთან მიმართებაში, გარდა თემის წევრების მიერ მხარდამჭერ პოლიტიკურ აქტორთა შეფასებებს, ისე, რესპონდენტთა უმეტესობის მხრიდან ხელისუფლებისა და ეკლესიის პოზიციის მწვავე კრიტიკას ვხვდებით. კერძოდ, ეს უკანასკნელნი თავიანთი საჯარო პოზიციონირებით ჰომოფობური აგრესიის წამახალისებლად ფასდებიან. მნიშვნელოვანია, რომ ამ კრიტიკას იზიარებენ როგორც გამოკითხული თემის წევრები, სათემო თუ რეგიონული სამოქალაქო ორგანიზაციების წარმომადგენლები, ისე, სახელმწიფო სტრუქტურების წარმომადგენლებიც. თუმცა, მნიშვნელოვან ნილად თემის წევრების, სათემო/სერვისის მიმწოდებელი და რეგიონული სამოქალაქო ორგანიზაციების წარმომადგენლების, შეფასებებში ხშირად ვხვდებით გადანყვებილების მიმღებთა კრიტიკას, რომ ჰომოფობიის დაძლევისთვის განუვლი ძალისხმევა არ არის საკმარისი, სახელმწიფოს არ აქვს ნება იზრუნოს მარგინალიზებული ჯგუფების, და მათ შორის ლგბტქი თემის, კეთილდღეობაზე და მეტიც, ის ახალისებს ჰომოფობიას. ამ დებულების დასტურად რესპონდენტებს ყველაზე ხშირად მაგალითად მოჰყავთ 2021 წლის 5-ნ ივლისის მოვლენები და პრემიერ მინისტრი ირაკლი ღარიბაშვილის გამოხმაურება. ამავე კონტექსტში სათემო/სერვისის მიმწოდებელი და რეგიონული სამოქალაქო ორგანიზაციების წარმომადგენლები საუბრობენ იმაზე, რომ პრობლემა არ არის აღიარებული როგორც სისტემური სოციალური და პოლიტიკური გამოწვევა, რაც ხელს უშლის საკითხის ინსტრუმენტალიზების პრევენციას და ამყარებს პოლარიზებას.

ფაქტია, რომ ძლევამოსილი ინსტიტუტების მენტორობა ცალმხრივი არაა და ის ზოგად კოლექტიური ჩარჩოს, საზოგადოებრივ მოლოდინს მიესადაგება. ამგვარ ურთიერთმიმართებაში რთულია გარკვევა, საზოგადოების ღირებულებითი სივრცე შობს მაკონტროლებულ ინსტიტუტებს თუ თავად ინსტიტუტები წარმოქმნიან გავრცელებულ ღირე-

ბულებით დისკურსებს. ეს მოებიუსის ლენტი, სადაც მიზეზშედეგობრივი ღირებულებები მუდამ ერთმანეთისკენ მიემართება, თუმცა ერთმანეთს ვერასდროს გადაკვეთს, ქმნის კვლევისა და მოქმედებისთვის ბუნდოვან ნიაღვს და ართულებს სტრატეგიული აქტივიზმის დაგეგმვას. გარდა ამისა, ერთი მხრივ, თემის წევრებში აღრმავებს უიმედობისა და ნიჰილიზმს და მეორე მხრივ, ხელს უშლის საზოგადოების მშვიდობიანი თანაცხოვრებისათვის აუცილებელი წინაპირობების შექმნას, რადაც ქვიარ თემთან მიმართებაში, ყველაზე ხშირად სექსუალობის და გენდერის საკითხებზე ცოდნა და ინფორმაცია სახელდება.

6.5. ინფორმაცია, როგორც ცვლილების სტრატეგიული იარაღი

მართალია ლგბტქი ადამიანების მიმართ განწყობების შეფასებისას, რესპონდენტები მრავალ ცვლადს გვთავაზობენ, რომელიც განაპირობებს პოზიტიურ თუ ნეგატიურ, მტრულ თუ მხარდამჭერ განწყობებს, საზოგადოების სხვადასხვა ჯგუფებში, თუმცა ყველაზე ხშირად საკითხის შესახებ ცოდნას ასახელებენ.

რესპონდენტები თანხმდებიან, რომ განათლება სასიცოცხლო ძალას ართმევს დამაზიანებელ ცრურწმენებს, რომელიც მიმართულია უმცირესობების წინააღმდეგ, ხოლო მანკიერი განათლების სისტემა ამწვავებს უთანასწორობას და ქმნის ადამიანის უფლებების წინააღმდეგობრივ ნარატივებს, ხელს უშლის კრიტიკული აზროვნების ჩამოყალიბებას ინდივიდუალურ დონეზე და მიკროსოციუმებში, რაც დაინტერესებული მხარეებისთვის მანიპულაციებისთვის ხელსაყრელ გარემოს ქმნის. პრაქტიკულად, ამ აზრს იმეორებენ სათემო ორგანიზაციების წარმომადგენლები, როდესაც დაასკვნიან, რომ ზოგადი განათლების სისტემური ნაკლოვანება პირდაპირ აისახება ლგბტქი ადამიანების უფლებრივ მდგომარეობაზე. მათი მტკიცებით, ღირსეული ზოგადი განათლების არქონის პირობებში, მოწყვლადობა საყოველთაო ხდება, იკლებს სკეპტიციზმი და იმატებს კომფორმიზმი, რაც აისახება პოლიტიზირებისა და ინსტრუმენტალიზების შესაძლებლობაში.

მიუხედავად იმისა, რომ განწყობების ცვლილების პროცესში ცოდნის და ინფორმირებულობის მნიშვნელობაზე მეტნაკლებად იდენტურია დამოკიდებულებები, განსხვავდება სხვადასხვა ჯგუფების წარმოდგენები საზოგადოების ინფორმირებაზე პასუხისმგებელ პირთა/ინსტიტუციათა და მიზნის განხორციელების გზების შესახებ. პირველ რიგში, უნდა აღინიშნოს, რომ რესპონდენტთა ნაწილის, უმეტესად თემის წევრების აღქმით, საკითხის აქტივისტებსა და დაინტერესებულ მხარეებს ლგბტკი ადამიანების რიგი გამოწვევები საყოველთაოდ ცნობილი ჰგონიათ და სწორედ აქ უშვებენ სტრატეგიულ შეცდომას. სინამდვილეში, სრული გაუცხოების ნიადაგზე, საზოგადოებისთვის მიუწვდომელია ბაზისური ცოდნებიც კი, რაც, სავარაუდოდ, გაზრდიდა მიმღებლობის მაჩვენებელს. თემის წევრი რესპონდენტის განმარტებით, ხშირად, მჩაგვრელი ქცევა განპირობებულია არა ნეგატიური განწყობით, არამედ, არაჯეროვანი ცოდნით, საიმედო და მხარდამჭერი ან პირიქით, დამაზიანებელი ურთიერთობის პატერნების შესახებ. თუმცა, მაშინაც კი, როდესაც ეს პასუხისმგებელი მხარეები აცნობიერებენ ამ პრობლემას და საკუთარ როლს, გეგმავენ და ახორციელებენ შესაბამის აქტივობებს, სხვა გამოწვევები იჩენს თავს: გამოკითხული ექსპერტები ამბობენ, რომ ერთი მხრივ, გამოწვევაა აკადემიური ცოდნის კვლავწარმოება და ამ ფუნქციის შეთავსებას, სხვა პასუხისმგებლობებთან ერთად, ცდილობს სამოქალაქო საზოგადოება, მეორე მხრივ, ის დაგროვილი ცოდნა ჯერ კიდევ პროფესიულად დაინტერესებული მხარეებისთვის თუ იქნება მისაწვდომი, რადგან გვაქვს მისი გავრცელებისა და ლინგვისტური ადაპტირების გამოწვევა. ხშირად, სამოქალაქო ორგანიზაციების მიერ განეული შრომა, კვლევის ანგარიშები ან ბლოგები, წერილები და განცხადებები შეიძლება მიემართებოდეს დონორებს ან ისევ და ისევ აქტივისტებს.

ამ პრობლემური კონტექსტის დასაძლევად, გამოკითხულთა დიდი ნაწილი მიიჩნევს, რომ მნიშვნელოვანია, გავრცელებული ინფორმაციის აუდიტორიად დასახული იყოს ფართო საზოგადოება და თავად ლგბტკი თემი. ეს უკანასკნელი, კი ხელეწი-

ფება სახელმწიფოს, რომელიც პოლიტიკურ სიბრმავეს იჩენს თემის საჭიროებებისადმი. გენდერთან და სექსუალობასთან დაკავშირებული საყოველთაოდ ხელმისაწვდომი ინფორმაცია მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ საზოგადოებრივი განწყობების პოზიტიური ცვლილებისთვის, თვითგამორკვევის გზაზე თემის წევრებისთვის. როგორც გამოკითხული თემის წევრები ამბობენ, ინფორმაციის ძირითად წყაროს რიგ შემთხვევებში წარმოდგენენ მიკროსოციუმებს, ქვიარ მეგობრებსა და სოციალურ ქსელებს.

დისკუსიების მიმდინარეობისას, რესპონდენტები აღწერენ ცოდნით დაინტერესების პრაქტიკებსა და ინფორმაციის რელევანტურ წყაროებს: გამოიკვეთა, რომ პროფესიული ტრენინგ-კურსები უმეტესად, მისაწვდომი იყო სოციალური მუშაკებისათვის. საინტერესოა, რომ სწორედ სოციალური მუშაკების ჯგუფში ვხვდებით მხარდაჭერის მკაფიო დეკლარირებას. ჟურნალისტებისათვის სანდო ინფორმაციის ძირითადი წყაროა კომპეტენტური რესპონდენტი, ხოლო ჯანდაცვის მუშაკები, უმეტესად, ინფორმაციას იღებენ მედია-საშუალებებიდან. კვლევა შესაძლებლობას გვაძლევს დავინახოთ ინფორმაციის წყაროსა და რესპონდენტის ასაკს შორის კაუზალობაც: ახალგაზრდები, ინფორმაციის მიღების პროცესში, უპირატესობას ანიჭებენ სოციალურ მედიას, ფილმებსა და სერიאלებს, მაშინ, როდესაც შედარებით ასაკოვანი რესპონდენტებისთვის საინტერესოა მედია-საშუალებების ან პროფესიული ტრენინგების შეთავაზება. საინტერესოა, რომ სახელმწიფო თავშესაფრების წარმომადგენლები, რომლებიც განაცხადებენ, რომ საყოველთაო ცოდნა, უმცირესობების შესახებ, მისაწვდომია, თავად დამატებითი ინფორმაციას იშვიათად მოიძიებენ, რადგან, პროფესიული პრაქტიკიდან გამომდინარე, ამის საჭიროება მათთვის არ დამდგარა. საგულისხმოა ისიც, რომ სოციალურ მუშაკები და მასწავლებლები თითქმის არასდროს მოიძიებენ დამატებით ინფორმაციას ლგბტკი საკითხებზე, არგუმენტით, რომ საქმიანობაში ამის აუცილებლობა არ უგრძნიათ. თუმცა ამის მიუხედავად, გამოკითხული მასწავლებლები და სოციალური მუშაკები, სოციალური ცვლილებებისა და

საყოველთაო ცოდნის გავრცელების პროცესში აცნობიერებენ საკუთარ პროფესიულ როლს და, შესაბამისად, ახალი, რელევანტური ცოდნებისათვის მზაობას ღიად გამოთქვამენ. თუმცა, რაც ეხება ზოგადად, ლგბტკი საკითხების შესახებ ფართო საზოგადოებრივი ინტერესის შეფასებას, რესპონდენტთა დიდი ნაწილი თვლის, რომ სიღარივისა და სოციალურად სტრესული კონტექსტის პირობებში, ნაკლებია მოტივაცია ამგვარი ინფორმაციის/ცოდნის მიღებისათვის. ამავე მსჯელობებში, ვხვდებით აზრს, რომ ობიექტური ინფორმაციის მიღების შესაძლებლობა, როგორც წყაროებზე წვდომა, ისე, სანდოობის განსაზღვრა, ერთგვარი პრივილეგიაა.

სხვადასხვა ჯგუფებიდან რესპონდენტთა დიდი ნაწილის მტკიცებით, თანამედროვე საგანმანათლებლო სისტემა ხელს არ უწყობს ღირებულებით ინკლუზიას, რაც ლგბტკი ადამიანების თვითგამორკვევის პროცესს ბუნდოვანსა და წინააღმდეგობით სავსეს ხდის. სოციალიზაციის განმახორციელებელი სისტემების ძალისხმევა მიმართულია ინფორმაციული უთანასწორობისაკენ, რომლის ღირებულებითი ცენტრი ჰეტერონორმატიულია. რესპონდენტებისთვის ანგარიშგასაწევია, რომ მოზარდის სოციალიზაცია მხოლოდ განხილული გავლენით არ მიმდინარეობს. ოჯახი, მასწავლებლები, მიკროსოციუმი, რომელიც მკაცრ ჰომოფობიურ განწყობას ატარებს დიდ გავლენას ახდენს მათი განწყობების საბოლოო მოდიფიცირებაზე.

ლგბტკი საკითხებზე გავრცელებულ ცოდნებზე მსჯელობისას, მნიშვნელოვანია, კრიტიკის ველში შემოვიტანოთ თანამედროვე ინფორმაციონალიზმი, რადგან ცოდნა ამ უკანასკნელზე ახლად ნაწარმოებია, მსჯელობები, მეტნაკლებად არამეცნიერულია და თავმოყრილია ციფრულ მედია-სივრცეში, სადაც ინფორმაციის შექმნა და გავრცელება კომერციულია და სპონსორულია და საკითხით მანიპულაცია. შესაბამისად, მართალია ინფორმაციულ საზოგადოებაში ცოდნის მოპოვება, წარსულისაგან განსხვავებით, დიდ სირთულეს აღარ წარმოადგენს, მაგრამ, „ციფრულ ჯუნგლებში“ სანდო ინფორმაციაზე წვდომა იქცა გამოწვევად.

6.6. შეჯამება: აქტორები და სტრატეგიები

ფოკუს-ჯგუფების ბოლოს რესპონდენტებს ვთხოვდით წარმოედგინათ თავიანთი ხედვა ჰომოფობიური განწყობების შემცირების პროცესთან დაკავშირებით – ვინ არიან პასუხისმგებელი აქტორები და რა სტრატეგიებით უნდა იმუშაონ მათ. ვფიქრობთ, პირველ რიგში, მნიშვნელოვანია განვსაზღვროთ სწორედ სტრატეგიის მახასიათებლები, რომლებსაც რესპონდენტები გვთავაზობენ.

აზრი, რომელიც რესპონდენტთა უმრავლესობის პასუხებს აერთიანებს არის, რომ ჰომოფობიის დაძლევა-შემცირების უმთავრესი მიზანი უნდა იყოს ლგბტკი თემის დაცულობა ძალადობისა და იმ შედეგებისაგან, რაც სიძულვილით მოტივირებულ არაღირსეულ მოპყრობას აქვს ქვიარ ინდივიდებზე. გარდა ამისა, დისკუსიებში ჰომოფობიური განწყობები არ განიხილება, როგორც განყენებული, სხვა სოციალური პრობლემებისგან განცალკევებული ფენომენი. შესაბამისად, ხედვების ძირითად ნაწილშიც სოციალური, კულტურული, რელიგიური და იდეოლოგიური მრავალფეროვნება წარმოდგენილია, როგორც ობიექტური გარემოება. რესპონდენტები სწორედ ამ ფაქტორების გათვალისწინებით გვეუბნებიან, რომ განწყობების ცვლილებების პროცესი არის ერთი მხრივ ხანგრძლივი, განგრძობითი და მეორე მხრივ, საჭიროებს სისტემურ, პროაქტიულ, კონსოლიდირებულ ძალისხმევას.

უმეტესად, რეგიონში მომუშავე სამოქალაქო ორგანიზაციების წარმომადგენლები და თემის წევრები საუბრობენ იმაზე, რომ მიზნის ეფექტურად მისაღწევად, საჭიროა რესურსების მიზანმიმართული გაერთიანება. რეგიონული ორგანიზაციების წარმომადგენლები ხაზს უსვანენ სწორედ სამოქალაქო აქტორებს შორის კონსოლიდაციას, რაც გულისხმობს სოლიდარობის, ლგბტკი საკითხების პრიორეტიზებას საკუთარ საქმიანობაში და სხვადასხვა ამოცანების განსახორციელებლად მჭიდრო თანამშრომლობებას ერთმანეთთან. რეგიონებში საკითხის უხილავობის და როგორც აქამდეც აღინიშნა, ნეგატიური განწყობების სიჭარბის გათვალისწინებით, ისინი გვთავაზობენ, რომ დასახული ამოცანები, იგივე, ცნობიერების კამპანიები თუ

ტრეინინგები, ეხმარებოდეს ისეთ უნივერსალურ ღირებულებებს, როგორცაა ადამიანის უფლებები, ინკლუზია, კეთილდღეობა და სხვა. ამავე კონტექსტში, რესპონდენტთა ნაწილი საუბრობს თავად სამოქალაქო ორგანიზაციების წარმომადგენლებს შორის გავრცელებულ ჰომოფობიაზე და იმაზე, თუ როგორ წინააღმდეგობაშია ეს განწყობა მათი საქმიანობის მიზნებთან და სპეციფიკასთან. ამის მიუხედავად, რეგიონებში ჰომოფობიური განწყობების შემცირების პროცესში უმთავრეს პასუხისმგებლად სწორედ არასამთავრობო სექტორს ასახელებენ, როგორც იდეალურ შემთხვევაში, არაფორმალური განათლების კერების შექმნასა და ადექვატური ინფორმაციის გავრცელებაზე ორიენტირებულ აქტორს.

თემის წევრები და სათემო ორგანიზაციების წარმომადგენლები სტრატეგიების განხილვისას, ასევე საუბრობენ საკუთარ პასუხისმგებლობებზე. კერძოდ, უმეტესობა თანხმდება, რომ საჭიროა თემში, ისევე როგორც ორგანიზაციებს შორის არსებობდეს როგორც ერთმანეთთან, ისე გარე აქტორებთან კომუნიკაციის შეთანხმებული მიდგომები. ისინი აღნიშნავენ, რომ ეს მიდგომები საჭიროა ეფუძნებოდეს ერთმანეთის მიმართ სოლიდარობას, მიმართული იყოს საკითხის ინსტრუმენტიზების წინააღმდეგ და მიზნად ისახავდეს ლგბტქ ინდივიდების უსაფრთხოებას. ამ მოსაზრებას ეხმიანება ერთ-ერთი რესპონდენტის კომენტარი, აჭარაში მომუშავე სამოქალაქო ორგანიზაციების ჯგუფიდან, რომელიც საჭიროდ მიიჩნევს თემის წევრები აცნობიერებდნენ საკუთარ უფლებებს სისტემური ჩაგვრის კონტექსტში და აქვე გაჩნდეს ქვემოდან ზემოთ მიმართული აქტივიზმი. მსგავსი გაერთიანების პერსპექტივასთან დაკავშირებით სათემო ორგანიზაციების წარმომადგენლები გამოთქვამენ წუხილს სოლიდარობის ნაკლებობასა და ერთმანეთის მიმართ მადისკრიმინირებულ მიმართებებთან დაკავშირებით (ბიფობია, ტრანსფობია, და სხვა.). ამ ჯგუფშიც გამოსავლად ჩაგვრის ფუნდამენტური გააზრება დასახელდა.

ლგბტქი აქტივიზმთან დაკავშირებით დისკუსიებში რეგიონებიდან ჩართული მონაწილეების ხედ-

ვებს ნაწილობრივ ემთხვევა სათემო ორგანიზაციებისა და თემის წევრების წარმოდგენებს. კერძოდ, თემის წევრები გამოთქვამენ სურვილს, მათი ინტერესების საჯაროდ დამცველები, ორგანიზაციები თუ აქტივისტები, ხაზს უსვამდნენ თავად თემის შიგნით არსებულ იდენტობის, იდეოლოგიისა თუ რწმენის ნიშნით მრავალფეროვნებას. როგორც მათი კომენტარებიდან ირკვევა, ლგბტქი ინდივიდები მხოლოდ საკუთარი გენდერული იდენტობისა და სექსუალური ორიენტაციის გამო აღქმულები არიან ლიბერალური იდეოლოგიის მატარებლებად და ხშირად მათ კონკრეტულ პოლიტიკურ და პარტიულ ინტერესებსაც მიაწერენ. ეს პრაქტიკულად აღრმავებს საკითხის პოლიტიზებას და მეორე მხრივ, იწვევს ქვიარ ინდივიდების სტიგმატიზებას არა მხოლოდ სოგი-ს, არამედ პოლიტიკური ნიშნითაც და როგორც თავად ამბობენ, ამწვავებს მათ მიმართ კრიტიკულ საზოგადოებრივ განწყობებს. ამას ადასტურებს საქმოქალაქო ორგანიზაციის წარმომადგენელიც აჭარიდან, რომელიც ხალხის პერსპექტივიდან ამბობს, რომ „პოლიტიკური მრწამსი და სექსუალური ორიენტაცია ძალიან აქვთ ერმანეთში გადახლართული“.

აღნიშნულ ტენდენციას სათემო და სერვისის მიმწოდებელი ორგანიზაციების გამოკითხული წარმომადგენლების ნაწილი ხილვადობის პოლიტიკის ადგილობრივ პრაქტიკას მიაწერს. ალტერნატიული ხილვადობის შესახებ ხედვა ამ ჯგუფში ძირითადად პრაიდის სტრატეგიის კრიტიკას ეფუძნება, რამდენადაც მას აქტივისტები ზედაპირულ, ხელოვნურ ინტერვენციად განიხილავენ, რომელიც ხშირად საზიანოც კი არის არსებულ სოციალურ და პოლიტიკურ კონტექსტში ლგბტქ თემისათვის და ზოგიერთის აზრით, ჰომოფობიის დაძლევის ნაცვლად აღრმავებს კრიტიკულ განწყობებს საზოგადოებაში. ამის საპირისპიროდ, სათემო ორგანიზაციების წარმომადგენლები, რეგიონული ჯგუფების (სამოქალაქო ორგანიზაციები და პროფესიული ჯგუფები) მსგავსად, ფიქრობენ, რომ ჰომოფობიური განწყობების დასაძლევად მუშაობის პროცესში აუცილებელია ხილვადობის ისეთი სტრატეგიის გამოყენება, სადაც მაქსიმალურად გათვალისწინე-

ბული იქნება სოციალური, კულტურული და პოლიტიკური კონტექსტი. ამავე კონტექსტში მოიაზრებენ ინტერსექციური მიდგომას, რაც გულისხმობს სხვადასხვა სოციალურ და პოლიტიკურ საკითხებზე მომუშავე აქტივისტებისა და ჯგუფების თანამშრომლობის. ეს მნიშვნელოვანია, რამდენადაც ერთი მხრივ, ქვიარ ადამიანებს აქვთ სხვა მონყვლადი ჯგუფების მსგავსი სოციალური და ეკონომიკური საჭიროებები და მეორე მხრივ, ასეთი თანამშრომლობები ხელს შეუწყობდა სპეციფიკური გამოწვევების დანახვასა და აღიარებას აქტივისტთა სხვა ჯგუფების მიერ, რაც პოტენციურად გააღვივებდა სოლიდარობას ლგბტქ თემის მიმართ. თუმცა, როგორც გამოკითხულები ამბობენ, ქვიარ აქტივისტებისთვის ეს საშუალება ხშირად არ არის ხელმისაწვდომი ისევე ჰომოფობიისა და მიზოგენიის გამო, რაც სხვა სოციალურ საკითხებზე მომუშავე აქტივისტებს შორისაც საკმაოდ გავრცელებულია.

იქიდან გამომდინარე, რომ გამოკითხული ჯგუფებიდან რესპონდენტთა მნიშვნელოვანი უმრავლესობა ჰომოფობიას, როგორც არაერთვაროვან, სტრუქტურულ პრობლემას ახასიათებს, აღწერილი არ არის ერთადერთი მიმართულება, სადაც დისკუსიების განმავლობაში სხვადასხვა აქტორებს შორის რესურსების კონსოლიდირების მნიშვნელობა განიხილებოდა. გამოკითხულთა ყველაზე დიდი ნაწილი ამ პროცესში მთავარ პასუხისმგებლად სახელმწიფოს ასახელებს და მის მიერ სხვა აქტორების დანახვის, აღიარებისა და მათთან თანამშრომლობის აუცილებლობაზე საუბრობს. ასეთ მსხვილ აქტორებად რესპონდენტთა დიდი ნაწილი არასამთავრობო ორგანიზაციებს, და მათ შორის ქვიარ-სათემო და სერვისის მიმწოდებელ ორგანიზაციებს, ასახელებს როგორც პოლიტიკის დაგეგმვის, ისე, საზოგადოებასთან მედიაციის პროცესში.

ის რაც სახელმწიფოს სპეციფიკურ უფლებამოსილებად სახელდება, დისკუსიების განმავლობაში არის პოლიტიკური ნება იმისა, რომ ჰომოფობია აღიარებული იყოს როგორც სოციალური პრობლემა და შესაბამისად, მოხდეს მისი ლგბტქ თემთან დაკავშირებული საკითხების დეპოლიტიზება. აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ დეპოლიტი-

ზება როგორც დაკვეთა, ამ კონტექსტშიც და ზოგადად კვლევის ფარგლებში ჩატარებულ დისკუსიებში გულისხმობდა, საკითხის სხვა პოლიტიკური აქტორების მიერ ინსტრუმენტალიზების საშუალების შეზღუდვას, განხორციელებული მხარდაჭერი პოლიტიკის საშუალებით და არა თავად ქვიარ თემის პოლიტიკური ველიდან გამორიცხვას.

ჰომოფობიური განწყობების შემცირების პროცესში განათლებისა და ცნობიერების კრიტიკულ მნიშვნელობაზე ყველა ჯგუფში რესპონდენტების ყველაზე დიდი ნაწილი საუბრობდა. ამ პროცესშიც განსაკუთრებულ როლს რესპონდენტები სწორედ სახელმწიფოს ანიჭებს. პრაქტიკაში სახელმწიფოს როლი ამ მიმართულებით განისაზღვრება ობიექტური, მიუკერძოებელი და მტკიცებულებაზე დაფუძნებული ინფორმაციის საყოველთაო ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფით, რაც შედეგად ლგბტქ ინდივიდების სოციალური უსაფრთხოებისა და კეთილდღეობის გარანტია იქნებოდა. ასევე, ეს სტრატეგია აგვარიდებდა თავიდან პოლიტიკური ინსტრუმენტალიზების რისკებს, რამდენადაც საზოგადოებრივი ჯგუფების სენტიმენტებით მანიპულირების საშუალებას სწორედ საკითხის შესახებ დაბალი ცნობიერების პირობებშია შესაძლებელი და აზრსა და ძალას კარგავს ინფორმირებულ მოქალაქეებთან.

გამოკითხული სოციალური მუშაკები და მოწმისა და დაზარალებულის კოორდინატორები (შსს), რომელთა უმეტესობაც პროფესიით სოციალური მუშაკია, საზგასმით ამბობენ, რომ ობიექტური ცოდნა გენდერულ იდენტობასა და ექსპულურ ორიენტაციასთან დაკავშირებით არ უნდა იყოს ექსკლუზიური, ხელმისაწვდომი მხოლოდ პროფესიულ კურიკულუმებში, არამედ ყველას თანაბრად უნდა მიუწვდებოდეს ხელი მასზე. რეგიონებში მომუშავე სამოქალაქო ორგანიზაციების წარმომადგენლებისა და პოლიციის თანამშრომლების ნაწილი, სხვების მსგავსად, საუბრობენ განათლების სფეროში ფუნდამენტურ რეფორმაზე და მსჯელობენ იმაზე, რომ ლგბტქ თემის მიმღებლობის დანერგვა ადრეული განათლების ეტაპიდან უნდა იწყებოდეს (საბავშვო ბალები, დანყებითი კლასები), თუმცა, ეფუძნებო-

დეს არა სპეციფიკურ ცოდნას სექსუალობისა და გენდერთან დაკავშირებულ საკითხებზე, არამედ ისეთი ზოგადი ღირებულებების კულტივირებას ახდენდეს მცირენაწილებსა და მოზარდებში, როგორცაა ტოლერანტობა, ურთიერთპატივისცემა და განსხვავებულობის აღიარება. იმის გათვალისწინებით, რომ რიგ შემთხვევებში რესპონდენტები საუბრობენ, რომ სიძულვილით მოტივირებული დანაშაული ეხება არა მხოლოდ ამა თუ იმ სპეციფიკური ნიშნის მქონე ადამიანებს, ადრეული ბავშვობიდან ამ ღირებულებების დასწავლას ამ მოსაზრების ავტორები საზოგადოებაში ყველანაირი ძალადობის პრევენციის ფუნქციით გვთავაზობენ.

ვფიქრობთ, საინტერესოა თავად განათლების სფეროში მომუშავეების, გამოკითხული მასწავლებლების ხედვაც, თუ რა მნიშვნელობა აქვს ზოგად საგანმანათლებლო სისტემაში სახელმწიფოს მხრიდან სტრატეგიულ ცვლილებებს ჰომოფობიური განწყობების შესამცირებლად. მასწავლებლებიც ეთანხმებიან რეფორმების საჭიროებას, თუმცა, დისკუსიებში უმეტესად საკუთარი პროფესიული თემის ცნობიერების მნიშვნელობაზე გვესაუბრებიან. კერძოდ კი, მათი ნაწილი ამბობს, რომ მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ სპეციფიკური საგნების მასწავლებლები იყვნენ ინფორმირებულები გენდერისა და სექსუალობის საკითხებთან დაკავშირებით, არამედ ყველა საგნის მასწავლებელმა შეძლოს საკუთარი კურსკულუმის ფარგლებში შესაბამის დროსა და საჭიროების შემთხვევაში საუბარი მოსწავლეებთან. ამისათვის, მათი ნაწილი ამბობს, რომ ძალიან საჭიროა არაფორმალური განათლების აქტივობებში ამ ჯგუფის ჩართვა და მათი მონაწილეობის სტრატეგიულად მიჩნევა. თემის წევრების ნაწილიც უსვამს მასწავლებლების ინფორმირებულობის მნიშვნელობას ხაზს, რამდენადაც ისინი მოზარდი ქვიარ ადამიანებისთვის შეიძლება პოტენციური მხარდამჭერები იყვნენ თვითგამორკვევის პროცესში. რეგიონული სამოქალაქო ორგანიზაციების წარმომადგენლების შეფასებებშიც ვხვდებით მასწავლებლის როლის, როგორც პოტენციურად ბულინგისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციაში მონაწილეების შეფასებას.

ინფორმაციის საყოველთაო ხელმისაწვდომობის გარანტირად რესპონდენტები ხედავენ მასმედიასაც. მასწავლებლები და სოციალური მუშაკები ხაზს უსვამენ დღევანდელი მდგომარეობით მედიის მიკერძოებულობას და ფაქტს, რომ საინფორმაციო ბადაში თითქმის ვერ ვხვდებით საგანმანათლებლო შინაარსის გადაცემებს გენდერთან და სექსუალობასთან დაკავშირებით. განსხვავებით ამ ჯგუფებისაგან, თემის წევრებისა და სათემო ორგანიზაციების კრიტიკა ეფუძნება თემის წევრების ვიქტიმიზაციისა და ეგზოტიზების პრაქტიკას მედიაში. თემის წევრების ნაწილის აზრით, ადექვატური გაშუქების მიზანი არა მხოლოდ სწორი ინფორმაციის გავრცელება, არამედ ქვიარობის ნორმალიზება უნდა იყოს, რისთვისაც საჭიროა ლგბტკი ადამიანების პოზიტიური კოლექტიური ხატის შექმნა მედიის მიერ. ნაწილი მიიჩნევს, რომ ამისათვის საჭიროა მედიამ გააშუქოს წარმატებული ქვიარ ადამიანები, მათ სოციალურ სტატუსზე და მიღწევებზე ხაზგასმით. ამის მიუხედავად, ძირითადი დაკვეთა მაინც მოდის არა ქვიარ ინდივიდების პრივილეგირებულად ან ჩაგრულად წარმოჩენაზე, არამედ იმაზე, რომ მედია დაინტერესდეს ქვიარ თემის რეალური ხელშესახები პრობლემებით, საკითხი გაშუქდეს მიუკერძოებლად და ეთიკურად.

ჰომოფობიური განწყობებისა და მისი შედეგების პრევენციის საშუალებად არანაკლები ინტენსივობით ასახელებენ რესპონდენტები კანონთან და მის აღსრულებასთან დაკავშირებულ საკითხებს და არ არის გასაკვირი, რომ ამ შემთხვევაშიც მთავარ პასუხისმგებელ აქტორად სახელმწიფოა დასახელებული. პირველ რიგში, უნდა აღინიშნოს, რომ რიგ დისკუსიებში რესპონდენტებს არ გამორჩენიათ მხედველობიდან კანონი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ და ფაქტს, რომ ეს კანონი მიღებულ იქნა, რესპონდენტთა ნაწილისთვის პოზიტიური სოციალური დინამიკის ინდიკატორია.

კანონთან და აღსრულებასთან მიმართულებაში თვისებრივად განსხვავდება სხვადასხვა ჯგუფის წარმომადგენლების პასუხები. მაგალითად, რეგიონებში მომუშავე სამოქალაქო ორგანიზაციების

წარმომადგენლები ხაზს უსვამენ ე.წ. დაუსჯელობის სინდრომის ეფექტს, რაც განცდას ქმნის, რომ კონკრეტული დანაშაულის ჩამდენი კონკრეტული სოციალური ჯგუფის წარმომადგენლების მიმართ კანონი ნაკლებად აღსრულდება. მასთან დასაპირისპირებლად, აღნიშნული რესპონდენტები აუცილებლად მიიჩნევენ სახელმწიფოს მხრიდან კანონის უზენაესობის პრინციპის დაცვას, უკომპრომისობას ნებისმიერ დანაშაულთან მიმართებაში და პარალელურად ყველა სოციალური ჯგუფისათვის გამოხატვის თავისუფლების უზრუნველყოფას.

თემის წევრების დიდი ნაწილი ჰომოფობიის აღმოფხვრის პროცესში სახელმწიფოს მთავარ ბერკეტად კანონის გამკაცრებას ასახელებს, რათა სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის პრევენცია მოხდეს შიშის საფუძველზე. საინტერესოა, რომ თემის წევრების მსგავსად, პოლიციის წარმომადგენელთა ნაწილიც მიიჩნევს, რომ სწორედ შიშის შედეგად დანაშაულის პრევენციისათვის, უნდა გამკაცრდეს სისხლის სამართლის პოლიტიკა დანაშაულის მიმართ. ამ კონტექსტში, შსს-ს წარმომადგენელთა პასუხებისგან გამოირჩევა პროკურატურის წარმომადგენელთა ხედვები. პროკურატურის წარმომადგენლები საუბრობენ ერთი მხრივ, საკუთარი უწყების, როგორც დამოუკიდებელი აქტორის როლზე და მეორე მხრივ, ნებასა და ძალისხმევაზე რასაც ეს უწყება გაიღებს ჰომოფობიის დაძლევის პროცესში. ეს უკანასკნელი მეტად მკაფიო და მყარ სტატეგიებსაც წარმოადგენს ჰომოფობიური სიძულვილის მოტივით დანაშაულის აღმოსაფხვრელად. კერძოდ, პრაქტიკა, რომლის მიხედვითაც, კონკრეტულ საქმეზე მუშაობის მანდატი პროკურორს სპეციფიკური ცოდნის მიღების (ტრენინგის) საფუძველზე ენიჭება, მათი შეფასებით, სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის შემთხვევაში მსხვერპლის საუკეთესო ინტერესის ეფექტურად დაცვის საშუალებას იძლევა. პროკურორებს მოტივის ამოცნობის და ადექვატური ბრალის წარდგენის საშუალებას სწორედ კონკრეტული მიმართულებით სპეციალიზების პრაქტიკა აძლევს. პროკურორთა ნაწილის ნაამბობიდან ირკვევა, რომ ხშირად ამა თუ იმ საქმეში სიძულვილის მოტივი საგამოძიებო და

სასამართლო პროცედურებში უარყოფილია, რაც დამნაშავის პროპორციულად დასჯას უშლის ხელს. მათი აზრით, ყველა სხვა სამართალდამცავ უწყებაშიც სასურველია აღმასრულებელი პირი ინიშნებოდეს სპეციალური კომპეტენციის საფუძველზე. ამასთან, აღსანიშნავია, რომ ამავე უწყების წარმომადგენლები მეტად დარწმუნებით საუბრობენ უწყებაში ლგბტქ თემის მიმართ მიმღებლობაზე, ვიდრე შსს-ს წარმომადგენლები, რომლებიც უშვებენ, რომ ზოგ განყოფილებაში განწყობები არაერთგვაროვანია და ზოგჯერ იმასაც ამბობენ, რომ ლგბტქ თემის წევრებთან მუშაობისას პოლიციელების დამოკიდებულების ეთიკურობას მხოლოდ კანონი განაპირობებს. პროკურორები არა მხოლოდ კანონის აღსრულებაზე, არამედ დანაშაულის პრევენციის მნიშვნელობაში მათი უწყების როლზეც გვესაუბრებიან, სადაც განსაკუთრებული ხაზგასმით გამოყოფენ საზოგადოებრივი პროკურატურის როლს.

სისტემური და ინსტიტუციური ინტერვენციების გარდა, რესპონდენტები აქტიურად საუბრობენ ჰომოფობიური განწყობების დაძლევის პროცესში სხვადასხვა ჯგუფების ინდივიდუალურ პასუხისმგებლობებზე. აქ ინდივიდუალური პასუხისმგება ძირითადად შეფასებებში გაანალიზებულია ისევე ურთიერთპატივისცემაზე დაუძნებელი მშვიდობიანი თანაცხოვრების აუცილებლობის კონტექსტში.

რესპონდენტთა დიდი ნაწილი სხვადასხვა კონტექსტში ახსენებს სოციალური ქსელების მნიშვნელოვან როლს, როგორც ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფის საშუალებაზე, ისე, ლგბტქ თემის ხილვადობის სტრატეგიების განხორციელების ეფექტურ პლატფორმაზე. თემის წევრების ნაწილი ადასტურებს ამ უკანასკნელ მოსაზრებას, რამდენადაც თავად მიზანმიმართულად იყენებს სოციალურ ქსელებს, ინფორმაციის გასავრცელებლად სოგი საკითხებთან დაკავშირებით (როგორც თემის წევრებისათვის, ისე, სხვა დაინტერესებული ადამიანებისთვის), ზოგი კი ამბობს, რომ ზუსტად სოციალური ქსელების დახმარებით მოახერხა თვითგამორკვევის პროცესის წარმართვა.

გარდა სოციალური ქსელებისა, რესპონდენტე-

ბის დიდი ნაწილი საუბრობს მიკროსოციუმებში თემის წევრებისა და მხარდამჭერების მხრიდან ღია დისკუსიების მნიშვნელობაზე. მეტიც, ლეს-ბოსელი/ბისექსუალი ქალების ჯგუფში გამოითქვა მოსაზრება, რომ ინდივიდის დონეზე განწყობის ცვლილების მიღწევის უფრო ეფექტური და სწრაფი გზა სწორედ პირადი საუბრებია და თემის წევრებისა და მხარდამჭერების მხრიდან ამ ძალისხმევის გარეშე, უძლურია ყველა სისტემური და ინსტიტუციური მცდელობა. პრინციპში, იგივე აზრზე არიან რეგიონული ორგანიზაციების წარმომადგენლებიც, რომლებიც მიიჩნევენ, რომ პრობლემის მოგვარება საუბრიდან იწყება და პირობებში, როცა საკითხზე ცოდნის გავრცელება პოლიტიკურად არასასურველია, არაფორმალურ კომუნიკაციას და ინფორმაციის გაცვლა-გამოცვლას მიკროსოციუმებში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს.

ნიშანდობლივია, რომ დისკუსიების უმეტესობაში ლგბტყი ინდივიდების ოჯახები ავტომატურად მიჩნეულია ჰომოფობიის მაიფესტირების ერთ-ერთ სივრცედ, რასაც ამასთან, განსაკუთრებული ზიანი მოაქვს ქვიარ ადამიანებისათვის. შესაბამისად, ოჯახებს რესპონდენტები უმეტესად აფასებენ, როგორც საინფორმაციო სტრატეგიების და სხვა მხარდაჭერის ობიექტებად. თუმცა, რესპონდენტების ნაწილი, უმეტესად თავად თემის წევრები, ასევე საუბრობს მათ როლზე ჰომოფობიის დაძლევის პროცესში. ამ მიმართულებით ყველა პასუხი ადასტურებს ოჯახის მხარდაჭერის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ერთი მხრივ, როგორც ხელშემწყობ ფაქტორს თვითგამორკვევის, საკუთარი თავის მიღების პროცესში და მეორე მხრივ, როგორც ჰომოფობიურ გარემოში უსაფრთხოების უპირობო გარანტიას.

„მე თუ ჩემი შვილი მივიღე ისეთი როგორიც არის, მთელს ქვეყანაზე არავის არ შეუძლია რომ ის შეურაცხოს და არ მიიღოს ისეთი როგორიც არის“.

ბიბლიოგრაფია

აღდგომელაშვილი, ე. (2016). წინასწარგანწყობიდან თანასწორობამდე: საზოგადოების ცოდნის, ინფორმირებულობისა და დამოკიდებულების კვლევა ლგბტ ჯგუფისა და მათი უფლებრივი თანასწორობის მიმართ. თბილისი: WISG.

აღდგომელაშვილი ე., მჭედლიშვილი ნ. და თ. ლაფერაძე. (2021). *COVID-19-ის გავლენა ლგბტ(ქი) ადამიანების მდგომარეობაზე საქართველოში*. თბილისი: WISG.

გელაშვილი, თ.»ქართული მედია და მედიაგენური ულტრაემარჯვენეები», საქართველოს პოლიტიკის ინსტიტუტი, *პოლიტიკის დოკუმენტი No. 14*, (ივნისი, 2020).

ვარდანაშვილი ი., „რელიგიურობა, ემპათია და სხვისი პოზიციის მიღება, როგორც წინარწმენის პრედიქტორები„ (დის., ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2017)

კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრი – CRRC (2015). *დამოკიდებულება ჰომოსექსუალობის მიმართ სამხრეთ კავკასიაში. ხელმისაწვდომია* : <http://blog.crrc.ge/2015/05/2.html>

კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრი – CRRC (2021). *საქართველოს მომავალი. ხელმისაწვდომია ბმულზე* (10 მარტი, 2022): http://mikeladze.foundation.org/uploads/files/2021-05/1620724323_final-fog_geo_08_04_2021.pdf

კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრი – CRRC საქართველო (2018, 2022). *სიძულვილით მოტივირებული დანაშაული, სიძულვილის ენა და დისკრიმინაცია საქართველოში: საზოგადოების განწყობა და ინფორმირებულობა*. თბილისი: ევროპის საბჭო

კეკელია, თ., გავაშელიშვილი ე., ბრეგვაძე თ. (2012). *სექსუალობა თანამედროვე საქართველოში: დისკურსი და ქცევა*. თბილისი: ილიას სახელობის უნივერსიტეტი.

კეკელია, თ., გავაშელიშვილი, ე., ლადარია კ. და ი. სულხანიშვილი (2013). *მართლმადიდებელი ეკლესიის როლი ქართული ნაციონალური იდენტობის ჩამოყალიბებაში (XX საუკუნის ბოლო – XXI საუკუნის დასაწყისი)*. თბილისი: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

მაყაშვილი ა. „წინარწმენის წინასწარმეტყველება: ეთნოცენტრიზმი და ღირებულებები რეალისტურ და სიმბოლურ საფრთხეებთან ერთად„ (დის., ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2017)

მინესაშვილი, ს. „ევროკავშირი და ეთნიკური უმცირესობები საქართველოში: ინფორმაციული ვაკუუმი და დეზინფორმაცია“, *პოლიტიკის ნარკვევი #29*, (ივლისი 2020) საქართველოს პოლიტიკის ინსტიტუტი.

რეზვიაშვილი ა. (2021). „ჰომონაციონალიზმი თუ ჰომოსექსუალობის პროპაგანდა? 17 მაისის გეოპოლიტიკური ანალიზი“. *ხმა ქართველი ქალისა*, 2. ხელმისაწვდომია ბმულზე (10 მარტი, 2022): <https://doi.org/10.48614/vgw.2.2018.2498>

რაკშიტი დ. და რ. ლევტოვი (2020). *კაცები, ქალები და გენდერული ურთიერთობები საქართველოში: საზოგადოების აღქმა და დამოკიდებულება*. თბილისი: UNDP და UNFPA საქართველო.

სუმბაძე, ნ. (2012). *თაობები და ღირებულებები*. თბილისი: საზოგადოებრივი პოლიტიკის ინსტიტუტი.

შენგელია ლ., ჯალაღანია ლ. და თ. დეკანოსიძე (2019). *სექსუალური და რეპროდუქციული ჯანმრთელობა და უფლებები: ეროვნული შეფასება. ძირითადი მიგნებები*. თბილისი: სახალხო დამცველის აპარატი.

შუბლაძე რ. და თ. ხოშტარია. „განსვლა დემოკრატიის მხარდაჭერასა და ლიბერალურ ღირებულებებს შორის„. *კავკასიის ანალიტიკური დაიჯესტი N116*. 2020

ნულაძე ლ. ესებუა ფ. და ი.ოსეფაშვილი (2021). ვიზუალიზაციის შემდგომი დისკურსები საქართველოს ევროპეიზაციის შესახებ. თბილისი: სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი.

ჯავახიშვილი, ნ. და ვარდანაშვილი, ი. (2016). რელიგიურობა და წინარწმენები. დიმიტრი უზნაძის დაბადებიდან 130 წლისთავისადმი მიძღვნილი კონფერენციის შრომები (გვ.85-104). თბილისი: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა

Aghdgomelashvili E. (2015). „Fight for Public Space“. *Anti Gender Movements on Rise – Fight for Equal Rights in Central and Eastern Europe*. Tbilisi: Heirich Boell Foundation

Armesto, J. C., & Weisman, A. G. (2001). Attribution and emotional reactions to the identity disclosure („coming-out“) of a homosexual child. *Family Process*, 40(2), 145–161. Retrieved on 10th March 2022. Available at <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2001.4020100145.x>

Bernat JA, Calhoun KS, Adams HE, Zeichner A. Homophobia and physical aggression toward homosexual and heterosexual individuals. *Journal of Abnormal Psychology*. 2001;110:179–187.

Brewer, P.R. (2003a). Values, Political Knowledge, and Public Opinion about Gay Rights: A Framing-Based Account. *Public Opinion Quarterly*. 67:173-201.

Brewer, P.R. (2003b). The Shifting Foundation of Public Opinion on Gay Rights. *Journal of Politics* 65(4): 1208–20.

Cohen, L. J., & Galynker, I. I. (2002). Clinical features of pedophilia and implications for treatment. *Journal of Psychiatric Practice*, 8(5), 276–289. Retrieved on 10th March 2022. Available at <https://doi.org/10.1097/00131746-200209000-00004>

D’Augelli, A. R. (1998). Developmental implications of victimization of lesbian, gay, and bisexual youths. In G.

M. Herek (Ed.), *Stigma and sexual orientation: Understanding prejudice against lesbians, gay men, and bisexuals* (pp. 187–210). Sage Publications, Inc. Retrieved on 10th March 2022. Available at <https://doi.org/10.4135/9781452243818.n9>

Flores, A.R. & A. Park. (2018). *Polarized Progress: Social Acceptance of LGBT People in 141 Countries, 1981 to 2014*. Los Angeles, CA: The Williams Institute

Gagne, P., Tewksbury, R., & McGaughey, D. (1997). Coming out and Crossing over: Identity Formation and Proclamation in a Transgender Community. *Gender and Society*, 11(4), 478–508. <http://www.jstor.org/stable/190483>

Haider-Markel, D. P., & Joslyn, M. R. (2008). Beliefs about the origins of homosexuality and support for gay rights: An empirical test of attribution theory. *Public Opinion Quarterly*, 72(2), 291–310. Retrieved on 10th March 2022. Available at <https://doi.org/10.1093/poq/nfn015>

Haslam, N., Rothschild, L. and Ernst, D. (2000) Essentialist beliefs about social categories. *British Journal of Social Psychology*, 39: 113-127.

Hegarty, P., & Pratto, F. (2001). The effects of social category norms and stereotypes on explanations for intergroup differences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80(5), 723–735. Retrieved on 10th March 2022. Available at <https://doi.org/10.1037/0022-3514.80.5.723>

Herek G. M. (1987) Religious Orientation and Prejudice: A Comparison of Racial and Sexual Attitudes. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 13(1), 34-44

Herek, G. M. (1993). The context of antigay violence: Notes on cultural and psychological heterosexism. In L. D. Garnets & D. C. Kimmel (Eds.), *Psychological perspectives on lesbian and gay male experiences* (pp. 89–107). Columbia University Press. (Reprinted in modified form from «Journal of Interpersonal Violence,» 5, 1990, pp. 316–333)

- Herek, G. M. 1998. Attitudes towards lesbians and gay men scale. In Davis, C. M. (Ed.), *Handbook of Sexuality-Related Measures* (pp. 392-394). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Herek, G. M. (2000). The psychology of sexual prejudice. *Current Directions in Psychological Science*, 9, 19-22.
- Herek, G. M. 2004. Beyond „homophobia“: Thinking about sexual prejudice and stigma in the Twenty-first Century. *Sexuality Research and Social Policy*, 1, 6-24.
- Herek, G. M., & Capitano, J. P. (1996). „Some of My Best Friends“ Intergroup Contact, Concealable Stigma, and Heterosexuals' Attitudes Toward Gay Men and Lesbians. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(4), 412–424. Retrieved on 10th March 2022. Available at <https://doi.org/10.1177/0146167296224007>
- Herek, G. M., & McLemore, K. A. (2011). The Attitudes Toward Lesbians and Gay Men (ATLG) scale. In T. Fisher, C. M. Davis, W. L. Yarber & S. L. Davis (Eds.), *Handbook of sexuality-related measures* (3rd ed., pp. 415- 417). Oxford, England: Taylor & Francis.
- Herek, G. M., & McLemore, K. A. (2013). Sexual prejudice. *Annual Review of Psychology*, 64, 309-333. doi:10.1146/annurevpsych-113011-143826
- Hill, D. B., & Willoughby, B. L. B. (2005). The development and validation of the genderism and transphobia scale. *Sex Roles*, 53, 531-544.
- Keuzenkamp, S. & Kuyper, L. (2013). Acceptance of lesbian, gay, bisexual and transgender individuals in the Netherlands. The Netherlands Institute for Social Research.
- King, M. E., Winter, S., & Webster, B. (2009) Contact reduces trans-prejudice: A study on attitudes towards transgenderism and trans- gender civil rights in Hong Kong. *International Journal of Sexual Health*, 21,17–34. doi:10.1080/19317610802434609
- Kite, M. E. (1992). Individual differences in Males' reactions to gay males and lesbians. *Journal of Applied Social Psychology*, 15, 1222-1239.
- Korolczuk & Graff (2018). Gender as 'Ebola from Brussels': The Anticolonial Frame and the Rise of Illiberal Populism. *Signs: Journal of Women in Culture & Society*. 43(4): 797-821
- Lemm, K. M. (2006) Positive associations among interpersonal contact, motivation, and implicit and explicit attitudes toward gay men. *Journal of Homosexuality*, 51(2), 79-99.
- Nagoshi, J. L., Adams, K. A., Terrell, H. K., Hill, E. D., Brzuzy, S., & Nagoshi, C. T. (2008). Gender differences in correlates of homophobia and transphobia. *Sex Roles*, 59, 521-531.
- Namaste, K. (1996). Genderbashing: Sexuality, gender and the regulation of public space. *Environmental and Planning D: Society and Space*, 14, 221-240.
- Nierman, A.J., Thompson, S.C., Bryan, A. & Mahoffy, A.L. (2007). Gender Role Beliefs and Attitudes towards Lesbian and Gay Men in Chile and the U.S. *Sex Roles*, May (57): 61-67
- Neisen, J. H. (1990). Heterosexism: Redefining homophobia for the 1990s. *Journal of Gay & Lesbian Psychotherapy*, 1(3), 21–35. Retrieved on 10th March 2022. Available at https://doi.org/10.1300/J236v01n03_02
- Overby, L. M., & Barth, J. (2002) Contact, community context, and public attitudes toward gay men and lesbians. *Polity*, 34, 433-456.
- Pettigrew, T.F. (1998) Intergroup contact theory. *Annual Review of Psychology*, 49: 65-85.
- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006) A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90, 751-783.

- Poushter, J and Kent, N (2020) *The global divide on homosexuality persists*. Pew Research Centre. Retrieved on 10th March 2022. Available at <https://www.pewresearch.org/global/2020/06/25/global-divide-on-homosexuality-persists/>
- Smith, S.J., Axelton, A.M., & Saucier, D.A. (2009). The effects of contact on sexual prejudice: A meta-analysis. *Sex Roles*, *61*, 178-191. doi: 10.1007/s11199-009-9627-3
- Stephan, W.G. and Stephan, C.W. (2000) An integrated threat theory of prejudice. In S. Oskamp (Ed.) *Reducing prejudice and discrimination* (pp. 23-46). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Stephan, W.G., Ybarra, O. and Bachman, G. (1999) Prejudice toward immigrants: An integrated threat theory. *Journal of Applied Social Psychology*, *29*: 222-237.
- Swank, E., & Raiz, L. (2010). Predicting the support of same-sex relationship rights among social work students. *Journal of Gay & Lesbian Social Services: The Quarterly Journal of Community & Clinical Practice*, *22*(1-2), 149–164.
- Takacs & Szalma (2019) Democracy and homophobic divergence in 21st century Europe. *Gender, Place & Culture*, *27*(4): 459-478
- Tygart, C. E. (2000). Genetic causation attribution and public support of gay rights. *International Journal of Public Opinion Research*, *12*(3), 259–275. Retrieved on 10th March 2022. Available at <https://doi.org/10.1093/ijpor/12.3.259>
- Whitley, B. E. 2009. Religiosity and attitudes towards lesbians and gay men: A meta-analysis. *The International Journal for Psychology of Religion*, *19*, 21-38.
- Wilkinson, Cai (2014). Putting ‘traditional Values’ Into practice: The Rise and Constitution of Anti-Homopropaganda Laws in Russia. *Journal of Human Rights*. *13*(3): 363-379.
- Wright, S.C., Aron, A., McLaughlin-Volpe, T. & Ropp, S.A. (1997) The extended contact effect: Knowledge of cross-group friendships and prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*, *73*: 73-90.

A BRIEF SUMMARY OF THE RESEARCH RESULTS

Homo/bi/transphobic attitudes in society have a significant impact on the lives of LGBT(Q)I people. Even though negative attitudes are not always manifested in behavior (the dominant discourse in the country is critical to the expression of anti-LGBT attitudes), studies show that there is a close link between those two (Bernat et al., 2001; Franklin, 2000; Parotti, 2008). In countries with strong anti-LGBT sentiments, members of the group are often victims of violence and discrimination in various fields of life.

At the same time, public attitudes influence the formation of policies and legislative frameworks that address the right equality of LGBT(Q)I people (Lax and Phillips, 2009; Rigl et al., 2010; Takax and Zalma, 2011). This process is not one-sided – politics and the legal environment, in turn, influence the dominant public discourse and regulate violent behavior and discriminatory treatment (Broer, 2006; Williams et al. 2014). Of course, the relationship between public sentiment and politics in different countries differs in content and quality. Another policy-making component is being introduced regarding LGBT(Q)I issues in Eastern Europe and post-soviet countries, which is related to the integration into the common European space and harmonization of the legislative sphere.

Studies examining public attitudes alongside the dynamics of the EU's relationship with the declared aspirations for democracy in Europe show that there is a significant gap between the desire to join the EU and the belief in and values of democracy¹ and despite the significant progress on certain issues, those are still perceived as fragmented, unrelated issues². According to a 2021 survey, more than half (54%) of society don't fully or partially share the opinion that

the EU poses a threat to Georgia's national traditions (the share of such respondents has increased by 20% compared to 2015), however, 35% of the respondents agree with this statement.

Clearly, skepticism about the EU is also influenced by other factors, however, it's not doubtful that Russian propaganda plays a key role in stirring up this skepticism. The machine of Kremlin disinformation turns the information ambiguity surrounding the prospect of EU membership into an ideological discourse in which Russia, a fighter against the “perverted West” and a defender of Orthodoxy and traditional values, plays the role of an alternative leader.

Studies examining the effects of Russian disinformation show that issues related to the visibility and legal equality of LGBT(Q)I people play a crucial role in their narrative. According to the researchers, Eastern and Central European countries, due to their geographical proximity to Russia, were particularly vulnerable to this type of propaganda (Korolczuk and Graff 2018). The results of the media monitoring conducted by the Media Development Foundation in 2017-2020 show that the use of homosexuality to reinforce anti-Western sentiments is still an important part of homophobic rhetoric in Georgia³.

Although Russian disinformation and anti-Western propaganda do not create, but reinforce, negative sentiments and feelings of danger in the society, the absence of appropriate state policies have a significant impact on the political climate in the country and play a role of kind of enzyme in uniting and radicalizing conservative part of society, antiliberals, and right-wing groups.

---

1 See E.g. CRRRC “Knowledge and Attitudes towards the EU Integration in Georgia” 2009-2019, “National Democratic Institute (NDI): “Public Attitudes in Georgia” (2014-2019) and others.

2 See E.g. Shubladze R., T. Khoshtaria. “The Gap Between Supporting Democracy and Liberal Values”. Caucasus Analytical Digest N116. 2020

3 See results of media monitoring of Media Development Foundation 2017, 2018, 2019, 2020

On the one hand, the link between homo/bi/transphobic prejudice and discriminatory behavior, and on the other hand, the specific nature of the relationship between public opinion and existing politics, make an in-depth, complex study of the public opinion regarding LGBT(Q)I people and their legal equality particularly important.

Studies conducted in Georgia in 2016-21, which among other things, studied attitudes towards homosexuals and/or the LGBT group, show that homo/bi/transphobic attitudes are still strong. Compared to other minority groups, negative attitudes and distancing are most pronounced towards the LGBT group. However, these negative attitudes tend to decrease.

According to a study conducted by ISSA in 2019, which examines attitudes toward gender equality: “Homophobic attitudes between women and men remain in Georgia. Respondents, especially men, have deep-seated homophobic views. More than half of women and eight out of ten men say they will never have a homosexual friend. “Even more believe that homosexuals should not have the right to work with children and that having a homosexual child is a shame”⁴.

A comparison of the results of the study of the public attitudes conducted by CRRC-Georgia ordered by NDI in 2015-2019 shows that the share of the population who believe that the protection LGBT community's rights are important has increased from 21% to 27%. However, the changes are mainly due to the attitudes of female respondents. Male respondents hardly changed their minds on this issue (the share of such respondents among men increased from 20% to 23% in the mentioned five-year period, while the difference between female respondents is quite impressive and increased from 22% to 31%).

According to the study conducted in 2018 by the Council of Europe, the protection of LGBT people's rights was the least important to society compared to other minority groups. Protecting LGBT rights is automatically understood as a violation of the rights of the majority («LGBT people should not bother the «society» and should not «restrict» the rights of heterosexuals); While the rights themselves are perceived as things “incompatible” with Georgian culture and traditions, something borrowed from the West. Members of the focus group also say that LGBT people are being paid to protest against the violation of their rights.⁵

After 3 years, according to the results of a repeated study, “the level of awareness of diversity in Georgian society and a positive attitude towards this issue has increased from 2018 to 2021.” Awareness of the problems which the minorities are facing is also raised.

Although these studies don't have a direct aim to study attitudes toward LGBT(Q)I people and their legal equality, they use different methodologies, consider the LGBT(Q)I group as a homogeneous group, and don't allow in-depth conclusions, but on the whole, their results indicate the tendency for the positive change in the country, that supports the results of our research.

4 The quantitative part of the study shows that the attitudes towards homosexuality differ in female and male respondents: it shows that 83% of men and 74% of women who participated said they would be ashamed to have a homosexual child; 83% of men and 64% of women are against the employment of homosexual people in the education field; 81% of men and 54% of women believe he/she/they will never have a homosexual friend. Men, Women and Gender Relations in Georgia: Public Perceptions and Attitudes. UNDP and UNFPA. Tbilisi. 2020.

5 Hate Crime, Hate Speech and Discrimination in Georgia: Public Attitudes and Awareness. Council of Europe, November 2018.

Homo/bi/transphobia index and attitudes towards gender-nonconforming people

A comparison of the study results conducted in 2016 and 2021 shows that the homo/bi/transphobia index shows a tendency to decrease. The share of respondents who hate LGBT(Q)I people, perceive relationships as deprived, or morally judge those people has significantly reduced.

The results of the study show that the **transphobia index decreased more sharply than homophobia** or biphobia. The binary model of gender is less popular; support from a friend in case of willingness to have sex reassignment surgery, etc. increased as well.

Such unequal dynamics in the change of attitudes can be caused by several reasons: attitudes towards gender roles and equality have changed, which in turn is a significant predictor of homo/bi/transphobia and has the greatest impact on the transphobia index compared to homophobia and biphobia indices. In addition, a significant portion of the community organizations' agenda over the past 6 years has focused on strengthening the trans group and advocating trans issues. This has helped to raise awareness of both group members and the public about the violence and discrimination against them and to raise media interest in this issue⁶. Gender asymmetry in changes of attitudes towards trans people (**acceptance of gender non-conforming men has increased⁷, more than gender non-conforming women**) further reinforces the following point of view: in recent years, there has been a sharp increase in the visibility of trans women and problems/violence/discrimina-

tion cases, while trans men remain an “invisible” group nowadays.

According to a study conducted in 2016, attitudes toward trans and gender non-conforming people were more negative than toward bisexuals or homosexuals. Quantitative studies conducted among the members of the LGBT(Q)I group also show that community members themselves suggest that negative attitudes toward trans women and gays in society are stronger than toward lesbians, trans men, or bisexuals⁸. Reports from the community organizations and the ombudsman emphasize that trans people are one of the most vulnerable groups, whose members are often victims of intersectional discrimination⁹.

The participants of the qualitative research, who are community members and professionals, including law enforcement officials, also agree that transgender and gender non-conforming people, as the most visible part of the LGBT(Q)I group, are more likely to be victims of hate crimes and discrimination because of incompatibility with the gender norms. As transgender women themselves say, they often had to have a forced coming out. The respondents explain this by the fact that, unlike lesbian, gay, and bisexual individuals, the disclosure of their gender for transgender people is associated with a change in attributes such as name, appearance, social role, etc., which in turn makes their gender identity more visible and public.

Compared to 2016, homophobic attitudes have also decreased significantly. The change in attitudes towards gays/lesbians is also asymmetric (**acceptance of**

6 Particularly prominent in this regard is the online media, which systematically covers cases of violence and discrimination against trans people, covers the problems that trans people face due to the lack of legal recognition of gender in the country, and often gives voice directly to trans activists.

7 The change in attitudes towards trans women should also be reflected in the fact that in the early wave of the Covid pandemic, to help the transgender group involved in sex work, one of the most vulnerable groups, severely affected by pandemic prevention and prevention measures – the community organizations and communities and civic activists also got involved and set up special aid groups on social networks.

8 Impact of COVID-19 on Situation of LGBT(Q)I people in Georgia. WISG. Tbilisi. 2021

9 Report on Judicial Procedures – Intersectional Discrimination and LGBT(Q)I People. WISG. Tbilisi. 2017; Report on the Situation of Human Rights and Freedoms in Georgia, Public Defender's Office of Georgia, 2020.

lesbians is higher than that of gays), however, compared to the trans group, such dynamics of change is related to the specificity of the relationship between the respondent's gender and homophobia¹⁰. Despite the change, the tendency in the study conducted in 2016 showed and distinguishes it from the results of studies conducted in other countries, aggression towards lesbians is unusually high. In addition to the negative attitudes towards lesbians and gays, except the general, there are various other predictors, the attitude toward lesbians is strongly influenced by the factor of family asymmetry¹¹ and double standards regarding women/man's sexuality, which remain strong in society. There is no statically significant difference in attitudes regarding the right of adoption by gay/lesbian couples. Such attitude supports the point of view expressed in the previous study that primarily a lesbian violates the asexual image of a Georgian mother in culture. Lesbian identity is perceived as a woman who is naming her sexual desire and manifests it in her behavior. The refusal of heteronormative relationships separates her from the narrow space of the traditional family where society can control female sexuality through men. The change was reflected in the attitudes toward bisexual people least. The following study replicates the results of a study conducted in 2016 – **biphobic attitudes in society are expressed more strongly than homophobic ones**. A significant proportion of respondents found it difficult to answer questions related to biphobia that measure the respondent's perception of bisexuality as one of the categories of sexual orientation. Respondents were more likely to answer questions that measured tolerance for bisexuals but found it difficult to consider bisexuality as their “solid” stable sexual orientation. In addition to group invisibility, such attitudes toward bisexuals lead to a lack of knowledge and perceptions of bisexuality as an unstable, “fluid” form of sexual orientation.

Awareness and attitude towards the legal status of LGBT(Q)I people

For the LGBT(Q)I respondents in the focus group it is especially important to raise public awareness about the real situation of LGBT(Q)I people: “Often, queer activists and organizations think that the problems of LGBT(Q)I people are automatically known, and this is where they make a strategic mistake. Based on complete alienation, even basic knowledge is inaccessible to society, which is likely to increase acceptance. According to the community member respondent, often homophobic behavior is not due to a negative attitude, but to a lack of knowledge about reliable and supportive or, conversely, damaging relationship patterns”. The analysis of the focus group results shows that professionals (social workers, journalists, prosecutors) who have direct contact with victims of violence or discrimination are more empathetic and receptive than other groups. However, it would be wrong to project this experience onto the whole society: the variables involved in quantitative research show that there is no such linear relationship between **LGBT(Q)I awareness and attitudes towards legal equality and that this link is mediated by many variables such as authoritarianism of right-wing, symbolics related to this group and realistic threats to the group, index of religiosity, the hierarchy of the values, factors of gender asymmetry, etc.** However, the low awareness of the respondents may not be dictated by a lack of knowledge, but on the contrary, it is dictated by a high level of prejudice and they consciously avoid receiving this type of information. In addition, it should be noted that in terms of informing about LGBT(Q)I issues, the public, as in 2016, trusts community organizations and community members the least.

10 According to the data from 2016, the homophobia index for lesbians (both gays and lesbians) is lower among women than among male respondents. However, in general, women are less homophobic. Overall, female respondents were less likely to express negative attitudes toward gays than men. Male respondents change their attitudes towards the positive more “heavily” than female respondents.

11 The factor of family asymmetry combines statements that make a woman's role and functions uniquely in heteronormative family relationships.

More than half of the respondents still perceive the fight for legal equality/self-expression of the LGBT group as “imposing one’s lifestyle on others” and/or propaganda. The statement that “LGBT people should be protected, but gays/lesbians don’t have to impose their lifestyle on others” is fully or partially shared by 55.9% of respondents¹². **More than half of the respondents still perceive the fight for the legal equality/self-expression of the LGBT group as “imposing one’s lifestyle on others” and/or propaganda.** The statement that “LGBT people should be protected, but gays/lesbians don’t have to impose their lifestyle on others” is fully or partially shared by 55.9% of respondents¹³: Over the last 5 years, the share of respondents who assessed the work of activists negatively has decreased by almost 20% (from 74.5% to 56.8%). However, the trend that existed in 2016 is maintained here as well – **society is more negative towards activists than towards homosexuals in general.** Attitudes are also indirectly reflected in trust in-group members: In terms of awareness about LGBT(Q)I issues, the society, as in 2016, has the least trust in community organizations and community members.

Compared to 2016, the percentage of respondents who considered the LGBT group to be one of the most discriminated in the country decreased¹⁴. In 2016, more than half of the respondents (55%) agreed with this opinion, and the number of such respondents decreased to 38.8% in 2021.

Almost half of the respondents (48.2%) agree with the statement that “LGBT people are really fighting for privileges and not for equality”¹⁵,

while 39.5% believe that the rights of LGBT(Q)I people are protected in our country.¹⁶ Despite this, **the state’s efforts to respond to the facts of violence and discrimination based on sexual orientation were assessed negatively. Two out of five respondents (38.6%) think that the state doesn’t respond properly to the facts of violence and discrimination against the LGBT group.** Only 30.7% of respondents rate the state response as adequate.

Participants in the focus group also talk about some problems within the system when it comes to responding to hate crimes: “according to some prosecutors, the motive of hate is excluded from investigative and court proceedings, which prevents the proportional punishment of the perpetrator. In their point of view, in all other law enforcement agencies, an executive should be appointed based on special competence. However, it should be noted that the representatives of the same departments speak more confidently about the acceptance of the LGBTQ community rather than the representatives of the Ministry of Internal Affairs, who admit that the attitudes in some departments are heterogeneous and sometimes they even say that the ethical behavior of police officers with LGBT(Q)I members is only dependant on the law.

Nevertheless, the analysis of the results of the studies conducted in 2016 and 202 shows that **the attitude of the society toward the legal equality of LGBT(Q)I people have significantly changed.** The share of the respondents who support the restriction of certain rights for LGBT(Q)I members is signifi-

12 18.7% of respondents partially or completely disagree with the statement, while 14.7% take a neutral position.

13 Such aggression towards the activities of activists and human rights defenders is directly related to the group’s increased visibility, as well as bringing legal issues to the public discourse, which is automatically understood as “propaganda of depravity”.

14 As well as in the study conducted in 2016, about one in ten respondents found it difficult to assess the situation of LGBT(Q)I people in the country. Of the 193 respondents who found it difficult to answer, more than half (53.9%) were over 55 years old.

15 19% of respondents completely or mostly disagree with the statement, 15.1% neither agree nor disagree, and 17.7% found it difficult to answer or refuse to answer.

16 Every fifth respondent (22%) believes that LGBT(Q)I human rights are not adequately protected in the country. Almost as many (20.8%) found it difficult to answer or refuse to answer. 17.7% neither agree nor disagree with the statement.

cantly reduced. However, it should be noted that this change is not naturally converted into positive attitudes – compared to 2016, the share of respondents who are neutral or avoid answering the question has increased.¹⁷ However, the homo/bi/transphobia index of these respondents is often higher than that of those who openly express negative attitudes. It can be argued that openly expressing a negative stance on LGBT(Q)I human rights equality issues is considered less acceptable.

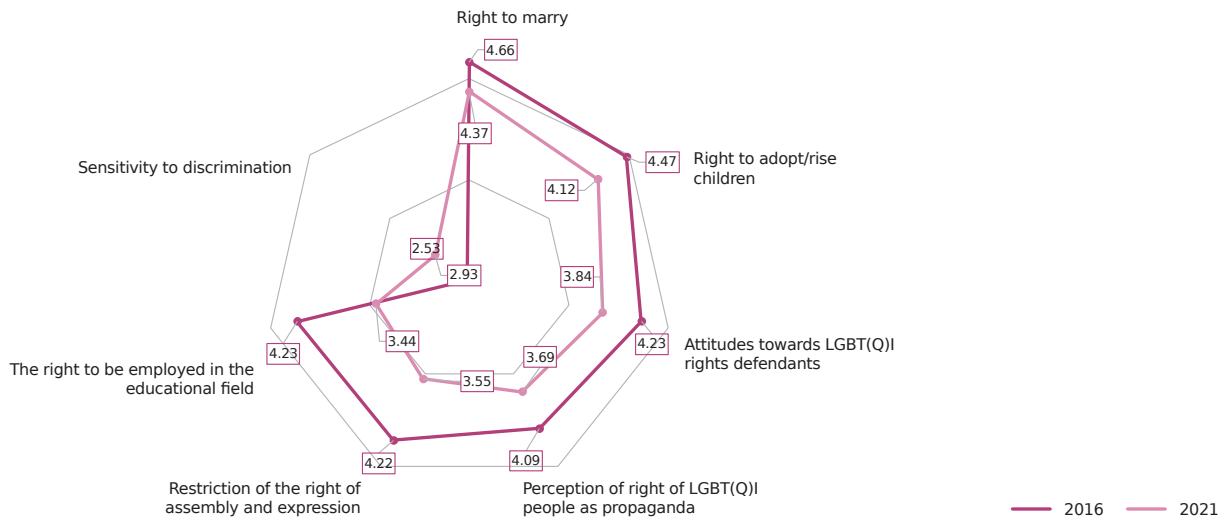
To assess society's attitudes toward equal rights of LGBT(Q)I people, the study covers only issues that are frequently speculated by radical groups: the right to marry, to adopt, restriction of employment in education, freedom of assembly, and expression.

Despite the positive changes, the ranking of the issues looks the same as it did 5 years ago: compared to other issues, **society shows the least acceptance when it comes to issues of marriage and adoption by same-sex couples.** The right to adopt for lesbian and gay people, as well as the right to marry, is seen not as a fight for equality, but as a struggle for “privileges.” Despite the above-mentioned, the percentage of gay marriage opponents decreased by 15.4% (from 88.8% to 74.6%) compared to 2016, while the number of supporters increased by 5.4%; As for the right of adoption for gay/lesbian couples, the share of its opponents decreased by about 12-13% (from 81.3% to 67.6% and 66.9%).

The changes are sharper regarding freedom of expression and employment in education. In 2016, the share of respondents who fully or mostly support-

Chart #1

Attitudes towards legal equality of LGBT(Q)I people and human rights defenders ranked by the average statements in 2016 and 2021¹⁸

¹⁷ Homo/bi/transphobia index of those who refuse or find it difficult to answer questions about legal equality often have a higher homo/bi/transphobia index than those who openly express negative attitudes.

¹⁸ Because the differences between gay/lesbian adoption rights indices and gay, lesbian trans human rights employment indexes in education were statistically insignificant, we used the means of these indexes for visualization.

ed restricting employment in the field of education for homosexuals was 77.5% (especially large as the share of respondents who had a radical position – 65%). Although direct comparison of this data with the questions used in the study conducted in 2021 is problematic¹⁹, according to the responses on the restriction of employment in educational institutions separately for gay, lesbian, and transgender people, the share of the respondents who support such restriction is less than 50%. Slightly more than a half (53%) is a share of those who didn't want to employ trans people in the field. Almost every third disagrees with such restriction.

Exercising freedom of expression remains a significant challenge for members of the LGBT(Q)I group. **The inconsistent policy of the state directly affects the activity of homophobic groups and the scale of aggression.** The sharp change in the government's position on the West, which is already evident in the aggressive statements made against the West, the EU, US diplomats in the country, and Western European diplomats, has also had a profound effect on the LGBT(Q)I group's freedom of assembly/expression. While assessing the events of July 5, 2021, the Prime Minister appealed to the “will of 95% of the population” to oppose the “propagandistic march”. Leaving aside the content of the statement and attempts to legitimize violence, the results of the study show that the government's appeal to the majority of the Georgian population when talking about legal equality issues is out of context and the overall picture of “moving forward to Europe” undermines the political image which hinders this process.

Even though more than half of the respondents

(53%) still support the point of view that LGBT(Q)I people should be legally prohibited to have the right to assemble and express themselves, compared to 2016 (78.1%), the share of such respondents is reduced by almost a quarter, and the share of those respondents who consider such a restriction unacceptable has doubled (the share of such respondents in 2016 was only 14.6% and in 2021 – 27.1%). **A change in attitudes towards the right of assembly/expression does not mean that society is generally receptive to public visibility of sexual identity and intimacy, including in the case of conventional sexuality. Given this context, the search for alternative ways to increase community visibility is of particular importance.**²⁰

Unlike advocacy for legislative or other changes, where decisions are made by politicians, the street is perceived as a space where hostile groups are given some sort of legitimacy to violently express their homophobic attitudes. After the group attack on participants of the IDAHO march in 2013, May 17 was declared by the Georgian Orthodox Church, as a day of “family purity” in 2014, and is celebrated annually with a public procession. Although the Georgian Orthodox Church still denies that the main purpose of this day in 2014 was to replace IDAHO, the strategy is to celebrate this day with a public procession in the central streets of the capital city (as an important physical venue for potential LGBT(Q)I rights activists), **public perception and attitude towards the May 17 in the context of the Stratum accurately reflects the localized nature of the holiday introduced by Orthodox Church in the artificial and physical space**²¹.

19 In the new study, the question was broken down into three independent questions about the right of gays/lesbians and transgender people to be employed in the field of education, which is likely to also have an impact on the responses of the respondents.

20 For 8.7% of respondents, it is largely or completely unacceptable for a woman and a man to walk hand in hand on the street; it is unacceptable for 66% when a heterosexual couple kisses each other in public. Compared to heterosexual couples, the demonstration of such behavior by gay couples is unacceptable to a larger section of society: 68% say it is unacceptable for them to walk hand in hand with gay couples, while 81% say it is unacceptable for a gay or lesbian couple to kiss each other in public.

21 Respondents living in Tbilisi are more likely to associate this day with “Family Purity Day” than respondents living in urban or rural areas. The distribution of responses by place of residence shows that this date is associated with “Family Purity Day” mainly by respondents living in Tbilisi (52.5%), as for 25.4% of respondents living in Tbilisi, 34.8% of respondents living in rural areas and 38.4% of respondents living in cities this day doesn't mean anything. 28.5% of respondents living in rural areas and 17.6% of respondents living in urban areas had difficulty answering the question at all or refused to answer.

For a third of respondents (33%), May 17 is not associated with either “Family Purity” or International Day Against Homophobia. For almost as many respondents (35.3%), this day is associated with “Family Purity Day”, and for 13% it’s associated with both topics or just as a day against homophobia. Most of the ethnic minorities found it difficult to answer this question or indicated that this day was not associated with any of them. Respondents for whom this day is associated with a holiday introduced by the church are ethnically Georgian or Armenian. None of the ethnic Azerbaijani respondents found this day to be associated with “Family Purity Day.”

The geopolitical dimension of anti-LGBT sentiments

The study conducted by WISG in 2016 found no association between homo/bi/transphobia and foreign policy orientation²². **Compared to the results of the study from 2016, on the one hand, the geopolitical orientation of the respondents became clearer, and on the other hand, its correlation with both the homo/bi/transphobia index and individual myths in the ethical framework was revealed.**

Ethnically Georgian respondents who support the same or distant relationship with the EU are more homophobic than those who openly express a desire for a closer relationship. The popularity of the myth for ethnic Armenian respondents is linked to the desired relationship with both the EU and Russia, and in the case of ethnic Azerbaijani respondents, the link between the popularity of the myth and foreign policy orientation is not clear at all. In the case of relations with Russia, the homophobia index of those respondents who favor closer relations is higher than those who choose to maintain existing relations or distanced relations.

The popularity of the myth – “Georgia must legalize gay marriage in order to join the EU” – in ethnically

Georgian respondents is reflected in their attitudes toward the relationship with the EU – the respondents who support closer relationships with the EU are less likely to share the myth than those who say that relationship of Georgia with EU must remain the same of distant. The same tendency is evident with other myths related to perceived symbolic threats and repeats the basic messages of Russian disinformation. Clearly, it is impossible to speak of an unambiguous connection, although it seems that symbolic myths about homosexuality contribute to the attitudes of those who are more distant from the EU or those in favor of maintaining the status quo between ethnic Georgian and Armenian respondents.

Predictors of homo/bi/transphobia

The participants of the focus group agree that “education deprives vitality of damaging prejudices against minorities, while a vicious education system exacerbates inequality and creates conflicting human rights narratives, hinders the development of critical thinking at the individual level and in micro societies, which creates a profitable environment for manipulation for the interested parties. Practically this point of view is confirmed by representatives of the community organizations when they assume that the systemic shortcomings of general education directly affect the legal status of LGBT(Q)I people. According to them, in the absence of a decent general education, vulnerability becomes universal, skepticism decreases, and conformism increases, which increases the possibility of politicization and instrumentalization by power institutions.”

As in the study from 2016, **the level of formal education neither this time shows a linear relationship with knowledge, the spread of myths and stereotypes, which suggests that the education system is not the basis for reproducing knowledge about gender and sexuality, nor is it focused on cultivating tolerant attitudes.**

22 “From Discrimination to Equality: A Survey of Public Knowledge, Attitudes, and Awareness of LGBT People and Their Equal Rights.” WISG. Tbilisi. 2016. p. 53-55

The results of the study show that television remains the main source of information about the LGBT(Q)I group, however, compared to 2016, the share of respondents who named social networks as the main source of information has almost tripled. Nevertheless, heterogeneity and inaccuracy of information spread on social networks, etc., respondents who cite social media as their main source of information are less likely to share stereotypes and myths and have a lower rate of homo/bi/transphobia.

Knowledge and perceptions about gender and sexuality have different effects on both gender variables and homo/bi/transphobia levels. For example, the views of the respondents on the “causes” of homosexuality affect perceiving realistic threats (e.g., all gay men are pedophiles or only homosexual men abuse other men). Respondents who believe that homosexuality is shaped by social factors are more vulnerable to both perceived symbolic and realistic threats.

Those respondents who support biological theories and believe that orientation is an innate sign are less likely to share realistic myths but are just as vulnerable to perceived symbolic threats as proponents of social theories. Perceptions of sexuality constructs – such as binary models of gender and orientation – have a stronger influence on anti-LGBT attitudes than knowledge of the etiology of homosexuality.

Gender expression and sexual orientation are different aspects of human sexuality that are related to each other but not mutually exclusive. Nevertheless, homosexual orientation in public perceptions is determined linked to gender nonconformity. Gays and lesbians are often credited with feminine or masculine behaviors characteristic of other genders. According to such expectations, homosexuals violate not only

sexual but also “traditional” gender norms. Certain studies show that such **stereotyping** reinforces prejudices and increases the risk of violence against lesbians and gays (D’Augelli, 1998; Feinberg, 1996; Gagne’ et al., 1996; Harry, 1992; Herek, 1993; Neisen, 1990). As both the studies from 2016 and 2021 show, inverted gender stereotypes about gay men are more popular than those about lesbians. At the same time, attitudes in society towards gender non-conforming men are more negative than towards gender non-conforming women. Regression analysis shows that the stereotype about gay femininity is a predictor of negative attitudes not only towards gays but also lesbians and trans people, in contrast to the existing stereotype about lesbians.

Myths about the LGBT group have a strong influence on both homo/bi/transphobia and attitudes towards legal equality. The list of myths was selected from the statements used in 2016, from the media monitoring reports conducted in 2016-2020²³ and based on the results of focus groups. As a result of factor analysis, statements that are symbolic and include threats to morality, values, traditions, norms, religion, ideology, or worldview were grouped – such as “LGBT people are fighting against Orthodox Church”, „LGBT people are subverting our traditional values” and many more. The second factor combined statements related to threats such as myths about gay pedophilia, the spread of HIV/AIDS, engaging in sex work, and violence by homosexual men. Based on grouping theory, we have conditionally combined these factors in the name of perceived symbolic and realistic threats, and this is how they are included in regression analysis²⁴. Both factors have a moderating effect and reinforce the authoritarianism of the right

23 MDF – Anti-Western propaganda. Media monitoring reports for 2016-2020;

24 The authors of the theory of intergroup conflict emphasize that they study subjectively perceived threats in the process of research and analysis, because they believe that threat perception can cause prejudice, regardless of how real it is (Stephen et al., 1999; Semyonov et al. 2004; Coenders et al. 2008). Studies also show that the real threats – difficult economic conditions, a large proportion of minorities or immigrants – increase negative attitudes towards outsiders, and often national problems, including economic hardships, are attributed to perceived to be the fault of external forces (Riek, Mania and Gaertner). , 2006). In contrast to realistic threats, symbolic threats include threats to morals, values, traditions, norms, religions, ideologies, or worldviews (Stephen Ybarra and Bachman 1999; Stephen, Ybarra, & Morrison 2009). The perception of symbolic threats has more in common with personal characteristics, especially values – the more different traditions and ideologies the outside group carries, the more it is perceived as a symbolic threat (Stephen et al. 1999)

wing's religiosity index and its effect on homo/bi/transphobia.

Some of the myths that can be conditionally perceived as realistic threats (myths about violence, pedophilia, etc.) are less supported and shared despite active propaganda. However, at the same time, there is a lack of relation to these issues – the respondents most often had difficulty answering and taking a position on these statements; In terms of the prevalence of myths and stereotypes, there is a sharp asymmetry in the type of living space. In terms of age and ethnic minorities – rural residents, 55+ and ethnic minorities were more likely to take the answer “difficult to answer” than young respondents living in the capital and ethnic Georgians. Nearly a third of ethnically Armenian respondents found it difficult to answer or refused to answer the questions. The frequency of non-response among ethnically Azerbaijani respondents is the lowest, although these myths are more widely shared than among ethnically Georgian respondents.

Provisions related to perceived symbolic threats are more popular among ethnic Georgians than among ethnic minorities. Lower sensitivity to perceived symbolic threats among ethnic minorities may also be related to the specifics of national discourse: the content of the statements is closely linked to the idea of creating a threat to national identity. The addressees of these myths are primarily Georgian, Orthodox citizens. Clearly, the narrative of “Georgia is

being taken away” is perceived as less of a threat to ethnic minorities.²⁵

Unlike the results of 2016, this time the **connection between the hierarchy of values and LGBT(Q)I rights have been revealed**.²⁶ Just like in 2016, the family, as a priority value, is unequivocally dominated. At the same time, the priority value of family, homeland, and religion was reduced. Health, financial well-being, friends and social connections are given more priority by society²⁷. **According to the integrated index of the first three places in the hierarchy of values, the share of respondents who named religion in the top three has almost halved.** This tendency is especially pronounced in the first age group. Among other values. “Human rights” and “freedom of speech” occupy the last place in the hierarchy. Nevertheless, their priority value compared to 2016 has increased in all age groups.

This change is most pronounced in the first age group – in 2016, as a value, only 3% of respondents in the 18-24 age group named “human rights” as a top three, while in 2021, in the same age group, the share of such respondents equals 15.2%. Respondents who name human rights/freedom of speech in the top three values have a markedly different positive attitude on human rights equality issues for LGBT(Q)I people. Alongside the declining priority value of religion, the frequency of attendance at religious services and other practices is also declining²⁸. Instead of the scale of religious fundamentalism used in 2016 to measure the impact of religiosity on homo/bi/transphobia, we have introduced three questions that show the different dimensions of a

25 Another interesting tendency that can't be generalized or analyzed in this study due to selection and lack of data, however, it will be interesting for future research, linking ethnicity and religiosity to homo/bi/transphobia and vulnerability myths: ethnically Georgian Muslims and non-Georgian non-Orthodox are more vulnerable toward symbolic dangers and have a high degree of homo/bi/transphobia compared to others.

26 The hierarchy of values in the study from 2016 also showed no connection to geopolitical orientation. A study from 2021 shows that the connection between value hierarchy, geopolitical orientation, and homo/bi/transphobia is clear.

27 Those changes can be partly explained by the effects of the Covid-19 pandemic and anti-crisis measures on the health and socio-economic conditions of the population.

28 Instead of the scale of religious fundamentalism used in 2016 to measure the impact of religiosity on homo/bi/transphobia, we have introduced three questions that show different dimensions of the respondent's religiosity: the importance of religion in daily life, frequency of religious rituals, and religious practice. A comparison of the frequency distribution of responses shows that the rate of attendance at religious services has decreased since 2015. As the study from 2016 didn't take into such dimensions of religiosity, to show the general tendency, we used the results of Eurobarometer's study from 2015 to compare the available data, in which the questions are formulated in the same way <https://caucasusbarometer.org/ge/cb2015ge/RELSERV/>

respondents' religiosity: the importance of religion in daily life, frequency of engagement in religious rituals, and frequency of religious rituals. A comparison of frequency distributions of responses shows that the rate of attendance at religious services has decreased since 2015. A report prepared by CRRC in 2020, which analyzes data from 2008-2019, shows a declining tendency in trust in the church as an institution, reflecting the impact of the church scandal on believers' attitudes²⁹.

Another important change is manifested concerning the age of religiosity: the degree of religiosity increases with age and reaches a peak in the age group 45-55 for both women and men and then shows a downward tendency. According to a study conducted in 2012, the younger generation was more religious than the middle and upper age group (Sumbadze, 2012).

Research shows that, like right-wing authoritarianism, the religiosity index is closely linked to perceived symbolic threats to LGBT(Q)I and homo/bi/transphobia: the more importance a respondent gives to his/her religion, the more often he/she engages in religious rituals. During religious practices, the more inclined to share perceived symbolic threats associated with the group³⁰.

The concept of femininity and masculinity in a particular culture, relationships towards gender roles and equality, have a significant impact on the acceptance of LGBT (Q)I people in society (Takacs & Szalma, 2011; Nierman et al., 2007; Keuzenkamp et al., 2013). A cross-cultural survey of EU countries shows that there is a linear relationship between homosexuality/gender attitudes and attitudes towards gender roles – countries, where most people believe that a woman's function and responsibilities are related to the family, are more pronounced. Rarely do

they agree that "homosexuality is always justified." In EU member states, this relationship is also reflected at the policy level in the close correlation between attitudes towards homosexuals and Inequality Index (Keuzenkamp et al., 2013; Henry et al., 2017).

Studies from 2016 and 2021, both have shown that attitudes toward gender roles and equality vary in intensity, but have a significant impact on both the overall homo/bi/transphobia index and attitudes toward LGBT(Q)I rights equality. The community/service provider organizations and community members participating in the qualitative study emphasize that homophobia and misogyny are closely linked. A comparison of the results of the quantitative surveys has shown that overall, **compared to the results of 2016, the society shows less traditional approaches to gender roles and equality.** However, the gap in gender, age, and stratum widened: men in the upper age group, rural and urban respondents, were also more rigid towards change than women in the first age group, and respondents from the capital city. **This kind of changing tendency with the corresponding asymmetry was reflected in the homo/bi/transphobia indexes as well.** While the analyzing process, the statements related to gender roles and equality were grouped into three factors using the factor analysis method. The first factor is conventionally called the factor of general radical gender asymmetry because the provisions combined in it express a strongly discriminatory attitude towards the role of women in various aspects of personal development and function. The second factor is usually called the family asymmetry factor because the statements contained in it mainly reflect the distribution of family status roles³¹. The third factor included only one variable/

²⁹ <https://www.laender-analysen.de/cad/pdf/CaucasusAnalyticalDigest116.pdf>

³⁰ For Muslim and Orthodox respondents, the effect of the index differs not only on a statement that directly addresses Orthodoxy but also on myths related to other perceived symbolic threats. The reason for such a "scattered" effect must be the specificity of the link between ethnicity and religiosity, however, the data available in this study do not allow such in-depth analysis.

³¹ The integration of the statement "equality between women and men has already been achieved" into this factor can be explained by the fact that the role of the woman as a mother caring for the family occupies one of the highest levels in the hierarchy with the value of Georgian traditional culture.

statement: “Feminists and women’s human rights activists are valued for their courage.” Both **radical gender and family asymmetry factors have varying degrees of influence on both homo/bi/transphobia and the legal equality of LGBT(Q)I people.**

Overall, contact/knowing has a positive effect on attitudes towards gays/lesbians. The homo/bi/transphobia index of respondents who know at least 1 member of the group has a much higher acceptance rate than those who didn’t know anyone. Compared to 2016, the overall visibility of the group has not changed significantly (every tenth respondent (11.8%) says they know at least one member of the LGBT(Q)I group), however, there is a tendency for diversity – when referring to the sexual identity of a member of a familiar group, respondents are more likely to name lesbians, bisexual women, and trans people.

In terms of contact/knowing, the analysis of information sources showed that compared to 2016, voluntary coming out as a source of information about the sexual/gender identity of a member of a familiar LGBT(Q)I group is one and a half times more common. For their part, studies show that “voluntary” coming out increases the degree of acceptance – respondents who answered that they learned information from a community member were less homophobic than those who responded that they “heard from someone else” or “understood him/herself.” As for knowing, this time participants of the study were more likely to associate with LGBT(Q)I friends. These features may explain the fact that, **compared to 2016, the positive effect of contact on homo/bi/transphobia has increased.**

At the individual level, visibility and coming out remains a significant challenge for the community members. Focus group participants agree that “it is easier for lesbian, gay, and bisexual individuals to

avoid visibility if they come out without it. Consequently, they are more likely to not notice their own sexuality as a distinguishing and provocative sign of a critical attitude. This is exactly how the respondents explain that often homophobic attitudes expressed through aggression or attack are less directed at lesbians, whom most respondents name as the least vulnerable group in the community. This is confirmed by one of the employees from the Prosecutor’s Office with the statistics of the crime committed based on gender orientation. However, representatives of community/service providers do not consider the extent to which violence against queer women is known or reported to be a valid indicator of public attitude. They connect this pattern more to the less visibility of queer women. “Eventually, respondents will conclude that **if the queer discourse is silent, on the one hand, we will avoid conflict, and controversy of the actors, while in this silence, the oppression of more and more people will become invisible.**”

Visibility of LGBT people is higher in Tbilisi than in cities and villages – 23.8% of respondents living in Tbilisi say they know at least one member of the LGBT(Q)I group, while the share of such respondents in urban and rural areas is respectively, 11.3%, and 5.1%. The peculiarity of the internal migration of the LGBT(Q)I group shows that young members of the group often try to choose a place to live that, on the one hand, allows them to be away from family, and relatives in order to avoid “control” over themselves. And on the other hand, in big cities where there is more diversity and less pressure on self-expression. Young people living in rural areas try to move to the city, move from one city to another, and so on. Consequently, in Tbilisi and other cities, the respondents are more likely to know a person who doesn’t hide his/her/their sexual identity³².

While discussing **urban contexts**, the focus group

32 This tendency is also supported in the studies conducted in the LGBT(Q)I group. According to a survey conducted in 2020, more people from their surroundings know about the orientation and identity of respondents living in Tbilisi than in the regions. 76.45% of respondents living in Tbilisi say that most or almost all of their friends know about them, while the share of such respondents among the residents of the region is a little over 56.3%. Impact of COVID-19 on the Situation of LGBT(Q)I people in Georgia. WISG. Tbilisi. 2021

members noted that “acceptance or hostility is not just an indicator of cultural arrangement. Respondents often point out that small towns and villages have less influence over civic organizations, friendly, inclusive initiatives, access to information, and access to other social and economic benefits, which also determine priorities, areas of interest, and attitudes in small peripheral communities.”

The asymmetric nature of the changes

A comparison of the results of the study conducted in 2016 and 2021 shows that the changes are asymmetric in nature: the difference between groups in terms of gender, age and stratum has increased: **positive changes are more pronounced in women, young people and respondents in the capital city than men, the elderly and urban and rural respondents.** Research has shown that situational predictors that influence the homo/bi/transphobia index and attitudes towards legal equality of the LGBT(Q)I group are: the main sources of information about LGBT(Q)I people, keeping contact/getting to know members of LGBT(Q)I, knowledge, stereotypes and common myths, attitudes towards gender roles and equality, the hierarchy of values and index of religiosity.

Another socio-demographic characteristic that was not the subject of a separate analysis in the study from 2016 was ethnicity. Overall, ethnic minorities in Georgia have a more negative attitude towards LGBT(Q)I people and their legal equality than ethnically Georgians. The reasons for this are also related to the lack of awareness on both sexuality and gender issues, as well as on the legal status and equality of the LGBT(Q)I group. Ethnic groups are also characterized by different vulnerabilities in terms of the prevalence of myths and stereotypes: almost a third of ethnically Armenian respondents reject or find it difficult to respond to knowledge-related myths and stereotypes. The share of such respondents among ethnically Azerbaijanians is lower than among ethnically Georgian and Armenian respondents, although

the frequency of incorrect answers is much higher than among ethnic Georgians. Ethnically Georgians are more vulnerable to myths about perceived symbolic threats than ethnic Armenians and Azerbaijanians, which must be due to the religious and ethnic-nationalist content of the myths associated with the symbolic threats. Attitudes towards gender roles and equality, which is one of the important predictors of homo/bi/transphobia, also show significant differences across ethnicities.

The asymmetric nature of the changes emphasizes the need for differentiated approaches to the planning and implementation of public awareness campaigns.

A comparison of the results of the studies conducted in 2016 and 2021 shows that the perceived symbolic threats to the LGBT(Q)I group are still relevant to the majority of the society, the attitude towards LGBT(Q)I activists and human rights defenders remains sharply negative, while the manifestation of intimacy publicly remains taboo regardless orientation or gender.

Nevertheless, overall, the dynamics of change in attitudes towards LGBT(W)I people and their legal equality are positive. This is due to factors such as changes in the hierarchy of values, a decrease in the index of religiosity, an increase in acceptance of gender equality, increased acceptance of gender roles and non-binary constructs of sexuality. In addition to the above-mentioned, the decrease in the homo/bi/transphobia index and the increase in acceptance of legal equality of LGBT(Q)I people suggest that the positive tendency shown by the study can't be understood as merely ordering political correctness and/or as a conscious “moral compromise” of conservative part of society on the road to Europe.

ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფი (WISG) ფემინისტური ორგანიზაციაა, რომლის მიზანია, ქალთა გაძლიერების და პოლიტიკური მონაწილეობის გზით, სოციალური სამართლიანობის პრინციპებზე დაფუძნებული საზოგადოების შენების ხელშეწყობა.

ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფი მუშაობს ლესბოსელი და ბისექსუალი ქალების, ტრანსგენდერი და ინტერსექსი ადამიანების, ასევე სხვა მარგინალური ჯგუფების წარმომადგენელ ქალთა საკითხებზე.

WISG მუშაობს შემდეგი მიმართულებებით: ადვოკატირება ქალთა და ქვიარ საკითხების პოლიტიკაში ინტეგრირებისთვის; თემის გაძლიერება სოციალური და პოლიტიკური მონაწილეობის ხელშესაწყობად; გენდერისა და სექსუალობის შესახებ საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომი კრიტიკული ცოდნის შექმნა კვლევებისა და სახელოვნებო პროექტების გზით; ინტერსექციული ქვიარ ფემინისტური ორგანიზების კულტურის/პრაქტიკის განვითარება.

ქალთა ინიციატივების მხარდამჭერი ჯგუფი ავტორია საქართველოში სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის შესახებ ძირითადი კვლევებისა და პოლიტიკის ანალიზის. ჩვენი კვლევები, ჩრდილოვანი ანგარიშები, პოლიტიკის დოკუმენტები, ასევე ინფორმაცია სხვა აქტივობების შესახებ, ხელმისაწვდომია ორგანიზაციის ოფიციალურ ვებსაიტზე: www.wisg.org

Women's Initiative Support Group (WISG) is a feminist organization that aims to help building a society based on the principles of social justice, through women's empowerment and political participation.

Women's Initiatives Support Group works with the communities of lesbian and bisexual women, transgender and intersex people and women representing other marginalized groups.

WISG works in the following directions: Advocacy for the integration of women's and LGBTQI+ issues in politics; Community empowerment for social and political participation; Creating publicly accessible critical knowledge about gender and sexuality through research and art projects; Developing culture/practice of intersectional queer feminist organizing.

Women's Initiative Support Group is the author of the key studies and policy analysis on sexual orientation and gender identity in Georgia. Our research studies, shadow reports, policy documents, and information regarding other activities are available on the organization's official website: www.wisg.org

